

Сборник докладов

I городской студенческой научно - практической конференции
«ТВОРЧЕСТВО МОЛОДЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ - ВКЛАД В
ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО ГОСУДАРСТВА»,
посвященной памяти Альмуханова Марала Альбековича, кавалера ордена
«Құрмет», «Отличника образования РК», «Почетного работника
образования», «Почетного разведчика недр», «Почетного работника
геологии», талантливого руководителя, организатора, видного
общественного деятеля, внесшего большой вклад в развитие системы
технического и профессионального образования.

Секция 1. (ауд.76) Развитие IT технологий как первый приоритет ускоренной технологической модернизации экономики Казахстана.

№	ФИО участника	Тематика	Научный руководитель	Учебное заведение
1.	Жанатов Р.Ж.	Қазақстан эканомикасын жаңғыртудың бірінші кезектегі міндеті ретінде IT технологияны дамыту	Саламатина Анна Садвакасовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
2.	Ерболат Риза	Развитие IT технологий как первый приоритет ускоренной технологической модернизации экономики Казахстана	Тулугулова Назерке Аскерхановна	Электронный колледж имени Жакии Чайжунусова
3.	Дуғалиев Бақытбек Ақылбекұлы	IT технологиясы бухгалтер мамандығында	Какимова Динара Болатбековна	КГКП «Колледж бизнеса и сервиса»
4.	Беккер Мария	Инновационное развитие гостиничного бизнеса казахстана	Ошақбаева Меруерт Аскерджановна	КГКП «Колледж бизнеса и сервиса»
5.	Қабеп Алмас	Геологиялық карталарды өңдеуде MapInfo бағдарламасын қолдану	Мусатаева Айгерим Кайратовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
6.	Канафин Арыстан	Развитие IT технологий как первый приоритет ускоренной технологической модернизации экономики Казахстана.	Нурланова Жулдуз	Innovative college
7.	Устьянцева О.А.	IT в моей профессии	Топишева Г.А.	КГКП «Колледж бизнеса и сервиса»
8.	Насыров Данияр Талгатович	Технология будущего	Толеукасимова Айнур Бейбитовна	КГУ «Индустриально-технологический колледж»
9.	Доктева Нұрай Витальевна	Менің мамандығымда IT пайдаланудың болашағы	Ақанова Еркежан Талғатқызы	Семейский многопрофильный колледж
10.	Багдатов Рауан	Қазақстандағы бұлтты	Абикенева Гульнара	КГКП

		технологияны дамыту	Макашевна	«Геологоразведочный колледж»
--	--	---------------------	-----------	------------------------------

Устьянцева О.А.
КГКП «КОЛЛЕДЖ БИЗНЕСА И СЕРВИСА», г. Семей
Руководитель: Топишева Г.А.
IT В МОЕЙ ПРОФЕССИИ

Процесс становления в РК рыночной экономики накладывает новые требования на те знания и навыки, которыми должен овладеть выпускник колледжа. Чтобы быть конкурентоспособным на рынке труда выпускник, получающий квалификацию «бухгалтер», должен:

- Быть способным научно организовать свой труд, быть готовым к применению компьютерной техники в сфере профессиональной деятельности;
- Знать состав, функции и возможности использования информационных технологий в профессиональной деятельности бухгалтера;
- Использовать программное обеспечение для ведения бухгалтерской отчетности.

В настоящее время недостаточно владеть информацией, её необходимо применять и реализовывать. Эту задачу решают информационные технологии, основная цель которых – обработка информации различных видов.

Сейчас на рынке компьютерных программ предлагается большое разнообразие программных продуктов, среди которых наиболее распространенной и доступной является программа «1С: Бухгалтерия».

Программа «1С: Бухгалтерия 8 для Казахстана» предназначена для автоматизации бухгалтерского и налогового учета, включая подготовку обязательной (регламентированной) отчетности в организациях с различными видами коммерческой деятельности.

Каким бы бизнесом ни занималась ваша организация - оптовой или розничной торговлей, комиссионной торговлей, оказанием услуг, производством или строительством, - вы можете вести учет в 1С:Бухгалтерия 8.

В одной информационной базе можно вести учет деятельности нескольких организаций и индивидуальных предпринимателей. Также есть возможность работы со структурными подразделениями-филиалами. (Рисунок 1.Организации)

Код	Преф...	Наименование	ИНН	БИН / ИИН
000000...		Арге ТОО	600400945810	100240007050
000000003		Каспер ТОО	600800325698	100564800600
000000002		Романов ИП	600320205142	811029401361

Рисунок 1.Организации

При этом используются общие справочники контрагентов, сотрудников и номенклатуры. (Рисунок 2.Контрагенты, номенклатура)

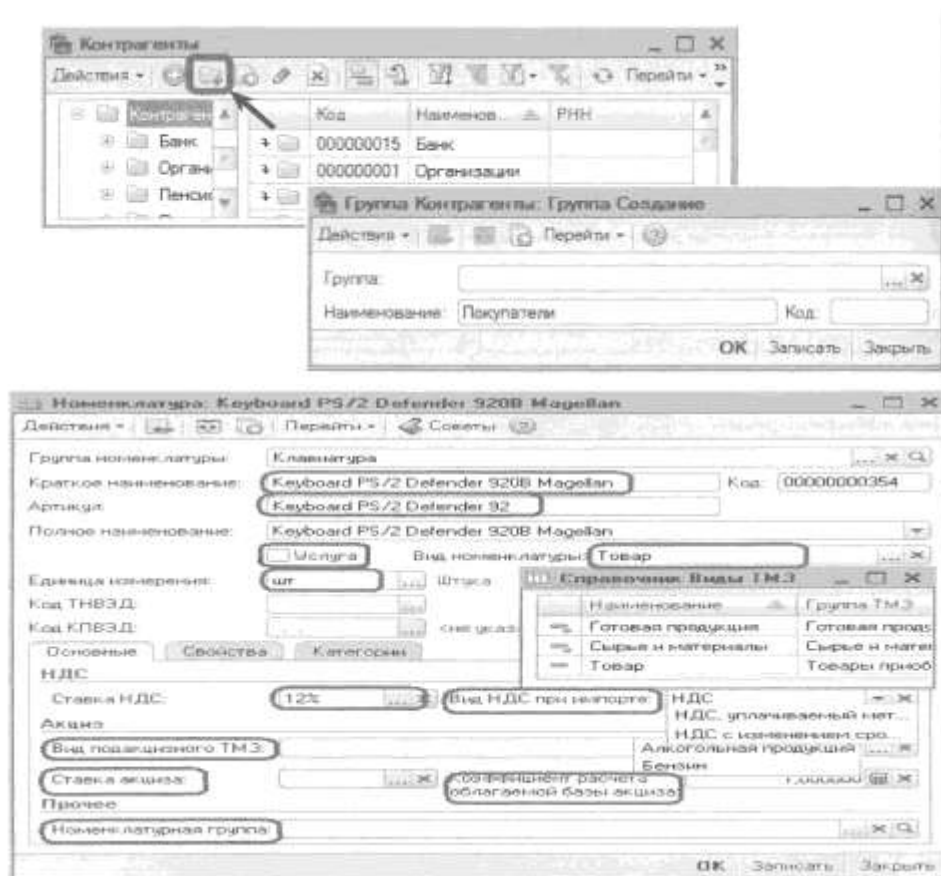


Рисунок 2.Контрагенты, номенклатура

Финансовую отчетность можно формировать как отдельно по филиалам, так и общую – по всему предприятию в целом, а налоговая отчетность формируется отдельно.

В программе поддерживаются различные системы налогообложения:

- Общественный порядок;
- Специальный налоговый режим на основе упрощенной декларации для юридического лица.

В программе реализован современный удобный интерфейс, делающий работу в программе комфортной как для начинающих, так и для опытных пользователей. (Рисунок 3.Удобный интерфейс)

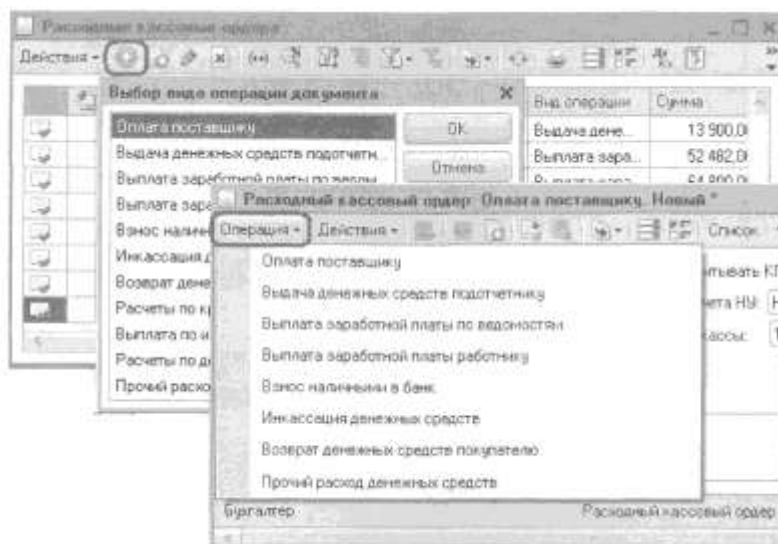


Рисунок 3. Удобный интерфейс

В состав «1С: Бухгалтерия 8 для Казахстана» включен утвержденный план счетов бухгалтерского учета. Можно создавать новые виды субконто, добавлять счета и субсчета и использовать их в документах без изменения типовой конфигурации. (2)

1С: Бухгалтерия 8 автоматически формирует различные формы бухгалтерской, налоговой и статистической отчетности, которые можно напечатать, сохранить и выгрузить в файл для передачи в Систему обработки налоговой отчетности.

Внедрение автоматизации бухгалтерского учета повышает оперативность обработки данных и достоверность деловой информации, тем самым, принимаются более объективные финансовые и управленческие решения. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) постепенно повышают требования к отчетной информации, как отдельных компаний, так и консолидированных групп. В таких условиях автоматизация является не только средством обеспечения формирования качественной финансовой информации, но и предоставляет возможность на основе данных бухгалтерского учета обеспечивать процессы планирования, бюджетирования и анализа эффективности функционирования экономического субъекта. Именно поэтому применение информационных технологий напрямую влияет на достоверность и оперативность формирования финансовой информации.

На сегодняшний день уже нет организаций, у которых не автоматизированы учетный процесс и все управление в целом, поэтому будущие специалисты должны в совершенстве применять полученные знания на практике, а не овладевать ими, придя на работу.

Список использованной литературы

1. Закон «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» от 28 февраля 2007 года за №234-III.
2. Сейдахметова Ф.С. «Современный бухгалтерский учет», Алматы, 2000.
3. Журнал «Бюллетень бухгалтера», Издательский дом «БИКО», Алматы.
4. Газета «Файл бухгалтера» Информационно-издательский центр «Дело», Алматы, 2001.
5. Скобликова Л.К. «Автоматизация учета по налогам», Алматы, 2012

Жанатов Р.Ж

ҚМҚ «Геологиялық барлау колледжі УО ШҚО» Семей.қ

Жетекші : Саламатина А.С.

Тақырып : Қазақстан экономикасын жаңғыртудың бірінші кезектегі міндеті ретінде ІТ технологияны дамыту

Студенттердің оқу жоспарына «Информатика» және «Информатикалық технологиялар» сияқты пәндер енгізілген. Шындығында барлық заманауи программалық қамтамасыз ету көзі геологиялық тапсырмаларды шешуде қолданылады. Бағдарламалар әртүрлі құралдар көзін қажет етуі мүмкін.

-«Блакнот» мәтіндік редакторынан бастап, гидрогеологиялық ақпараттарды өңдеуге суперкомпьютерлер мен апталық жұмыты қажет ететін бағдарламаларға дейін.

Геологияда қолданылатын бағдарламалық қамтамасыздандыру көзін екі үлкен топқа бөлуге болады:

-Геологияда қолданылатын жалпы бағдарламалық қамтамасыздандыру көзі (мәтіндік редакторлар,электронды кестелер редакторы,расторлы,векторлы редакторлар,электронды презентациялар,базаларды бақылау жүйесі және т.б)

-Міндетті бағдарламалық қамтамасыздандыру көзі (Геоақпараттық жүйе,гидрогеологиялық ақпараттарды өңдеу бағдарламалары және т.б)

Қазіргі таңда сипаттау графикасының көмегінсіз геологиялық жұмыстарды жүргізуді елестету мүмкін емес.Толықтай сипатталуына байланысты,мамандар зерттеу объектісі бойынша нақты түсінікке ие болады.

Әртүрлі түрлі бағдарламалық қамтамасыздандыру көздері тек геология саласында ғана емес ,сонымен қатар басқа да мамандандырылған оқу орындарында қолданылады.Мысалы ,мен геологиялық барлау колледжінің студентімін, «гидрогеология және инженерлік геология» мамандығында оқимын , бірінші курстан бері стандартты MS DOS пакетін қолданамын.Жобалар мен рефераттарды дайындауда мәтіндік бағдарламаларды қолданамын , ал презентация дайындауда-арнайы бағдарламалар қолданамын.Үшінші курста,оқу жоспары бойынша біз курстық жобажұмыстарына кірісеміз.Мұнда бізге тек мәтіндік бағдрламалар ғана емес ,сонымен қатар графикалық бағдарламалар қажет болады.

Белгілі бір масштабтағы геологиялық және гидрогеологиялық карталар MapInfo бағдарламасының көмегімен цифрленеді.

Қималарды құру үшін CorelDraw векторлы редакторы қолданылады.Қажетті расторлық файлды бағдарламаға енгізіп ,қабат бойынша цифрлейді.Бұл өте ыңғайлы және кез келген уақытта алынған бейнені көруге ,қажет болса өңдеу мен толықтыруға мүмкіндік береді.

Студенттер MS Excel бағдарламасын кішігірім есептерді шығаруда,геохимиялық ақпараттардың корсеткішін шығару және өңдеуде қолдана алады

Сонымен қатар гидрогеология саласындағы мамандарға ANSDIMAT бағдарламасы қарастырылған.Ол сүзгілеу жұмыстарында ақпараттарды санауға және графиг тұрғызуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер

1. Кортаев М.В. «Геологиядағы ақпараттық технологиялар» оқу пособиесі М.КДУ,2012ж
2. Добрица В.П. «Болашақ геологтарды дайындаудағы ақпараттық бағдарламалардың ролі» Курск,КГУ,2016ж

Канафин А. Б.,

КГКП «Innovative college», г. Семей

Руководитель: Нурлановна Ж. Н.

РАЗВИТИЕ ИТ-ТЕХНОЛОГИЙ КАК ПЕРВЫЙ ПРИОРИТЕТ УСКОРЕННОЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА

Now, in Kazakhstan, IT-technologies are growing up. This technology's development is caused by Republic's stable economic growth for many years. In addition, Kazakhstan's government pays a lot of attention for informative technologies in their activities. Today, our Republic is the largest IT-services customer. "E-government" creating program became the catalyst of industry's growing, allowed to get up to 20% a year IT-market's volume increasing.

As our President said: we should explore new industries, which made with the digital technologies. Also, this will be our main task.

Nursultan Nazarbayev says, that we need to develop perspective industries, like a 3D-print, online-shopping, mobile banking, digital services and also in healthcare and in education. And, in others, of course.

He said: "These industries have already changed the advanced country's economical structure and have given the new quality for traditional industries. Because of this, we have to develop and accept the other "Digital Kazakhstan" program. We should adapt our legislation in new realities".

The results of the research and analysis show that:

- Rather low computerization of the population and a relatively small number of Internet users;
- Low interest in the lowest and middle-level flight of clerks in injecting automatized systems in government authorities;
- Deficit of IT-teachers in highly educational institution;
- The high corruption and bribery of government is a big braking of IT-technologies injection.

Kazakhstan's sector of information technology (IT) is a dynamically growing market which especially attracts investors in light of the global economic downturn in the telecommunications sector. Despite its relatively small volume (about US\$220 million) in 2002, Kazakhstan's IT market grew by 25-30%. Also, 2003 is expected to further increase to US\$275 million. The main growth factors in this area include a very weak dependence on the fluctuations of the world economy in the sector of IT technologies, the increase in domestic demand due to increase in world prices for exported Kazakhstan raw material resources, as well as expanding the market for project solutions in the private sector.

Kazakhstan's government also understands the importance of Internet penetration and information technology as it improves efficiency and promotes transparency of government to the public.

Although in the past, the laws and regulations concerning the IT sector was not a priority for the Kazakh authorities, over the past two years has developed a number of important legal

documents. Some of them are already approved by the Majilis and entered into force. So, in January and May 2003, respectively, the Laws “On electronic document and electronic digital signature” and “On Informatization” were adopted. This legislation should improve the legal environment for the activities of Internet service providers and strengthen the introduction of the Internet in Kazakhstan.

In addition, Kazakhstan's IT sector is faced with legal problems of protection of intellectual property, which is characteristic for the entire international community. For example, it is difficult to determine the size of the real demand for IT products due to the high prevalence of pirated software and “shadow” imports (unauthorized import via third countries), which according to the International Corporation for planning and research (IPR) account for 89% of the total international market. In recent years the Government of Kazakhstan has taken a number of steps to strengthen the fight against piracy, but pirated products remain readily available. Ineffective system of dealing with the illegal business that can seriously limit the trade potential of legitimate software suppliers in Kazakhstan.

An important step towards the development of IT and strengthening the legal aspects of the Kazakhstan IT market was the creation in 2001 of the Association of information technology development. The founders of the Association were about 12 Kazakh firms and local offices of foreign companies. The Association aims to represent the interests of Kazakhstan IT-industry both inside the country and abroad, to create favorable conditions for the growth of the IT market and to protect corporate interests of IT companies. The Association, along with other includes such companies as “ALSI”, BIPS, Actis Systems Asia and “Glotour”.

In 2001, there was launch of a large-scale state program titled “The Formation and development of national information infrastructure of Kazakhstan”, which is rapidly being implemented, which indicates the importance of the IT sector to the economy of the Republic. The cost of the program from 2001 to 2003 is being estimated at about US\$130 million, the main task is the creation the keys to independence and national security elements of the national information infrastructure.

Information technologies in the judicial system

One of the perspective directions of optimization work on the administration of justice, achieving maximum transparency of court proceedings is the use of information technology.

Pursuant to the instructions of the President of the Republic of Kazakhstan that was given at the VI Congress of judges, in order to simplify and accessibilize the judicial system for citizens, as well as the broad application of innovative technologies in the industry in 2014 have been implemented:

1. Upgraded Internet resources of the judicial system of the Republic of Kazakhstan;
2. Warning system participants in the court process by sending SMS messages and email;
3. The service "Familiarization with judicial documents";
4. Service "Graphic cases"
5. The service "Judicial office";

6. Service "summons";
7. Call center judiciary with a single number 1401;
8. All the local courts of the Republic and the office of regional and equivalent courts included in the membership of the "Uniform system of electronic document flow of government bodies".

The Internet

The progressive development of the Kazakh economy and high education level of the population is good potential to increase demand for Internet hardware and software. Every third of the urban population of Kazakhstan has computer literacy. However, low incomes constrain further the demand for IT technologies. The cities of Astana and Almaty, which have relatively high levels of economic growth and relatively high income of its inhabitants remain the most attractive markets for Telecom and Internet technologies. Other rapidly growing markets include the city of Ust-Kamenogorsk in Eastern Kazakhstan, and the city in the oil producing areas in the West of the country. Association of information technology development plans in the framework of the development of e-Commerce to hold a series of major events to improve the quality of Internet access at the regional level.

The Internet services market in Kazakhstan is very fragmented. In the Republic there are about 50 Internet service providers (ISP), of which only 20 in Almaty. The share of the three largest ISPS (the national operator Kazakhtelecom, Nursat and Ducat) is 80% of the Kazakhstan market of Internet services. Currently, however, it's being the consolidation of local operators, mergers and acquisitions.

The largest provider in Kazakhstan is the national company Kazakhtelecom, which revenues is being amounted to US\$350 million, 2001 was for it a turning to the implementation of the key tasks for the development and implementation of a number of priority investment projects of great importance for the country. The level of implementation of digital telephone stations reached 34%, and digital transport networks is 82%.

So, let's give results.

For effective ICT implementation in the private sector we should:

- develop the competition in telecommunications, the production of computer and other equipment of the ICT sector;
- increase investment interest in the ICT sector and attract the foreign investment;
- simplify the licensing, certification procedures;
- promote the ICT opportunities for the private sector;
- translate into the electronic form of most of the types of binding interaction of the enterprises with the state and local governments;
- develop the export potential of private enterprises through promotion of domestic goods and services using the capabilities of the Internet;
- create and develop the special parks for ICT development.

ОСОБЕННОСТИ FLASH ТЕХНОЛОГИИ. ВОЗМОЖНОСТИ ЯЗЫКА ACTION SCRIPT ПРИ РАЗРАБОТКЕ АЛГОРИТМА ИГР.

Автор: Асқынов Нұрым.

Научные руководитель: Қайырбекова Л.Қ.

Компьютерные игра как феномен повседневности относиться к числу актуальных проблем современной науки, так как представляют собой уникальный продукт развития техники и самосознания личности. Сведение в единое целое казалось бы, несводимых друг к другу элементов человеческой культуры: развлечения и обучения, теории и практики. Причем соединения противоположностей не является чем-то абсурдным. Игра содержит в себе все необходимые предпосылки для естественного развития культуры общества. Данный проект посвящен разработке алгоритма игр средствами технологий Flash. Работа в проекте направлена на создание программного продукта игры, формата casual game, направленной на аудиторию программистов. Динамика развития игр в настоящее время велика. Сегодня этот игровой сегмент развивается рекордными темпами. Данная задача может быть решена при последовательном применении активных игровых методов, позволяющих организовать уникальное творческое взаимодействие обучающихся.

Целью данной работы является проектирование и реализация программного продукта, представляющего собой игру. Данная игра определяет практическую значимость приложения, направленную на развитие профессиональных качеств пользователя, развитие зрительной памяти. На практике игра не всегда широко используется. В работе приводится анализ разработке игры с использованием технологий Flash. В практической части приводится проектирование и реализации игровой базы, необходимой для функционирования программного продукта.

Flash-приложения создаются с помощью ActionScript. Если исходный проект не содержит в себе инструкции языка, то при компиляции в любом случае генерируется некоторый код ActionScript. Далее соответственно существует базовый клип на сцене, унаследованный от MovieClip класса, который и начинает воспроизводиться. Среда Flash ориентирована в большей мере на дизайнеров, аниматоров хоть и имеется возможность писать полноценный код.

При создании продукта, Flash предоставляет возможность использовать медиа, звуковые и графические файлы, создавать интерактивные интерфейсы и полноценные веб приложения с использованием PHP и XML. Flash файлы имеют расширение swf и просматриваются с помощью Flash Player, который может быть установлен как плагин для браузера. Исходные файлы с расширением fla создаются в среде разработке Flash, а потом компилируются в понятный Flash Player формат swf.

Приложение Flash является универсальным средством создания цифровых мультимедийных продуктов. Технология Flash базируется на векторной графике, всегда занимала лидирующую позицию в среде цифровых технологий передачи быстро загружаемой анимации. Данные свойства Flash хорошо известны широкому кругу пользователей. Но этим возможности программы не ограничиваются. По мере развития приложения расширилось и область его применения. Сегодня Flash предлагает создания продукта как для интернета и современных компьютеров, так и для игровых приставок а так же для мобильных телефонов. По сути, Flash Player представляет собой виртуальную

машину, на которой выполняется загруженный из Интернета код flash-программы. В основе анимации во Flash лежит векторный морфинг, то есть плавное «перетекание» одного ключевого кадра в другой. Это позволяет делать сложные мультипликационные сцены, задавая лишь несколько ключевых кадров.

Производительность Flash Player при воспроизведении анимации в несколько раз превышает производительность виртуальной машины JavaScript в браузерах, поддерживающих предварительный стандарт HTML, хотя во много раз уступает приложениям работающим вообще без использования виртуальных машин. Flash использует язык программирования ActionScript, основанный на ECMAScript.

Плюсы технологии Flash-одним из основных преимуществ технологии флэш всегда была плавная анимация. В применении к интернету у Flash почти нет конкурирующих технологий. Если на сайте предусмотрена "живая картинка", в которой бабочка должна летать, облака плыть, люди двигаться или должно быть какое-нибудь другое движение, то в подавляющем большинстве случаев оптимальным будет использование флэша. Иначе компьютеру посетителя необходимо будет скачивать уже "готовую анимацию", кадр за кадром, что может вылиться для него в десятки минут ожиданий и огромный счёт за интернет.

В отличие от "готовых" анимаций, в которых каждый кадр представляет собой отдельную картинку, флэш использует так называемый объектный подход. Когда дизайнер создаёт объектную анимацию, он не обязан прорисовывать каждый кадр, он просто указывает компьютеру – хочу, чтобы бабочка летала по вот такой загогулине, человек передвигал ноги вот таким образом и так далее. Конечно, для полного эффекта необходимо сначала прорисовать эти движения, но в дальнейшем можно использовать эти объекты в любой сцене независимо от других. Причём на компьютер посетителя анимация поступает именно в виде набора объектов и правил их перемещения.

Одна из мощнейших особенностей флэша - встроенный язык программирования ActionScript. Именно ему флэш - элементы обязаны высокой интерактивностью. Он позволяет пользователю взаимодействовать с сайтом. Например, создатель анимации может сделать так, чтобы персонаж на экране двигался в соответствии с движениями мышки пользователя. Конечно же, возможности программирования анимации не ограничиваются игровыми моментами. Пример из противоположной области - флэш может динамически отрисовывать сложные графики, на основе периодически получаемых данных, например, котировки акций или состояние каких либо промышленных систем. Одним словом, быть "живым" интерфейсом к сервисам сайта. Есть и большое количество красивых интерактивных сайтов целиком выполненных во флэше.

Нельзя не отметить возможность использования аудио- и видео- вставок во флэш-ролики. Если видеовставки ещё мало используются, то звуковые дорожки к флэш-роликам буквально заставили интернет проснуться. Несмотря на то, что фоновые звуки для сайтов были доступны и без флэша, наибольшее распространение они получили именно во флэш-сайтах. Такие вещи как "пикающие" при наведении мышки кнопки, разнообразные моторные и фотоаппаратные звуки при смене сцены пришли в интернет вместе с флэшем.

Возможности флэша не ограничиваются анимированными и интерактивными блоками для интернета. С его помощью можно создавать также отдельные программы и обычные видеоролики, которые будут запускаться на любом персональном компьютере.

Несмотря на то, что Флэш не входит де-юре ни в один официальный интернет-стандарт, фактически он стал стандартом де-факто для интернет-анимации. Сегодня на компьютерах большинства постоянных посетителей интернета есть возможность просмотра сайтов с флэш-элементами. Но, к сожалению, не у всех.

Минусы технологии Flash-у каждой медали – две стороны. И в случае с флэшем есть свои «ложки дёгтя» – проблемы, ограничивающие возможности его использования.

Самая большая проблема технологии – для того, чтобы пользователь мог увидеть анимацию или воспользоваться интерактивностью, на его компьютере должна быть установлена специальная программа – Flash Player.

Без этой программы, вместо флэш-элемента посетитель увидит пустоту. В большинстве случаев, когда элемент не несёт функциональной нагрузки, эта проблема обходится установкой альтернативной картинки. Пользователь не увидит анимацию, но и не будет смущён пустым местом.

В обычном случае, если у посетителя сайта флэш плеер не установлен, компьютер предложит его установить прямо в момент первого просмотра. Однако, несмотря на простоту процедуры, не каждый сможет это сделать - в некоторых случаях срабатывает ограничение доступа в интернет, в некоторых - политика безопасности сети. В больших компаниях системные администраторы, как правило запрещают сотрудникам устанавливать на рабочие компьютеры дополнительное программное обеспечение. А по статистике, больше половины посетителей интернета пользуются им именно с рабочих мест.

Большие возможности несут с собой большие аппетиты - и при разработке флэш-элементов создатели сайтов и заказчики не хотят ограничиваться "обычными" возможностями. Это приводит к тому, что зачастую флэш-элементы занимают объёмы в сотни килобайт, а в отдельных случаях - несколько мегабайт. Посетителям с выделенной линией это обойдётся в несколько лишних рублей, а пользователям с модемной линией - в минуты ожидания, прежде чем они смогут увидеть ролик. В таких случаях обычно создаётся версия без флэш - фактически одно и то же делается два раза, что не упрощает и не удешевляет процесс разработки.

Другой минус, который могут ощутить на себе посетители сайта с вставками флэша - сильная загрузка ресурсов компьютера. Это связано с особенностью реализации технологии. Выражается это в том, что простейшая, на первый взгляд, анимация, без проблем отображающаяся на современном компьютере, может идти рывками или в виде «слайд-шоу» на компьютерах двух-трёхлетней давности или просто на слабенькой офисной машине, рассчитанной на работу с текстом, а никак не на просмотр анимации.

ActionScript — объектно-ориентированный язык программирования, один из диалектов ECMAScript, который добавляет интерактивность, обработку данных и многое другое в содержимое Flash-приложений. ActionScript выполняется виртуальной машиной (ActionScript Virtual Machine), которая является составной частью Flash Player. ActionScript компилируется в байт-код, который включается в SWF-файл.

За время выполнения исследовательской работы применил знания полученные за время учебы в колледже, так же пользовался дополнительными источниками. Также получил новые знания при разработке проекта. Были получены знания в работе Adobe Flash CS4 Professional и языке программирования ActionScript. Для выполнения работы мною было изучено учебники по ActionScript и просмотрены видеоуроки.

Таким образом был спроектирован и реализован программный продукт, удовлетворяющие всем требованиям пользователя. Цель исследовательской работы была достигнута выполнением всех задач:

- 1) Проанализирован и составлен список программных средств.
- 2) Проанализированы и сопоставлены возможности технологий Flash.
- 3) Определена тематика программы.
- 4) Спроектирована и реализована структура проекта.

Эффективность программного продукта выражается в его качестве, оцененном как отлично, производительности, оцененной как очень хорошая, и документированности, оцененной как отличная. Таким образом программы эффективно выполняет свои функции. При доработке программы можно будет качественная озвучкой, а также снабжение онлайн-овой таблицы.

Дуғалиев Бақытбек Ақылбекұлы
КМҚК «Бизнес және сервис колледжі», Семей қаласы
Жетекшісі: Какимова Динара Болатбековна
«ІТ технологиясы бухгалтер мамандығында»

Ақпараттық технология (немесе көпшілікке ІТ атымен танымал ұғым) - қазіргі [компьютерлік технология](#) негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны.

Ақпараттық технологиялардың мақсаты, адамның талдау жасай отырып, нәтижесінде белгілі бір әрекетті орындау арқылы шешімдер қабылдай алатындай ақпаратты өндіру болып табылады.

Менің баяндамамның тақырыбының өзектілігі ол: «1С:Бухгалтерия 8.0» бағдарламасының мүмкіндіктерін зерттеу болып табылады, себебі қазіргі уақытта экономиканың дамуына байланысты ақпараттық технологияның жетістіктерін пайдалана білу болашақ маман үшін өте өзекті мәселердің бірі болып келеді. Қазіргі кезде нарықта бухгалтерлік бағдарламалардың арасынан «1С:Бухгалтерия» бағдарламасының қолдану мөлшері 80%-ды алып отыр.

Менің болашақ мамандығым - «Бухгалтер». Менің оқып жатқан мамандығым саласында ақпарат технологиясының бір түрі ол – «1С:Бухгалтерия 8.0»

Кез келген кәсіпорында бухгалтерлік есепті автоматтандыру, онда бухгалтерлік ақпараттар жүйесін жасау деген сөз. Қазіргі уақытта сондай ақпарат жүйелерін құру кәсіпорынның өз күшімен бағдарламалық кешендер жасау емес, автоматтандыру мәселелерін тиімді шешетін, дайын бағдарламалық өнімдерді сатып алуды білдіреді.

Бухгалтерлік есепті автоматтандырылған жұмыс орнын қолдану арқылы:

- есеп мәліметтерінің сапасы мен оперативтілігін жоғарылатады;
- аралық ақпарат тасымаушыларды дайындауды қысқартады;
- қол еңбегінің, қағаздың, өңдеудің шығындарын азайтуға жағдай туғызады.

Бухгалтерлік есепті автоматтандыру жүйесінде әртүрлі бағдарламалар пайдаланылады. Солардың ішінде ерекше орын алатын әмбебап бухгалтерлік бағдарлама – “1С Бухгалтерия”. Бұл бағдарлама қарапайымнан – күрделіге қағидасына негізделген. Оны қарапайым операциялар үшін де, есеп регистрлерін, бас кітапты, жекелеген қорытынды есеп нысандарын құру үшін де пайдалануға болады.

«Қазақстан үшін 1 С Бухгалтерия 8» кәсіпорынның алдында тұрған бухгалтерлік қызметтің барлық тапсырмалар шешімін қамтамасыз етеді. Қазақстан үшін 1С:Бухгалтерия 8.0» - бухгалтерлік және салықтық есептің автоматизациясы үшін көпжақты бағдарлама. Бағдарлама негізінде «1С:Кәсіпорын 8.0» жүйесінің икемді технологиялық платформа жатыр, оның мүмкіндігімен әр түрлі бизнес қосымшаларды құруға және модификациялауға болады. «Қазақстан үшін 1С:Бухгалтерия 8.0» көмегімен бірнеше ұйымдардың шаруашылық қызметінің бухгалтерлік және салықтық есебін жүргізуге болады. Сонымен қатар «Қазақстан үшін 1С:Бухгалтерия 8.0» бірнеше ұйымдардың бухгалтерлік және салықтық есебін жалпы ақпараттық базада да жүргізуге мүмкіндік береді (мұнда жеке ұйымдар атынан жеке кәсіпкерлер де шыға алады). Бұл қолайлы, егер бұл ұйымдардың шаруашылық қызметі өзара тығыз байланысты болса: тауарлардың жалпы тізімін, контрагенттерді (іскер серіктестерді), жұмыскерлерді, қоймалар (сақтау орындары) және т.с.с. қолдануға болады, ал міндетті есеп беруді жеке қалыптастыру қолайлы.

Жүйенің негізгі мүмкіндіктері:

1) 1С: Бухгалтерия жүйесі бухгалтерлік есептің барлық бөлімінде қолданылады:

–банк және касса есебі;

–негізгі құралдар және материалдық емес активтер есебі;

–тауарлар есебі, өнім өндіру және қызмет көрсету;

–валюталық операциялар;

–ұйымдармен, алашашақтармен, берешектермен, есеп беруші тұлғалармен өзара есеп айырысу есебі;

–еңбекақы бойынша есеп айырысу;

–бюджетпен есеп айырысу;

2) Басқа да есеп жүргізу үшін өте икемді:

–Көп деңгейлі шоттар жоспарымен жинақтамалы есеп жүргізу;

–Бірнеше шоттар жоспарымен жұмыс істеу;

–Валюталық есеп;

–Көп деңгейлі талдамалы есеп;

–Өлшеміне байланысты көп деңгейлі талдамалы есеп;

–Сандық есеп;

–Бір деректер базасымен бірнеше кәсіпорындарда есеп жүргізу (желілік).

3) Бағдарламаға ақпараттарды енгізу бірнеше режимде:

–Қолмен енгізу режимі;

–Типтік операциялар режимі;

–Құжаттау режимі арқылы жүргізіледі.

«1С:Бухгалтерия 8» жүйесі жүйесі қарапайым да күрделі бухгалтерлік есеп бағдарламасы болып саналады, ол әртүрлі меншік формасындағы және әртүрлі қызмет саласындағы кәсіпорындарда қолдануы мүмкін. Жүйесінің жұмысы мынадай негізгі үш компонентке негізделіп жасалған: «Бухгалтерлік есеп», «Оперативтік есеп» және «Есептеу» компоненті.

«Бухгалтерлік есеп» компоненті, көп түрлі және көп деңгейлі аналитикалық есеп, сандық есеп және валюталық есепті бірнеше шот жоспарды, бір мезгілде қатарласып шаруашылық операцияларын жүргізеді. Кәсіпорынның есебінде болып жатқан шаруашылық операцияларын «Бухгалтерлік есеп» компонентіне көрсетеді.

«Оперативті есеп» компоненті ақшалай қаржылардың қозғалысының оперативті есепті автоматтандыру үшін арналған. «Оперативті есеп» компоненты кәсіпорынның тауарларының, материалдардың, ақшалай және басқада құралдардың қалдықтары туралы ақпаратының қозғалысы мен нақтылығын тіркеуге мүмкіндік береді.

«Есеп айырысу» компоненті күрделі кезекте есеп айырысуын автоматтандыруы үшін арналған. Бұл компонентті әр түрлі күрделі есеп айырысуларды орындай алады. Сонымен бірге «өткен күннің» нәтижесімен қайта есептеуге мүмкіншілігі бар. Бұл компоненттің ең бастысы – еңбек ақы мен есеп айырысуды қолданады.

1С Бухгалтерлік» бағдарламаның көмегімен бір ақпараттық базамен бірнеше мекемелерді жүргізуге болады және тәжірибелік негізінде бухгалтерлік және салық есептерін есептейді:

- Есеп айырысу міндеттемелерді;
- Контагенттермен есеп айырысуды;
- Өндірістерді және қызмет көрсетуді;

1С:Бухгалтерия жүйесі келесі есептерді ұйымдастырады:

- шот жоспарының көп деңгейлігі бойынша синтетикалық есеп;
- бірнеше шот жоспары бойынша есеп;
- валюталық есеп және валютаны жабу есебі;
- көп өлшемді аналитикалық есеп;
- әр бір өлшем бойынша көп деңгейлі аналитикалық есеп ;
- сандық есеп;
- бір ақпараттық базадағы, бірнеше кәсіпорын бойынша есебі.

«Қазақстанға арналған 1 С Бухгалтерия 8» келесі сервистік мүмкіншіліктерді қосады:

1. толық тексттік мәліметтерді іздеу – конфигурацияның барлық объектілері бойынша мәтінді іздеу (құжаттар, тізімдеме)
2. классификатордың мекен-жайын жүктеу
3. техникалық қолдау көрсету бөліміне хат жолдау
4. «Қазақстанға арналған 1 С Бухгалтерия 8»-ді интернет бойынша автоматты түрде тексеру және жаңаруды орналастыру

Қазір таңда Қазақстан мемлекеті бойынша бұл бағдарламаны барлық кәсіпорындар қолданысқа енгізуде. Себебі барлық жағынан тиімді, уақытты да үнемдейді, есепте қате кету қаупі өте аз мөлшерде.

«Біз «білім – ғылым – инновациялар» үштігі билеген постиндустриялық әлемге қарай жылжып келеміз» деп елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқандай нарықтық экономика жағдайында бәсекеге қабілетті маман болу үшін жаңа инновацияларды, заманауи бағдарламалық өнімдерді қолданып, ақпараттық технологиялардың жетістіктерін оқып үйреніп, тәжірибе барысында жоғары деңгейде қолдана білуіміз қажет. Ол өз кезегінде жас маманға жұмысқа орналасу үшін сенімділік пен кепілдік береді, демек болашаққа бастар қадам!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Автоматизированные информационные технологии в экономике. И.И. Семенов, И.Т. Трубилин. Финансы и статистика. М., 2000 г.
2. Исаев Г.Н. Информационные системы в экономике-М.:Омега-Л, 2006.-462б. Интернеттегі сайт
1. www.yandex.ru.

Беккер Мария
КГКП «Колледж бизнеса и сервиса», г. Семей
Руководитель: Ошақбаева Меруерт Аскерджановна
«Инновационное развитие гостиничного бизнеса казахстана»

Гостиничный бизнес выступает важнейшим катализатором экономического роста многих быстро развивающихся стран, поскольку выступает каналом перераспределения валового национального продукта между странами, которое не сопровождается вывозом (импортом) товаров и услуг. Другими словами, если японцы отдыхают в гостиницах Филиппин, а украинцы в Турции, то они не только вывозят туда часть заработанных в других производствах средств, но и создают там новые рабочие места.

Компьютеризация гостиничного бизнеса сегодня включает три этапа:

1. Автоматизация бизнес - процессов внутри гостиницы.

Около 70 % западных и 30 % российских гостиниц для управления внутренними бизнес-процессами используют различные автоматизированные системы управления (АСУ). В основе АСУ лежит информационная система - совокупность базы данных и комплекса программно - аппаратных средств для обработки информации, хранящейся в этой базе данных. Информация о работе гостиницы накапливается и хранится (в базе данных) на одном из мощных компьютеров, называемом сервером. Клиент - серверная технология построения информационных систем обеспечивает доступ к базе данных с любого рабочего места в соответствии с правами доступа. Сервер без данных и связанные с ним локальной сетью рабочие места подразделений, с установленным на них программным обеспечением, образуют внутреннюю Интернет - систему гостиницы.

2. Создание внешней информационной системы.

Позволяет автоматизировать бизнес-процессы через сеть Интернет, связывающую внутреннюю информационную систему гостиницы с ее внешними партнерами (туроператорами, клиентами). Такие системы учитывали интересы конкретного отеля, постепенно автоматизируя отдельные участки работы. Поддерживать такую систему в условиях меняющегося законодательства и постоянных нововведений в гостиничном бизнесе трудно. Именно поэтому от заказных систем отказываются, разрабатывая и применяя в основном типовые системы.

Перспективное развитие системы менеджмента качества гостиницы «Казжол» должна включать следующие элементы:

1. Эффективное управление предприятием на основе маркетинга.

Определяющими дальнейшее развитие предприятий индустрии гостеприимства будут:

- эффективный менеджмент на основе маркетинга, обеспечивающий необходимые условия для производства и реализации продукции и услуг;
- внедрение системы качества, позволяющей обеспечить конкурентоспособность и доходность.

2. Создание корпоративной культуры. Под корпоративной культурой понимается система ценностей и убеждений, разделяемых всеми сотрудниками, коллективное сознание и менталитет организации. Корпоративная культура определяет поведение между работниками гостиницы, их взаимоотношения с клиентами, руководством,

посредниками, поставщиками и т. д. Корпоративная культура дает работникам чувство цели и формирует преданность к своей организации.

3. Внедрение стандартов функционального качества обслуживания.

- Внедрение квалификационных требований (квалификационный стандарт) и должностных обязанностей к работникам предприятия

Внедрение функционального качества начинается с разработки квалификационных требований (квалификационный стандарт) и должностных обязанностей к работникам, исходя из специфики работы и особенностей гостиничного предприятия.

-Разработка технологии (нормативное описание) производственных процессов
Нормативное описание производственных процессов (технологические процедуры)

производится по каждому подразделению гостиничного предприятия на основании технического паспорта, классификации гостиницы, должностей работников и их обязанностей в данном подразделении.

4.Входной контроль качества на продукцию и услуги поставщиков.

Входной контроль качества означает разработку системы работы с поставщиками продукции и услуг для гостиничного предприятия, который включает:

- - выходной контроль продукции поставщиком в соответствии с требованиями потребителя (гостиницы);

- - оценку качества поставок;

- - ведение рейтинга поставщиков;

- - создание совместных с поставщиком команд по улучшению качества поставок

и т. п.

5. Выходной контроль качества на предоставляемые услуги в гостинице и их сбыт посредниками.

Выходной контроль качества предусматривает как установления контроля над качеством предоставляемых услуг, так и контроль качества работы сбытового аппарата гостиничного предприятия.

Центральное место в установлении контроля над качеством предоставляемых занимает разработка эталонных карт качества на предоставляемые услуги предприятия. Процедуры оценки и измерения качества процессов обслуживания с помощью опросных карт качества использует понятия «дефект» и «несоответствие» [3]

Разработка программы контроля качества предполагает определение целевых ориентиров, на достижение которых будут направлены мероприятия содержательной части этого документа. При разработке программы контроля качества необходимо руководствоваться следующими целями:

1. сохранение имеющихся клиентов и расширение их круга за счет привлечения новых посетителей;

2. быстрое решение возникающих проблем, связанных с качеством предложения, благодаря установлению обратной связи;

3. возможность оценить мероприятия, улучшающие или ухудшающие качество гостиничного предложения в масштабах всей гостиницы;

4. постоянный контроль за мерами, принимаемыми для повышения качества (маркетинговый план);

5. создание основы для обучения и повышения квалификации персонала предприятия процессу продаж с применением традиций качества. Реализация целей, поставленных выше, предполагает определенные временные рамки.

Маркетинг рассматривается не только как одна из сторон предпринимательской Деятельности, но и как координирующая структура (концепция) всех аспектов гостиничного бизнеса, т. е. роль маркетинга заключается не только в удовлетворении спроса и в организации торговли. Маркетинг берет оценку покупательского спроса за отправной момент в гостиничном бизнесе. Он охватывает все аспекты и стороны гостиничного бизнеса. Маркетинг можно назвать философией ведения гостиничного бизнеса (философией гостеприимства), основывающейся на той точке зрения, что непрерывной доходности и устойчивого развития на рынке можно достичь при сопоставлении, предвидении и удовлетворении потребностей и желаний гостя.

Маркетинг является функцией менеджмента, которая организует и направляет всю предпринимательскую деятельность, оценивая и направляя покупательную способность клиента на повышение спроса на услуги и на продвижение товара и услуг к конечному потребителю [4, с.64].

Рассмотрим три метода маркетинговых исследований - наблюдение, эксперимент, опрос.

Наблюдение - один из способов сбора первичных данных, когда исследователь ведет непосредственное наблюдение за людьми и обстановкой. Другой способ сбора данных - эксперимент. Эксперимент подходит для выявления причинно-следственных связей.

Наблюдение лучше всего подходит для поисковых исследований, тогда как опрос, один из наиболее трудоемких способов сбора первичной информации, наиболее удобен при проведении описательных исследований. Опросы проводятся обычно для выявления предпочтений клиентов о качестве или ассортименте предоставляемых услуг. Это позволяет фирме определиться в выборе маркетинговых воздействий. Опросами, наблюдениями и экспериментами могут заниматься агенты по сбыту или другие сотрудники фирмы, совмещающие их проведение со своей основной работой или занимающиеся этим в специально выделенное время. Например, целью отеля является привлечение как можно большего числа деловых путешественников. Прежде всего, устанавливается, кто делает заказ на проживание деловых путешественников. Для этого проводится опрос. Ниже приведены данные исследования постоянных посетителей различных отелей относительно источников резервирования.

Таким образом, используя результаты такого опроса, менеджер отдела маркетинга отеля может планировать и проводить какие-то конкретные акции по привлечению клиентов. Существуют также различные орудия исследования. При сборе первичных данных можно использовать анкеты или механические устройства. Анкета - самое распространенное орудие исследования при сборе первичных данных. В широком смысле, анкета - это ряд вопросов, на которые опрашиваемый должен дать ответы. Анкета требует тщательной разработки, и устранения ошибок до начала ее использования. При разработке анкеты особое внимание нужно обратить на форму вопросов, их последовательность и формулировку. Нежелательно включение вопросов, на которые не захотят отвечать или которые не требуют ответа. Формулировка вопросов должна быть простой, недвусмысленной, не влияющей на ответ. Первые вопросы должны по возможности заинтересовать опрашиваемого. Трудные или личные вопросы лучше поставить в конец.

Рассматривая развитие гостиничного бизнеса Казахстана, можно сделать следующие выводы:

1. В целом, в Казахстане наблюдается устойчивое и динамичное развитие гостиничного бизнеса. В то же время гостиницы имеют низкие коэффициенты загрузки

(24,3%) из-за высокого уровня цен и использования частных квартир под размещение посетителей. Для эффективного функционирования гостиничного хозяйства необходимо строительство двух-трехзвездочных отелей, обладающих полным спектром услуг и отвечающих мировым стандартам.

2. Не все гостиничные предприятия соответствуют ожидаемым потребностям посетителей, и наличие звезд не всегда является залогом получения более качественных услуг. Для достижения эффективности деятельности гостиниц необходимо повышать качество услуг, учитывая такие факторы, как безопасность, качество питания и спокойная атмосфера.

3. Выявлены проблемы, препятствующие эффективной системе сертификации, основными из которых являются: отсутствие единых стандартов к гостиничным предприятиям, необъективность оценки качества обслуживания, неравномерность расположения органов сертификации по регионам и недостаточное знание специфики гостиничного бизнеса.

4. Инновационный гостиничный бизнес должен иметь креативный персонал, способный к высококачественному обслуживанию клиентов. Для этого же персонал должен быть мотивирован. Это уже задача менеджмента. Прежде всего, необходимо совершенствовать подбор персонала. В гостиничном бизнесе должны работать служащие, которые обладают теоретическими и практическими знаниями этой отрасли, коммуникабельные, доброжелательные, умеющие работать в коллективе.

5. Необходимо постоянно проводить анализ удовлетворенности клиентов услугами гостиничного бизнеса. Необходимо так же дать клиентам возможность внесения предложений по улучшению предоставления услуг. Ведь может быть такое, что менеджмент не видит тех проблем, которых видит клиент. При этом не надо забывать и о конкурентах. Изучение качества услуг конкурентов дает возможность совершенствовать и свои услуги при этом не отставать от инновации.

Список использованной литературы

1. Лесник А.П., Мащицкий И.П., Чернышев А.В. Организация и управление гостиничным бизнесом. - М.: Инфра, 2006. - 239 с.
2. Плотникова Н.И. Комплексная автоматизация турбизнеса. Часть 2: Информационные технологии в сфере гостеприимства: Учебное методическое пособие. - М.: Советский спорт, 2001 - 208с.
3. Скобкин С.С. Как создать систему управления качеством в гостинице // Парад отелей, № 5, 2005.
4. Версан В.Г., Коломнин А.Г. Информация и качество: опыт проектирования системы управления. - М.: Экономика, 2003. - 79 с.

Қабен. А.,

КТКП «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Жетекшісі: Мусатаева А.К.

Геологиялық карталарды өңдеуде MapInfo бағдарламасын қолдану

MapInfo Professional – бұл мемлекеттер картасын, аймақтарды, аудандарды, қалаларды және барлық карта немесе жоспар ретінде қарастыруға келетіндерді талдап және құруға көмектесетін географиялық жүйе.

Кесте –MapInfo-ның негізгі ақпараттық бірлігі. Карапайым кесте түсінігіне қарағанда, ол MapInfo-да кестелі мәліметтер базасына байланған өзінше қабаттарды ұсынады және болмысы жағынан картаға сәйкес келеді. Мәліметтер базасы кестесінің әрбір жолы жекелеген географиялық нысан жайлы ақпараттан құралады. Әрбір баған анықталған атрибуттан тұрады. Мұндай мәліметтер көрінісі басты графиканың әдістерін статистикалық, экономикалық және өзге кеңістікті- мерзімді ақпаратты визуализациялау үшін қолдануға мүмкіндік берді. Әдетте, бұл басты графикалық қалташалар мен электрондық кестеде диаграммалар мен графиктердің географиялық нысандарда қалай жасалатындығын көрсетуге мүмкіндік берді. Әрбір кестеге бір қабат сәйкес келеді (карта). MapInfo-да кестенің бейнесін (кестелік мәліметтер) бейнелеу үшін термин тізімі пайдаланылады. Картаны модификациялау (немесе импорттау) үшін MapInfo кестесін ашу қажет немесе Жұмыс Жиынтығын.

MapInfo-ның барлық кестесі екі әртүрлі файлан құралады. Біріншісі мәліметтерден құралады, ал екіншісі – мәліметтердің құрылымын сипаттайды:

– *.TAB: бұл файл мәліметтер кестесі құрылымының сипаттамасынан құралады. Ол өзімен мәліметтен тұратын файлды сипаттайтын шағын тексттік файлды ұсынады.

– *.DAT немесе *.WKS, .XLS: бұл файл атрибутивті файлдардан тұрады.

– *.MAP: бұл файл әрбір жазбасы X және Y координаттарына сәйкес келетін графиктік нысандардан тұрады.

– *.ID: бұл файл графикалық нысандарға бағытталған тізімдерден құралып, (индекс) MapInfo-да Картадағы нысандарды жылдам табуға мүмкіндік береді.

MapInfo келесі файлдар пішімімен жұмыс істеуге рұқсат етеді:

- Файл аты GIF (Graphics Interchange Format)
- JPG (JPEG Format)
- TIF (Tagged Image File Format)
- PCX (Soft Paint Brush)
- BMP (Windows Bitmap)
- TGA (Targa)
- BIL (Sport спутникті фототүсірімдер).

Әрбір кесте – бұл карталардың немесе файл мәліметтерінің түрін беретін файлдар тобы. Әдетте MapInfo жұмыс барысында кестелер мен терезелердің көбі қолданылады. Кестелер мен терезелердің ашылуы жеткілікті уақытты қажет етеді. MapInfo-да қолданылатын барлық кестелер мен терезелерді Жұмыс Жиынтығына (Рабочий Набор) топтастыруға болады.

Жұмыс жиынтығы WOR кеңейтіліммен файлда сақталатын берілген уақытта қолданыстағы барлық тізімдерді ұсынады.

Ол барлық ашылған терезелер жайлы ақпараттарды сипаттайды, олардың өлшемдері және экрандағы жағдайы, ағымдағы қаріптер, символдар, сызықтар мен штрихтар.

Жұмыс Жиынтығын сақтау барысында кестелерді редактрлеу нәтижелері, сонымен қатар ғарыштық қабаттардың операциясы жойылады. Олардың сақталуы жеке жүзеге асады. Берілгендерді қарап шығу үш терезенің көмегімен жүзеге асады.

Карта терзесі – ақпаратты берілегендердің географиялық тәуелділігін анализдеуге рұқсат етеін карапайым карта түрінде ұсынады. Карта терезелері бірден бірнеше кестелердің ақрапаратын сақтайды, сондай-ақ әрбір кесте картаның жеке қабатымен ұсынылады;

Тізім терезесі- ақпаратты жол мен бағаннан тұратын электронды кесте, жазба тізімі түрінде ұсынады;

Графика терезесі - ақпараттарды берілгендердің арасында сандық тәуелділікті анализдеуге рұқсат беретін график және диаграмма түрінде ұсынады.

Мәліметтерді синхронды ұсыну технологиясы біруақытта кестедегі бірнеше терезені Карта, Тізім және Графиктерді қарап шығуға рұқсат етеді.

MapInfo растрлық бейненің келесідегідей типтерімен жұмыс атқарады:

1. Ақ-қара бейнелер: әрбір пиксель қара және ақ нүктеге сәйкестеледі. Мұндай бейнелер аз орын алып, жылдам MapInfo-да оқылып, көрсетіледі;

2. Жартылай реңді бейнелер: әрбір пиксель қара, ақ немесе сұр түстердің кодтарымен сипатталады;

3 Түсті бейнелер: әрбір пиксель берілген бейненің палитрасында бар түстердің бірімен бейнеленеді

3. Растрды дайындау және еңгізу.

ГАЗ-да растрлық көрініспен жұмыс жасау үшін файлды растрлық сурет ретінде ашып, оған байлау жүргізгеннен соң ғана нысанды векторизациялауға көшуге болады.

Векторизация қабат бойынша жүргізіледі. Бұл қабаттарды түрлі байланысатын мөлдір пленкаларды елестетуге болады. Әрбір қабат біртепті нысаннан тұрады, мысалы, бір қабатта пашня болуы мүмкін, басқасы – орманды, үшінші – өзендер және т.б. Егер біреуі екінші жоғарғы қабатқа сыйса, онда нәтижесінде толық карта шығады. Әрбір қабатқа өзінің кестелері құрылады.

Жаңа қабатты құру үшін косметикалық қабат қолданылады. Косметикалық қабат - бұл барлық қабаттардың жоғарысында жататын бос қабат. Ол сурет салу үшін қолданылады, онда жазбалар, карта тақырыбы, әр түрлі географиялық нысандар орналасады.

Косметикалық қабат картаның ең жоғарғы қабаты болып табылады. Оны карта терезесінен өшіруге болмайды, сонымен қатар оның басқа қабаттарға деген қатынасын өзгертуге болмайды.

MAPinfo-ның негізгі мүмкіндіктері:

- ❖ Векторлы көрсеткіштермен және олармен байланысты тақырыптық ақпараттармен жұмыс істеу;
- ❖ Картографиялық ақпараттарды, сонымен бірге суреттерді редактрлеуге мүмкіндік алу, оларды растрлық жалған ретінде қолдану;
- ❖ Көрсеткіштерді кез-келген санда және әр түрлі үш түрде терезе ретінде көрсету;
Көрсеткіштердің синхронды көрсеткіштері мағлұматтары бір мезгілде бірдей көрсеткіштері бар бірнеше терезені ашуға мүмкіндік береді. Сонымен бірге бір терезеде өзгертілген көрсеткіштер автоматты түрде басқа терезелердегі көрсеткіштерді өзгерте алады.
- Құрылған тақырыптық карталардың көмегімен ақпараттарды әр түрлі әдістермен шолу;
- Карталардың жобасын өзгерту;
- Әр түрлі қиындықтағы сұраныстарды құру: жеке файлдарды қарапайым сұрыптаудан бірнеше файлдар бойынша SQL күрделі сұраныстарға дейін;
- DBASE немесе әр түрлі графикалық файлдар пішімінде құрылған файлдарға тура кіру. Тақырыптық карталарды құру операциясы шартты ерекшелену деп те аталады.

MapInfo-да тақырыптық карталар графикалық нысанға бояу, штрих, символдар типтерін қосумен құралады. Тақырыптық карталарды немесе шартты құру үшін диалог қолданылады, кесте аты мен оның өрісі, олар арқылы картаны құруға болады, және де басқа түрлі баптауларды қолданған жөн.

Геокодирлеу мақсаты – мәліметтер базасына графикалық нысандарды орналастыру. Кодталатын кестені мақсаттық кесте деп атауға болады. Географиялық координаттар графикалық нысандарды қамтитын кестеден алынады. Белгілі бір жазуды геокодирлеу үшін, MAPinfo кестеден мәліметті оқу керек, географиялық координаттарды берілген кестеден алып, мақсаттық кестеде нүктелерді құру үшін қолданылады.

Барлық мүмкін мәселелер геокодирлеудің алғашқы сатысында, мақсаттық кестедегі мекен-жай екі немесе үш компоненттерден тұрады:

- Көшедегі үйлердің нөмерінен
- Көше атынан
- Пәтер нөмерінен, қабаттан, қонақ үй апартаменттерінен және басқа ақпараттардан тұрады. Көп жағдайларды бұл компоненттер жоқ.

MAPinfo әр түрлі көше мен үй нөмірлерімен жұмыс процедуралары қолданылады. Үшінші компонентті MAPinfo көше атының бөлігі ретінде қолданылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Геоинформатика». А.Д.Иванников, В.П.Кулагин, А.Н.Тихонов, В.Я.Цветков-М.: МАКС Пресс, 2001

2. Е.Г. Капралов. Н.В. Коновалова «Введение в ГИС».

ДОКТЕВА Н.В.,

«Семей көп салалы колледжі», Семей қ.

Жетекші: АҚАНОВА Е.Т.

МЕНИҢ МАМАНДЫҒЫМДА ІТ ПАЙДАЛАНУДЫҢ БОЛАШАҒЫ

Үздіксіз білім беру және 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу мамандар даярлауды халықаралық стандарттарға жақындата түседі. Онда білімнің бәсекеге қабілетті болуы, ғылым мен тәжірибе бірлігінің қалыптасуы, қазіргі кезеңнің ең озық инновациялық технологияларын, ақпараттық және есептеу техникаларын еңгізу аса маңызды.

Қазіргі қоғамда ғылыми-техникалық прогрестің дамуына байланысты адам іс-әрекетінің барлық сферасында ақпараттық технологияны пайдалану кең етек жайды. Қоғамдағы ақпараттың таралу ауқымының тез өсуіне қазіргі заман адамының ақпаратпен жұмыс істей білу икемділігі оң ықпал етуде. Адам мүмкіндігінше көп мағлұмат алып, ақпаратты барынша көбірек игеруге талпынады. Сол себепті де француз дипломаты Э. Талейраның «кім ақпаратқа ие, сол әлемді билейді» деген сөзі бүгінгі таңда тек саяси мағынамен ғана мен емес, экономикалық әлеуметтік мағынамен де толықтырыла түседі. Осы тұрғыдан алғанда, болашақ мамандарды қоғамдағы ақпарат ағынын басқаруға үйретудің маңызы ерекше екені айдан анық. Ал бұл бағытта информатика пәні оқытушысының үлесі үлкен болмақ, өйткені ол оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беріп, логикалық-құрылымдық ойлау қабілеттерін дамытады, ақпараттық технологияны

өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын, ақпараттық құзыреттілігін қалыптасырып, ақпараттық қоғамға бейімдейді.

Инновациялық технологиялар мен IT –білім беру оқу-тәрбие үрдісінің көптеген аспектілеріне мәнді, әрі маңызды әсерін тигізеді, мұғалім мен оқушының арасындағы байланыс өзгереді. Ақпараттық технологиялардың арасында сабақ беру әдісі жаңаланып, білім беру үрдісі қатысушылардың міндеті өзгеруде.

Қазір заман мен қоғамның өзгеруіне орай бүгінгі балалар да өзінің болашағына тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, жоғары талап қоя білетін адамдар ретінде өсіп келеді. Олай болса, бұл қоғам кез-келген педагогтан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, дидактикалық әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан-жақты игерген ақпараттық құзыретті маман болуын талап етіп отыр. Бұл жағдайда болашақ маманды даярлауда жұмыстанатын колледждердің информатика оқытушылары жан-жақты жұмыстана білуі қажет.

Болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда келесі жағдайлар жасалуы тиіс:

- Болашақ маман ақпараттық құзыреттілігін көтеру, кадрлар құрамын жаңарту;

- оқу орнын ақпараттық коммуникациялық технология құралдарымен сапалы түрде техникалық қамтамасыз ету;

- басқаруға жаңа ақпараттық технологиялар мен жүйелердегі еңгізу;

- оқу үрдісін жаңа программалық жабдықтарды пайдалану;

- ғылыми және оқу ақпараттарын алу көздерін барынша кеңейту.

Осы мақсатта келесі әдістерді қолдану шарт:

- өз мамандығы бойынша жоғарғы деңгейде теориялық және практикалық білім беру;

- ақпараттық коммуникациялық технологияны теориялық және практикалық меңгеру;

- түрлі бағыттағы программалық жабдықтарды меңгеру;

- оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдаланудың тиімділігін игерту, оны өз тәжірибесінде қолдану;

- ақпараттық коммуникациялық технологияның жаңа мүмкіндіктерін ескере отырып, оқыту әдіснамасын өзгерту, ақпараттық коммуникациялық технологияны сабақтарда, ғылыми-зерттеулерде, оқушылардың өзіндік жұмыстарында қолдану;

- оқу және зерттеу әрекеттерінде локальді және әлемдік ақпараттық желілердің телекоммуникациялары мен ресурстарын құру және пайдалану;

- коммуникативті әрекеттерді теориялық және практикалық игеру;

-тереңдетілген тілдік дайындық;

-ұжымдық әрекеттерді модельдеуде ақпараттық коммуникациялық технологияны, жаңа құралдарды пайдалану, т.с.с.

Болашақ мамандардың өмір бойы оқуға, ізденуге дағдылануы, жаңа материалдар, техника мен технологияларды іздеуі өз білімін жетілдіруі, қосымша білім алуы үшін ақпараттық құзыреттілігі болуы тиіс. Ақпараттық орта жасақтау үшін компьютерлік сауаттылық, материалдық-техникалық база (Интернет желісіне қосылған компьютер класы, видеопроектор, интерактивті тақта т.б), программалық жабдықтау (бақылау және текстік программалар; жаттықтырғыш программалар; информациялық – анықтамалық жүйе-мәліметтер қоры; модельдеуші программалар; электрондық оқулықтар; мультимедиялық программалар), оқу-әдістемелік қамту (программалық және аппараттық жабдықтармен жұмыс жасау әдістемесі) болуы тиіс.

Ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыруда келесі бағыттардың қажеттілігі аса баым:

-Компьютерді білімді бақылау құралы ретінде пайдалану;

-жаңа материалды түсіндіруде иллюстративті құрал ретінде мультимедиа-технологиялар;

-компьютерлік модельдеуді қолдану арқылы лабораториялық практикум;

-өз бетімен білім жетілдіруде дербес компьютерді қолдану.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасы 2020 жылға дейінгі дамытудың стратегиялық жоспарының 136- тармағында : « Орта, техникалық , кәсіптік және жоғарғы оқу орындарында электрондық оқыту жүйесі (e- Learning) енгізілетін болады», - деп қарастырылған. Осы жоспарға сәйкес электронды оқыту жүйесін енгізу 2011-2012 оқу жылынан бастап жүзеге асырылып отыр. Әлемнің 39 мемлекеті өз тәжірбиесіне енгізген электрондық оқыту жүйесі білім беру ортасы жайлы барлық қажетті мәліметтерді сақтауы тиіс. Оқушы автоматтандырылған жүйеде өзінің жеке портфолиосын, күнтізбесін, күнделігін жүргізеді. Ал мұғалім күнтізбелік – тақырыптық жоспары бар электрондық дәптерді, сынып журналын, хабарландыру қызметін (алда болатын жоспарлы және жоспардан тыс жиналыстар мен кездесулер туралы оқушылардың ата-аналарына e-mail немесе sms-хабармалар, есептелік және т.б. жіберу) толтырылатын болады. Электронды оқыту болашақ маманды келешек өмірге дайындайды, онда барлық қызмет түрлері электронды болады, ал кәсіптік қызметі компьютерсіз, Интернет және әлеуметтік желілерсіз елестете алмайтын болады. Электрондық оқытудың енгізілуі де қазіргі кездегі информатика пән оқытушысы ролінің артуына себеп болары сөзсіз.

Қорыта келгенде, адамның ақыл- ойы мен қабілеті шексіз дамыған , компьютер мен интернет арқылы әлемдік ақпараттар тасқыны өршіп тұрған қазіргі кезде информатика пәні оқытушысының еңбегі де күрделіленіп , қиындай түсті. Қазірде информатиктер жиі-жиі өз біліктіліктерін жетілдіріп, оқып- ізденбесе, есептеу техникасының дамуын , жаңа программалардың пайда болуын және олармен жұмыс істеудің үздіксіз өзгеретін тәсілдерін үнемі бақылап отырмаса уақыт көшіне ілесе

алмайтыны анық. Бүгінгі жас балалардың компьютерлік , электрондық техниканы игеру қабілеті аға ұрпақтан едәуір жоғары. Сондықтан қазіргі информатика пәні оқытушылық міндетін ойдағыдай атқаруы үшін қажымай- талмай ізденіп, еңбек етуі керек.

Ақпарат көздері мен әдебиеттер

1. « Мектеп информатикасы : іс-тәжірбие, проблемалар және келешегі», Халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдар жинағы. 19-21 қазан 2005 жыл. Алматы, 2005 ж.

2. «Метология и технология создания электронной методической системы в условиях информатизаций образования» (докторская диссертация), Курманалина Ш.Х., г. Алматы , 2002 год

3.45minut.kz

4. <http://bilimdiler.kz>

5. <http://www.Inform.kz/rus/article/2326023>

6. <http://www.nci.kz>

7.ustaz.kz

8.www.nci.kz/content/elektrondyk-okytu

Ключевые слова: обучение; инновация;специалист;информационные технологии; информатика

Keywords: educating;innovations; specialist ;information technologies; informatica

Кілтті сөздер: оқыту; инновация; маман; ақпараттық технология; информатика

Семей Геологиялық барлау колледжі

Қатысушы: Бағдатов Рауан Канатович

Жетекшісі: Абикенева Гүльнара Макашевна

Қазақстандағы бұлтты технологияны дамыту

Негізгі бөлім:Бұлтты технология мен танысу,Қазақстандағы бұлтты технологияны зерттеу әдістері,құралдары

Мақсаты:Қазіргі заманда бұлтты технологияны дамытып,ерекше көңіл бөлу.Қазақстандағы бұлтты технологияны дамытып,дамыған мемлекеттер қатарына кіру

Соңғы кезде үрдіс алып отырған жаға технологиялардың бірі –Бұлттық технология. Ағылшынша “Cloud technology” немесе “Cloud computing” (Cloud – бұлт; technology – технология; computing – есептеулер) “бұлт/бұлттық есептеулер” немесе “бұлт/бұлттық технология, қызметтер” деп те атайды. Бұлттық есептеулерді қарапайым сөзбен былай түсіндіруге болады: тұтынушы өз компьютерінде белгілі бір бағдарламаны іске қосқанда негізгі есептеулер мен ондағы дереккөздер интернеттегі шалғай серверлерде орындалып, сол жерде сақталады да, ал жұмыс нәтижесі жанағы тұтынушының компьютерінде стандартты веб-браузердің терезесіне шығарылып көрсетіледі.

Cloud computing-ді жүзеге асыратын серверлерді «есептегіш бұлттар» деп атайды. Бұлттық технологияда жұмыс істеудің әдеттегі бағдарламалармен жұмыс істеудегі басты айырмашылығы — тұтынушы өз компьютерінің ресурстарын емес, өзіне интернет-қызметі ретінде берілген шалғайдағы мықты серверлердің ресурстарын пайдалануында. Сол арқылы тұтынушы өз дереккөздерімен жұмыс істеуіне толық мүмкіндік алады, ал бірақ сол дереккөздер орналасқан операциялық жүйеге, бағдарламалар базасына, есептегіш серверлердің жұмысына еш кедергі келтіріп, оны өзгерте алмайды.

Бұлтты технология деген- қызмет көрсететін әртүрлі ұғымдардан тұратын үлкен бір тұжырымдама. Бұлтты технология тұтынушыға ғаламтор арқылы онлайн жағдайында деректерді өңдеуге мүмкіндік береді. Айырмашылығы: Бұлттық технологияда жұмыс істеудің әдеттегі программалармен жұмыс істеуден басты айырмашылығы- тұтынушы өз компьютерінің ресурстарын емес, өзіне ғаламтор-қызметі ретінде берілген шалғайдағы мықты серверлердің ресурстарын пайдалануында. Сол арқылы тұтынушы өз дереккөздерімен жұмыс істеуіне толық мүмкіндік алады, бірақ сол дереккөздер орналасқан амалдық жүйеге, программалар базасына, есептегіш серверлердің жұмысына еш кедергі келтіріп,оны өзгерте алмайды. Пайдаланудың тиімді жақтары:

- 1)Үлкен ресурстарды қажет ететін қиын есептерді шешу үшін тұтынушы өзінде жоқ көптеген серверлерді, программаларды бұлттар тарапынан пайдалана алады;
- 2)Тұтынушы компьютерлік құрылғының осалдығына немесе оның сынып, бұзылуына немесе жұмыс істейтін программаның тоқтап, бұзылып қалуына тәуелді болмайды;
- 3)Тұтынушы кез келген жерден, кез келген уақытта ғаламторға қосылған кез келген компьютерлік құрылғымен өз дереккөздерімен жұмыс істей алады;
- 4)Тұтынушы өз дереккөздерімен басқа адамдармен еш қиындықсыз бөлісіп, сол дереккөздерімен олармен бірге қосылып жұмыс істей алады;
- 5)Жеке компьютердегі программалармен салыстырғанда бұлттық қызметтер көбінесе тегін немесе бағалары айлық жарна ретінде өте арзан келеді;
- 6)Кейбір жобаларды "бұлтқа шығарудың" әсіресе ірі компанияларға тиімді болатын жағы- аппараттық және программалық қамтамасыз етулерді басқаруға, қолдауға, жаңартуға, лицензиялауға кететін шығындарды үнемдеуінде болып табылады;

Сонымен қоса сол программаларды жүргізетін білікті мамандар тапшылығы мәселесін сол жобаны "бұлтқа шығару" арқылы шеше алады.

Қазақстандағы бұлтты технологияның дамуы

Халықаралық аналитиктердің «бұлтты» технологиялардың дамуы бойынша беретін болжамдары: IDC болжамы бойынша «бұлтты» қызметтердің нарығы ІТ –қызметтердің бүкіл нарығына қарағанда жылдам өсетін болады. Болжанатын көшбасшы елдер – АҚШ, Ұлыбритания, Оңтүстік Корея, Солтүстік Еуропа, Жапония. Қазақстандық «бұлтты» өнімнің экспорттық потенциалы: Қазақстан заманауи жаңашыл трендтер арнасына жетілуге ұмтылады. Бүгін ІТ-саласының дамуының арқасында әлемдік рейтингте электронды үкіметтің даму индексі бойынша 38 орын алады. Егер қазір әзірлеушілерге белгілі-бір мерзімге уақытылы қолдау көрсетілсе, онда 3-4 жыл ішінде жаңашыл табысқа жетеді. «AIMACloud LLD» ЖШС – Қазақстанда бұлтты технологиялардың қызметтерін ұсынатын алғашқы және әзірге жалғыз компания. «AIMACloud LLD» ІТ инфрақұрылымда шығындарды азайтуға,бизнес үрдісін тиімдетуге және

автоматтандыруға, мекеменің ұсақ және ортақ бизнесінің тиімділігін арттыру үшін жаңашыл шешімді алға қойатын Қазақстандағы бұлттық технологиялардың қызметтерін ұсынатын жалғыз компания. Келесі қызмет түрлерін ұсынады: кез келген аудармалық есептер шешімі, Microsoft office 365, Лизингтік компанияларға арналған 1С, Басқару платформасы, 1С онлайн, 1С қалпына келтіру бойынша ұсынады. Қазақстандағы Қазақтелеком компаниясы бұлттық технология бойынша, келесі платформаларға түсінік береді. Microsoft Hosted Exchange – бағдарламалық жасақтаманы таратудың жаңа үлгісі бойынша (SaaS) қызмет көрсететін корпоративтік пошта платформасы. Бұл технология бағдарламалық жасақтаманың жалдау ақысын ғана төлей отырып, пошта қызметін пайдалануға қызмет береді. Microsoft Hosted Exchange-тің мүмкіндіктері: электронды пошта, бір пошта жәшігі арқылы барлық байланыстарды басқару және міндеттерді атқару, пайдаланушылар тобына арналған құжаттар мен міндеттерге қосылу, пайдаланушылардың жұмыс кестесінің ортақ күн түзбесі, мәліметтердің бір орталықта сақталуы, мәліметтердің түрлі құрылғылар арасында сәйкестендірілуі. Келесі платформада: Microsoft Share Point – Office жүйесінде еңбек өтімділігін арттыруды және контентті басқаруды қамтамасыз ететін бірлескен жұмысқа арналған платформа. Microsoft Hosted Exchange сервис-платформасының басымдықтары: Шығысты азайту (жабдықтарға және бағдарламалық жасақтамаға қаржы салудың қажеті жоқ), сервиске қосылудың ыңғайлы мүмкіндігі (дүниежүзі бойынша және кез-келген құрылғыдан – дербес компьютер, планшет компьютер, смартфон, ноутбук), ыңғайлы интерфейс және қарапайым әкімшілік басқару; бірлескен жұмыстың тиімділігі мен еңбек өнімділігінің артуы;

электрондық хат-хабарлардың архивациясы; кәсіпорын желісінде және одан тыс жерлерде электрондық жазбалардың құпиялығы, Антивирустық және антиспамдық қорғаныс; Outlook бағдарламасы арқылы жұмыс (барлық модификациямен). Isense IT-компаниясының бас директоры Алишер Абдуллаев: Қазақстанда бұлтты технологиялардың тез дамуын баяулататын жағдайлардың негізгі үш салдары:

1) Қолданушылардың жаңа технологияны ауыр қабылдауы

2) Серверлерде сақталатын ақпараттың хакерлермен, бәсекелестермен алыну мүмкіндігі.

3) Интернетке қол жеткізу мәселелерінің пайда болуы кезіндегі, бұлтты технологиялардың қол жетпестігі кезіндегі қиыншылықтар.

Пайдаланылған әдебиеттер: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытының 10-сыныбына арналған оқулық/ Сапарғалиева Б.Қ., Масалимова Н.Е., Тезекбаева Г.А., Астана: "Арман-ПВ" баспасы, 2014, Тамара Кокенова «бұлтты технология» видео ютуб.

Насыров Данияр.

«Индустрия – технология колледжі» Семей қаласы.

Ғылыми жетекшісі – Толеукасымова А.Б., информатика пәнінің оқытушысы.

«БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ»

Ғылым мен техниканың дамуы, біздің өміріміздегі атқарылып жатқан жұмыстарымызды әлдеқайда жеңілдетті. Әсіресе, заман талабына сай тұрғызылып

жатқан құрылыс саласы, зәулім үйлер, көз тартар ғимараттар салынуына байланысты архитектураның даму бағыты да сан өзгеріп келеді. Асқан шеберлікті қажет ететін сәулет өнері арнайы бағдарламалардың көмегімен оңай және жылдам түрде сызылып, бой көтеруде. Менің бүгінгі жобамның тақырыбы да осы сәулет өнерінде 3D модельдеуді жүзеге асыратын [SketchUp](#) бағдарламасының мүмкіншіліктерін зерттеу, мүмкіндігінше бағдарламаны өз тәжірибемде қолданып көру.

Менің қызығушылығымды арттырған бұл бағдарлама кез келген қолданушының пайдалануында өзінің интерфейсінің жеңіл, әрі түсініктілігімен танымал болды. [SketchUp](#) бағдарламасы үш өлшемді компьютерлік графика немесе 3d графикаға (3 Dimensional-3 өлшемді) арналған программалардың тобына жатады және шын мәнді өмірдегі немесе ойдан құрастырылған әлемдегі фотографикалық сипат және сапамен көрінетін, сондай-ақ анимация деп аталатын объектілердің қимыл әрекетін көрсететін көріністерді имитациялайтын бөлек-бөлек кескіндерді синтездеуге арналған. Негізінде, бұл үш өлшемді модельдеу және анимация бағдарламасы дүние жүзіндегі үйдегі қолданушылар мен кәсіпқой киноиндустрия мамандарының арасында үлкен сұранысқа ие болды. Авторларының идеялары, практикада керемет іске асырылады. Сәулетшілік ішкі көріністерді және фасадтарды модельдеу, кейіпкерді анимациялау, Internet- ке арналған шындыққа негізделген фотолық 3D сахналар, физикалық процесстерді визуализациялау- бұлар бағдарлама мүмкіндіктерінің бірі ғана. Сонымен қатар, сіздің пәтеріңізде жиһазды қалай үйлесімді етіп орналастырып қоюды көрсетуге, құттықтауға арналған роликтер құруға, курстық немесе дипломдық проекттер жасауға, бүкіл интернет-сервердің коммерциялық орындауларын немесе ірі компанияның жарнамалық видеобейнесін жасауға болады. Масштабталуы және пакеттің модульдік құрылымына байланысты, 3D- ді өздігінен үйренуші бірнеше сағаттық жұмыстан кейін жақсы нәтижеге жетуіне болады.

[SketchUp](#) пакетінің даму тарихы. Бұл бағдарлама қарапайым үш өлшемді модельдерді жасауға арналған бағдарлама. Осы бағдарламаны тауып шығарған американдық @Last Software компаниясы болып келеді. 1999 жылдан бастап 2006 жылға дейін осы компания бағдарламаның бес түрлі нұсқаларын шығарды. Содан кейін 2006 жылы [SketchUp](#) бағдарламасын Google корпорациясы сатып алды. Сөйтіп 2007 жылы осы бағдарлама жаңа түрінде жаңа Google [SketchUp](#) атымен шығарылды. Google компаниясы бағдарламаның жаңа, тұңғыш 7 нұсқасын шығарды. Ал 2010 жылдың қыркүйек айында қазір қолданып жатқан түрінің тұңғыш 8 нұсқасын жарыққа шығарды.

Қазіргі уақытта бағдарлама екі нұсқада көрсетілген- кәсіби Google SketchUp Pro (оның ішіндегі базасында материалдар мен кітаптар болады) және тегін нұсқасы Google SketchUp бар. [SketchUp Make](#) бағдарламасының бір неше нұсқалары бар. Тегін Google SketchUp нұсқаларында файлдардың импорт, экспорт жасауға мүмкіншіліктері шектеулі. Мысалы: көп таралған CAD конструкторлы форматтарына импорт немесе экспорт жасауға мүмкіншілік жоқ. Ал ондай форматтар SketchUp Pro, [SketchUp Make](#) де жақсы дамыған.

Әрбір бағдарламаның өзінің артықшылығы мен бірге кемшіліктері де қатар жүреді. Google [SketchUp](#) бағдарламасының кемшілігіне келесілерді жатқыза аламыз:

- 3d модельдердің көптігіне байланысты бағдарлама қатып қалады немесе істен шығады;
- Объектіге түс беру кезінде, нүктелі түрде боямен жұмыс істеу қабілеті жоқ;
- анимациялардың қозғалуын толыққанды қамтамасыз ете алмайды.

Бұл кемшіліктерді [SketchUp](#) құрастырушылары қазіргі таңда жоюды ұйымдастырып, қызмет етуде.

Қорыта келгенде Google SketchUp бағдарламасының мүмкіндіктерін 3D модельдеуде қолдануды жүзеге асырып, бағдарламаның артықшылықтары мен

кемшіліктері айқындалды. Бұл бағдарлама қарапайым болса да түрлі архитектуралық мүмкіндіктерді атқаратынын өз жобамды орындау барысында көрдім.

Қолданылған әдебиеттер:

1. SketchUp. Базовый учебный курс. Автор: Александр Петелин.
2. Интернет ресурстар: google.kz, yandex.ru

Секция 2. (ауд.80) Роль речевой культуры в профессиональной деятельности будущего специалиста.

№	ФИО участника	Тематика	Научный руководитель	Учебное заведение
1.	Мендығалиева Айдана Самғатқызы	Business correspondence as a means of professional communication	Ибатулина Дарига Жомартовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
2.	Серикбеков Алишер	The study of a professional foreign language as the preparation of a competitive specialist	Садвақасова Айгерим Болатовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
3.	Рахым Думан Бекенулы	Interprofessional communication as the means of collaboration	Каримова Алина Гильмановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
4.	Батырханов Рустам Адлетович	Қазіргі кәсіби мамандар үшін қазақ тілінің алатын орны және қолданылу аясы.	Нусупжанова Орал Айткеновна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
5.	Әлмішев Нұрболат Бекболатұлы	Қазақ мақал-мәтелдерінің қолданылу ерекшеліктері	Нусупжанова Орал Айткеновна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
6.	Шаймұратова Шолпан Ахатқызы	Ағылшын тілінде дұрыс сөйлеп жүрміз бе?	Ибраева.А.А	КГКП «Педагогический колледж имени М. Ауэзова»
7.	Шейкина Валерия Колбасина У.П.	Профессиональный жаргон как неотъемлемая часть	Колбасина Ульяна Павловна	КГКП «Геологоразведочный

		профессиональной коммуникации		колледж»
8.	Танырберген Дильназ	Ауызекі сөйлеу тілінің әдеби тіл нормаларын сақтауға әсері	Марканова Гульмира Абдоллаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
9.	Қабышова Назерке Амангелдіқызы	Тілдің мәдениеті, болашағы, сақталуы қоғамның және болашақ маманның қолында	Марканова Гульмира Абдоллаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
10.	Ондабаева Аружан Ержанқызы	Мемлекеттік тілді кәсіби мамандардың игеру қажеттілігі	Тугельбаева Магира Бахтияровна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
11.	Таубаев Айдос Дарханұлы	Қазіргі кездегі жастардың ауызекі сөйлеу тілінің ерекшелігі	Омарханова Жанат Кенесбековна	КГКП «Колледж транспорта»
12.	Бертысханов Адлен Муратович	The problem of translation of polysemantic words in professional English	Садыкова Айжан Сайлаубековна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
13.	Шведченко Николай Александрович	Рымбек Ильяшев. Его жизнь живёт в моей памяти	Шаяхметова Асемгуль Акалаевна	КГУ «Индустриально-технологический колледж»
14.	Оразқанов Ерасыл Тарих магистрі	Болашақ мамандардың кәсіби қызметіндегі ауызекі сөйлеу мәдениетінің маңызы.	Иманғалиева Г.С.	КГКП «Колледж транспорта»
15.	Шакарманова А.Р.	Speech culture or communicative competence: forming communicative competence of future specialists	Талгатқызы Әсем	КГКП «Геологоразведочный колледж»
16.	Тугушев Рауан	Роль речевой культуры в профессиональной деятельности будущего специалиста.	Нурланова Жулдуз	Innovative college
17.	Жанақова Дарина	Роль речевой культуры в профессиональной деятельности будущего специалиста.	Нурланова Жулдуз	Innovative college
18.	Ахметова Камилла	Nonverbal communication and Etiquette in the business world (Невербальная коммуникация и этикет в деловой сфере)	Оразбаева Гаухар Долдашевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
19.	Алибекова	Standard of speech as an	Бейсембинова	КГКП

	Раушан	integral part of professional training of an engineering student	Баян Жумабековна	«Геологоразведочный колледж»
20.	Шаденов Нурсултан	English for specific purposes and its importance in professional activity	Молтабаева Гульзада Нурлановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
21.	Полякова Алёна Сергеевна	Роль изучения английского языка для будущего специалиста-строителя.	Кызырбек Камшат Таубаевна, Кабылгазин Арын Галымович	КГКП «Колледж строительства»
22.	Искалиев Р.Н	English language learning in the oil and gas industry	Жайсембаева Гульнур Нурбековна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
23.	Лунышина Анастасия	Роль речевой культуры в профессиональной деятельности будущего специалиста	Карипова А.А. Кырыкпаева А.С.	КГКП «Колледж бизнеса и сервиса»
24.	Сазанова Мадина Муратбеккызы	Проблемы изучения государственного языка в городе Семей	Жакпекова Асем Базарбековна	КГУ «Индустриально-технологический колледж»
25.	Оразбаева Куралай Ерланкызы	Изучение грамматики английского языка с помощью пословиц	Стацышина Ю.Ю.	КГКП «Электротехнический колледж»

Мендыгалиева А.С.,
КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Ибатулина Д.Ж.

BUSINESS CORRESPONDENCE AS A MEANS OF PROFESSIONAL COMMUNICATION

Business Writing is a set of rules and tools that you need to know in order to prepare documents properly. Written forms of business communication are official documents: internal documents or letters sent outside the institution.

Business correspondence with partners, clients, colleagues, organizations is one of the most important lines of activity of any enterprise.

Important qualities of a business letter include inner and outer properties. Simplicity, clarity, relevance, courtesy are inner properties of a perfect letter. Business correspondence does not allow the presence of abstract topics in the letter, that is, only facts are given and a structure is built. The main feature of written speech is the use and constant repetition of uniform verbal means. Official correspondence often contains stamps. They allow to express the idea more precisely, exclude various interpretations of the text and make it more concise. To write a document or a letter, you can only use a set of clichés.

Outer quality is the appearance of the letter, i.e. paper and envelope, which is also important and the first impression about the company depends on it. Modern business letters are compiled on the company letterhead, providing all necessary information about it and having requisites of the sender, as a rule, for ease of registration and representativeness.

In my report I would like to touch the theme of business writing differences in the English and Russian languages.

Since business letters are made of fixed phrases and clichés they do not have very large difference. But despite this there are some aspects, namely in types, structure and content of the letters.

First of all, it is worth noting that there are more than 50 types of business letters in English while there are only 35 types in the Russian language. The most common ones are Acceptance Letters, Offer Letters, Order Letters, Request Letters, and Congratulation Letters. Meeting Minutes and Appointments, Mistake Letters, Motivational Letters, Follow-up Letters are unusual and do not have equivalents in Russian.

Besides, the content of the text is slightly different. In Russia, the official-business style is a closed system. It rarely comes across expressions from other styles. The result is a great use of stamps - stable expressions, pattern phrases. Behind them it is sometimes difficult to understand the meaning of the statement.

In English business writing, clichés are also encountered, but the language of English business correspondence is simpler to understand. It uses less and less grammatical constructions and volume phrases, for which meaning is lost. There are more conversational expressions, emotionally coloured words. English business letter is distinguished by "monotheism", it needs a feedback, the form of letters is less standardized. Also, exclamatory sentences are rarely used in the texts of Russian business letters of an advertising nature; but they are never used in the texts of English business letters.

The syntactic constructions of the passive voice are used in the letters of both languages, however they are more frequent in the texts of Russian samples. The usage of incomplete sentences (Confirm receipt, Notify you of..., Thank you for...) is a typical syntactic feature of Russian business writing. In an English business letter incomplete sentences without a predicate (E.g.: Flower Fairies Permission Request) are used only to represent the subject of the letter delivered in the pre-text.

According to the etiquette rules of the English business letter, an address to the addressee named "Dear Mr. Jonas" requires the "Yours sincerely" in the final part of the form, and an appeal to an addressee whose name is unknown or to a group "Dear Madam, Dear Sirs" requires "Yours faithfully". Another etiquette rule related to the form of treatment is the reference to a woman - a business partner without an exact indication of her marital status and the preferred choice of the form is "Ms. Smith". The colloquial abbreviations "you're, I'm, don't" etc. are not allowed.

As for the structure of the letter, in a business letter in English, a block structure is used. The letter is written in fragments and is divided into separate semantic pieces:

- Greeting.
- Link to the previous contact, communication.
- The purpose of the letter.
- Completion of the letter.
- Etiquette phrases.

Block structure allows you to save time on reading a letter and quickly find the information you need. The red line in English-speaking business correspondence is not used. Business letter in Russian is written in solid text. A red line helps to highlight paragraphs. However, in a continuous text, it is difficult to find the necessary information and to understand the essence of the letter in a short time. This is one of the reasons that not all incoming letters are read by the addressee.

Translation of clichés

	English	Russian
Salutation	Dear Mr./Ms. ... Dear Sir/Madam	Уважаемый/ уважаемая ...
Starting	We are writing to inform you that ... to confirm ... to request ... to enquire about ...	Настоящим письмом сообщая вам/ уведомляем Вас ... Доводим до вашего сведения ...
Addressing Points	In accordance with your letter/request of ... In compliance with your request of ...	Ссылаясь на Ваше письмо/ Ваш запрос от... Во исполнение Вашего поручения от ...
Confirming receipt	Thank you for your letter of ... We confirm receipt of...	Благодарю Вас за Ваше письмо от ... Подтверждаем получение ...
Expressing Gratitude	Thank you for ... Thank you in advance for... We would be grateful if you...	Благодарим Вас за ... Заранее благодарим за... Мы были бы Вам очень признательны, если бы Вы ...
Apologizing	Please accept our apologies for ... Sorry for the delayed response ...	Пожалуйста, примите наши извинения за ... Извините за задержку ответа ...
Requests	We request (that you verify, provide, send, take measures) We kindly ask ... We ask you (to do something) ...	Просим (проверить, направить, выслать, принять меры)... Убедительно просим ... Обращаемся к Вам с просьбой ...
Linking phrases	Due to/in connection with (the difficult situation, our collaboration...) According to (the letter, document, protocol)	В связи с... (тяжёлым положением, проведением совместных работ)... – В соответствии с (письмом, документом, протоколом)...
Reminders	We remind you that ...	Напоминаем, что...
Suggestions	We suggest you (purchase, consider, approve...) We invite you to take part in (discussing the project, considering the matter of, etc.)	Предлагаем Вам (приобрести, рассмотреть, утвердить)... Просим принять участие в (обсуждении проекта, рассмотрении вопроса о...)
Signature	Thank you Best wishes Our apologies	Благодарю Желаем успехов Приносим извинения

Business correspondence is very important in all spheres of our life. We, as the students of technical profession and future qualified specialists have to obtain the skills of business management. The knowledge of the English and Russian correspondence specificity allows us to conduct business and establish relationships that would be a great benefit in the future job.

Список литературы

1. Васильева Л. Деловая переписка на английском языке. М.: Эксмо-Пресс, 2006. – 235с.
2. Измайлова М.А. Деловое общение: Учебное пособие. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007. – 264с.

3. Слепович В.С. Деловой английский. Минск: ТетраСистемс, 2002. – 254с.
4. Ashley. A Handbook of Commercial Correspondence. Oxford University Press, 1992. – 110р.
5. Eckersley C.E, W. Kaufmann English and American Business Letters (Longmans, Green and Co. Ltd. 1963) – 176р.
6. <http://www.englishforbusiness.ru>.
7. <http://www.english.language.ru>.
8. <http://www.english.ru>.

Лунышина Анастасия
КГКП «Бизнес и Сервис колледж», г.Семей

Руководитель: Карипова А.А., Кырыкпаева А.С.

Тема: « Роль речевой культуры в профессиональной деятельности будущего специалиста»

Сегодняшний рынок труда диктует все более высокие требования к качеству подготовки и уровню квалификации специалиста. В современных условиях возрастают требования и к культуре его речи как к важному, интегративному показателю общей и профессиональной культуры человека и общества. В эпоху новейших технологий, всеобщей компьютеризации высокая степень владения языком как важнейшим средством человеческого общения, усвоения новой информации, орудием формирования и выражения мыслей и чувств обязательна для образованного человека.

Культура речи - это владение нормами устного и письменного литературного языка (правилами произношения, ударения, грамматики, словоупотребления), а также умение использовать выразительные средства языка в разных условиях общения в соответствии с целями содержания речи, то есть культура речи дает человеку знания и навыки, обеспечивающие целесообразное и незатруднительное применение языка в разных условиях общения и в соответствии с поставленными целями.

Речевая культура - одна из составных частей общей культуры человека, она отражает культуру мышления, культуру поведения, во многом характеризует духовный и нравственный облик личности, влияет на эффективность ее коммуникативной деятельности, а для людей, чья деятельность непосредственно связана с речевым общением, является немаловажным условием их профессионального успеха. Профессиональный труд не должен сводиться к ремеслу, как бы это ни было важно, и определяться только базовыми научными знаниями и методической подготовкой. Речевая подготовка должна стоять в одном ряду с теоретическими и методическими курсами, так как является одним из важнейших

элементов общей профессиональной компетентности, позволяющей вооружить будущего специалиста умениями речевого общения.

Развитие речевой культуры педагога необходимо в интересах оптимизации обучения и усиления воспитательных воздействий. Преподаватель должен иметь хорошую вербальную память, правильно выбирать языковые средства, логично излагать мысли, уметь ориентировать речь на собеседника, а также уметь предвидеть результаты воздействия словом. Педагог должен владеть нормами устного и письменного литературного языка, т.е. правилами произношения, ударения, грамматики, словоупотребления, добиваться улучшения таких коммуникативных качеств, как правильность, чистота, точность, логичность и др.

С нашей точки зрения, невозможно осуществить полноценное усвоение знаний, развитие умений и навыков по различным дисциплинам, преподаваемым в вузе, если будущий студент не владеет необходимым уровнем речевой подготовки, понимания речи в устной и письменной форме.

Речевые навыки, необходимые для обучения и профессионального становления будущего специалиста способствуют не только успешному прохождению испытаний на вступительных экзаменах, но и речевой адаптации личности к условиям образовательного процесса в вузе, обеспечивают объективность и достоверность получаемой информации по специальным и гуманитарным дисциплинам, а в дальнейшем ее воспроизводство; облегчают восприятие речи будущих специалистов в области физической культуры и спорта, позволяют установить живой психологический контакт, вызвать доверие; способствуют четкости и ясности мышления, активизации участия в учебном процессе.

Культура речи - прикладной раздел языкознания, в котором рассматриваются два вопроса: как говорить правильно и как говорить хорошо. Эта сравнительно молодая область науки о языке оформилась как самостоятельная дисциплина после революции под влиянием социальных сдвигов, происшедших в нашей стране. Возникнув и активно развиваясь как сугубо прагматическая дисциплина, культура речи постепенно вырабатывает и свою теорию. В последние десятилетия культура русской речи переживает становление как самостоятельная научная дисциплина со своим предметом и объектом исследования, целями и задачами, методикой и приемами научного исследования и описания материала. Культура речи становится предметом вузовского и школьного преподавания, созданы программы и учебники по культуре речи и другим речеведческим дисциплинам.

Проблема формирования культуры речи привлекала внимание многих лингвистов. Развитие и становление культуры речи связано с деятельностью таких ученых, как Р.И. Аванесов, Ю.А. Бельчиков, Р.А. Будагов, Ф.И. Буслаев, В.В. Виноградов, Г.О. Винокур, А.Х. Востоков, А.Н. Гвоздев, Б.Н. Головин, К.Г. Горбачевич, Л.К. Граудина, Я.К. Грот, А.И. Ефимов, В.А. Ицкович, Е.С. Истрина, В.Г. Костомаров, Б.А. Ларин, О.А. Лаптева, М.В. Ломоносов, С.И. Ожегов, С.П. Обнорский, А.М. Пешковский, А.А. Потебня, Д.И. Розенталь, Л.И. Скворцов, Д.Н. Ушаков, Ф.Н. Филин, В.И. Чернышев, Н.М. Шанский, А.А. Шахматов, Н.Ю. Шведова, Л.В. Щерба,

Е.Н. Ширяев и т.д. Современный подход к проблемам культуры речи учитывает широкий круг вопросов, связанных с функционированием и эволюцией русского литературного языка в структуре языка нации. Он устанавливает внутренние связи между повышением речевой культуры общества и развитием национальной культуры, научно анализирует процессы, происходящие в современной речевой практике, способствует совершенствованию современного русского литературного языка с учетом его многообразных общественных функций.

В литературе представлены разные точки зрения на вопрос о культуре речи (приложение 3). В нашем исследовании мы использовали термин «культура речи» (синоним - речевая культура) в трех значениях:

- а) культура речи - это система признаков и свойств речи, говорящих о ее коммуникативном совершенстве;
- б) культура речи - это совокупность навыков и знаний человека, обеспечивающих целесообразное и незатруднительное применение языка в целях общения;
- в) культура речи - это область лингвистических знаний о культуре речи как совокупности и системе ее коммуникативных качеств.

Одна из основных задач культуры речи - охрана литературного языка, его норм. Литературный язык - это язык, обслуживающий разнообразные культурные потребности народа, язык художественной литературы, публицистических произведений, периодической печати, радио, театра, науки, государственных учреждений, учебных заведений и т.д. Важнейшими признаками литературного языка являются многофункциональность, нормативность, наличие устной и письменной формы, наличие стилевого расслоения.

Многофункциональность русского литературного языка выражается в том, что сфера его применения велика и разнообразна: от стиля научного изложения вплоть до публицистики, различных жанров художественной литературы, официально - деловой сферы и бытового разговора. Литературному языку свойственна нормативность, то есть упорядоченность средств выражения. Норма литературного языка - сложное и диалектически противоречивое явление. Когда пишут о языковой норме, то в качестве основных черт обычно указывают на ее устойчивость, на общераспространенность и обязательность соблюдения нормативных регламентации, литературную традицию и авторитет источников, культурно - эстетическое восприятие (оценку) языкового факта и привычность (узус) его функционирования. Причем разные авторы выдвигают на первый план тот или иной из перечисленных признаков. С.И. Ожегов писал, что «норма - это совокупность наиболее пригодных («правильных», «предпочитаемых») для обслуживания общества средств языка, складывающаяся как результат отбора языковых элементов (лексических, произносительных, морфологических, синтаксических) из числа сосуществующих, наличествующих, образуемых вновь или извлекаемых из пассивного запаса прошлого в процессе социальной, в широком смысле, оценки этих элементов». В.Г. Костомаров и А.А. Леонтьев рассматривают литературно — языковую норму только применительно к конкретным речевым заданиям. Такой

подход, с их точки зрения, «устраняет конфликт между общезыковым идеалом и литературным бытом, между идеально - недостижимой «образцовой речью», законы которой изложены в нормативных грамматиках, словарях, стилистиках, и живой речью, узусом». К.С. Горбачевич указывает на то, что «норма литературного языка - это относительно устойчивый способ (или способы) выражения, отражающий исторические закономерности развития языка, закреплённый в лучших образцах литературы и предпочитаемый образованной частью общества»

Общение как механизм взаимодействия людей

Без общения не может существовать ни отдельный человек, ни человеческое общество как целое. Общение для человека - это его среда обитания. Без общения невозможно формирование личности человека, его воспитание, интеллектуальное развитие, приспособление к жизни. Общение необходимо людям как в процессе совместной трудовой деятельности, так и для поддержания межличностных отношений, отдыха, эмоциональной разгрузки, интеллектуального и художественного творчества.

Умение общаться одновременно и естественное качество всякого человека, данное от природы, и непростое искусство, предполагающее постоянное совершенствование.

Общение представляет собой процесс взаимодействия личностей и социальных групп, в котором происходит обмен деятельностью, информацией, опытом, навыками и результатами деятельности.¹

В процессе общения:

- передается и усваивается социальный опыт;
- происходит изменение структуры и сущности взаимодействующих субъектов;
- формируется разнообразие человеческих индивидуальностей;
- происходит социализация личности.

Общение существует не только в силу общественной необходимости, но и личной необходимости индивидов друг для друга. В общении индивид получает не только рациональную информацию, формирует способы мыслительной деятельности, но и посредством подражания и заимствования, сопереживания и идентификации усваивает человеческие эмоции, настроения, формы поведения.

В результате общения достигается необходимая организация и единство действий индивидов, входящих в группу, осуществляется рациональное, эмоциональное и волевое взаимодействие индивидов, формируется общность чувств, мыслей и взглядов, достигается взаимопонимание и согласованность действий, характеризующие коллективную деятельность.

Так как общение представляет собой довольно сложный и многогранный процесс, его изучением занимаются представители разных наук - философы, социологи, культурологи, психологи и лингвисты.

Философы изучают место общения в жизни человека и общества, роль общения в развитии человека.

Социологи исследуют формы общения внутри различных социальных групп и между группами, различия в типах общения, вызванные социальными причинами.

Психологи рассматривают как форму деятельности и поведения человека, рассматривают индивидуальные психотипические особенности общения, а также место общения в структуре индивидуального сознания.

Культурологи устанавливают взаимосвязи между типами культур и формами общения.

Лингвисты исследуют языковую и речевую природу социального и межличностного общения.

Понятие культуры речи

Культура речи - часть общей культуры человека. По тому, как человек говорит или пишет, можно судить об уровне его духовного развития, его внутренней культуры. Владение человеком культурой речи является не только показателем высокого уровня интеллектуального и духовного развития, но и своеобразным показателем профессиональной пригодности для людей самых различных профессий: дипломатов, юристов, политиков, преподавателей школ и вузов, работников радио и телевидения, журналистов, менеджеров и т. д. Культурой речи важно владеть всем, кто по роду своей деятельности связан с людьми, организует и направляет их работу, учит, воспитывает, ведет деловые переговоры, оказывает людям различные услуги.

Что же подразумевает понятие «культура речи»?

Словосочетание «культура речи» применяется в трех основных значениях:

1. Культура речи - это раздел филологической науки, изучающий речевую жизнь общества в определенную эпоху и устанавливающий на научной основе правила пользования языком как основным средством общения людей, орудием формирования и выражения мыслей. Иными словами, словосочетания «культура речи» в этом значении - это учение о совокупности и системе коммуникативных качеств речи.
2. Культура речи - это какие-то ее признаки и свойства, совокупность и системы которых говорят о ее коммуникативном совершенстве.
3. Культура речи - это совокупность навыков и знаний человека, обеспечивающих целесообразное и незатрудненное применение языка в целях общения, «владение нормами устного и письменного литературного языка (правилами произношения, ударения, словоупотребления, грамматики, стилистики), а также умение

использовать выразительные средства языка в различных условиях общения в соответствии с целями и содержанием речи».

Первое значение словосочетания «культура речи» определяет предмет изучения определенной отрасли филологии. Второе и третье значение определяют культуру речи как совокупность и систему ее нормативных коммуникативных качеств, знание и овладение которыми является целью изучения этой дисциплины студентами. В этом смысле «культура речи» тождественно понятию «культурная речь», «хорошая речь».

Исследователи выделяют три аспекта культуры речи: нормативный, коммуникативный и этический. Первый, важнейший аспект - нормативный. Языковая норма - это центральное понятие культуры речи. Культура речи, прежде всего, предполагает соблюдение норм литературного языка, которые воспринимаются его носителями, говорящими или пишущими, в качестве «идеала», образца. Норма является главным регулятором речевого поведения людей. Однако это необходимый, но недостаточный регулятор, потому что одного соблюдения предписаний нормы не хватает для того, чтобы устная или письменная речь оказалась вполне хорошей, т. е. удовлетворяла все потребности коммуникации. Можно привести большое количество самых разнообразных по содержанию текстов, безупречных с точки зрения литературных норм, но не достигающих цели. Обеспечивается это тем, что норма регулирует в большей мере чисто структурную, знаковую, языковую сторону речи, не затрагивая важнейших отношений речи к действительности, обществу, сознанию, поведению людей. Поэтому вторым важным качеством культуры речи является коммуникативная целесообразность - это умение находить, в языковой системе для выражения конкретного содержания в каждой реальной ситуации речевого общения адекватную языковую форму. Выбор необходимых для данной цели и в данной ситуации языковых средств - основа коммуникативного аспекта речи.

С коммуникативной целесообразностью тесно связан и третий - этический аспект культуры речи. Коммуникативная целесообразность как критерий культуры речи касается как формы выражения мысли, так и ее содержания. Этический аспект культуры речи предписывает знание и применение правил языкового поведения в конкретных ситуациях таким образом, чтобы не унижить достоинства участников общения. Этические нормы общения предусматривают соблюдение речевого этикета. Речевой этикет представляет собой систему средств и способов выражения отношения общающихся друг к другу. Речевой этикет включает речевые формулы приветствия, просьбы, вопросы, благодарности, поздравления, обращения на «ты» и «вы», выбор полного или сокращенного имени, формулы обращения и т. д. Этический компонент культуры речи накладывает строгий запрет на сквернословие в процессе общения и другие формы оскорбляющие достоинство участников общения или окружающих людей. Все вышеизложенное позволяет принять предложенное Е. Н. Ширяевым определение культуры речи: «Культура речи — это такой выбор и организация языковых средств, которые в определенной ситуации общения при соблюдении современных языковых норм и этики общения позволяют

обеспечить наибольший эффект в достижении поставленных коммуникативных задач».

Культура речи в профессиональной деятельности

Профессиональное общение представляет собой речевое взаимодействие специалиста с другими специалистами и клиентами организации в ходе осуществления профессиональной деятельности.

Культура профессиональной деятельности во многом определяет ее эффективность, а также репутацию организации в целом и отдельного специалиста.

Культура общения составляет важную часть профессиональной культуры, а для таких профессий как, например, преподаватель, журналист, менеджер, юрист, - ведущую часть, поскольку для этих профессий, речь является основным орудием труда.

Профессиональная культура включает владение специальными умениями и навыками профессиональной деятельности, культуру поведения, эмоциональную культуру, общую культуру речи и культуру профессионального общения.¹ Специальные навыки приобретаются в процессе профессиональной подготовки. Культура поведения формируется личностью в соответствии с этическими нормами общества. Эмоциональная культура включает умение регулировать свое психическое состояние, понимать эмоциональное состояние собеседника, управлять своими эмоциями, снимать волнение, преодолевать нерешительность, устанавливать эмоциональный контакт.

Общая культура речи предусматривает нормы речевого поведения и требования к речи в любых ситуациях общения, культура профессионального общения характеризуется рядом дополнительных по отношению к общей речевой культуре требований.

В профессиональной культуре общения становится особенно высокой роль социально-психологических характеристик речи, таких как соответствие речи эмоциональному состоянию собеседника, деловая направленность речи, соответствие речи социальным ролям.

Речь является средством приобретения, осуществления, развития и передачи профессиональных навыков.

Культура профессиональной речи включает:

- владение терминологией данной специальности;
- умение строить выступление на профессиональную тему;
- умение организовать профессиональный диалог и управлять им;
- умение общаться с неспециалистами по вопросам профессиональной деятельности.

Знание терминологии, умение устанавливать связи между известными ранее и новыми терминами, умение использовать научные понятия и термины в практическом анализе производственных ситуаций, знание особенностей стиля профессиональной речи составляют лингвистическую компетенцию в профессиональном общении.

Оценочное отношение к высказыванию, осознание целевой установки общения, учет ситуации общения, его места, отношений с собеседником, прогнозирование воздействия высказывания на собеседника, умение создать благоприятную для общения атмосферу, умение поддерживать контакты с людьми разного психологического типа и уровня образования включаются в коммуникативную компетенцию специалиста. В коммуникативную компетенцию входит как само умение общаться, обмениваться информацией, так и умение налаживать целесообразные отношения с участниками производственного процесса, организовать совместную творческую деятельность.

Умение контролировать эмоции, направлять диалог в соответствии с потребностями профессиональной деятельности, соблюдение этических норм и требований этикета составляют поведенческую компетенцию. Коммуникативное поведение подразумевает такую организацию речи и соответствующего ей речевого поведения, которые влияют на создание и поддержание эмоционально-психологической атмосферы общения с коллегами и клиентами, на характер взаимоотношений участников производственного процесса, на стиль их работы. Для успеха в профессиональной деятельности современному специалисту необходимо в совершенстве владеть навыками культуры речи, обладать лингвистической, коммуникативной и поведенческой компетенцией в профессиональном общении.

Для этого необходимы следующие качества:

- знание норм литературного языка и устойчивые навыки их применения в речи;
- умение следить за точностью, логичностью и выразительностью речи;
- владение профессиональной терминологией, знание соответствий между терминами и понятиями;
- владение стилем профессиональной речи;
- умение определять цель и понимать ситуацию общения;
- умение учитывать социальные и индивидуальные черты личности собеседника;
- навыки прогнозирования развития диалога, реакций собеседника;
- умение создавать и поддерживать благожелательную атмосферу общения;
- высокая степень контроля эмоционального состояния и выражения эмоций;
- умение направлять диалог в соответствии с целями профессиональной деятельности;

- знание этикета и четкость выполнения его правил.

Заключение

Высокий уровень речевой культуры - неотъемлемая черта культурного человека. Совершенствовать свою речь - задача каждого из нас. Для этого нужно следить за своей речью, чтобы не допускать ошибок в произношении, в употреблении форм слов, в построении предложения. Нужно постоянно обогащать свой словарь, учиться чувствовать своего собеседника, уметь отбирать наиболее подходящие для каждого случая слова и конструкции.

Проблема « Язык и общество» широка и многопланова. Прежде всего язык социален по своей сущности. Основная его функция - быть средством, орудием общения людей. На базе этой функции и в связи с нею осуществляются языком и другие функции - воздействия, сообщения, формирования и выражения мысли. Эти функции также социальны

Можно сказать, что общество имеет такой язык, какой обществом создан, и использует язык так, как умеет и может. Влияние языка на общество усиливается вместе с развитием самого общества - это влияние возрастает по мере развития производства, техники, науки, культуры и государства. Язык участвует в организации труда, в управлении общественным производством, деятельностью учреждения, в осуществлении процесса образования и воспитания членов общества, в развитии литературы и науки.

Общество влияет на язык, но и язык, в свою очередь, влияет на общество, участвуя в раз личных областях жизни и деятельности людей.

Овладение искусством общения необходимо для каждого человека независимо от того, каким видом деятельности он занимается или будет заниматься, так как от уровня и качества его общения зависят успехи в личной, производственной и общественной сферах жизни.

Список литературы:

1. Бенедиктова В.И. О деловой этике и этикете. - М.: Дрофа, 1994.
2. Васильева Д. Н. Основы культуры речи. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1990.
3. Власова Л.В., Сементовская В.К. Деловое общение. - М.: Рипол КЛАССИК, 2000.
4. Головин Б. Н. Основы культуры речи.- М.: Издательский дом ЮНИТИ,1988.
5. Голуб И. Б., Розенталь Д. Э. Секреты хорошей речи. - М., 1993.
6. Колесов В. В. Культура речи - культура поведения. - М.: Просвещение, 1988.
7. Крысин Л.П. Язык в современном обществе. - М.: Наука, 1977.
8. Кузин Ф.А. Культура делового общения. – М.: Издательство НОРМА, 1997.

9. Культура речи и эффективность общения /Под ред. Л. К. Прудкиной, Е. Н. Ширяева. - М.: Просвещение, 1996.
10. Культура русской речи. Учебн. пособ. для вузов /Под ред. проф. Л. К. Граудиной и проф. Е. Н. Ширяева.- М.: Издательство НОРМА, 2000.
- 11.Стернин И. А. Русский речевой этикет.- Воронеж, 1998.
12. Ширяев Е. Н. Культура русской речи и эффективность общения. - М.: Дрофа,1996.
13. Сиротинина О. Б. Хорошая речь: сдвиги в представлении об эталоне//Активные языковые процессы конца XX века. – М., 2000.
14. Ширяев Е. Н. Культура речи как лингвистическая дисциплина // Русский язык и современность: Проблемы и перспективы развития русистики. – М., 1991. Ч. 1.
- 15.Ширяев Е. Н. Культура русской речи и эффективность общения. – М.: Просвещение, 1996.
- 1 Культура речи и эффективность общения /Под ред. Л. К. Прудкиной, Е. Н. Ширяева. - М., 1996. С. 125
- 1 Головин Б. Н. Основы культуры речи.- М., 1988.

Полякова А.С.

КГКП «Колледж строительства» , г.Семей.

Руководители: Кызырбек К.Т, Кабылгазин А.Г.

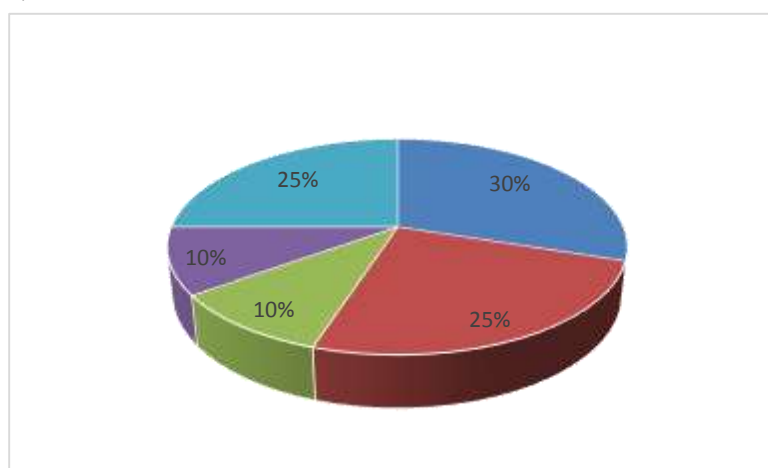
Роль изучения английского языка для будущего специалиста- строителя.

Роль английского языка в современном строительстве.

Значение английского языка в современном мире трудно переоценить. Его используют более 1 миллиарда человек в мире. Около половины людей изучают его в качестве родного, а 600 миллионов - в качестве иностранного. В целом, политическая, экономическая, научная, спортивная сферы всего мира «протекает» на английском языке. Карьерный рост возможен для многих отраслей. Практически в каждой сфере деятельности у работника есть шанс повысить свой статус в профессиональном плане. Трудолюбие и ответственный подход лежат в основе любого карьерного роста. А нужен ли английский язык будущему строителю?

На вопрос пригодится ли тебе английский в будущей профессии, учащиеся моей группы 23 ПГС ответили: 75% ответили «да» и 25% ответили, что английский им не пригодится. На вопрос «Как английский язык может пригодиться в будущей специальности» студенты отвечали, что английский необходим, чтобы:

- читать инструкции – 30%
- преуспеть в карьере – 25%
- общаться с коллегами из других стран – 10%
- устроиться на желаемую работу, ведь английский - большой плюс при трудоустройстве – 10%



- английский не пригодится мне – 25%

Изучая вакансии строительных профессий, было выявлено, что знание английского языка в требованиях к вакансиям на должности строительных специальностей желательно, а иногда просто обязательно. Для чего же нужен английский язык строителю, и почему работодатели отдают предпочтение кандидатам, владеющим английским языком? Во-первых, он может понадобиться для работы с иностранными коллегами. Для этого некоторые компании иногда организуют курсы английского языка, необходимые для коммуникации с зарубежными партнерами. Работник должен ответственно подходить к изучению языка. Чем лучше он будет его знать, тем проще ему будет общаться и вести переговоры с иностранными коллегами, и вероятность того, что он сможет впоследствии отправиться на стажировку за границу, возрастает в несколько раз. Может ли хороший специалист, обладающий только профильными (пусть и достаточно основательными) знаниями рассчитывать на успех? Безусловно, нет. В значительной степени это касается инженеров, занятых в возведении зданий различного назначения в крупных мегаполисах.

Современные строительные объекты часто поставляются зарубежными компаниями. Качественный товар из других стран используется многими строительными организациями. Электротехнические изделия Legrand, стальной профиль для крепления гипсокартона от компании Knauf, утеплитель Rockwool и другие. Очень часто продукция строительной направленности поступает на строительные объекты без русского перевода. Ситуация неловкая и неоднозначная: строительная площадка оснащена всем необходимым оборудованием, а работы по возведению домов не ведутся. Причина в том, что исполнители просто не понимают, каким именно образом использовать те или иные материалы. В целом, рабочие не обязаны понимать надписи на иностранном языке, нанесенные на упаковке и инструкции по эксплуатации. Все необходимые указания они получают от прораба или начальника участка – именно они должны нести личную ответственность за ход работ на вверенном им объекте. И конечно же, инженеры не в состоянии выучить языки всех стран, из которых поступает продукция. Но специалисты с высшим строительным образованием должны знать английский язык, если не в совершенстве, то на весьма достойном уровне. Ситуации, когда необходимо глубоко изучить новейшую аппаратуру импортного производства, нередки. Практически ни один инновационный проект в области промышленного строительства не обходится без использования источников бесперебойного питания. При составлении проекта, инженеру приходится не только выбирать лучший генератор для данного проекта, а также выяснять, где можно купить генератор Wilson недорого и со всеми необходимыми сертификатами и лицензиями. Как же в этом случае не ошибиться и выбрать устройство с необходимыми параметрами? Способ один – тщательно изучить техническую документацию. А что делать, если ее еще никто не переводил на русский язык? Придется читать по-английски. Сегодня большинство работодателей предпочитают нанимать тех соискателей, которые владеют иностранными языками, даже если они им без надобности для выполнения должностных обязанностей. Принято считать, что раз человек дал себе установку освоить чужой язык, значит, он имеет гибкий ум и готов учиться. Также мы не должны забывать о материальной составляющей, специалисты со знанием языка ценятся гораздо больше. Ну и конечно, практическое владение английским языком сегодня требуется почти повсеместно.

Итак, мы выяснили, что современному строителю необходимо знать английский язык, причем иностранный язык ему нужен не в том виде, какой преподают, например, бизнес-менеджерам или туристическим агентам. Современный строитель должен владеть специальной терминологией в конкретной строительной области. Изучая технический язык, студенты должны помнить о многозначности английских слов. Самые, казалось бы, простые и давно знакомые слов и выражения в техническом английском легко могут означать что-то

совершенно иное. Помимо специальных терминов, английский для инженеров предполагает свободное знание специальных технических сокращений и условных обозначений. Без этих знаний, а также без навыка чтения технических чертежей и формул на английском языке, Вы не сможете стать высококвалифицированным инженером. Ведь, с развитием техники, все чаще придется изучать зарубежные источники по выбранной специальности. Вывод один: учите английский язык, если хотите стать высококвалифицированным специалистом.

Использование межпредметных связей при изучении английского языка в техническом колледже.

Обучение иностранному языку является одним из основных элементов системы профессиональной подготовки специалистов на всех уровнях в Республике Казахстан, в том числе в учебных заведениях среднего профессионального образования.

Для успешной реализации требований государственного образовательного стандарта необходим иной подход к изучению иностранного языка. Это объясняется некоторыми причинами, а именно: процесс обучения происходит в искусственной языковой среде; иностранный язык рассматривается как второстепенная дисциплина; недостаточное количество учебников и учебных пособий для ССУЗов, имеющих профессиональную направленность. Очень часто интерес к предмету у студентов падает, появляется апатия, безразличие, тревожность, вызываемые трудностями, с которыми студент встречается при изучении предмета. В такой ситуации основным фактором успешного обучения является мотивация, т. е. положительное отношение студентов к иностранному языку, как учебной дисциплине и осознанная потребность овладения знаниями в этой области. Необходимо не только заинтересовать студентов иностранным языком, но и преподнести им его изучение, как профессионально значимый предмет. При решении этой задачи важную роль играет интеграция со специальными дисциплинами.

Преподавание английского языка в колледже имеет профессиональную направленность. Колледж готовит студентов по разным специальностям: строителей, технологов, мастеров производственного обучения, работников дорожного строительства, поэтому предметное содержание по каждой специальности различное.

Одно из направлений работы – преподавание профессионального английского языка в группах по специальности «Строительство и эксплуатация зданий и сооружений». Целью изучения профессионального английского языка на втором курсе является формирование умений работать с профессионально – ориентированными текстами и терминологией по специальности. Поэтому, проанализировав содержание учебного материала по дисциплине «Английский язык» было выявлено, что данная дисциплина имеет межпредметные связи не только с общеобразовательными предметами такими как «Русский язык», «История», «География», но и с предметами специальности при обучении профессиональному английскому языку.

При обучении языку специальности студенты изучают темы «Виды строительства», «Строительные материалы», «Из истории строительства», «Строительные компоненты» и многое другое. Данный материал студенты изучают по специальным дисциплинам.

Осуществление межпредметных связей в курсе изучения дисциплины «Английский язык» позволяет студентам применить уже имеющиеся знания по другим дисциплинам на уроке английского языка, почувствовать себя успешными при работе с техническим переводом и терминологией по специальности. Примером же межпредметных связей, могут послужить разработки уроков по профессиональному английскому языку для этой и других специальностей. Реализация межпредметных связей начинается с выбора лексических тем как общепрофессиональных, так и специальных дисциплин, изучаемых в техническом колледже. Большое внимание уделяется развитию у студентов умения самостоятельно работать над аутентичными текстами, используя словари и справочную литературу. Подобные формы работы позволяют заложить прочные основы практического владения профессиональным

техническим языком, обучить технике перевода и элементам аннотирования специальной литературы на английском языке. Для реализации интеграционных связей при обучении иностранному языку важное место отводится развитию монологической формы речи. Например, при изучении темы «Brick» студенты описывают виды кирпичей и из каких материалов они изготовлены, способов кладки кирпича, навыками которых, они овладевают на практических занятиях по спецпредмету. Этот момент обучения способствует лучшему усвоению уже изученного материала на других дисциплинах и интеграции всего учебного процесса.

Таким образом, использование межпредметных связей повышает мотивацию при изучении иностранных языков, формирует коммуникативную компетенцию, которая является одной из составляющих при подготовке высококвалифицированного конкурентного специалиста строительного профиля.

Серикбеков Алишер
КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Садвакасова А.Б.

The study of a professional foreign language as the preparation of a competitive specialist

As far as Kazakhstan is integrating into the world community, the problem of learning professional and technical English is especially urgent today. Specialists have to know English will help them to solve their professional problems. With the help of foreign language they can also communicate with their colleagues at the conferences, through books and journals or the Internet. Specialists need English for specific purposes. First of all it promotes exchanging experiences with foreign specialists. Knowledge is the power and this power can help us to be familiar with the positive and negative tendencies of engineering technologies, their best using in different conditions in the world of new engineering materials. Secondly, scientists and engineers need knowing a foreign language to keep up with developments in their fields. That is why many young people who begin to think about their future early start learning several languages.

For us as mining engineering students, English language fluency is important both in studies and career. Without fluency in English, we may find it difficult to understand the concept being conveyed by the authors. A good fluency and grasp of English language is necessary.

For communication purposes, we must bear these things in mind:

1. Most of the theories are taught in English language. For this reason, an expected level of proficiency in English language would be essential.
2. To study abroad in some of the best universities in the world, students have to take up standardized tests to prove their English language proficiency.

3. Mining specialists today have to communicate with their counterparts across the globe. Among most of the professionals like the scientists, technologists and business experts who belong to different cultural and linguistic backgrounds, English is predominantly considered to be a language of communication.

For professional purposes, English may come in very handy. Here are some of the reasons:

1. In today's world, employers seek graduates with sound communication skills, along with technical engineering knowledge.

2. Having good communication skills is a valuable asset for any organization. Professionals with strong hold on English language are set in higher level of standards in the organization. All in all, English language fluency is a significant aspect of a student's academic life and future career. English is necessary for cooperation with foreign enterprises; language proficiency can significantly increase the efficiency of work and reduce the time required. Knowledge of English is necessary for communication and exchange of experience with colleagues from abroad, as well as for the opportunity to use innovative technologies. While the specialists work, they need to communicate for self-expression. For power-packed expression, English language helps a lot with its vocabulary and simplicity in use. The mining specialists are able to drive the gist of their communication with a core vocabulary that could help in making an effective speech. It is the one language among few languages that helps in building communication and helping in understanding. The expressions through such language are humble without being hurting but those could command loyalty in a workforce. Specialists constantly interact among themselves using such tools for their work. Using simplest form of communication in English, they could express their ideas and work in unity to get complete command over the proficiency in work. Scientists, technologists, and engineers are very comfortable using this language in a highly dynamic work atmosphere. It helps them to remain in touch with each other without any difficulty.

When our students graduate from the college and become real mining specialists or geophysicists, they will find that English appears even more crucial than it used to be. Mining specialists usually work in groups since their task can seldom be solved by an individual. The property of their work determines that being a specialist needs to cooperate and communicate with different people from different part of the world. For non-native English speakers, unfortunately, most of the specialists abroad speak English as the first language or the working language. In order to understand and coordinate with their colleagues and accomplish their projects fluently, we have to speak good English.

Today's mining specialist has to communicate with more number of his counter parts across the globe. Kazakhstan's mineral resource base is characterized by a large number of oilfields and gas fields, and by a large variety of mineral resources. Kazakhstan has the Caspian Sea regions largest recoverable crude oil reserves. Kazakhstan is the fourth ranked country in the world in volume of uranium production. The country's economy is heavily dependent on the production of minerals. Kazakhstan ranks second only to Russia among the countries of the CIS in its quantity of mineral production. The country's economy is heavily dependent on the production of minerals. Thus, a large number of Kazakhstani mining specialists have to travel to many continents and work away from their home country. Also, among the scientists, technologists and business experts from culturally and linguistically different communities, English has become the predominant language for communication. English is a tool that

significantly affects students in academic life. While most of the theories in this sphere are taught in English language, student is required to have a level of proficiency in English language.

Earlier researches have revealed that graduate mining specialists do not have a very good command on communication skills and fail miserably to fulfill the basic requirements of modern day organizations. In order to master the specific knowledge and skills better, geological-oriented students should own the English language competence. Most of the scientific papers or journals in the world are written in English. Most of the engineering graphs are also marked in English. Moreover, most professors in various universities are also conducting their lectures in English. Hence, students should at least master the Professional English ability to deal with the countless English lectures, tutorials, labs, projects and papers. Finally, they have to submit their important theses, still in English. Secondly, after we step out of our academic life and enter into real life to work, the most important thing is to socialize with people around. As socialize requires communication, this is where we put English language in use. Mining specialists are working in a team. Without proper communication, they will never be able to create the world today. Through conversation in English language, we are able to communicate with other in a big community. All in all, English language competence is proved to be a significant aspect of a student's academic life and prospect career. Without English language, people will be speaking different languages which are hard for natives and foreigners to understand.

English language helps to build strong relationship and better understanding which are so vital in their personal and professional life. To be successful in any field one need to know and understand how to communicate effectively. In the era of LPG (Liberalization, Privatization and Globalization), good communication skills are the keys to unlock the doors of success. Professional having strong hold on communication skills is considered assets for any business organization. Such professionals set higher level of standards and add value to the organizational set-up. Thus, the professional profile of a modern qualified specialist should include command on communication skills.

All in all, non-native English mining engineering students should try hard to improve their professional English ability, which could help to make both their school life and career more successful and enjoyable.

References

1. Tony Dudley-Evans and Maggie Jo St John. - Developments in English for Specific Purposes. A Multi-Disciplinary Approach Cambridge University Press, 2011
2. Brian Paltridge and Sue Starfield - The Handbook of English for Specific Purposes // A John Wiley & Sons, Ltd., Publication 2013-
3. Крупченко А.К. – Введение в профессиональную лингводидактику. Монография. – М.: МФТИ, 2005

Тугушев Рауан

Учреждение «Innovative college»

Руководитель: Нурланова Ж.Н.

ЗНАЧЕНИЕ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Культура речи – это сложное многогранное понятие, которое в нашем представлении неразрывно связано с образованностью и профессионализмом. Что же такое культура речи? Насколько тесно она связана с профессиональной деятельностью?

Культура речи

Словосочетание «культура речи», в последние годы приобретшее устойчивый характер, фактически обозначает широкий спектр знаний о родном языке и умений их применять в повседневной речи. В высших заведениях в учебных планах зачастую можно встретить предмет, названный «культура речи». Как правило, в курсе культуры речи студенты рассматривают вопросы верного произношения, употребления тех или иных малоизвестных (как правило, заимствованных) слов, а также идиом родного языка. Кроме того, отдельное внимание уделяется таким довольно сложным вопросам, как склонение числительных и другим.

Однако таким пониманием культуры речи содержание этого понятия не исчерпывается. Наиболее часто оно употребляется, конечно, не в значении некоторого учебного курса, а как часть общей культуры человека. О человеке, который грамотно и складно изъясняется, не делает ошибок, обладает обширным лексическим запасом и активно его использует, говорят, что он владеет культурой речи.

Кроме того, представления о культуре личности, какой бы ее аспект ни взяли, ассоциируется с представлениями о хорошем воспитании, о вежливости, словом, о достойном поведении в обществе. Таким образом, можно сказать, что в наиболее широком смысле культура речи, как понимает ее большинство, состоит из перечисленных выше аспектов: высокого уровня владения родным языком, умении вести разговор, вежливой речи и широкого словарного запаса.

Как культура речи соприкасается с профессиональной сферой деятельности человека?

Речь – основной вид коммуникации, известный человеку. Эта аксиома наталкивает на мысль о том, что культура речи – это определенное качество данной коммуникации. Кроме того, культура речи может служить средством достижения профессиональных целей, являться объектом изучения и целью речевой деятельности.

Для начала обратимся к профессии, для которой культура речи играет во многом определяющую роль – это профессия учителя. Именно в школе человек учится грамотно излагать свои мысли в связной монологической речи, и без надлежащего примера – взрослого, владеющего этим умением в совершенстве, – развитие речи и, как следствие, мышления значительно затрудняется.

Кроме того, учителю, владеющему культурой речи, гораздо проще донести до учеников мысль и направить их в нужном направлении. Неслучайно в дореволюционной России учителя при поступлении на работу в гимназию сдавали на месте экзамены, в числе которых обязательно присутствовали русский язык и литература. Поэтому грамотная речь для учителя – не просто удобный инструмент профессиональной деятельности, но и ее неотъемлемая часть.

Если абстрагироваться от конкретной профессии и взглянуть на проблему более общим взглядом, мы увидим, что культура речи – немаловажный компонент профессиональной компетентности для любого человека, занятого в сфере услуг и вынужденного иметь дело с людьми, выступающими в качестве его клиентов. Здесь речь зачастую выступает как средство формирования положительного впечатления о сотруднике той или иной фирмы и, как следствие, о предприятии в целом. Умение работника подать себя, четко сформулировать ответ на интересующий клиента вопрос, разъяснить сложные моменты всегда оставляет приятный след в памяти.

Важны также общие ассоциации, связанные у большинства людей с грамотной речью. Как правило, высокий уровень речевой культуры ассоциируется с воспитанностью, образованностью и богатым внутренним миром, а также с высоким профессионализмом и предельным вниманием к своей работе. Таким образом, уделять внимание своей речи – в интересах любого работника сферы услуг, желающего достичь успехов на избранном поприще.

Культура речи как «качество» коммуникации между людьми

Наконец, культура речи помогает нам попросту не попасть впросак в ряде случаев. Обратимся к культуре речи как «качеству» коммуникации между людьми. Современный русский язык наполнен заимствованными словами, и если слова «брюки», «идеал», «цивилизация», «алгебра» давно и прочно вошли в повседневный обиход и воспринимаются нами как исконно русские, то с неологизмами, пришедшими в язык с формированием рыночной экономики зачастую возникают проблемы. «Менеджер», «толерантность», «брифинг», «маркетинг», «мониторинг» – список можно продолжать долго. Эти слова стали широко использоваться в повседневной речи в последнее десятилетие, какие-то из них еще осваиваются населением. Парадокс состоит в том, что, используя ежедневно эти слова, мы не всегда знаем их точное значение, а это может привести к непониманию.

Допуская в разговоре с образованным клиентом речевые ошибки, продавцы услуг рискуют лишиться покупателей. Очень часто мы путаем слова, близкие по звучанию, но принципиально различные по значению – примером могут служить прилагательные «эффектный» и «эффективный». Однокоренные, к тому же заимствованные, они не всегда правильно употребляются. Тем не менее, «эффектный» – это характеристика внешних свойств какого-либо объекта, а «эффективный» – внутренних, содержательных, и путать эти два слова в речи значит допускать грубейшую ошибку. Так оговорка, заметная клиенту, может превратиться в неосознанное искажение информации.

К подобным ошибкам, заметным большинству, относится неправильная постановка ударения, неверное использование отглагольных частей речи, таких, как причастия и деепричастия, однако это относится главным образом к письменной речи, поскольку в процессе непосредственного устного общения мы, как правило, избегаем обособленных конструкций, таких, как причастные и деепричастные обороты.

Танырберген Дильназ

КМҚК «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Жетекшісі: Марканова Г.А

БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ АНА ТІЛІ МӘДЕНИЕТІНІҢ РӨЛІ

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі, ұлтаралық тілі орыс тілі және т.б. тілдердің ережелері мен заңдастықтарын растайтын және зерттейтін нормалар жиналған.

Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңы 1997 жылдың 11 шілдесінде қабылданды. Атап айтқанда, 1998 жылы 14 тамызда «мемлекеттік органдарда мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту туралы», Елбасының 1998 жылы 5 қазандағы №4106 жарлығымен бекітілген «Тілдерді дамыту мен қолданудың мемлекеттік бағдарламасы» т.б.

Бас аяғы 4-5 жылдың ішінде тіл жөнінде 17 құжат қабылданыпты.

Тілімізді сақтау үшін жасалған ұсыныстар:

- 1.Мемлекеттік органдарда іс-қағаздарын жүргізуде қос тілділіктен бір тілділікке, яғни ана тілінде жүргізуге көшу керек. Ол үшін тіл туралы баптарына өзгеріс енгізу керек.
2. Ата-заңымыздың 7-бабының «Мемлекеттік ұйымдарда бос лауазымдарға қызметкерлер қабылдағанда, олардың біліктілік талаптарының тізбесіне МІНДЕТТІ түрде қазақ тілінде, яғни ана тілінде іс қағаздарын жүргізе алатындығы енгізілу тиіс.

Қазақстан көпұлтты мемлекет. Қазіргі таңда 67%-ын құрайтын қазақтардан басқа бұл мемлекетте 130-дан астам ұлт өкілдері тұрып жатыр.

«Қазақстан Республикасының тілдер туралы» заңының 7- бабы:

- 1.Қазақстан Республикасы мемлекеттік тіл – Қазақ тілі.
- 2.Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.
3. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды.

2007 жылғы көрсеткіш бойынша:

Тіл	Қолданылу пайызы	Ерекшелігі
Қазақ тілі	74%	Мемлекеттік тіл
Орыс тілі	84%	Ұлтаралық тіл
Ағылшын тілі	22%	
Ұйғыр тілі		ОШҚ

Ал, «Мәдениет» деген түсінікке тоқталатын болсақ, мәдениет - деген ұғымға беті-қолын жуғаннан бастап, адамзат ақыл-ойының қазіргі жеткен ең соңғы биігіне дейінгі барлық ұғым енеді, - деп М.И.Калинин атап көрсетеді.

Мәдениет, оқу-ағарту, ғылым, өнер т.б. рухани өмір табыстарының жиынтығы, - дейді тілші-ғалым М.Балақаев өзінің «Қазақ тілінің мәдениеті» атты еңбегінде.

Мәдениет туралы түсінікке де әр ғалым әр түрлі анықтама береді. Қарап отырсақ, мәдениеттің өзі екіге бөлінеді екен. Материалдық және рухани мәдениет. Соның ішінде тіл мәдениеті рухани мәдениетке жатады. Ендігі жерде тіл мәдениеті сөз болмақ.

Тіл мәдениеті оқушылардың тілін ұстарту міндетін жүзеге асырудың амал-тәсілдерін көрсетеді. Тіл мәдениетіне тән нормалар оқушылардың таза, нақты, лайықты әдеби тілмен сөйлеуге, диалект сөздер мен дөрекі сөздерді қолданбауға, сөйлеген сөздері жатық, әсерлі, түсінікті болуын қадағалайды. Сонымен қатар, олардың мәнерлеп оқуын, сондай-ақ өз

ойларын логикалық тұрғыдан байланыстыра, жүйелі жазу дағдыларын қалыптастыруға тиіс.

Осы мәселені зерттеу тақырыбы ретінде ала отырып, алдымен тіл мәдениеті дегеніміз не деген сұраққа жауап іздедік. М.Балақаевтың жоғарыдағы мәдениет туралы айтқан анықтамасын ары қарай тіл мәдениетімен жалғастырсақ ол өз ойын былайша көрсетеді: «Тіл мәдениеті дегеніміз - тілдік тәсілдердің ширау, жетілу дәрежесі. Сонымен қатар, ол тіл жұмсаудағы ізеттілік, сауаттылық қана емес, тілдік тәсілдерді, фонетикалық, орфографиялық, орфоэпиялық, морфологиялық, синтаксистік, стильдік құбылыстарды ұқыпты, дұрыс қолдану дағдысы» [2, 17 б.].

«Тіл мәдениеті дегеніміз - сөйлеудегі, жазудағы сыпайылық, ізеттілік қана емес, сонымен қатар айқын ойлылық, сөзді дәл айыру шеберлігі, сөйлеу өнеріне шыныққандық», - деп анықтама береді Н.Уәлиев өзінің «Сөз мәдениеті» атты еңбегінде.

Ал тілші-ғалым Р. Сыздықова: «Тіл мәдениеті дегеніміз - сөздерді дұрыс орнымен қолдану (лексикалық), дұрыс құрастыру (синтаксистік), дұрыс қиюластыру (морфологиялық), дұрыс дыбыстау (орфоэпиялық), сауатты жазу (орфографиялық), тілді әсерлі етіп жұмсау(лингвостилистикалық) нормаларын ұстану, орнықтыру, жетілдіру», - дейді [3,24-25].

«Тіл мәдениеті» негізінен «Сөз мәдениеті», «Сөзді орынды қолдану» деген ұғымды білдіреді. Өйткені, тіл мәдениетінің негізгі зерттейтін объектісі - сөз, сөздің дұрыс айтылуы, дұрыс жазылуы, дұрыс қолданылуы, сол арқылы ойдың айқын, әсерлі жетуі, екі ұштылықтың, күнгірттіктің болмауы. Соған орай тіл мәдениеті ғылымын үлкен екі салаға: ауызша сөйлеу мәдениеті, сөз қолдану мәдениеті деп бөлуге болады.

Сондықтан сөйлеу мәдениетіне байланысты өтілетін практикалық сабақтарда ауызша сөйлеу тілінің ерекшеліктеріне көп көңіл бөлініп, қателерді тіл фактілері негізінде талдап, сырын ашып көрсетудің пайдасы зор.

Тіл байлығы - сөз байлығы. Ал сөз байлығы әр адамның лексикасындағы қолданылатын сөздердің санымен байланысты болғанымен, негізгі байлық – ой байлығы, сол сөздерді қиюластырып, әсем де әсерлі ой мұнарасын қалай білуде. Себебі сөзді көп біліп, бірақ оны орынды, ойлы, образды жұмсай алмасаң, одан не пайда? Ал сөзге көп мағына сыйғызып, әр сөздің парын, мән-мазмұнын, стильдік бояуын дөп басып беру ойлау қабілетімен, оның шығармашылық сипатымен ұштасып жатады. Ал ой байлығына жету үшін тіл дамуының кешегісі мен бүгінгісін, лексикалық қабаттын баю, толығы жолдарын, тілде пайда болған жаңа құбылыстардың өміршеңдігін, бір сөзбен айтқанда, тілдің ішкі, сыртқы мүмкіншілігін жақсы меңгеріп, оған қамқорлықпен, жанашыр көзбен қадағалап отыру керек.

Сөз қолдану мәдениетін арттыратын негізгі шаралардың бірі - тіл тазалығы. Тіл тазалығы дегенде, ойымыздың, сөзіміздің бөтен, бөгде элементтермен шұбарланбауын талап етеміз. Әрине, бөтен тілден сөз алмай, таза ана тілі материалының негізінде ғана өмір сүретін әдеби тіл деген болмайды. Көркем шығарманы, сондай-ақ, әдеби нормадан ешбір ауытқымай, бөтен тілдік элементтерді қоспай, сірестіріп, «таза әдеби» тілде де жаза беруге болмайды. Өйткені, көркемсөз шеберлері оқырмандарына өмірдің өзі көтерген саласын жан-жақты көрсету, олардың дүниетанымын, эстетикалық талғамын арттыру мақсатын көздейді.

Тіл мәдениеті – әдеби тілдің нормасы мен оның дамуын, сөйлеу тілі мен қарым-қатынасын зерттейтін тіл білімінің саласы. Тіл мәдениетінің тіл білімінің басқа салаларынан айырмашылығы – оның күнделікті өмірде тілді қолдану, жазу, сөйлеу мәдениетімен тығыз байланыста болатындығында. Тіл мәдениеті дегеніміз – коммуникативтік қарым-қатынас кезінде тілдік тәсілдерді дұрыс ұйымдастырып, белгілі бір тәртіппен жүйелі қолдану.

Қазақ тілінің сөз мәдениетін көтеру- ұлттық мүдде талаптарының бірі. Қазақ Тіл мәдениетінің үлкен бір саласы – сөйлеу мәдениеті, оны жоғары деңгейде көтерудің басты заңдылығы – дұрыс айту нормасы. Иә, біз мұнымен жалпы тіл этикасына тоқталдық. Ал

оның қазіргі таңда жұмыс орныдарында қолданысына зер салсақ, барлығы заң негізінде екенін аңғарамыз, яғни Қазақстан Республикасының Тілдер туралы заңының 7-бап, 2-тармағында көрсетілгендей, мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.

Ал енді «Болашақ маманның қызметіндегі ана тілінің мәдениетінің рөлі қандай?» деген стратегия тудырсам, оған жауаптардың аясында шек болмайды. Сол себепті де шешімнің тоқтауы болмас деген оймен, колледж студенттерінен және де жұмыс басты адамдардан осы сұрақ негізінде жауап алдым. Болашақ маман мен маманның тіл мәдениетіндегі пікірінің айырмашылығын зерттеп көруге тырыстым. Сондағы нәтижелі ойымды келесі сұхбаттар арқылы дәлелдеуге тырысамын. Ол сұхбаттар қағаз жүзінде де бейнеролик жүзінде орындалды.

Маман иесінен алған сұхбатым:

Болашақ маманның қызметіндегі ана тілі мәдениетінің рөлі қандай деп ойлайсыз??

Ол сұраққа жауап бере кететін болсам. Ана тіліміз қазақ тілі болғандықтан ол тіл арқылы біз кез келген жерде өз ойымызды жеткіземіз, осы тіл арқылы біз сөйлесеміз және кез келген жерде өзіміздің мәдениетімізді көрсетеміз, мәдениеттілігімізді осы тіліміз арқылы дәлелдеміз деуге 7 ай бұрын ғана тамамдаған болатыным болады. Мысалы мен жас маманмын колледжді және мен Ресей компаниясында жұмыс жасаймын. Сөздің шыны керек ол жердегі адамдардың 80% ы қазақ тілін білмейді және ол жағдай маған маған бастапқыда өте қызық көрінген болатын. Себебі бейне бір шет елде жүргенімдей болдым. Сол жағдайға байланысты мен де қазақшамды қойып орысша сөйлесе бастадым. Және ол дұрыс болмады. Мен сол кезде ойландым неге мен мен қазақ жерінде жүріп қазақша сөйлемеуім керек неге мен ұжымдағылардың қазақ тілін білмегеніне байланысты неге өз тілімде сөйлемеуім керек деп өз-өзіме сұрақ қойдым. Және осы сұрақты шешу үшін кішігірім жұмыс жасай бастадым. Жұмыстағылар мен әрине жұмыс бабымен қазақша емес орысша сөйлесеміз бірақ жұмыстан тыс уақытта асханада болсын немесе басқада уақыттарда олармен қазақша сөйлей бастадым. Қарапайым Амандасудан бастап күнделікте өмірде қолданатын сөздерді ұжымдастарыма қазақша айта бастадым. Оларға да бұл бір жаңалық болғандай басында біраз жақтыртпағандары мен қазір олар да қызығушылық артқандай қазір өзімнен Қанат мына сөздің қазақшасы қалай, сөздің мағынасы қалай деп сұрап жатады. Тілімізге ақырындап қызыққандар қазіргі таңда біздің мәдениетімізді, салт-дәстүрімізді, мәдениетімізді сұрастырып жатқаны мені қатты қуантады.

Түйін : Құрметті болашақ маман иелері құрметті студенттер қауімі сіздерге айтарым қандай жерде жұмыс істесеніздер де, қандай жерде болсаныздар да, қандай елде болманыздар қасиетті қазақ тілімізді ұмытпаныздаршы!!!

Қабидоллаев Қанат Ерланұлы (2017 жылғы түлек. Гк-32 Тобы)

Ондабаева А.Е.

КМҚК «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Жетекшісі: Тугельбаева М.Б.

«Мемлекеттік тілді кәсіби мамандардың игеру қажеттілігі»

Қазақ тілі-батыс түркі тілінің қыпшақ тармағына жатады. Бұл тармаққа кіретін тілдер-қарақалпақ, ноғай, татар, башқұрт, қырғыз, қырым татары, т.б. тілдер. Қазақ тілі-өзіндік әдеби, ғылыми және саяси жазу нормасы қалыптасқан бай тіл.

Қалыптасудың барлық сатыларын бастан кешірген ана тіліміз-мейлінше жетілген ұлттық тіл.

Қазақ тілі тарихында орын алған түрлі қиындықтар мен дағдарыстардың объективті себептері бар. Біріншіден, қазақ халқы үш ғасырға жуық орыс

отаршылдығының қыспағында болып, ұлт ретінде жойылып кетудің бірнеше сатыларын бастан кешірді. Екіншіден, Жоңғар шапқыншылығының халқымызға тигізген зардаптары да орасан зор болды. Үшіншіден, Кеңес өкіметі жетпіс жылдан астам уақыт бойы ұлттардың жақындасуы деген желеумен ұсақ ұлттардың тілдеріне қысым жасап келгені белгілі.

1989 жылы 11 қыркүйекте қабылданған «Тіл туралы» Заңда «Тіл – халықтың ұлы жетістігі, әрі оның ажырамайтын және бөлінбейтін белгісі» делінген. Ал бірінші баптың бірінші тармақшасында «Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі болып табылады» деп жазылған.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» деген тұжырымдаманы үнемі айтып келеді. Қазақ тілі мәселесі мемлекеттік деңгейге көтерілген кейінгі жылдары бұқара жұртшылық та ана тілі үшін белсенділік танытуда. Бірақ әлі шешілмей жатқан түйінді мәселелер де баршылық.

Сүйемін туған тілді – анам тілін,

Бесікте жатқанымда – ақ берген білім.

Шыр етіп жерге түскен минутымнан,

Құлағыма сіңірген таныс үнін, - деп С.Торайғыров ағамыз жырлап өткен.

Мемлекеттік тіл мәселесі – өте маңызды, мемлекеттік мәні бар мәселе. Осы орайда мемлекеттік тілді дамыту, оның қолдану аясын одан әрі кеңейту және мәртебесін көтеру мәселесін барлық жерде кеңінен қолға алып, тікелей ұйымдастыру іс-шараларын жүргізу қажеттігін тұрақты күн тәртібіне қою керек. Қазақ тілін оқыту әдістемесі туралы сөз болғанда бұл проблеманың ішінен басқа ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқыту мәселесін жеке бөліп қарастырмаса болмайды.

Кәсіби білікті мамандарды мемлекеттік тілде дайындаудың алғы шарты – жоғары оқу орнында оқып жүрген студенттер өз мамандықтары салаларындағы ғылыми терминологияны толық игеруі тиіс. Егер студент жоғары оқу орнында мамандық негіздерін ғылыми тұрғыда меңгермесе, онда нағыз біліктілік деңгейіне жете алмайды. Бұл – қазіргі өмір шындығы.

Мемлекеттік тілдің әлеуметтік-қатысымдық қызметін кеңейту мен дамытуда оның ғылымда, өндірісте, елдің халықаралық байланыстарында қолдану аясының кеңі түсуі студенттердің болашақ мамандығымен де байланысты екендігін көрсетеді. Студенттің алдыңғы қатарлы маман болуы өз елінің мемлекеттік тілін жоғары деңгейде білуімен де терең сабақтасады.

Осыған орай кәсіби тілдә бере отырып оқыту қазақ тілінде сөйлеу тілін қалыптастыру мен дамытудың ең маңызды факторы болып табылады. Кәсіби бағдарлық дегеніміз оқыту үрдісінде болашақ маманды қалыптастыру үшін қолайлы жағдай туғызу, студенттің мамандығына сәйкес оқыту, мамандықтарына қатысты лексикалық минимумды өзгерту.

Тілді мамандыққа қатысты оқытудың ұтымды жақтарың:

-студенттер қазақ тілін кәсіби қатынас құрал ретінде қолдана алады;

-кәсібіне байланысты жинаған сөздік қорды жұмыс орнында пайдаланып, өз мамандығына қатысты ой-пікірлерін нақты, анық жеткізу дағдысы қалыптасады;

-қазақ тілінің танымдық қызметінің маңызы арта түседі;

-қазақ халқының рухани және тарихи-мәдени байлығын тіл арқылы таныту негізінде студенттер білімдерін молайтады.

Тіл-қоғам өмірінің объективті құбылысы, ол бүкіл халық үшін бірдей және адамдар білген құбылыстардың алуан түрін түгел қамтиды.

Қазақ зиялылары: А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, М.Балақаев, К.Аханов, Т.Қордабаев, Ы.Маманов, Н.Уәлиев, Р.Сыздықова, А.Жапаров, Ә.Болғанбаев, С.Исаев, А.Ысқақов, Р.Әміров, Қ.Жұбанов т.б. ғалымдардың еңбектерінде тіл ұғымының сан қырлы жағына тоқталады. Тіл табиғатының қыр-сырына терең жан-жақты үңілу-ғалымның басты міндеті.

Тіл мәдениеті дегеніміз – сөйлеудегі, жазудағы сыпайылық, ізеттілік қана емес, сонымен қатар айқын ойлылық, сөзді дәл айыру шеберлігі, сөйлеу өнеріне шыныққандық», - деп анықтама береді Н.Уәлиев өзінің «Сөз мәдениеті» атты еңбегіне.

Ал тілші – Р.Сыздықова : «Тіл мәдениеті дегеніміз – сөздері дұрыс орнымен қолдану (лексикалық), дұрыс дыбыстау (синтаксистік), дұрыс қиюластыру (морфологиялық) , дұрыс дыбыстау (орфоэпиялық), сауатты жазу (орфографиялық), тілді әсерлі етіп жұмсау (лингвостиликалық) нормаларын ұстану, орнықтыру, жетілдіру», - дейді.

Кәсіптік тіл- белгілі бір мамандық, не кәсіп саласы шеңберінде жеті қолданылатын тілдік құрылымдар жиынтығы.

Кәсіптік тіл- өз саласына сай терминологиясы, кәсіби-ғылыми ұғымдық ақпараты бар, сөз қолданысы мен тіркесуінде қалыптасқан нормалары бар тіл болып табылады.

Бүгінгі студент- ертеңгі болашақ маман. Әр студент маман ретінде өзінің кәсіби тілінде, яғни мемлекеттік тілде қарым-қатынасқа түсе біліп, мамандығына қатысты термин сөздерді меңгеріп, белсенді қолдануға тиіс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақ тілі. Энциклопедия. Алматы: ҚР Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі, Қазақстан даму институты, 1998 жыл;
2. «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журнал, 2009 жыл;
3. «Культура устной и письменной речи делового человека» М.Наука, 2000 жыл;
4. Балақаев М. «Қазақ тілі мәдениетінің мәселелері», 1965 жыл
5. Сыздық Р. «Тіл мәдениеті және оның проблемалары»
6. ҚР Президентінің «Тілдерді қолдану мен дамыту бағдарламасы», 1995 жыл.

Жанақова Д.С

Учреждение “Innovative college”

Руководитель: Нурланова Ж.Н.

РОЛЬ РЕЧЕВОЙ КУЛЬТУРЫ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Профессиональное общение представляет собой речевое взаимодействие специалиста с другими специалистами и клиентами организации в ходе осуществления профессиональной деятельности.

Культура профессиональной деятельности во многом определяет ее эффективность, а также репутацию организации в целом и отдельного специалиста.

Культура общения составляет важную часть профессиональной культуры, а для таких профессий как, например, преподаватель, журналист, менеджер, юрист, - ведущую часть, поскольку для этих профессий речь является основным орудием труда.

Профессиональная культура включает владение специальными умениями и навыками профессиональной деятельности, культуру поведения, эмоциональную культуру, общую культуру речи и культуру профессионального общения. Специальные навыки приобретаются в процессе профессиональной подготовки. Культура поведения формируется личностью в соответствии с этическими нормами общества. Эмоциональная культура включает умение регулировать свое психическое состояние, понимать эмоциональное состояние собеседника, управлять своими эмоциями, снимать волнение, преодолевать нерешительность, устанавливать эмоциональный контакт.

Общая культура речи предусматривает нормы речевого поведения и требования к речи в любых ситуациях общения, культура профессионального общения характеризуется рядом дополнительных требований по отношению к общей речевой культуре.

В профессиональной культуре общения становится особенно высокой роль социально-психологических характеристик речи, таких как соответствие речи эмоциональному состоянию собеседника, деловая направленность речи, соответствие речи социальным ролям.

Речь является средством приобретения, осуществления, развития и передачи профессиональных навыков.

Культура профессиональной речи включает:

- владение терминологией данной специальности;
- умение строить выступление на профессиональную тему;
- умение организовать профессиональный диалог и управлять им;
- умение общаться с неспециалистами по вопросам профессиональной деятельности.

Знание терминологии, умение устанавливать связи между известными ранее и новыми терминами, умение использовать научные понятия и термины в практическом анализе производственных ситуаций, знание особенностей стиля профессиональной речи составляют лингвистическую компетенцию в профессиональном общении.

Оценочное отношение к высказыванию, осознание целевой установки общения, учет ситуации общения, его места, отношений с собеседником, прогнозирование воздействия высказывания на собеседника, умение создать благоприятную для общения атмосферу, умение поддерживать контакты с людьми разного психологического типа и уровня образования включаются в коммуникативную компетенцию специалиста. В коммуникативную компетенцию входит как само умение общаться, обмениваться информацией, так и умение налаживать целесообразные отношения с участниками производственного процесса, организовать совместную творческую деятельность.

Умение контролировать эмоции, направлять диалог в соответствии с потребностями профессиональной деятельности, соблюдение этических норм и требований этикета составляют поведенческую компетенцию. Коммуникативное поведение подразумевает такую организацию речи и соответствующего ей речевого поведения, которые влияют на создание и поддержание эмоционально-психологической атмосферы общения с коллегами и клиентами, на характер взаимоотношений участников производственного процесса, на стиль их работы. Для успеха в профессиональной деятельности современному специалисту необходимо в совершенстве владеть навыками культуры речи, обладать лингвистической, коммуникативной и поведенческой компетенцией в профессиональном общении.

Для этого необходимы следующие качества:

- знание норм литературного языка и устойчивые навыки их применения в речи;
- умение следить за точностью, логичностью и выразительностью речи;

- владение профессиональной терминологией, знание соответствий между терминами и понятиями;
- владение стилем профессиональной речи;
- умение определять цель и понимать ситуацию общения;
- умение учитывать социальные и индивидуальные черты личности собеседника;
- навыки прогнозирования развития диалога, реакций собеседника;
- умение создавать и поддерживать благожелательную атмосферу общения;
- высокая степень контроля эмоционального состояния и выражения эмоций;
- умение направлять диалог в соответствии с целями профессиональной деятельности;
- знание этикета и четкость выполнения его правил.

Высокий уровень речевой культуры - неотъемлемая черта культурного человека. Совершенствовать свою речь - задача каждого из нас. Для этого нужно следить за своей речью, чтобы не допускать ошибок в произношении, в употреблении форм слов, в построении предложения. Нужно постоянно обогащать свой словарь, учиться чувствовать своего собеседника, уметь отбирать наиболее подходящие для каждого случая слова и конструкции.

Проблема «Язык и общество» широка и многопланова. Прежде всего язык социален по своей сущности. Основная его функция - быть средством, орудием общения людей. На базе этой функции и в связи с нею осуществляются языком и другие функции - воздействия, сообщения, формирования и выражения мысли. Можно сказать, что общество имеет такой язык, какой обществом создан, и использует язык так, как умеет и может. Влияние языка на общество усиливается вместе с развитием самого общества - это влияние возрастает по мере развития производства, техники, науки, культуры и государства. Язык участвует в организации труда, в управлении общественным производством, деятельностью учреждения, в осуществлении процесса образования и воспитания членов общества, в развитии литературы и науки.

Общество влияет на язык, но и язык, в свою очередь, влияет на общество, участвуя в различных областях жизни и деятельности людей.

Овладение искусством общения необходимо для каждого человека независимо от того, каким видом деятельности он занимается или будет заниматься, так как от уровня и качества его общения зависят успехи в личной, производственной и общественной сферах жизни.

Duman Rakhym,
The Geological Prospecting College, Semey
Teacher: A.G.Karimova

Interprofessional communication as the means of cooperation

Person's progress in life, his relationship with other members of society depends on ability to communicate.

Communication is an ability that professional geologists must have to interact successfully with colleagues, other professionals and the public. Spoken communication relies on interpersonal skills and the ability to convey information effectively, confidently and consistently.

Many of investigations use highly sophisticated scientific techniques and geological terminology and when combined with cultural and language barriers, social, political, religious or economic constraints that frequently exist, this makes it difficult to convey the correct message. Interprofessional communication helps to solve this problem.

Interprofessional communication represents a communication form in the professional sphere between the native speaker and the person who doesn't have knowledge of this language,

but has knowledge of terminology and professional vocabulary in the same (or similar area). Such vocabulary is often formed with using of the international word-formation elements which provide understanding and acquisition of basic vocabulary. The vivid example of such communication might be representatives of professions “geophysicist-technologist”, “geologist”, “drilling operator”, “ecologist” working in the different countries, but conducting active cooperation. Cross-cultural communications are necessary elements of professional relations. In this case people can’t know common language, but understand each other, using professional vocabulary in communication. Let’s consider such communication on a concrete example.

Common suffix in names of sciences:

English term	Russian equivalent
1. Geology	1. Геология
2. Ecology	2. Экология
3. Seismology	3. Сейсмология
4. Hydrogeology	4. Гидрогеология

The general suffix in names of sciences:

1. Hionosphere	1. Хионосфера
2. Atmosphere	2. Атмосфера
3. Geosphere	3. Геосфера

The Similar names of rocks and minerals:

1. Argillite	1. Аргиллит
2. Gabbro	2. Габбро
3. Granite	3. Гранит

The general suffixes in the names of professions:

1. Engineer	1. Инженер
2. Artist	2. Артист
3. Architect	3. Архитектор

Similar names of the geophysical equipment:

1. Radiometer	1. Радиометр
---------------	--------------

2. Cable	2. Кабель
3. Magnetometer	3. Магнитометр
4. Electrotest	4. Электротест

As you know it is necessary to pay special attention to professional vocabulary because it gives great opportunities for self-development, progress, improvement. Due to it we get an opportunity to establish useful, important, contacts which are necessary for successful work.

Eventually, Interprofessional communication occurs when students communicate with each other, with people and with the community in an open, collaborative and responsible manner. This type of communication builds trust amongst people and provides mutual respect.

Reference list:

1. <https://escarpmentpress.org/jpc> (Journal of Professional Communication)
2. <http://www.wrha.mb.ca/staff/collaborativecare/files/Competencies-5.pdf> (Interprofessional Communication)
3. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK2637/> (Michelle O’Daniel; Alan H. Rosenstein “Professional Communication and Team Collaboration”)
4. ANON. 2002. Dialogue with the public, practical guidelines. Research Councils UK. Developed for the Research Councils UK and the Office of Science and technology by People Science & Policy Ltd & Taylor Nelson Software, 53pages
5. FORSTER A. & FREEBOROUGH K. 2006. A guide to the communication of geohazards information to the public. British Geological Survey, Urban Geoscience and Geohazards Programme, IR/06/0009.

Оразқанов Ерасыл

Тарих магистрі

Мақала тақырыбы: Болашақ мамандардың кәсіби қызметтеріндегі тіл мәдениетінің маңызы.

Иманғалиева Г.С.

Көптеген ғалымдар өздерінің ғылыми зерттеулерінде атап өткендей, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің маңызды факторларының бірі - мемлекеттік тіл болып табылады.

Мемлекеттік тіл - мемлекеттің барлық аумағындағы қоғамдық қатынастардың барлық салаларында әрекет ететін мемлекеттік басқару, заңнама, сот ісі, іс жүргізу тілі. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі -қазақ тілі , сондықтан мемлекет пен қоғамның барлық тіршілігі осы тілсіз мүмкін болмайды. ҚР-да барлық ресми құжаттардың: заңдардың және әртүрлі бұйрықтардың, жұмысқа қабылдау туралы өтініштің және сауалнаманың, түсініктеме хаттар мен есеп-қисаптардың мәтіндері қазақ тілінде жазылады. Барлық осындай құжаттар түсінікті және екі мағынасы болмайтындай етіп жазылуы тиіс және

елдің әрбір азаматы осындай құжаттарды оқи алу керек және қажет болса өздері құрастыра білу керек.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі әртүрлі деңгейдегі билік органдарының қызметінде, сайлаулар мен референдумдарды дайындаған кезде, сот ісінде, нормативтік-құқықтық актілерді жариялаған кезде, географиялық нысандардың атауларын жазған кезде, Қазақстан Республикасы азаматының жеке тұлғасын куәландыратын құжаттарды рәсімдеген кезде, мемлекеттік ұйымдардың қызметінде, телерадио хабар таратуда, сондай-ақ мемлекеттік заңдарда белгіленген басқа салаларда және жарнамада қолданылуы тиіс.

Ал, енді осындай маңызға ие тіліміздің қолданысына назар аударайық.

Тіл адамдардың қарым-қатынас құралы болғандықтан, ол сөйлеу әрекетінің арқауы болып табылады. Ұлт пен ұлтты жақындастыратын өзгеше қатынас құралы. Адам тіл арқылы бір-бірімен қатынаса алады. Қазіргі таңда, еліміз өз егемендігін алып, дербес мемлекет ретінде танылды. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «Тілге деген көзқарас, шындап келгенде елге деген көзқарас екені даусыз. Сондықтан, оған бей-жай қарамаймыз. Қазақ тілі жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәнінде мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, елімізді Қазақ мемлекеті деп атайтын боламыз»-деген болатын. Мемлекеттік тіл тәуелсіздігіміздің жырын жырлап, бұғанасын қатайтты. «Ұлттың сақталуына да, жоғауына да себеп болатын нәрсенің ең қуаттысы – тіл» -деген Ахмет Байтұрсыновтың қасиетті қағидасына сүйенсек, Ата заң аясында ынтымақ-берекеміздің сақталып отырғаны тіл саясатын да дұрыс жүргізудің жемісі екені анық. Тіл – халық қазынасы, ұлттың жаны. Тілдің мәселесі – ұлттың мәселесі. Алайда, өз тіліміздің мерейін асыратын да, құтын қашыратын да өзіміз. Отбасы өзіміз де, Отанымыз – Қазақстан! Тіл меңгеруде ата-ананың рөлі ерекше екені айтпаса да түсінікті. Әр отбасы уыз шағынан балаға қазақ тілін үйретуді қолға алса, бұл тілдің еш қиындығы жоқ. “Ана тілін білмеген, анасын да сыйламас” демекші өз ана тілін білмеген жаннан, анасын сыйлайтын жанның шығуы неғайбыл. М.Шахановша айтатын болсам, қазіргі таңда өз тілін өгейсіп, «мәңгүрттеніп» жүргендер көп. Шынында қазақ пен қазақтың, әке мен баланың, әріптестердің жұмыста қазақ тілінде сөйлеспеуі көңілге қонымсыз-ақ жәйт. Бірақ қазақ тілі – тек қазақ халқының тілі емес, мемлекеттік тіл – ортақ тіліміз. Қазақстанда тұратын, оны Отаным деп қабылдайтын, өзін Қазақстанның патриоты деп есептейтін азаматтардың тілі. Елбасымыз айтқандай, «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» деп қойып ауызекі сөйлеу мен жарнамада, іс қағаздарын жүргізу мен тәжірибеден өту, адамдармен қарым-қатынас барысында көп кемшіліктерге жол береміз. Бұған басқа емес, өзіміз кінәліміз. **(слайдтарды көрсету)**

Тіл мәселесі қазіргі оқу орындары мен қатар жұмыс орындарында өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Елімізде үш тілдік саясат орнатылған. Әрине ол жақсы, бірақ та, біз әлі күнге дейін Кеңес үкіметінің бір тілдік саясатынан арыла алмай жүрміз. Оған мысал ретінде заманауи оқулықтарындағы кейбір терминдердің қазақша атауларының жоқтығы... Егер де бұлай жалғаса беретін болса, болашақ та кез - келген жұмыс орындарында қазақ тілінің керексіз болып қалуына әкеліп соқтуы мүмкін. Бұл мәселенің дұрыс шешілуі үшін оқу- орындарын таза қазақ тіліндегі оқулықтармен

толтырып , қажет болатын басқа тілдегі оқулықтардың қазақша нұсқадағы аудармаларын шығару қажет. **Және аударма шала жансар ,нәрсіз болмай толыққанды болу керек.**

Тіл мәселесін алысқа апармай өзіміздің оқу орны 3-ші курста жіберетін өндірістік тәжірибеден өту барысы бойынша байқап көрейікші: студенттеріміз еліміздің барлық аумақтарына тәжірибеге барады , онда толтырылатын құжаттардың 80-90 пайызы орыс тілінде, келген кезде ғана қазақ тобы қазақша өткізу керек деп аударма бастаймыз.геологиялық есеп-сызбаларды, нақты түсініктерді орыс тілінде аламыз. Неге?? Барлық жұмыс орындарында мемлекеттік тілде сөйлейді, жазады деген арманның ауылы алыс, біз сонда мемлекеттік тілдің емес, қауқарсыз аударма тілдің ғана рөлінде жүрміз бе деген ой келеді, еріксіз. деп айта алмаймын

Тіл мәселесінің кемшіліктері геологияда ғана емес,кез - келген жұмыс орындарында кездеседі. Елімізде қандай бір жұмыс саласын алып қарасақ таза қазақша терминдерді қолданып жатқан жұмыстар аз. Себебі мамандарға басқа тілдегі терминдерді қолдану жеңіл түсуде, өйткені бұл мамандардың оқу орындарында алған білімдері қазақша емес .Сол себепті тіл мәселесін оқу орындарында ғана емес жұмыс орындарында да қозғалуы жөн. Қазіргі таңда көптеген өндіріс орындарымен қатар өнеркәсіптерде шет ел азаматтары көптеп кезлеседі . Бұл маман иелерін егерде біздің елде жұмыс істейтін болса, қазақ тілін міндетті түрде білуі қажет деген талап қою керек деп білемін. Жылдан -жылға елімізде шет елдің мамандары көбейіп келеді.,бұл тіліміздің жоғалуына бірден-бір себеп болады деп ойлаймын. Неге? Себебі елімізде дайындалып жатқан сауатты маман иелері өте көп , жұмыс орынына барған жас маман иесі барған жерінде басқа тілде сөйлейтін азамат болса ол да таза ана тілімізде сөйлейді деп айта алмаймын. **Неге қазақ тіл біздің мемлекетімізде өз статусына лайық емес? Бұл сұраққа менің жауабым мынандай:**

Статистика бойынша:

- Адамдар өз арасында қазақ тілінде сөйлемейді.
- Қазақ мектебін бітірген жастар орысша оқу мекемелеріне түседі.
- Мұғалімдердің қазақ тілі оқыту әдістемелері толыққанды емес.
- Қазақ тіліндегі оқулықтарда қате көп.
- Жұмыс орындарында қолданатын әдістемелер орысша немесе басқа тілінде жазылады.
- Қазақ халқының саны бүкіл тұрғылықты халықтың 50 пайызын құрайды, басқа ұлттар көп, орыс тілінде сөйлесуге сол сылтау боп тұр.

ҚАЗАҚ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІНІҢ ҚОЛДАНЫЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Баяндамашы: Әлмішев Нұрболат Г-61 тобы, II курс студенті

Тілді білу, оны меңгеру дегеніміз – ол сол елдің сөз байлығын және мәдениетінің тереңдігін сезіну.Ал ол үшін аталмыш елдің мәдениетін, құндылығын тани білуіміз керек.Тілді неғұрлым көп білсең, соғұрлым жақсы.Әлем бізге жақынырақ, қызықтырақ және қол жетімді болады. Жеке тұлға болып даму, өз елінің тарихын және салт-дәстүрін білу, өзінің ойынды коммуникативті түрде жеткізе білу,жеке тұлға болып қалыптасып,

өздігінен жетілуге қол созу-бүгінгі таңда, білім саласында алдыға қойғылған басты мақсат. Тілді жақсы білу, ұғыну, басқаларға ұғындыра білу-сол елдің рухани байлығына жол ашады, және де адамдардың бір-бірімен өзара қарым-қатынаста болу үшін өте маңызды құрал.Әуел заманнан білеміз, елдің рухы мен кемеңгерлігі сол елдің мақал-мәтелдерінде, ал сол мақал-мәтелдерді білу тілдің тереңдігінбіліп қана қоймай, сол елдің мінезін және тәрбиесіндегі ерекшелікті түсінуге мүмкіндік берген.Әр елдің мақал-мәтелдерін салыстырсақ, бұл елдердің бір-бірімен ұқсастықтары көп екендігін байқауға болады.Мақал-мәтелдерде елдің бай тарихи тәжірибесі, мүмкіндіктері, сол елдің мәдениеті көрінеді.Мақал-мәтелді жөнді және орынды қолдану, сөз сөйлеуде қайталанбас өзіндік ерекшелік береді.

Жұмысымның басты мақсаты:Қазақ тіліндегі мақал-мәтелдерін зерттеп білу.

Тақырыптың өзектілігі: қазақ тіліндегі оқу-біліммен, өнерге, кәсіпке байланысты мақал-мәтелдерін салыстырып, анализ жасау, бір-бірінің арасындағы байланысын,тақырыптық ерекшелігін топтастыру. Қазақша ауызекі сөйлеудің өзі мәселе болып отырған шақта ұлт тәрбиесінің алтын қазығы боп саналатын сөз жауһары-мақалдардың мәні мен маңызын ашу.

Мақал-мәтелдердегі үлкен бір тақырып: оқу-білім туралы мақал-мәтелдердің маңызы жайлы.Оқуы жоқ кездің өзінде қазақ елі «Білімдінің күні- жарық, білімсіздің күні -ғаріп», «Оқу-инемен құдық қазғандай» деген мақалды жиі пайдаланған. Бұл мақал-мәтелдерде терең даналық, сонымен қатар көргенді ойлар берілген. «Кітап-білім бұлағы, білім-өмір шырағы» -деу арқылы ата-бабаларымыздың кітапқа құмарт деген насихаты ғана емес, өмірге қажеттінің бәрін біліммен үйренеміз, жетер жетістікке де апарар жол білім арқылы биіктейді, арман-мақсаттың орындалуына білімнің тигізер үлесі үлкен дегенді білдіреді. Қазақ елі «Жігітке жеті өнер аз»-дейді. Даусыз. Өйткені өнер иесі халықтың адамы, өнерпаз жанды бәрі жақсы көреді. Бұл тұрғыда баланы жас күнінен өнерге баулу үшін «Өнерлі бала сүйкімді». «Өнерлінің өрісі кең». «Өнерлі өрге жүзеді» деген мақал-мәтелдерді қолданамыз. Біздің мамандығымыз жер байлығына байланысты . Ал, қазақ халқы өзінің табиғи және пайдалы қазбаларымен де танымал. Бұрынғы кездерде-ақ, ақылды, білім мен өнерді, адам бойындағы бар асыл қасиетті нағыз байлық деп білген қазақ ол жөнінде қандай нақылдар қалдырған екен:

1. Ақыл-тозбайтын тон,
Білім-таусылмайтын кен.
- 2.Қына тасқа бітеді
Білім басқа бітеді.
- 3.Ойын түбі-от,
Ой түбі-алтын.

Белгілі классик жазушы М.Әуезов: «Мақал-мәтелдердің молдығы, олардың тамаша поэтикалық формасы, шебер түрде берілген терең, тіпті философиялық мән-мағынасы-осындай тамаша үздік шығармалар тудырған қазақ халқының өзінің де ақындық дарыны

мен даналығының анық айғағы»-деген болатын. **Ендеше, жұмысымның өзектілігін ашар мақал-мәтелдердегі екінші бір тақырып-** болашақ мамандарға қатысы бар-еңбек-байлық, кәсіп-нәсіп туралы болмақ.

1. Кәсіп, кәсіп түбі-нәсіп.
2. Жылай-жылай жер қазсаң,
Күле-күле су ішерсің.
- 3.Еңбегің қатты болса, татқаның тәтті болар
- 4.Байлықтың атасы-еңбек, анасы-жер.
- 5.Алтын шыққан жерді белден қаз.
- 6.Жері байдың- елі бай.
- 7.Еңбегіне қарай өнбегі.

Осы мақалдардың ішінде Жылай-жылай жер қазсаң,күле-күле су ішерсің-деген мақал әдемі айтылған. Жылау-күлу сөздері мағыналық сипаты бойынша антоним сөздер, алайда жылау арқылы еңбектің оңай болмайтынын, күлу арқылы қуаныштың, шаттықтың ерекше сезім екенін айтып тұр. Әрине, мақалды естігенде-ақ, жылағанның емес күлгеннің, адал еңбекпен өмір сүргеннің зор мәртебе екенін түсінесің. «Алтын шыққан жерді белден қаз»-дейді. Мұны таза алтын деп ұқпау керек. Мақалдың негізгі мағынасы-жақсылыққа ұмтыл, еңбекке талпын деген ойдан туған. «Еңбегің қатты болса, татқаның тәтті болар»-деген нақыл сөз осы тақырыпты қортындылап тұрғандай. Жақсы жұмыс істесең, кезіккен қиындықты жеңсең, сонда сен нағыз азаматсың деген мағынада айтылған. Бұл мақал бүгінгі студентке де, ертеңгі еңбек адамдарына да, қазіргі және болашақ бастықтарға да (оның ішінде геолог та, геофизик те т.б бар) арналған.

Мақал-мәтелдерді зерттеу барысында сол ұлттың өзіндік ерекшеліктері байқалады., яғни сол елдің мәдениеті, өткен өмірі, ұлттық дәстүрі т.б. Мақал-мәтелдердің шығуына ықпал еткен ол адамның әр түрлі іс әрекеттері салыстыру, ерешелеу, айқындау арқылы беріледі..

Үшінші назар аударатын тақырып: адалдық-адамгершілік қарым-қатынастар туралы мақал-мәтелдер туралы болмақ.

1. Жігіт жолдасынан белгілі.
2. Бір күн дәм татқанға қырық күн сәлем
3. Жақсыда жаттық жоқ
4. Сабыр түбі-сары алтын
5. Ала жіпті аттамағанның абыройы биік

Адам бойында болуы керек асыл қасиеттер: сыпайылық пен ізеттілік, үлкенді сыйлау мен кішіге қамқор болу, жақсылық жасай білу,достыққа адалдық, сабырлы , төзімді болу, жан , ар тазалығын бірінші орынға қою т.б ерекшеліктер басқалардан бізді үнемі биіктетіп тұратынын ұмытпайық!.

Бүгінгі конференция өзіміз оқып жатқан оқу орнының білікті басшысы болған М.Ә.Әлмұқановтың құрметіне арналып отыр. Өзінің саналы ғұмырын білім саласына арнаған аяулы ұстаз,шебер ұйымдастырушы, нағыз маман,бастамашыл, озық ойлардың иесі Марал Әлібекұлының бойында адами қасиеттің бәрі де болды десек артық айтқандық

емес. Оның дәлелі-артында қалған шәкірттері қуана жалғастыратын жарқын идеялары мен игілікті бастамалары. Зерттеген мақалдарымның ішінен Марал Әлібекұлының өмір жолы мен мәртебесінің біз үшін осынша асқақ болуын «Ала жіпті аттамағанның абыройы биік»-деген мақалмен түйіндегім келеді.

Осы үш тақырып бойынша қарастырылған мақал-мәтелдердің маңыздылығы туралы шығатын қортынды мынандай:

1. Мақал-мәтелдер адам өмірі мен тәжірибесінен алынған ғасырлардың жемісі.
2. Әр мақалдан әр елдің ұлттық болмысы, менталитеті көрінеді.
3. Мақал-мәтелдер заманға сай өзгеруі мүмкін. Яғни жаңа сөздер арқылы, жастар арасында қолданылатын жаргон сөздер арқылы берілуі мүмкін. алайда қандай мақал болсын өзінің бастапқы мәні мен мағынасын ешуақытта жоймайды.

Шаймұратова.Ш.А.,

«М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі» КМҚК

Жетекші: Ибраева.А.А

Ағылшын тілінде дұрыс сөйлеп жүрміз бе ?

Қазақстан Республикасы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында «Шетел тілін оқытудың басты мақсаты — оқушыларға шетел тілінде қарым-қатынас жасауды базалық деңгейде игерту» деп көрсетілген. Өйткені қазіргі нарық жағдайында шетел тілін, оның ішінде ағылшын тілін меңгеру, шетел тілінде сөйлей білу өмірдің өзекті мәселесіне айналды. Сондықтан өсіп келе жатқан ұрпаққа шетел тілін оқытуда әр түрлі әдістемелік жаңа тәсілдерді түрлендіре, күрделендіре түсу қажеттілігі туындап отыр [1,5б.].

Ағылшын тілі қазіргі заманауи нарықта маңызды орын алып тұрған тілдердің бірі, сондықтан ағылшын тілінде сөйлей білсеңіз сізге қай уақытта да көмегін тигізері анық. Ал тіл үйрену процесі кезінде бірталай қиындықтарға тап болатынымыз анық,сөздердің дыбысталуы қиынға соғып, тіпті қате дыбыстап та жүре береміз. Әрине, қате жіберу арқылы үйренетініміз рас, бәрі бірден тамаша болып кетуі мүмкін емес. Бірақ ағылшын тіліндегі әріптердің,сөздердің дыбысталуын бірден дұрыстап үйренсек, сөйлеген кезде де өте жағымды болмақ. Бәріміз білетіндей ағылшын тілінің сөйлеу мәнері,ырғағы бірнеше түрге бөлінеді,ал ең жиі қолданылатындары: британдық ағылшын тілі, американдық ағылшын тілі. Бір ауызбен ағылшын деп аталғанымен де бұл екеуінің бірталай айырмашылықтары да жоқ емес. Жалпы ағылшын тілінің фонетикасы күрделі кейбір дыбыстар созылыңқы айтылса,кейбірі тым қысқа айтылуы мүмкін, ал егер бір дыбыстан қате жіберсеңіз мүлде басқа мағынаны меңзеуіңізде мүмкін. Бұл ретте сізге фонетика сабағы көмекке келмек. Тек дыбысталу да ғана емес орфографиялық жағынан да біраз қиындықтар туындауы мүмкін. Мәселен, сөздің айтылуы қысқа болса дағы жазылуы ұзақ

болуы мүмкін. Американдық ағылшын мен британдық ағылшында сөздердің ырғақтары ғана өзгеше емес, сөздердің атауы да басқаша [2, 24б.]. Енді соған назар аударсақ:

Британдық	Американдық
Sweets	Candy
Candy floss	Cotton candy
Chips	French fries
Biscuits	Cookie
Loo	Bathroom
Telly	TV
Colour	Color
Grey	Gray
Rubber	Eraser
Post	Mail
Holiday	Vacation
Autumn	Fall, autumn

Бұл сөздердің барлығы бәрімізге таныс сөздер, ал жалпы әртүрлі айтылатын сөздер өте көп. Ал екі ағылшын да сөздердің дыбысталуы да әрқалай болмақ. Қай ағылшын тілін таңдап, сол мәнерде сөйлеймін десеңіз әрине өз еркіңізде. Негізі британдық ағылшын тілі таза әрі нақты ағылшын тілі болып саналады. Бірақ, бүгінгі күні американдық ағылшын тілінің танымалдылығы жоғарырақ.

Қай тілде болмасын дұрыс сөйлеу ол өте маңызды. Сенің сөзді дыбыстауың тыңдаушының дұрыс түсінбеуіне немесе қате түсінуіне тікелей ықпал етеді. Тамаша мәнер, керемет дыбысталу иесі болғыңыз келсе, ол үзбей дайындалу мен күшті талап етеді. Сонымен ағылшын тілінде дұрыс сөйлеуді қалай жетілдіруге болады. Бірден керемет ырғақпен сөйлеп кетесіз деп айта алмаймыз әрине дегенмен сіздің сөздерді дұрыс дыбыстап, әдемі айтуыңызға қолғабыс ете алатын бірнеше жолдары бар.

1. Өз өзіңізді тыңдаңыз!

Ағылшын тіліне енді машықтанып келе жатқан кезімізде, сөйлеуімізге аса мән бермей, жай ғана ойымызды жеткізуге тырысып жатамыз. Жалпы бұл қате нәрсе емес әлбетте, ойын жеткізуге тырысу ол да алға қарай бір қадам емес пе?! Бірақ көп жағдайда өзімізді тыңдамағанымыздың кесірінен көп сөздерді қате дыбыстап жатамыз, оны түзеуіміз қажет. Қалта телефоныңыздағы дыбыс жазу бағдарламасына өзіңіздің сөйлегеніңізді жазыңыз. Кейін тыңдап көріңіз, біршама қателіктерді лезде байқайсыз.

2. Асықпай сөйлеңіз !

Көптеген тіл үйренушілер тез сөйлесем, жақсы естіледі немесе таза ағылшын тілінде сөйлегендей боламын деп ойлауы мүмкін. Алайда мүлдем олай емес, ақырын сөйлеу арқылы сіз жақсы демаласыз, ойыңызды жинақтайсыз. Бір сөзбен айтқанда ақырын сөйлеу арқылы мінсіз ағылшын тіліне қол жеткізуіңіз мүмкін.

3. Өз өзіңізді көріңіз!

Яғни айнаның алдына тұрып, өзіңіздің қалай сөйлеп тұрғаныңызды байқаңыз. Бұл сіздің сенімділігіңізді арттырып қана қоймай, дыбыстарды дыбыстағанда ерініңіздің қалай қозғалатынын, ауызға қаншалықты салмақ түсетінін байқау үшін. Сол тілде сөйлейтін адамдардың видео жазбаларына қарап дайындалсаңыз, нұр үстіне нұр.

4. Ән айтыңыз!

Танымал әншілердің әніне қосылып ән айтыңыз. Бір жағынан демалсаңыз, екінші жағынан сөздерді дұрыс дыбыстайтын боласыз. Бұл әрі қарапайым әрі көңілді жолы болмақ.

5. Жалғыз дайындалыңыз!

Бөлмеде дыбыстарды қаттырақ айтып дайындалуыңызға мүмкіндік молырақ, сізге ешкім кедергі келтірмейді әрі өз дыбыстауыңызды өзіңіз жақсы ести аласыз. Сондықтан, дыбыстауыңызды жөндегіңіз келсе жалғыз дайындалғаныңыз пайдалы болмақ.

6. Өзіңізге шет елдік дос табыңыз!

Қазіргі ғаламтордың дамыған заманында шет елдік дос табу өте оңай әрі тиімді. Ғаламтордан Tandem, HiNative, Hello Talk сияқты бағдарламаларды көшіріп, әлемнің түкпір түкпірінен дос табуыңызға өте жақсы мүмкіндік бар.

YouTube арқылы әртүрлі пайдалы арналарға жазылып, ағылшын тілінде сөйлейтін адамдардың сөзді дыбыстауына, мәнеріне, өзін өзі ұстауына жіті мән беріңіз.

Осындай қарапайым әрі алтын ережелерді ұстансаңыз жақсы нәтижеге тез арада қол жеткізуіңізге болады. Тек ұялмаңыз, қорықпаңыз! Шет елдіктермен танысыңыз, сөйлесіңіз! Жаңадан тіл, мәдениет үйреніңіз [3].

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. — Астана: ҚР БЖҒМ, — 5-б.
2. Жұмаева Э.С. Ағылшын тілін оқытудағы жаңа ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі. — Қызылорда: Санат, 2012. — 20–24-б.
3. <http://imurat.kz/shet-tilin-uirenu/>

Шейкина В.

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Колбасина У.П.

Профессиональный жаргон как неотъемлемая часть профессиональной коммуникации.

Многие ученые - лингвисты уделяют особое внимание исследованию нестандартной разговорной речи. И стоит отметить, что вопрос социальной дифференциации языка до сих пор остается открытым.

Овладение профессией неразрывно связано с овладением соответствующим профессиональным словарем. Некоторые профессиональные выражения служат как бы символом владения каким-либо ремеслом или профессией. И, несмотря на то, что

профессионализмы считаются словами со сниженной стилистической окраской, их употребление отличает профессионала от людей, не знакомых с данной профессиональной областью деятельности. Профессионализмы являются «неофициальными» названиями специальных явлений и понятий профессии, составляют профессиональный жаргон.

Летом 2017 года я проходила производственно-технологическую практику на предприятии «Семизбай-У», где и довелось наблюдать интересные языковые явления. Источником профессиональной информации, несомненно, является профессиональная лексика с его основной лексической единицей – термином. В любой профессиональной отрасли принят свой язык, понятный человеку, чья работа связана с этой сферой деятельности. Этот язык называется профессиональным, причём он включает не только специальную терминологию, но и достаточно обширный пласт профессионального сленга, который не будет понятен «непосвященным».

Наблюдения за лексикой представителей геологической отрасли (геологи, буровики и гидрогеологи) показали, что профессиональный сленг формируется на разных языковых уровнях и разными способами. Профессиональный сленг представляет собой лексикон, который производит замену уже существующих слов литературного языка. Такая замена способствует активизации профессиональной коммуникации.

Итак, рассмотрим способы образования профессионального сленга.

1. Профессиональный сленг формируется в результате переосмысления общеупотребительной лексики и образования из неё новых слов и форм. Названия используемому оборудованию, производственным процессам могут даваться на основе даже небольшого сходства и ассоциаций. И можно отметить, что на лексическом уровне больше всего проявляются характерные изменения. Рассмотрим несколько примеров.

Куст - растение с древовидными ветвями, не имеющее главного ствола (словарь С.И. Ожегова) [1, с. 429]. Но буровики используют это слово в значении «разбросанный в стороны способ размещения скважин по площади месторождения».

2. Кроме того, есть и абсолютно немотивированные названия, которые чаще всего появляются в пределах одного предприятия, одного промышленного района, за пределами которого они не будут понятны ни простому человеку, ни работнику аналогичной сферы. К примеру, в одной из статей мною было прочитано следующее название объекта – «площадь трёх вокзалов», что означало технологическую площадку, на которой располагались трёхфазные сепараторы для разделения нефти, газа и воды. Секции бурильных труб называют свечами, хотя в общеупотребительной лексике мы используем другое значение. Буровая вышка – прялка, скважина – дырка. Для наименования бурового рычага существует целый ряд слов: рычаг, тормоз, кочерга. Уровнемер гидрогеологами заменяется простым словом «хлопушка», а «крокодильчик» для гидрогеологов значит «утяжелитель уровнемера», «насос малой производительности» между рабочими называется «малышом».

В основу создания лексических единиц положены сходства выполняемых функций, формы, цвета и пр. Елка – определенная система задвижек, служащая для запираания потока жидкости и изменения его направления, часть противовыбросного оборудования; вертикалка – вертикальная скважина; дневники – бригада, работающая днем.

3. Аббревиация и сокращение слов также участвуют в образовании профессиональной лексики. Используются сокращения, но они функционально равноценны основному сочетанию. Например, помбур (помощник буровика), ПСВ -

подземное скважинное выщелачивание, ПР - продуктивный раствор, ВР - выщелачивающий раствор; ТУЗ - технологический узел закисления; ГТП - геотехнологическое поле, ГРМ - горно-рудная масса, УППР - участок переработки продуктивных растворов. Данные аббревиатуры носят частный характер.

4. Представители профессий геологической направленности намеренно отступают от акцентологических норм русского языка, чтобы продемонстрировать принадлежность слова именно своей профессиональной отрасли. Так, например, слово добыча употребляют как дОбыча, кОмпас - компАс.

5. При образовании профессионализмов происходит намеренное нарушение нормы образования формы множественного числа имени существительного. Например: промыслА, площадЯ, выкидА (противовыбросное оборудование), секторА. Лингвист Л.П. Крысин считает, что многие из таких примеров «должны (или могут) быть охарактеризованы как профессионально или социально маркированные» [2, с.87]. Для представителей уже названных профессий данные явления воспринимаются как норма. Можно даже классифицировать лексику буровиков, геологов и геофизиков по следующим разрядам:

- 1) название профессиональной принадлежности: помбур, бурила, вышкарь, пусковик;
- 2) наименование процесса: проходка, забурка, долбежка, кустовка;
- 3) название инструментов: доска - приспособление для поворота долота; квадрат - труба квадратной формы для крепления буровой колонны; хлопущка-уровнемер, мартышка - штурвальный ключ; крокодильчик - утяжелитель уровнемера;
- 4) название производственных зданий и сооружений: балок - передвижной вагон-домик; вертикалка - вертикальная скважина; кривулька - наклонная скважина; куст - группа скважин.

Профессионализмы встречаются не только в виде отдельных слов, но и фразеологических оборотов. Главное их сходство с общеупотребительными фразеологизмами в том, что они регулярно воспроизводятся в речи разными представителями геологических профессий. Они не создаются в процессе речи, а используются такими, какими закрепились в профессиональном языке. Приведем несколько примеров:

- 1) без камешка и без пылинки - хорошо приготовленный раствор промывочной жидкости (экв. без сучка и задоринки);
- 2) прочистить песочком - ругать, отчитывать кого-то за его действия (снять стружку);
- 3) До вахты заживет - о небольших ранах, травмах (до свадьбы заживет).

Приведенные примеры фразеологизмов встречаются только в разговорной речи буровиков, геологов.

Профессиональные жаргоны неразрывно связаны с применением таких средств, как метафора. Например:

Забыть голову, снять голову (голова - защитная каска)

Кишки собирать (скручивать растянутые геофизические кабели)

Как показало наблюдение, профессиональный жаргон является неотъемлемой частью профессиональной коммуникации. Профессиональный жаргон имеет строго ограниченную рамками профессиональной деятельности среду, употребляется в неофициальных ситуациях в разговорной речи людей какой-либо профессии. За пределами соответствующей профессиональной среды профессиональные жаргоны могут быть непонятны. Употребление профессионализмов позволяют работнику почувствовать себя частью профессионального сообщества, упрощает профессиональное взаимодействие

и формирует определенное отношение к профессиональным объектам. Умелое употребление профессионального жаргона может даже придать официальной речи сочность, колорит, поможет продемонстрировать знание предмета, характерное для профессионала, имеющего регулярный и непосредственный контакт с рабочей средой.

Список литература

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. — 4-е изд., М.: Высшая школа, 1993. — 944 с.
2. Крысин Л.П. Языковая норма и речевая практика // Отечественные записки. - М., 2005, № 2(23).
3. И.Б. Голуб «Стилистика русского языка», Издательство "Айрис Пресс"- М., 2004год

Қабышова Н.А.

КМҚК «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Жетекшісі: Марканова Г.А.

ТІЛДІҢ МӘДЕНИЕТІ, БОЛАШАҒЫ, САҚТАЛУЫ ҚОҒАМНЫҢ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ ҚОЛЫНДА

Жоспар:

1. Кіріспе
2. Негізгі бөлім
3. Қызметтегі ауызекі сөйлеу мәдениеті
4. Үштілділік мәселесі
5. Қорытынды
6. Пайдаланған әдебиеттер

Елбасымыз Н.Ә.Назабаев 2012 жылғы Жолдауында «Егер әрбір қазақ ана тілінде сөйлеген болса, тіліміз әлдеқашан Ата заңымыздағы мәртебесіне лайық болар еді. Ұлттық мүддедегі қызмет ету үшін әркім алдымен өзгені емес, өзің қамшылауы тиіс емес пе? Қазақ пен қазақ қазақша сөйлессін! Сонда ғана өсеміз!» Кез келген әңгіменің құндылығы мен өзектілігі, негізінен қозғаған тақырыбына қарай, сол тақырыпты ашу деңгейіне орай бағаланатыны белгілі. Ендеше, менің ғылыми жобамның төркіні – «Болашақ мамандардың кәсіби қызметіндегі ауызекі сөйлеу мәдениетінің маңызы» болмақ. Аталмыш тақырыпты жан-жақты зерттеу барысында Елбасымыздың, көптеген лингвист ғалымдардың, қоғам қайраткерлерінің пікірлеріне сүйене отырып, өз ойымды дәлелді түрде жеткіздім. Ғылыми жобамды бастамас бұрын зерттеулер дәлелдеп бергендей Н.Уалиев сөзімен бастасам: «Қазақ тілі мәдениетін сөз еткенде ғылыми жетістіктерге сүйенеді. Өзге тілдің, туыстығы бөтен тілдің сипатымен жасалған, қолданылып жүрген сөздер мен сөз тіркестеріне, оның орфографиясына айрықша тоқталады...» Өз зерттеулерімнің барысында бұл сөздерге айқын көз жеткіздім.

Қазіргі заманда мәдениетті әрі ұқыпты сөйлеу мәдениетін игеру болашақ мамандар үшін кәсіби құзыреттілік болып саналады. Болашақ мамандар ауызекі сөйлеу мәдениетінің коммуникативтік сапасы жоғары, я болмаса төмен сөздің тілдік құрылымының өзіне тән белгілері мен сипаттамаларын білуі қажет.

Тұлғаның тілді қаншалықты меңгергендігі оның жазғанынан ғана емес, сөйлегенінен, қарым- қатынасқа түскендігінен де білініп тұрады. Қоғамдық жерлерде, күнделікті өмірде де түрлі жиындарда шаршы топ алдында сөйлеушілерді, радио мен теледидар дикторлары, мен түрлі хабардың жүргізушілерін, сұхбат берушілерді, тіпті әншілер мен әртістерді тыңдап, экран бетінен көріп отырғанда орфоэпиялық нормалардың өте жиі бұзылатынын, тіпті мұндай норма бұзушылықтың жаппай сипат алып бара жатқаны байқалады. Бүгінгі күнде оған құлағымыз үйреніп, көзімізде көндігіп бара жатқандай. Сөйлеу мәдениеті бүгінгі күннің болашақ мамандарын дайындауды талап етіп отырғандай. Себебі, жұмыс орындарында сөйлеу мәдениетінің бұзылатындығы айтпаса да белгілі және барлығына мәлім. Сол себепті, тіл мәдениеті жас мамандардың ауызекі сөйлеу мәдениетін дамытуға ықпал етеді және де ол оқу-тәрбие процесінде маңызды роль атқарады. Ғалымдардың ойынша сөйлеу қабілеттілігі мен мәдениеттілігі өмірлік жағдайлардағы қолайсыздықтарды шешуге мүмкіндік береді. Болашақ мамандардың рухани және материалдық мәдениеті жоғары, тарихи бай болуы үшін Х. Досмұхамедовтың: « Мәдениеттің негізі- білім. Білімге тіл арқылы жетеді. Білімді жұрттың тілі бай болады », деген пікірі бүгінгі күннің шындығына айналып отырғандай. Өзім де болашақ маман ретінде қазақ тілінің нормалары, сөйлеу тазалығы мен мәдениеті ақсандайтынын байқаймын. Өйткені, бүгінгі заман талабы деп көп болашақ маман иелері орыс тілін не болмаса ағылшын тілін үйренуге және сол тілдерде сөйлеуге құлшынады. Ал сонда болашақ маман иелері біздер өзге тілдерде сөйлесек, сонда қазақ тілінде өз ана тілінде кім сөйлемек...? Әсіресе қазіргі жұмыс талабы тұғырлы үш тілді білу, өз мамандығынды жетік меңгеру. Көріп отырғанымыздай, қазіргі өмір талабының өзі бізден үш тілде сөйлеуді талап ететіндей. Бірақ бұл қазақ тілінде сөйлеме немесе қазақ тілінің нормаларын бұз деген сөз емес, тек заман талабына сай өмір сүрді деген сөз.

Үштілділік жөніндегі сөз Елбасымыздың “Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінен бастау алған болатын. Сонымен қатар Нұрсұлтан Әбішұлы: “мектептерге ағылшын тілінен шетелдік оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жасайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет” - деп ерекше атап көрсеткен. Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы.

Біз үштілділікті тәуелсіз еліміз үшін стратегиялық мәні ерекше құбылыс деп бағалаймыз, сондықтан да бұл құбылысты төрттілділік пен бестілділіктен бөліп қараймыз, үштілділіктің кез келген сыңары ретінде кез келген шет тілін алуға болар еді, бірақ біз бұл жерде де қоғамның нақты сұранысы басым түскен қазақ, орыс, ағылшын тілдеріне ерекше мән берген жөн деп түсінеміз .

Бүгінгі таңда мемлекетімізде үштілділік мәселесін нақты іс түрінде жүзеге асыру керек пе? Әрине, керек. Еліміз бен жерімізге ие болатын жастар үш тілді де қатар меңгеруі тиіс. Бірақ бұл үш тілдің тұғыры бірдей деген сөз емес. Қазақстанда бір ғана тұғырлы тіл бар, ол мемлекеттік тіл – қазақ тілі. Тұғыр сөзі діңгек, қазық деген мағынада қолданылады. Бірақ кейбіріміз үштілділік үдерісі жөнінде басқаша көзқарас танытып жатамыз. Мұның себебі осы бір сөздің мағынасын түсінбеуден келіп шығады. Бірқатары осы бағытты ұстануға оң көзбен қарап, құптаса, енді бірі өз қарсылықтарын білдіруде.

Атап айтсақ, саясаттанушы Т.Әбдуәлидің: «Мемлекет басшысы жаһандану жөнінде мәселе көтергенде де өре түрегелдік. Жаһандану дегеніміз қарапайым сөзбен айтқанда жоғары деңгейге жеткен елдермен қарым-қатынасымызды нығайту. Соның бірі - тілдік коммуникация. Бұл үшін халықаралық қатынас тілі болып жүрген ағылшын тілін үйренуге жастарымызды жатпай-тұрмай баулуымыз керек. Оның қажеттілігін уақыт өткен сайын өткір сезініп келеміз» деген ойын оқытушы Т.Тәңірбергенқызы ары қарай жалғастырады: «Ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгірттенбейміз. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білуіміз керек. Себебі, ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес».

Ия, расында да, ағылшын тілі қазақ жерінде өз үстемдігін жүргізе алмайды. Қазақстанда тек қазақ тілі ғана билік құра алады. Ағылшын тілі – қазақ жерінің жаңа әлемге ашар есігі. Үштілділікті үрейлі кейіпте елестететін кейбір ағаларымыз «мұны ең соңғы өлу деп те қорқатындығын» жасырмайды. Жоқ! Біз өзге тілдерден қорықпауымыз керек. Керісінше, сол тілдерді пайдалана отырып өзімізді өзгелерге таныта білуіміз қажет. Мәселен, М.Әуезовтың «Абай жолы» романы ағылшын тіліне аударылмаса Абайдай ғажап ақынымызбен қалай мақтанар едік? Ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгірттенбейміз. Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, мемлекеттік тіл – ұлт тілі. Мемлекеттік тілде сөйлеу - әрбір Қазақстан азаматының борышы. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білу керек.

Өзімде ағылшын тобында оқып, шет тілінің қыр сырын меңгергеннен мен өз ана тілімді не болмаса қазақ тілінің нормарын ұмытқан емеспін. Себебі, күнделікті қолданыста қазақ тілі өте үлкен ықпалға ие. Ағылшын тілін үйренгеннен біз біреуден кем немесе біреуден артық болған емеспіз, біз жай ғана болашақ мамандар ретінде ауызекі сөйлеу мәдениетіміздің маңыздылығын үйрендік...

Енді өз жобамды түйіндейтін болсам, қазақ әдебиетінің беделді жазушыларының бірі Ғ.Мүсірепов былай деген екен: «Ана тілі дегеніміз- сол тілді жасаған, жасап келе жатқан халықтың баяғысын да, бүгінгісін де, болашағында танытатын, сол халықтың мәңгілігінің мәселесі. Ана тілін тек өгей ұлдары менсінбейді, өгей ұлдары ғана оны аяққа басады.»

Пайдаланған әдебиеттер:

Қазақ тілі хрестоматиясы (Ж.Н: Нығмет)

Әдеп: инабаттылық дәрістері (Ұлықпан Асыллов, Жарылқасын Мұсқабайұлы)

Егемен Қазақстан газеті № 96 басылым

Мақал –мәтелдер жинағы

Ғаламтор желілері

Қазақ әдебиеті 6,9 сынып

Таубаев А.Д

ҚМҚК «**Көлік колледжі**», Семей қ.

Жетекші: **Омарханова Ж.К**

Қазіргі кездегі жастардың ауызекі сөйлеу тілінің ерекшелігі.

Қазіргі таңда ең басты мәселелердің бірегейі – қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесін көтеру, барлық қаракөз бауырларымыздың өз ана тілінде сөйлеуіне қол жеткізу. Тек тіл үйренуде ұмыт болып бара жатқан шаруа бала- бақша, үй, мектеп, жоғары оқу орындарында ұл-

қыздарымызды тілдік қоры бай қазақ тілінде сөйлеу мәдениетіне үйрету. Содан ақ үйде де, көшеде де, қоғамдық орындарда да бірқатар жастар бір-бірімен қарым-қатынас жасағанында, әңгімелескенінде қалай болса солай сөйлейтіні, қазақ тілінің қадір-қасиетін түсінбейтіні байқалады. Өмір мен тіршілік адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын қажет етеді. Олардың түсінісудегі негізгі құралы – тіл. Әр адам дұрыс сөйлей білуі, сөйлесу мәдениетін меңгеріп, оны өз бойында қалыптастыра білуі тиіс. Қарым-қатынаста адамдардың жан дүниесі, өмір тіршілігіндегі бейнесі көрінеді. Мәдениеттің туы – тіл, ол адамзаттың мұратымен астасып, сол ұлтпен бірге пайда болып, дамып отырады. Өз тарихын, ұлттық дәстүрін, туған жерін, тілін қадірлей білген адам ғана мәдениетті болады. Сөз мәдениеті – сөзді орынды қолданып, қиюластырып, үндестіріп айта білу, емле мен тыныс белгілері ережелерін дұрыс сақтау, тілдің ғасырлар бойы сақталып келген көркемдігі мен тарихын, әсемдігін сақтай білуіміз тиіс. Сөйлеу мәдениеті орфоэпикалық нормаға негізделген. Күнделікті қарым-қатынаста сөйлеу мәдениетінің негізгі қағидалары – сөйлеу әдебі, тыңдай білу әдебі.

Сөйлегенде мына нәрселерді естен шығармауымыз тиіс:

1. Орфоэпия заңдылықтарын сақтап, сөзді орынды қолдану. Мысалы күнделікті өмірде мынадай сөйлемді жиі кездестіреміз: *Ертең екінші пар дене тәрбиесі ма? Формамен келеміз ба?*

2. Қолды сермеуге, қатты күлуге, мәнсіз майысуға, аса қатты сөйлеуге болмайды.

3. Өзің туралы айта беру, барлық сөзді өзіңнен бастау – әдепсіздік, білмейтін нәрсе туралы айтудың қажеті жоқ.

4. Қатты сөйлеп тұрған адамға қатты жауап берудің қажеті жоқ, байыппен сөйлеу керек. Тыңдай білуде мыналарды басты назарда ұстау керек: Кісімен сөйлескенде оның жүзіне сыпайылықпен назар сап, айтайын деген ойын сабырмен тыңдап, асықпай, сөзінің аяғын күткен дұрыс. Сөйлесіп тұрғанда мән бермеу, теріс айналу, сағатқа қарау, шыдамсыздану әдепсіздікке жатады. Өзгелердің сөзіне рұқсатсыз араласпау керек. Қажет болғанда, “*зафу етіңіз, кешіріңіз, сөзіңізді бөлемін*” деп барып, айту керек. Келіспейтін жағдайда шыдамдылықпен тыңдап, пікіріңді орнықты, дәлелмен сабырлы жеткізе білу керек.

Тыңдау екі түрлі болады:

1. Үндемей, сөйлеушінің сөзін бөлмей тыңдау.

2. Сөзге араласып, өзара ой алмасып отырып тыңдау. Сөйлеуші адамның мінез-құлқы, жасы, жынысы, әлеуметтік жағдайы ескерілуі тиіс. Әркім өзінің басындағы ойларын басқаға айтып, түсіндіру үшін оған лайықты сөз таба білуге тиісті. Егерде ондай сөз таба алмаса, ол ой иесіне де шала, түсініксіз болып қалады. Яғни, ойдың дамуы сөйлеудің дамуымен өте тығыз байланысты. Адам көп мәдениетті болу үшін үнемі сөйлеу мәдениетін жетілдіріп отыруы керек. Сыртқы сөйлеу ауызша, жазбаша болып бөлінеді.

Бұлардан басқа ауызша сөйлеудің мынандай екі түрі бар:

1. Диалогтық сөйлеу.

2. Монологтық сөйлеу.

Диалогтық сөйлеу – екі немесе бірнеше адамның тілдесуі.

Монологтық сөйлеу – бір адамның сөйлеуі, әңгіме, баяндама, лекция және

басқа да түрлері кездеседі. Мұнда сөйлеуші бір адам, тыңдаушы – көп халық. Осылайша сыртқы сөйлесу: ауызша диалогтық сөйлеу, ауызша монологтық сөйлеу, жазбаша сөйлеу болып бөлінеді. Адамның айтқан қандай сөзі де белгілі бір мазмұнды білдіреді және сөйлеушінің, жазушының осы мазмұнға қатынасын көрсетеді. Мұнан туатын қорытынды: сөйлеу ойды білдіріп, іштегі сезімді сыртқа шығарады. Сөйлеудің бұл сипаты – оның мәнерлілігі. Өзара

тілдескенде, лекция, баяндама жасағанда мәнерсіз сөйлеу – ол қаншама мазмұнды ойға толы болса да, әсерсіз, жансыз болып шығады. Ауызша сөйлеудің эмоциялық реңкі интонациямен, мимикамен, ишаралармен білдіріледі. Жазбаша сөйлеуде мұндай мүмкіндіктер жоқ. Сол себепті қағазға жазушы адам өз сөздерін барынша қиыстырып, оларды өз орнына тауып қойып, ойын мәнерлі түрде жеткізе алады. Иә, сөйлей білу – өз ойыңды келістіріп тұрып айтып бере білу, оның мазмұнын ғана баяндап қоймай, нәзік сырларын сол қалпында жеткізіп, тыңдаушының ет жүрегін елжірете білу. Дұрыс сөйлей білген адам өз ойын, айтқанын тыңдаушыға толық түсіндіре біледі.

Сөз қолдану мәдениетін арттыратын негізгі шаралардың бірі - тіл тазалығы. Тіл тазалығы дегенде, ойымыздың, сөзіміздің бөтен, бөгде элементтермен шұбарланбауын талап етеміз. Дегенмен заманның өзгеруіне байланысты қарым-қатынасты жүргізудің түрлері көп, соның бірі әлеуметтік желілердегі мысалдар: *(че там? не ыстеп? норм, салам алейкум,давай,ок)* дәлел болады.

«Тіл мәдениеті дегеніміз - сөйлеудегі, жазудағы сыпайылық, ізеттілік қана емес, сонымен қатар айқын ойлылық, сөзді дәл айыру шеберлігі, сөйлеу өнеріне шыныққандық», - деп анықтама береді Н.Уәлиев өзінің «Сөз мәдениеті» атты еңбегінде.

Ал тілші-ғалым Р. Сыздықова: «Тіл мәдениеті дегеніміз - сөздерді дұрыс орнымен қолдану, дұрыс құрастыру, дұрыс қиюластыру, дұрыс дыбыстау, сауатты жазу, тілді әсерлі етіп жұмсау нормаларын ұстану, орнықтыру, жетілдіру», - дейді.

Өйткені, тіл мәдениетінің негізгі зерттейтін объектісі - сөз, сөздің дұрыс айтылуы, дұрыс жазылуы, дұрыс қолданылуы, сол арқылы ойдың айқын, әсерлі жетуі, екі ұштылықтың, күңгірттіктің болмауы. Соған орай тіл мәдениеті ғылымын үлкен екі салаға: ауызша сөйлеу мәдениеті, сөз қолдану мәдениеті деп бөлуге болады.

Тіл байлығы - сөз байлығы. Ал сөз байлығы әр адамның лексикасындағы қолданылатын сөздердің санымен байланысты болғанымен, негізгі байлық – ой байлығы, сол сөздерді қиюластырып, әсем де әсерлі ой мұнарасын қалай білуде. Себебі сөзді көп біліп, бірақ оны орынды, ойлы, образды жұмсай алмасаң, одан не пайда? Ал сөзге көп мағына сыйғызып, әр сөздің сыңарын, мән-мазмұнын, стильдік бояуын дөп басып беру ойлау қабілетімен, оның шығармашылық сипатымен ұштасып жатады. Қандай адам болмасын, ой-өрісінің, білімінің, мәдениеті мен рухани дүниесінің қаншалықты екені оның жазған жазуынан, сөйлеген сөзінен де байқалды. «Кісіге қарап сөз алма, сөзіне қарап кісіні ал», - деп ұлы Абай тегін айтпаған. Ана тілінің мол байлығын игерген, құдіретіне түсінген, күшіне тағзым етіп, бас иген адам өзіне де, өзгеге де талап қоя алады, сөзді қалай болса солай қолдануға жол бермейді. Сөз мәдениеті мен өз мәдениетін қатар ұстап, екеуін бірге әлпештеп, қамқор болса, ана тіліне деген сүйіспеншілігі арта түсері даусыз.

Пайдаланылған әдебиет:

- 1.Сыздық Р. Тіл мәдениеті және оның проблемалары. // Р.Сыздық
Тілдік норма және оның қалыптануы. – Астана: Елорда, 2001. – 230 б.
- 2.Кунапьянова А.Д., Аубакирова Л.Р. Тіл мәдениетінің өлшемдері және оған қойылатын талаптар.// «С. Аманжолов оқулары – 2004»: Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. – Өскемен:
С.Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2004. – 464 б.
- 3.Аубакирова Л.Р., Кунапьянова А.Д. Оқушылардың тіл мәдениетін қалыптастырудағы отбасының орны. / Л.Р. С.Аманжолов атындағы ШҚМУ-дың жас ғалымдары конференциясының баяндамалары.

– Өскемен: С.Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2004. – 392 б.

4. Қазақ ұлттық энциклопедиясы. Р.Әміров. Қазақ ауызекі тілінің синтаксистік ерекшеліктері. А., 1972.

Бертысханов А.М.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Садыкова А.С.

The problem of translation of polysemantic words in professional English

At present one can find technology everywhere. It is difficult to imagine our lives without it. Thanks to new technologies we can communicate around the world and spread the information throughout. However, one must take into account the most technical writing is in English, and in order to release this new knowledge we need technical translation services.

Since translation of any technical document is an important element of the successful business, a trustworthy translation services understands that your documents need to be completely accurate. That is why the main aim is to guarantee good technical translation.

Technical translation is difficult process. Its peculiarity is that translator must have additional knowledge on technics and science. So for this reason we study professional English at college at the same time we get professional knowledge on geodesy, surveying, general and structural geology, etc. As for professional English in our college one should know what Geology is, the processes which happen on the Earth and within it.

It should be noted that there are some types of translations. They are literal and semantic. When we translate professional texts we use semantic translation.

Technical translation isn't an easy task to do. Translator should master technical terms, technical knowledge and tips to avoid problems during the translational process. The number of technical fields is large and terminology is expanding and changing daily.

There are some particular problems in the translation process of technical terms: problems of ambiguity, lack of knowledge of technical terms. Another problem is grammar because there are several constructions of grammar poorly understood, in the sense that it isn't clear how they should be presented, or what rules should be used to describe them.

Table 1 shows the problem of ambiguity.

Table 1

The word in English	General translation	Geological translation
bed	кровать	пласт
To dig	копать	бурить
Monkey board	Обезьяна, доска	балкон верхового рабочего

		(буровой вышки)
field	поле	Месторождение, бассейн
rock	гора	Горная порода
survey	опрос	Маркшейдерская съемка
Goose-neck	Гусь, шея	горловина вертлюга (в бурении)
well	Хорошо (наречие)	скважина
Deposit	Депозитный вклад	отложение
Facility	удобства	Аппаратура, средства
hole	отверстие	скважина
solution	решение	раствор

To translate the following words we should know technical knowledge on geology and drilling to avoid wrong meaning.

There are some confusing situations in translation the whole sentence.

Table 2 shows lack of knowledge of technical terms which leads to confusing situations.

Table 2

Sentence	General translation	Geological translation
A drilling rig is a machine that creates holes in the earth sub-surface	Буровая установка это машина, которая делает отверстие под поверхностью Земли.	Буровая установка - это машина, которая бурит скважины в недрах Земли.
They offer courses in mining, information technology, surveying .	Они предлагают курсы по горному делу, информационным технологиям, опросу .	Они предлагают курсы по горному делу, информационным технологиям, маркшейдерской съемке .
A.M.Terpigorev and M.M. Protodyakonov wrote the first textbook on machinery for mining bedded deposits .	А.М.Терпигорев и М.М.Протоdjаконов написали первый учебник по машиностроению для горных местных отложений .	А.М.Терпигорев и М.М.Протоdjаконов написали первый учебник по машиностроению для горных пластовых залежей .

Thus the primary challenge for technical translation as a subject is to be researched and taught. When we prepare for the lessons we should thoroughly look up in the dictionary an appropriate translation. In our case it must be connected with Geology and fields concerning it. For this reason we have a specialized subject which gives us necessary knowledge, due to professional English we avoid the problem of translation of polysemantic words.

Literature:

1. Byrne, Jody. Technical translation: Usability Strategies for translating technical Documentation. Springer-Verlag New York, ДДСб 2006-290 p.
2. Коммисаров В.Н. Лингвистика перевода.-М., 1980,-167с.
3. Климзо Б.Н.Ремесло технического перевода.-М: Р. Валент, 2002, -286с.
4. М.Я. Баракова, Р.И. Журавлева Английский язык для горных инженеров, М.: «Высшая школа», 2001

5. Н.Г.Киткова, Т.Ю.Сафьянникова Эффективный курс английского языка для студентов-геологов, М.: «Менеджер», 2005

Шакарманова А.Р.

КГКП «ГЕОЛОГОРАЗВЕДОЧНЫЙ КОЛЛЕДЖ» УО ВКО г. СЕМЕЙ

Руководитель: Талгаткызы А.

SPEECH CULTURE OR COMMUNICATIVE COMPETENCE: FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS

The actuality of this article is determined by the needs of modern society for qualified specialists, which leads to the necessity of improving the system of education. This dictates the need for a high-quality preparation of the future specialist who is able to act as an active subject of the professional activity and who has high levels of communicative competence. A future specialist must be fluent in a foreign language and must demonstrate high foreign language communicative competence. However, not all the students of language faculties and specializations reach this level. Thus, the question arises about a search for new approaches, methods and means of formation of foreign language communicative competence of future specialists at the universities and colleges. At the same time, the student's foreign language communicative competence is an integrative personal quality, it is a tone, which mediates along with other kinds of personal and professional development competence and defines its effectiveness in greater or lesser degree.

The modern requirements for the foreign language proficiency in high school include the presence of foreign language communicative competence of future specialists. It is defined as a certain level of language proficiency, speech and social-cultural set of knowledge, skills and abilities that enable to vary acceptably and appropriately their communicative behavior in a communicative way depending on the functional predictors of foreign language communication and creates the basis for the qualified information and creative activities in various fields. The structure and the levels of foreign language communicative competence of students are correlated with the willingness of the student to use the possibilities of foreign language for professional self-education [2]. The cognitive level of the development of this competence (pedagogical and linguistic knowledge) implies the development of theoretical readiness, operational (foreign language communicative skills) the formation of the technological readiness, personal and professional (the qualities of the teacher and the experience of practice-based foreign language communication) reveals through the professional and personal readiness of the student.

However, in theory and practice the issue of formation of foreign language communicative competence of future foreign specialists is not fully investigated.

Nowadays the transition from subject-centered model of specialist training with clearly defined cognitive and active components in the development of foreign language education to the personality-oriented professionally developing education in the logic of the competence approach is visible.

The analysis of the scientific research and the experience of practical activity in the field of foreign language training of students revealed the contradiction between the objective need for the formation of students' foreign language communicative competence and the lack of the scientifically pedagogical bases and the complex of pedagogical conditions for its formation in

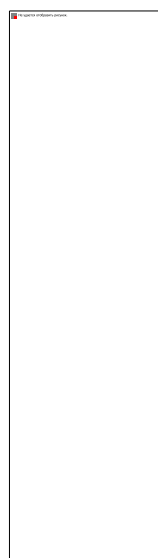
the system of the high school education. The distinguished contradiction helped to define the research problem: what are the forms, methods and pedagogical conditions of the formation of foreign language communicative competence of students as future teachers of the English language through an interactive learning.

In this article, we will first define what Communicative Competence is and what it includes. Secondly, making reference to the European Common Framework of Reference for Languages, we will synthesize why gaining Communicative Competence in a foreign language is so important and why it should be the main goal in an English Language. Task-based language teaching will be the model we will use as an example of how Communicative competence should be taught and the role instruction should pay on the lesson [1].

Communicative Competence refers to the ability of understanding, producing, and interpreting the different communicative events taking into account not only their explicit sense (what it seems to be more immediate for us), but also its implications; that is to say, what the speaker wants to say, what the listener wants to understand, their relationship, the social context, etc. Therefore, communicative competence has to do with the social, cultural, and psychological rules that determine the use of a particular language in a particular situation.

Why have so many scholars, from so many fields, studied **communicative competence** within so many relational, institutional, and cultural contexts? Western societies in which most live and work, widely accept the following tacit beliefs.

It describes such competences:



- *Linguistic competence* is knowing how to use the grammar, syntax, and vocabulary of a language.

- *Sociolinguistic competence* is knowing how to use and respond to language appropriately, given the setting, the topic, and the relationships among the people communicating.

- *Discourse competence* is knowing how to interpret the larger context and how to construct longer stretches of language so that the parts make up a coherent whole.

Fig. 1. Types of competences and their definitions

The analysis of scientific literature on psychology, medicine, a technique of teaching of a foreign language; supervision, questioning, testing, carrying out skilled training, pedagogical experiment, analysis and processing of statistical data. Theoretical and practical importance: to reveal and prove a complex of the organizational and pedagogical, psychological-pedagogical,

didactical-methodical conditions promoting efficiency of formation of information and communicative competence of future specialist and improvement of quality of their professional training in the course of training in a foreign language by means of information technologies. To develop system of exercises and the tasks intended for the organization of a practical training on medicine in English and components of formation of information and communicative competence of future specialists in the course of training in a foreign language by means of information technologies.

We can conclude that the goal of most language learners is improved written or oral communication skills. Unfortunately, measuring the competences involved is complex, time-consuming.

Communicative competence (together with cognitive, personal, functional and activity) are considered by us as an integral and universal personal characteristics. Spiritual basis of personality is objectively sociocultural experience of the concrete society: historically formed ideals and value views, moral principles of behavior, cultural traditions of the nation, core meaning of communicative competence and position of personality are directed to the culture of the society, language culture and professional speech activity in general. The essence of communicative competence is a complex of qualities and personal properties and it is revealed in the choice of linguistic means which if they follow the standard of literary language, communication ethic and specific professional speech in a definite situation of business communication allows to take optimal decisions and solve professional tasks. The content of communicative competence is revealed in the unity of the required-motivational, cognitive, emotional valuable and activity components. Emotionally valuable component of communicative competence of a manager is a reflection of the awareness of national language and speech culture (foreign language), value by the communicating subject, bright personal involvement into everything which is contained in profession, expressions of positive emotional-sensual experience in the process of professional activity.

Realization of technologies and methods of training can be done within the framework of educational disciplines: “Ethic of business relationships”, “Business communication”, and at practical training disciplines of professional cycle.

REFERENCES

1. Morozova, A. L. Pedagogical basis for the development of foreign language communicative competence of students of non-language faculties of pedagogical high school / A. L. Morozova, 2010.

2. SKVORTSOV, L.I., 1980. *Theoretical basis of speech culture*. Moscow: Science Publ., 352 p.

Nursultan Shadenov,
The Geological Prospecting College, Semey
Teacher: G.N Moltabayeva

English for specific purposes and its importance in professional activity
This report has been made for the purpose of demonstration of all significance of studying of English in geological branch.

English is the dominant business language and it has become almost a necessity for people to speak English if they are to enter a global workforce. English has become the lingua franca in many fields, including business, politics, science, technology, and entertainment, to name a few. For many people, learning English is a way to get access to a broader range of information, connections, and opportunities. And the importance of English is clear. But today it is necessary to emphasize all importance of this language in such sphere as geology.

As we all know geology is the study of the Earth, the materials of which it is made, the structure of those materials, and the processes acting upon them. In today's world the ability to speak English opens a large number of opportunities to people. To succeed in one sphere is too little to become a perfect specialist. Modern competitive people should have all communicative abilities to achieve their definite goals. As a result, English for specific purposes is a great possibility to be in progress.

To begin with I am going to talk about the development of English, particularly English as an international language. When a language is called the lingua franca, we clearly know that it is a language that is widely used as a means of communication among speakers of other languages. The acknowledgement of English language as the lingua franca of most activity in the international setting has been generally recognized and it is not a shocking phenomenon that most people learn English just to communicate with English speaking people. In the era of globalization, people have now realized the importance of English and the need to master the English language therefore the role English has expanded tremendously.

According to Hutchinson and Waters (1987), ESP was not a 'planned and coherent movement' but it has emerged because of numerous unified trends based on notably three main reasons that have been identified in the emergence of ESP: the demands of a Brave New World, a revolution in linguistics, and focus on the learner. Hutchinson and Waters have emphasized two key historical periods that gave life into ESP. In 1945, it was the end of the Second World War which had brought with it an "... age of enormous and unprecedented expansion in scientific, technical and economic activity on an international scale" which was then had given rise to the creation of two forces: technology and commerce world which then had initiated a 'demand for an international language'. Because of the importance of technology and commerce in this period, the demand for English to suit those needs had vastly expanded and people now learn English because of very specific reason: because English had become the language of technology and commerce. Long time ago, the learning of English (or other language) was never this lucid. People used to ponder why it is essential to learn a language, now that English had become so powerful and influential; corporate people used English to promote their product globally, technicians who had to use English to read the manuals, researchers who needed English to be able to read textbooks and journals in English for their research. Because English was crucially imperative, it had created a brand new type of learners who indeed understand why they need English for and they surely know how to strike while the iron is hot. In addition, the Oil Crisis of the early 1970s was one of the factors that contributed to the development. English had suddenly become a big business and due to this it had created time and money constraints that lead to 'the need of cost effective courses which clearly defined goals'. English has now become 'subject to the wishes, needs and demands of people other than language teachers'

Teachers of Geological prospecting college have been actively applying this technology in preparation of professionals of different spheres particularly geologists and geophysicists since 2011. As statistics shows the students who graduated from this college with knowledge of English language successfully work in foreign companies such as Schlumberger which is the

world's leading provider of technology for reservoir, characterization, drilling, production, and processing to the oil and gas industry, Katko, Halliburton. The employees work all around the world in such countries as the United Arab Emirates, Australia, Russia, France and so on.

It should be pointed out that there are a numerous advantages of learning English for specialties of our college.

First and foremost, it is unconditional communication with English-speaking experts that carries to exchange of experience and fast adaptation to the environment of practical training or a work environment. Also, it would be desirable to emphasize that our students know not only speaking language, but also professional geological terms that is indisputable advantage in comparison with ordinary native speakers.

The following advantage is to acquire proficiency of geological programs created especially for these or those companies fast. Let us consider it on the example of the Schlumberger Company. This successful company has created special programs for Interpretation and geological simulation, hydrodynamic simulation of development of fields of hydrocarbons "GeoFrame" "PetroMod" "Petrel" "ECLIPSE", etc. These programs are applied only in this company, respectively the interface of these programs in English in some ways it could call out difficulties for usual experts, however, our graduates owning professional terms, perfectly obtain occupational skills.

It would be desirable to pay your attention to career development. The employee who has professional skills along with broaden knowledge of professional English will succeed more on career ladder.

Employment is an essential advantage of our college that guarantees to our students absolute confidence in tomorrow, however most of foreign companies prefer to hire graduates with English knowledge which is more efficient in the future.

In the conclusion it would be said that English is an integral part of both everyday life of experts, and a working environment. As it was above mentioned English for specific purposes caters to the different needs of professional career. And therefore it plays an essential role in preparation of future specialists.

Алибекова Раушан

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Бейсембинова Б.Ж

STANDARD OF SPEECH AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL TRAINING OF AN ENGINEERING STUDENT

Our life is characterized by qualitative changes in all spheres of life. Nowadays it is not enough to be just an expert in your sphere, but the most important condition of successful activity at labor market is sociability, an ability to understand your business partner, to express your ideas clearly and exactly.

Specialist should express his thoughts convincingly, an engineer should process a great deal of information, he should be able to make a speech in public, participate in business negotiations, conduct production meeting. That's why it is important for him to possess standards of speech.

The importance of English standard of speech for engineering students

English is very important because it is widely spoken all around the world.

Knowing English allows people to enjoy their life and work no matter where they are. For engineering students whose mother tongue is not English, mastering English is even more important, not only for their academic life but also for their prospective career.

In order to master the engineering knowledge and skills better, engineering students should own the English language competence. It is obvious that most of scientific papers and journals in the world are written in English. Most of the engineering graphs are also marked in English.

When engineering student graduate from the college and become real engineers, they will find that English is applied even more than it used to be. Engineers usually work in groups since their task can seldom be solved by an individual. The property of their work determines that being an engineer need to cooperate and communicate with different people from different parts of the world. For non-native English speakers, unfortunately, most of the engineers speak English as the first language or the working language. In order to understand and coordinate with their colleagues and accomplish their projects fluently, engineers have to speak good English.

So, special attention should be paid to norms of language culture which include vocabulary, knowledge of grammar and other means of language. So, that's why at our college learning of English is based on a wide range of subjects. So the 1st course of study is based on learning of such subjects as: Practical phonetics, Practical grammar, Practice of oral and written speech, Elective courses of English. Thus "Practical phonetics" gives us general knowledge about pronunciation, rules of reading, intonation. Learning of English intonation can help us understand our interlocutor, his feelings and state; if the given sentence is a statement or question, type of a question; we can say that intonation can even help us to understand the idea of this or that phrase.

Practical grammar focuses on increasing our grammar competence, teaches us to make sentences using English word-order; makes our speech exact, correct and expressive.

During the lessons of Practice of oral and written speech, Elective courses of English we learn speech etiquette, because knowledge of it helps us feel confidently and naturally, do not feel awkwardness because of incorrect behavior.

The 2nd course of study is devoted to learning such subject as Professional English, it is taught for 3 years. It is really helpful for us because in future we are to work in the oil industry and many of us have an opportunity to work in a national, joint-stock or even international company. The course is aimed to develop professional and business communication skills. Meetings with partners, correspondence, in-depth training and communication with colleagues will no longer be a problem for us. So, Professional English is to master terminology for some specific technical branches of industry and to develop communicative skills for professional activities.

So, being a future specialist of oil and gas industry I'd like to point out that nowadays, the oil and gas industry is the major and most rapidly growing industry in Kazakhstan and the whole world. It includes the global processes of exploration, extraction, refining, transporting and marketing of petroleum products. The oil and gas industry employs hundreds of thousands of workers worldwide as well as generating hundreds of billions of dollars globally each year.

The functioning of oil and gas industry is based on modern equipment. Almost every step is performed using special devices. Drilling rigs used for making holes in the earth crust are almost fully mechanized. Geophysical methods are used for searching of hydrocarbons deposits and determination of physical properties of the rocks, borehole technical parameters and other functions. These investigations are carried out with the help of special measuring equipment like seismic stations gamma-ray and bulk density logging tools, inclinometers and others. Almost all modern technologies are made abroad in such countries like Germany, the USA, the UK. As a rule, instructions and technical parameters are written in English and that is why it is very

important for oil and gas technicians to know English especially terms and expressions which concern their specialty. Even names of most of the instruments in Russian have foreign origin.

(Slide 1 devices: drilling rig, geophone, gauge, GPS, screwdriver, wrench, bolt, electric drill; Personal Protective Equipment-ear protector, hard hat, face guard, boots, goggles, gloves, safety harness, respirator)

In the presented sphere all specialists contact with each other in dialogs, sending some messages or emails, using sign language, having meetings and so on. It is very important to know standards of speech, to show professionalism and subordination. Having an interview applicants usually get some questionnaires which should be filled in a right way. It is obvious that people use formal or business forms of speech at meetings. Sign language is usually used in the production area to warn hazards, e.g. the crane-operator moving a load can't see a person. To prevent an accident another worker must send Emergency stop signal - both arms out, left and right.

Slide 2-written forms, messages

Slide-3- international safety signs In all sectors of oil and gas industry people work with numbers and measurements. Mistakes in calculations are inadmissible because of high risks. This industry comprises the whole world and there may be some misunderstandings in measurements between different countries. That is why there are definite standards accepted by all oil producing countries. Every employee must know them. Even small mistakes may lead to catastrophic and fatal outcomes on human lives and local environments.

Professionally oriented education of English language style is an essential condition for the development of communicative competence of future engineers. An engineer must possess skills of executing documents: applications, reports, travel sheets, and so on.

Generalizing the above –mentioned information I want to say if you would like to succeed in your life, especially in your career you should learn English, master its aspects, particularly English standard of speech.

Literature:

1. Amanda Rosewarne, article "Challenging times: English language learning in the oil and gas industry", June, 4 2014
2. Global Journal of Human Science , article "Professional Language in Formal and business style" , professor E. N. Malyuga, Friendship University of Russia
3. Oxford University Press; English for careers "Oil and gas" Part I, Lewis Lansford and D'Arcy Vallance; Part II Jon Naunton and Alison Pohl
4. Curriculum of the subject "Professional English"

**Оразбаева Куралай Ерланқызы, группа ЭПП-220, 2 курс
КГКП «Электротехнический колледж», г. Семей
Руководитель: Стацьшина Ю.Ю.**

ИЗУЧЕНИЕ ГРАММАТИКИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ПОМОЩЬЮ ПОСЛОВИЦ

Овладение грамматикой английского языка гарантировано при изучении грамматических справочников, выполнении специальных упражнений, так как это развивает умение понимать иностранную речь, говорить и читать по-английски. Чтобы говорить по-английски более свободно и точнее выражать свои мысли, необходимо читать

газеты и книги на английском языке, которые снабжены пословицами, совершенствующих знание грамматики, а также выражать свои мысли на английском языке.

Актуальность темы в том, что изучение английской грамматики с помощью пословиц является методом совершенствования грамматических навыков. Пословицы и поговорки занимают значительное место в словарном составе английского языка. В основном они построены на общенародной лексике и являются продуктом народного творчества, отражая народную мудрость и передаваясь с поколения в поколение. Образно и эмоционально выражая мысль, они широко употребляются в разговорном языке и литературе.

Объектом исследования является пословицы страны изучаемого языка.

Предметом исследования является грамматическая конструкция английского языка.

Цель исследования. Изучить грамматические конструкции в пословицах английского языка как фольклорное произведение.

Рабочая гипотеза. Изучение английской грамматики с помощью пословиц будет эффективно при соблюдении следующих условий:

1. Учитывается культура страны изучаемого языка.
2. Пословицы распределяются по грамматическим конструкциям в группы.
3. Пословицы регулярно употребляются в речи.

Задачи:

1. Изучить литературу по теме исследования.
2. Выявить и изучить особенности грамматической конструкции в пословицах английского языка.
3. Рассмотреть пословицы английского языка и сравнить с русским аналогом.

Практическая значимость.

В работе исследованы грамматические конструкции в пословицах. Данный материал рекомендуется использовать при изучении грамматического строя английского языка при помощи пословиц.

Английский язык становится все более востребованным в современном мире. Процесс глобализации выявил потребность в новых способах языкового общения на всех уровнях человеческого общения. Проведение встреч, мероприятий на самом высоком уровне власти, работа волонтеров из разных стран мира, студенческие обмены и т. д. – всё это способствует развитию и повышению уровня мотивации в обучении английскому языку. В процессе изучения английского языка, студенты знакомятся с историей, культурой, традициями и обычаями носителей языка. любого языка.

В данной работе рассмотрена возможность использования пословиц и поговорок при обучении грамматике английского языка. Нельзя утверждать, что можно построить обучение грамматике полностью на материале пословиц и поговорок, однако в целях повышения мотивации в изучении английского языка, улучшения степени запоминания грамматического материала представляется целесообразным их использование для предъявления грамматических явлений и дальнейшего закрепления их в речи. Закрепление грамматического материала требует больших временных затрат, т.к. материал необходимо многократно повторять. Особенное затруднение вызывает у обучающихся усвоение грамматических конструкций и явлений, нехарактерных для

родного языка. Например, запоминание форм неправильных глаголов английского языка. Использование пословиц и поговорок при изучении неправильных глаголов английского языка в значительной степени облегчает их запоминание. В качестве примера можно привести следующие пословицы и поговорки:

If one claw is caught, the bird is lost.
Ill gotten, ill spent.
Nothing is given so freely as advice.
Nothing is stolen without hands.
Nothing is must be done hastily but the killing of fleas.
One link broken, the whole chain is broken.
The moon is not seen when [where] the sun shines.
What is done can't be undone.

При изучении темы «Артикли» можно воспользоваться следующим материалом:

An apple a day keeps a doctor away.
A man can die but once.
A friend in need is a friend indeed.
A wise man changes his mind, a fool never will.
The devil is not so black as he is painted.
The race is to the swift.
The proof of the pudding is in the eating.

Много пословиц и поговорок для изучения множественного числа существительных, при помощи которых легко усваивается образование существительных множественного числа, формируемых не по общему правилу.

So many countries, so many customs - Что ни город, то норov.
New brooms sweep clean - Новая метла чисто метет.
Many words cut more than swords.-Злые языки- острый меч.
Many men, many minds - Сколько голов, столько умов.
Men may meet but mountains never greet.-
Гора с горой не сходится, а человек с человеком сойдется.
Geese with geese, and women with women - Гусь свинье не товарищ.
Life is not a bed of roses.-Жизнь- не ложе из роз.
When the cat is away, the mice will play - Без кота мышам раздолье.
A cat in gloves catches no mice - Без труда не вынешь и рыбку из пруда.

Освоение степеней сравнения прилагательных проходит интересно и увлекательно, когда материал предлагается по возможности в виде пословиц и поговорок. Например:

A good name is better than riches. – Добрая слава лучше богатства.
Two heads are better than one. – Ум хорошо, а два лучше.
East or West, home is best. – В гостях хорошо, а дома лучше.
The pen is mightier than the sword. – Перо сильнее меча.
Blood is thicker than water. – Кровь не вода.
Better late than never. – Лучше поздно, чем никогда.
Best defense is offence. – Нападение - лучший вид защиты.

Имеются пословицы и поговорки, способствующие изучению и быстрому запоминанию конструкции There is / there are:

There is no place like home - В гостях хорошо, а дома лучше.
There is no smoke without fire – Дыма без огня не бывает.
There is no rose without a thorn – Нет розы без шипов.
There is no rule without an exception – Нет правила без исключения.
There is no accounting for tastes – О вкусах не спорят.
While there is life there is hope – Пока живу, надеюсь.
Where there is a will, there is a way.- Где хотенье, там и уменье.

При ознакомлении с такой трудной темой как «Условные придаточные предложения» предлагаются следующие пословицы и поговорки:

If you run after two hares, you will catch neither.

If the mountain will not come to Mohammed, Mohammed must go to the mountain.

В заключение следует отметить, что с точки зрения грамматики многократное повторение одних и тех же рифмованных фраз в разных ситуациях позволяет выработать способность не делать грамматических ошибок в речи. Правильное с точки зрения грамматики использование пословиц и поговорок придает речи живость, красочность.

Список использованной литературы:

- 1) Васильева Л. Краткость – душа остроумия. Английские пословицы, поговорки, крылатые выражения. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2006. – 350 с.
- 2) Makin R., Cowie A. Oxford dictionary of Current Idiomatic English. V.2. Oxford, 1989.
- 3) The Penguin Dictionary of English Idio

Шведченко Николай

КГУ «Индустриально-технологический колледж»

Руководитель: Шаяхметова Асемгуль Акалаевна, преподаватель русского языка и литературы

РЫМБЕК ИЛЬЯШЕВ. ЕГО ЖИЗНЬ ЖИВЁТ В МОЕЙ ПАМЯТИ

Актуальность темы:

Основная проблема, ее актуальность: «Плох тот народ, который не помнит, не ценит и не любит своей истории!» В. Васнецов.

Каждый регион, город, село неповторимы, различаются своим историческим прошлым, архитектурой. Дети в силу возраста интересуются той обстановкой, архитектурным содержанием, которые их окружают. Задача взрослых направить их познание в нужное русло. Следует рассказать о том, что каждая улица, каждый уголок родного города имеет свое название, хранит свою тайну.

Мы должны знать и уважать своих предков, которые были хорошими, достойными и уважаемыми людьми. Вот, и сегодня, мы поговорим о предке моего руководителя Шаяхметовой Асемгуль Акалаевны Рымбеке Ильяшеве, который оставил глубокий след в истории города Семей и всего Казахстана. Таким образом, возникла необходимость через фото, хранимые в семье, документы, заметки, рассказы близких создать историю (родословную) семьи Рымбека Ильяшева.

Ильяшев Рымбек Ильяшевич (каз. *Рымбек Ільяшұлы Ільяшев*;) — партийный и советский работник Казахстана. С 1937 года член КПСС

Ильяшев Рымбек родился 1 мая 1910 года в Жанасемейском районе Семипалатинской области в местечке Уша-ша, неподалеку от села Чекоман в семье крестьянина-бедняка. Рымбек родился в многодетной семье из 13 детей, но в живых, достигнувших

совершеннолетия, остались шестеро детей: старший брат – Ыдырыс, затем Мукан, Жунисхан, Рымбек, Батия, Рахия.

Рымбек был младшим ребенком в семье среди сыновей. Вторым братом Рымбека Мукан является бабушкой Асемгуль Акалаевны по отцовской линии.

Образование

Среднее образование Рымбек Ильяшев получил в Семипалатинске - школа Казподроскопа, там же закончил автодорожный техникум и был направлен на работу в комсомол.

Принципиальность, знания и жизненная активность Рымбека Ильяшева стали основной причиной избрания его парторгом Семипалатинского мясокомбината. Рымбек Ильяшев окончил в 1954 году Высшую партийную школу при ЦК КПСС.

Семья

Жена – Ильяшева Сара (1910–2001). Сыновья: старший – Ильяшев Касим Рымбекович (1937–2010), средние – Диас (1939–1979) и Марат (1942 г. р.), младший – Кайрат (1955 г. р.).

Годы деятельности

С 1936 года двадцатилетним юношей Рымбек Ильяшев был направлен руководить в Урлютюбинский (город Железинка) районный Комитет ВКП(б), в 1938 — вторым секретарем Аягузского райкома ВКП(б) и в 1940 году избран вторым секретарем Семипалатинского обкома ВКП, где проработал до 1946 года. В 1946 был избран депутатом Верховного Совета Казахстана и переведен работать заместителем секретаря ЦК Компартии Казахстана по торговле. В 1948 году Рымбек Ильяшев избран первым секретарем Актюбинского обкома партии, затем председателем столичного (Алма-Ата) городского исполнительного комитета, в 1952 году — председателем Алма-Атинского областного исполнительного комитета, в 1954 — первым секретарем Алма-Атинского областного комитета партии, избирался делегатом 3—12 съездов Компартии Казахстана, XX съезда КПСС.

В 1957 году назначен Министром торговли Казахской ССР. В 1962 году избран председателем правления Казпотребсоюза и через год - членом Международного Альянса Кооператоров. По достижении 60 лет он ушел на пенсию, однако его трудовая деятельность продолжалась практически до последнего дня жизни.

С 1970 до 1985 года он был одним из руководителей и заместителей по кадрам республиканского строительного треста «Казкоопстроймонтаж». С 1985 года возглавлял совет ветеранов Алма-Аты.

Помощь и поддержка

В военный период Рымбек Ильяшев, будучи вторым секретарем Семипалатинского обкома ВКП(б), занимался организацией тылового обеспечения для фронта, при этом он как партийный и ответственный работник трудился по 16—18 часов в сутки. Особо им выделялась забота о семьях погибших и воевавших на фронтах бойцах Красной Армии. В то же время он находил время и силы для поддержки работников культуры (театра и кино), принимал активное участие и помогал М. О. Ауэзову в сборе материалов для его классической эпопеи «Путь Абая».

Сила его была в мудрости. В Семее было немало руководителей, которые оставили глубокий след в истории. Многих и по сей день вспоминают добрыми словами. Одним из таких был Рымбек Ильяшев.

Таким образом, из истории жизни Рымбека Ильяшева его можно отнести к плеяде руководителей-демократов. Был энергичным и целеустремленным человеком, и не случайно в возрасте 29 лет его наградили орденом Ленина.

Если проследить его карьерный путь, то станет известно: по служебной лестнице он поднимался каждые два года. В 1955 гшгоду Ильяшев становится министром торговли, затем возглавил республиканскую потребкооперацию. И на этой должности трудился до самого выхода на заслуженный отдых.

Даже грозный вождь того времени Иосиф Сталин смотрел на самоотверженного казаха с уважением и продвигал его по служебной лестнице.

Умер Рымбек Ильяшев в 1993 году. Его сыновья Марат и Кайрат по сей день живут в Алматы, в городе, где добрую славу о себе оставил их отец. А главное для нас земляков то, что на Родине общественного и политического деятеля – в городе Семей – в честь него названа улица.

Литература

Газета «Вечерний Алматы» - Алим Анапьянов, 2010 г.

Газета «Семей таны» - Рахимова Капиза, Турганбекова Менкеш, 2010 г.

Газета «Семей вести» - Виктор Кашляк, 2010 г.

Материалы из архива Рымбека Ильяшева – «Шыңдалу жолдарым», 1985 г.

Баяндамашы: Сазанова Мадина

КММ «Индустрия – технология колледжі» Семей қ.

Ғылыми жетекші: Жакпекова А.Б. қазақ тілі және әдебиет мұғалімі

Семей қаласында мемлекеттік тілді оқытуда кездестің қиыншылықтар. Проблемы изучения государственного языка в г.Семее.

Бағыттары

- Ұлттың ұлы тіл саясаты туралы.
- Қазақ тілін білу – Қазақстанды білу деген сөз.
- Ана тілімізге «Нұр Отан» арашасы болады.
- Ана тілді дамытуда Семей аймақтарға үлгі болуы керек.
- Оқушылар неге ойлаудан қалып барады?
- Білім беру жүйесіне жаңа әдістеме керек.
- Мемлекеттік тіл барлығына қажет.

Ұлттың ұлытіл саясаты туралы

Қазақ тілінің тиісті мемлекеттік мәртебесі бар. Тиісті заң бар. Ол заң іс-қағаздарын мемлекеттік тілде жүргізуге мүмкіндік береді. Ол заң кез келген жерде мемлекеттік тілде сөйлеуге, кез келген қағазды мемлекеттік тілде жазуға, қажет жерінде сол тілде жауап алуға жағдай жасайды.

1 Таблица.

Мемлекеттік тілде іс – қағаздар жүргізуге көз қарасыңыз қандай? (+, -)

№	Жасы	Саны	Ұлттар		Орыс		Қазақ	
			Орыс	Қазақ	+	-	+	-
1	15-20	265	125	140	80%	20%	90%	10%
2	20-30	30	18	12	80%	20%	100%	-
3	30-40	18	9	9	80%	20%	100%	-
4	40-50	25	17	8	80%	20%	100%	-
5	50-60	20	5	15	80%	20%	100%	-

Мемлекеттік тілді дамытуға 2010 – 2017 ж. арасында бөлінген қаражат

Жыл	Бөлінген қаражат
2010	133 млн.т
2011	560 млн.т
2013	3 млрд. т
2014	5 млрд. т
2017	7млд. т

Өзіміз ана тілімізде сөйлемейінше, өзге ешкім де бұл тілді шындап құрметтей қоймайтынын түсінуге тиіспіз. Қазақтың қазақтығының басты белгісі – қазақша сөйлеуі.

Өз баласын қазақша сөйлетпеген қазақтың «қазақ тілі» деп сарнауының ешбір реті жоқ.

Ана тілін білмеу қазақ азаматы үшін ұят саналуға тиіс. Мемлекеттік тілге, өзінің ана тіліне құрметпен қарамауы оның қызмет бабында өсуіне де әсер ететін болуы керек.

Қазақ тілін білу – Қазақстанды білу деген сөз.

Әрине, жастар үшін жадымызда мәңгілік сақтайтын міндеттер бар. Әсіресе, Елбасымыз айтқандай конституция бойынша қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Ата Заңымыз бойынша біз мемлекеттік тілді білуге тиістіміз. Біздің елде тұрып жатқан барлық халыққа, әсіресе жастарға тілді білу бұл жақындасу фактры деп айрықша атап өтті. Міне, мемлекеттік тілді дамыту бағытындағы міндет нақтылы көрсетіліп тұрған жоқ па?

Тарихымызды, салт-дәстүрімізді менсінбейтіндер де кездеседі. Міне, осы жағымсыз үрдістерді ашық айтқан Мемлекет басшысына ризамын. Қыруар қаржы жұмсап, жастарды шетелдерде оқыту оңай нәрсе емес. Алайда, елдің болашағын ойлап, мол қаражат жұмсауға мүмкіндік жасап отырған Елбасына тек рахмет айтуымыз керек. Форумда сөйлеген сөзінде Президент шетелде оқып жатқан бүгінгі Қазақстан жастарының алдына үлкен талап, міндет қойды.

Ана тілімізге «Нұр Отан» арашашы болады.

Биыл қазақ тілінің мемлекеттік мәртебеге ие болғандығына 20 жыл және мемлекеттік тілді дамытуға бағытталған бағдарлама жүзеге асатын соңғы жыл. Шындығында, мемлекеттік тілді дамытуда кемшіліктер әлі де орын алуда Мемлекеттік тілді дамыту бағдарламасына сәйкес, бірқатар министрліктер мен билік орындары іс қағаздарын жүргізуді қазақ тіліне көшіргеніне біраз болды. Сондықтан біздің партияның позициясына сәйкес, мемлекеттік тілді дамыту, тағы да осындай сияқты қоғамды мазалап жүрген мәселелерді шешуде, қоғамдық, саяси ұйымдар да өзінің белсендігін таныту керек».

2 Таблица.

Келешекте мемлекеттік тілдің керектігін мойындайсыз ба? (иә, жоқ)

№	Жасы	Саны	Ұлттар		Орыс		Қазақ	
			Орыс	Қазақ	Иә	Жоқ	Иә	Жоқ
1	15-20	265	125	140	75%	25%	100%	-
2	20-30	30	18	12	100%	-	100%	-
3	30-40	18	9	9	100%	-	100%	-
4	40-50	25	17	8	100%	-	100%	-
5	50-60	20	5	15	20%	80%	100%	-

Ана тілді дамытуда Семей аймақтарға үлгі болуы керек.

Жастар – болашағымыз деп жатамыз. Сол жастарымыз өзінің ана тілінде сөйлесуге арланады. Сөйтіп, ана тілінде сөйлеуден қашады. Тәуелсіздік тірегі – тіл деп жатамыз. Әрине Елбасы тапсырмасы бойынша бұдан былай «Нұр Отан» партиясы мен оның аймақтық филиалдары мемлекеттік тілді дамытуға күш салып, оны менсінбейтіндермен табанды түрде күрес жүргізетіндігі белгілі болып отыр.

Оқушылар неге ойлаудан қалып барады?

Білім беру жүйесіне жаңа әдістеме керек

Сағадиев Ерлан Кенжеғалиевич: «Бүгінгі таңда ХХІ ғасырға лайықты, өте дарынды, ерекше балалар дүниеге келіп жатыр. Өкінішке орай, мұғалімдер оларға бұрынғы үйреніп алған бағдарламасы бойынша сабақ өтуде. Бұл болмайды. Өйткені оқушылардың деңгейі мұғалімдерден әлдеқайда биікте тұр. Неліктен? Себебі, Қазақстан Республикасының жалпы білім беру жүйесінде методика жоқ.

Мемлекеттік тіл барлығына қажет.

Бүгінгі таңда мемлекетіміздің халықтарының алдында үлкен, оңай емес мәселе тұр. Ол үш тілді меңгеру: қазақ тілін, орыс тілін, ағылшын тілін. Бұл мәселе келешектегі ұрпақты дамыту үшін қажет. Қазіргі таңдағы ең қиын мәселердің бірі – мемлекеттік тілімізді меңгеру.

Кім кінәлі?

Қазақ тілін әрине әр бір Қазақстан азаматы білуге тиіс. Осыдан бірнеше жыл бұрын қазақ тілінде ауылдық жерлердегі қазақтар ғана сөйлеген. Қалалық жерлердегі қазақ жұртының, әсіресе солтүстік аймақтағы тұрғындардың көпшілігі өзінің ұлттық тілін мүлдем білмейді. Осыған байланысты қазіргі кезде бірнеше пікірлер тараған, ол қазақ халқына орыстандыру саясатын жүргізгендіктен салдарынан. Бірақ қазіргі таңдағы ғылым білімнің дамып жетілуіне орыс тілінің қосқан үлесі көп.

Түйіндеме

Түйіндеп келгенде: менің пікірімше, барлық қазақтар, қазақ болып саналады, олар қай тілде сөйлеседі. Сонымен қоса олардың қайсысы өз елінің патриоты екені де белгісіз

Мемлекеттік тілді дамыту үшін, арнайы фонд (ұйым) ашылған, яғни ол бұл үлкен мәселені шешу үшін жаңа бағдарлама құрастыру керек. Жаңа бағыт – бағдарлама ойластыру керек. Бірақ бұл күрделі мәселемен шуғылдану үшін өз ісін, тілін жақсы меңгерген мамандар керек.

Кейбір адамдар алдыға қойған мақсаттардан қорқақтайды, яғни үш тілді меңгеру мәселесі: қазақша, орысша, және ағылшынша. Қорқу да қорқыту да қажет емес, осы мақсатқа жету жолдарын іздеп қарастыру керек, ол содан кейін әр кімнің өзінің қалауы, нені таңдаса да. Қазақ халқының нақыл сөздерінің бірінде айтқандай: «жетті жұрттың тілін біл», «халық айтса қалт айтпайды», яғни халық айтса қателеспейді дегендей.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Кең дала» газеттің мақалалары.
2. «Елбасымыздың кітабы» Н.Ә.Назарбаев.

Ахметова К.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Оразбаева Г.Д.

**Невербальная коммуникация и этикет в деловой сфере
Nonverbal Communication and Etiquette in the business world**

I would like to start the article with one quote by Roland Barthes: “I can do everything with my language but not with my body. What I hide by my language, my body utters. I can deliberately mold my message, not my voice. By my voice, whatever it says, the other will recognize "that something is wrong with me". What did Roland Barthes mean? The way I see it

he meant that people can show their state not only from speech but also from their gestures, voice, mime and posture. In total gesture, voice, mime and posture are the means of nonverbal communication. So, we should understand what nonverbal communication is. Nonverbal communication is the process of sending and receiving messages without using words, either spoken or written. It is also called manual language. It is very important part of communication between people. Furthermore, it has great importance in the business world. Great body language and impeccable etiquette can give you an edge in the business world. Therefore, in the following paragraphs I will give some basic reasons to support my point of view.

There are some means of nonverbal communication. We have to underline handshake, touch, spatial distance and posture. Firstly, let's start with handshake. Candidates, employees and managers make handshake to show their respect and leadership in the workplace. Libby Van Vleet, business etiquette expert, told a story about a firm in the hiring process. They had narrowed the applicant pool down to two equally qualified candidates. What was it that broke the tie between the two applicants? The answer is their handshake. The person with the firm, warm shake who looked the interviewers in the eyes got the job. The runner-up had a limp grip delivered with cold, clammy hands. The employer was looking for a confident, enthusiastic worker and the job winner communicated those qualities in the very quick exchange of a handshake. Studies have shown that the amount of rapport you get from a handshake is equivalent to three hours of face to face time. Our brain likes to see and feel another person's hand because from an evolutionary perspective this was the best way to make sure the other person was a friend, not a foe. So, handshake must be neither too limp or bone crushing, but firm. Execute a brief shake, not excessively pumping the other person's arm. Be sure to look into the person's eyes directly as you shake. Handshaking is appropriate in all kinds of situations: hellos, goodbyes, new acquaintances, congratulations, consolation, and thanking a host at a social event. There is no doubt that good handshake sends the right message to make a great impression.

Secondly, it should be stressed the power of touch. Touch is a powerful tool, but in the office it should definitely be limited to hand, wrist, and upper arm. The occasional pat on the shoulder is also acceptable. The reason that these areas are "safe" areas is that research has shown that the higher up the arm you touch someone, the more intimate the touch. So a double handed handshake is less intimate than a pat on the elbow or upper arm. Keep this in mind when meeting people in the business world. You also should pay attention to their nonverbal cues at your touch. When you touch their hand or elbow do they flinch or move back? Do they grimace? Or do they smile wider and reciprocate the touch. Some people are very uncomfortable being touched and this will be shown through their body language

The third point is the understanding spatial distance. Slowly taking small steps backwards in an effort to maintain a comfortable "bubble" of space between ourselves and the person encroaching that space. And then: we have hit a physical wall behind us. There is no more room to retreat. You should avoid being this annoying space stealer. Maintain a minimum distance of two feet apart when interacting with others. You may choose to lean in to hear a quiet person more clearly, but then back away to speak yourself. One important consideration may be height differences. Stand far enough away so that the other person won't have to look up or down at you. Allow a person to have their freedom. You will know if you are violating a person's comfort level if they keep backing away from you. In western cultures there are spatial norms. These are called proxemics. Proxemics is the way we interact with the space around us. In Western cultures the typical appropriate spatial distances are intimate relationships – 0 to 18" apart, personal relationships – 18" to 4' apart, social relationships – 4' to 12' apart, public – 12' plus from others. In business environments you want to stay in the social zone or the personal zone if you are sitting or working side by side. If someone comes too close to you, try bending your elbows and clasping your hands out in front of you as a barrier.

In addition tone is great indicator of person`s state. People in the business world must speak loudly, slowly, confidently and clearly. If people speak quietly it means that they are not sure in their words.

The last but not the least is the importance of posture. Good posture is not just for the benefit of others. Standing up straight, taking more space with shoulders back and head up actually produces more testosterone (the strength hormone) than slouching and contracting in. There was an amazing study done by researchers at Harvard Business School and they had participants come into a lab and split them up into 2 groups. In one group they had them do successful body language—these are expansive poses, great posture poses for 5 minutes. In the other group they had them do unsuccessful body language or defeated body language poses, these are contracted, tightly held arms and legs and low hanging heads also for 5 minutes. They then had these groups go into mock interviews where they had to deliver a speech to evaluators and answer questions. Can you believe that the group that stood in the power poses were rated higher for their speech and were more likely to be hired. Just standing in successful body language for 5 minutes before an interview effected the outcome of the interview. When at work stand in expansive poses, head up, shoulders back, feet firmly planted to get you in the right mindset.

The research was carried out by me. I interviewed my group mates the second year students. There were 5 questions of nonverbal communication. Here are the questions:

1. “Do you know the term nonverbal communication?”
2. “Does the handshake have a great importance in business meeting?”
3. “Do you know the distance by business communication?”
4. “Do you think the tone of person has an important role in business world?”
5. “Do you think we learn more information from the speech of the person or his(her) gestures, voice, mime and posture?”

So I arrived to the conclusion that many students do not know about nonverbal communication, even it is very important in their future live.

To summarize, it must be emphasized that we all should know the meaning and importance of nonverbal communication and means of this communication because we are future *professionals* and we will take part in the business world. An understanding of nonverbal communication will help us in our future carrier. This knowledge will *help professionals to maximize their potential, to refresh etiquette and interpersonal skills.*

Deborah Bull said “Body language is a very powerful tool. We had body language before we had speech, and apparently, 80% of what you understand in a conversation is read through the body, not the words.”

Bibliography

1. Грушевицкая Е.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации. Учебник для вузов. \ Под.ред. Садохин А.П. - М., 2002г.
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. - М., 2000г.
3. Ильяева И.А., Кожемякин Е.А. Межкультурные коммуникации в современном мире. – Белгород, 2001.
4. Libby Van Vleet’s website: www.wakefieldetiquette.com.

Секция 3. (ауд.109) Естественнонаучные исследования как прогрессивный фактор развития общества.

№	ФИО участника	Тематика	Научный руководитель	Учебное заведение
1.	Бедер Богдан Анатольевич	Автомобиль – слишком большая роскошь?	Бекмухамбетова Меруерт Берикхановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
2.	Иоселиани Амиран Эдишеревич	Массив «Дельбегетей»	Москальцева Марина Сергеевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
3.	Кенжебаева Тоғжан	Қоршаған ортаның шумен ластануы,оның адам денсаулығына тигізетін әсері	Оспанова Айгуль Канатовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
4.	Зайнеев Миньяр Наильевич	Естественно научные исследования и его роль в развитии ДВС	Беспалова Светлана Викторовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
5.	Владимирова В.В. Акимеев Ш.О.	Образование остаточных рудных месторождений по ультрабазитам	Гребенюкова Лариса Николаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
6.	Кожбантаева Мадина Дмитриевна	Энергосбережение. Что можем сделать мы?	Тихоненко Светлана Анатольевна	КГУ «Индустриально-технологический колледж»
7.	Тоқаева Ақерке Ержанқызы	Химия ғылымының қоғам дамуындағы прогрестік сипаты	Касымжанова Шынар Абаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
8.	Клейн Светлана	Профессиональные и личностные качества будущего специалиста в условиях конкурентоспособности на рынке труда	Даутова Молдир Болатовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
9.	Аязбаев Мухамед. Амаркалы Диас	Соколар-Тейлор мозаикасы	Куттыгожина Ардак Сенбаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
10.	Бақытбекұлы Мержан	Сандардың бөлінуі	Куттыгожина Ардак Сенбаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
12.	Слямбеков Руслан, Шарипова Айым	Жай сандар арасындағы арақашықтық	Куттыгожина Ардак Сенбаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»

13.	Беспалов Владимир	Решение sudoku	Куттыгожина Ардак Сенбаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
14.	Ахтанов Тлек	Двумерные многообразия	Куттыгожина Ардак Сенбаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
15.	Жанарбекова Акерке Жанарбекқызы	Компьютердің және компьютерлік ойындардың бала денсаулығына әсері	Аринова Анар Габдулгазизовна	Колледж «Сферы обслуживания»
16.	Бейсембинова Айгүл, Габриелян Елена	Физика в музыке	Касымжанова Анар Абаевна	Музыкальное училище им. М.Тулебаева
17.	Молдабаева Диляра Нурлановна	«Ұялы телефондардың адам денсаулығына әсері»	Мухамеджанова Ляззат Серикболовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
18.	Қунапья Адиль Асқарулы	Влияние бытовой химии на организм человека	Слямова Асемгуль Тулюгеновна	КГКП Колледж транспорта
19.	Сламшаихов Ақтілек	Мәдени өсімдіктердің өзгеріске ұшырау себептері	Касымжанова Шынар Абаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
20.	Шахмұрат М. М.	Адамзат құндылықтары мен мәдени мұра	Касымжанова Шынар Абаевна	КГКП «Геологоразведочный колледж»

Клейн Светлана. 2 курс, группа И-61

КГКП «Геологоразведочный колледж» УО ВКО А

Руководитель: Даутова М.Б.

Профессиональные и личностные качества будущего специалиста в условиях конкурентоспособности на рынке труда

В декабре 2012 года в Послании Главы государства народу страны была представлена Стратегия развития Республики Казахстан до 2050 года. Ее главная цель - создание общества благоденствия на основе сильного государства, развитой экономики и

возможностей всеобщего труда, вхождение Казахстана в тридцатку самых развитых стран мира.

Для достижения этой цели «Стратегия «Казахстан-2050» предусматривает реализацию семи долгосрочных приоритетов, одной из них является - Знания и профессиональные навыки – ключевые ориентиры современной системы образования, подготовки и переподготовки кадров. С учетом нового курса «Казахстан-2050» развитие системы инженерного образования и современных технических специальностей с присвоением сертификатов международного образца. Профессионально-техническое и высшее образование должно ориентироваться в первую очередь на максимальное удовлетворение текущих и перспективных потребностей национальной экономики в специалистах.

На сегодняшний день в Казахстане востребованы технические и рабочие специальности. В стране для реализации нового курса были разработаны ряд Стратегий, Программ развития во всех сферах экономики.

На основании Послания Президента Республики Казахстан "Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность" от 31 января 2017 года, где одна из задач стоит обеспечить глобальную конкурентоспособность страны для создания новой модели экономического роста. Основными целями экономического роста являются повышение благосостояния населения: образование, здравоохранение, экологическая безопасность, социальная направленность, использование высоких технологий. Приоритетным направлением является достижение экономического роста путем укрепления внутривнутриполитической стабильности и единства общества.

Страна уделяет приоритетное внимание воспитанию молодежи, это подтверждается тем, что ежегодно государство финансирует организации образования по подготовке кадров.

По инициативе Президента Республики Казахстан с этого года начинается реализация проекта «Бесплатное профессионально-техническое образование для всех. Государство обязуется обеспечить в получении бесплатной первичной рабочей специальности».

В первую очередь бесплатное образование должно охватить безработную и самозанятую молодежь, а также людей трудоспособного возраста, не имеющих профессионального образования. Нужно дать импульс развитию системы профессионального образования для подготовки специалистов новых производств в рамках обозначенной экономики.

Главным фокусом обновленной программы является *развитие конкретных навыков и умений на основе массового обучения*. Полученные навыки повысят возможности для трудоустройства или для открытия собственного дела.

Казахстан должен стать лидером по качеству трудовых ресурсов, прежде всего технических. На что государство делает ставку на рабочие специальности. Для реализации вышепоставленных задач внедряются государственные программы

развития профессионального и технического образования. Для нас, подрастающего поколения создаются условия в получении бесплатного технического образования, выделяются стипендии, общежитие. Хотелось отметить, также заслугу учебных организаций, которые способствуют в поступлении высшее учебные заведения и помогают в трудоустройстве. Так как мы будущее специалисты – это показатель учебного заведения и результат собственного труда.

Итак, наше общество находится на третьем этапе развития – модернизация: глобальная конкурентоспособность. В рамках Евразийского экономического союза обеспечивается свобода движения товаров, услуг, капитала и рабочей силы, что дает свободу развития собственного дела. В стране запущены программы государственной поддержки малому и среднему бизнесу. Это и обучение и финансирование.

Моё внимание, как будущего специалиста или возможно даже будущего предпринимателя в сфере геологоразведки и добычи полезных ископаемых привлекло то, что в стране недостаточно уделяется внимание на расширение минерально-сырьевой базы. Это также говорится в послании, что необходимо способствовать проведению широких геологоразведочных работ в различных районах страны, которое бы привело к открытию новых месторождений. Горно-металлургические комплексы, которые должны сохранить свое стратегическое значение для устойчивости экономического роста. В настоящее время в условиях замедления мирового спроса нужно выходить на новые рынки и расширять географию поставок.

В каждой стране и в любой отрасли присуще свои проблемы. Но нужно отталкиваться от того, что имеем и уметь находить правильное решение для достижения общих целей.

В Концепции развития геологической отрасли до 2030 года, утвержденная Постановлением Правительства РК от 13 августа 2012 года отмечается, что современное состояние минерально-сырьевой базы Казахстан по богатству своих недр минеральными ресурсами и их разнообразию входит в группу стран - мировых лидеров. Его минерально-сырьевая база сформирована месторождениями топливно-энергетического комплекса (углеводороды, уголь, уран), черных, цветных, благородных и редких металлов. Нам дарована богатая земля, с ее недрами и полезными ископаемыми. Большинство стран видят преимущества от недр и бережно относятся к богатством страны и грамотно их используют в предоставлении социальных благ для каждого гражданина. Отражаются и проблемные стороны в концепции - это дефицит высококвалифицированных кадров молодого и среднего возраста – инженеров, ученых, геологов, археологов, экономистов и управленцев.

Существующая рыночная конъюнктура заставит будущего специалиста, будь он геолог, ученый, инженер, строитель, архитектор задуматься: *«Смогу ли я стать конкурентоспособным в новых рыночных отношениях? Смогу ли я работать в успешной компании? Смогу ли я продолжить обучение в высшем учебном заведении? Будет ли у меня стабильная и высокая заработная плата? Смогу ли я открыть свой бизнес в будущем?»* или *«В конце концов для чего я учился и пригоден ли я?»*

Актуальность данной темы, то, что многие студенты не задумываются о наличии и развитии личных и профессиональных навыков. Многие иждивенчески относятся к учебе. Выпускник должен обладать приоритетными качествами для успешного трудоустройства. Большинстве своем работодатели заинтересованы как в квалифицированных, так и в личностно компетентных молодых специалистах.

На спросе рынка труда выделяют желательные качества: готовность к обучению, коммуникабельность, мобильность, ответственность, работоспособность, трудолюбие, профессионализм. К нежелательным качествам относят: лень, безответственность, пассивность, амбициозность, низкий уровень культур, завышенная самооценка, отсутствие лояльности.

И сейчас шагая в ногу со временем нам необходимо культивировать среди молодежи стремление к получению качественных знаний. Молодой специалист должен освоить азы своей профессии, помимо стремится к изучению иностранных языков, и быть заинтересован в своем саморазвитии.

И в завершении, хотелось бы сказать, что знания и ум всегда в цене. «Охоту за головами» на рынке труда еще никто не отменял, в спрос на высококлассных специалистов всегда превышал предложение. Поэтому хочу пожелать нам будущим специалистам больших стремлений, интересных открытий, весёлой студенческой жизни и счастливых перемен, замечательных друзей и разнообразных увлечений, крепких сил и уверенных знаний.

Бейсембинова Айгүл, Габриелян Елена

КГКП «Музыкальное училище имени Мукана Тулебаева», г. Семей Руководитель:

Касымжанова А. А.

Физика в музыке

До сравнительно недавнего времени акустика стояла в стороне от магистральных направлений физики нашего века. Акустика, которая развивалась в русле старых, традиционных представлений Ньютоновской классической физики, не могла похвастаться ни радикальным изменением человеческих представлений о мире, ни впечатляющими открытиями в технике. А между тем акустика все больше захватывает пространство и в науке, и в технике, и в быту. Как-то незаметно в повседневную жизнь человека вошли и стали необходимыми звуковое кино, грампластинки, магнитофоны, электронные музыкальные инструменты.

При выполнении данной работы я хотела узнать больше о природе звука, о способе его распространения в среде и восприятии. Так же мне интересно было узнать физический принцип работы различных музыкальных инструментов. В своей работе я хочу пояснить, как музыка способна влиять на человека, и его поведение. На примере того, что многие из величайших физиков, занимались музыкой, я постараюсь показать, что музыка не только является своего рода порождением физики, но в какой-то мере и её двигателем, что есть

много различных направлений в музыке. Каждый человек выбирает себе музыку по своему вкусу, а музыка бывает разной. Свойства каждой из данной музыки различны.

Двадцать первый век является веком достижений в науке. В исследовательской работе я хочу рассмотреть тему: «Физика в музыке». Физика и музыка – это два главных увлечения в моей жизни, но я выбрала эту тему, потому, что я сама сочиняю музыку и в будущем хочу связать свою жизнь с музыкой. История создания музыкальных инструментов уходит корнями в историю человечества. Ещё первобытные люди стали прислушиваться к окружающим их звукам и пытаться их повторить сначала на слух, а затем на приборах, которые сами стали создавать. Люди стали изобретать и конструировать различные приборы, которые повторяли звуки, возникающие в окружающем их мире. Музыкальные инструменты с каждым годом совершенствовались, видоизменялись по форме и по звучанию. В наше время музыка – это искусство, которое совершенствуется с развитием законов физики. С помощью науки были изготовлены электрические инструменты: электрогитары, синтезаторы, пианино, барабанные установки и многие другие.

Чтобы раскрыть данную тему, я коснусь немного теории звуков. При распространении звука необходима упругая среда. Распространяющиеся возмущения упругой среды называются упругими волнами. Волны бывают продольные и поперечные. Продольные волны могут распространяться во всех средах, а поперечные – только в твёрдых. Упругие волны с частотой от 16 Гц до 20кГц способны вызывать у человека слуховые ощущения и потому называются звуковыми. Волны с частотой меньше 16 Гц называются инфразвуком, а волны с частотой больше 20 кГц – ультразвуком. Изучению звука посвящена специальная область физики – акустика. В музыкальной акустике изучаются закономерности музыки в связи с её восприятием и исполнением; исследуются музыкальные инструменты, музыкальный слух и певческие голоса; разрабатываются вопросы акустики радиостудий, студий звукозаписи, стереофонической записи и воспроизведения звука.

Распространяющиеся в пространстве возмущения электромагнитного поля, называют электромагнитными волнами. Электромагнитные волны излучаются колеблющимися зарядами. При этом скорость движения таких зарядов меняется со временем, они движутся с ускорением. Наличие ускорения – главное условие излучения электромагнитных волн. Электромагнитная волна является поперечной. Электромагнитные волны могут распространяться не только в различных средах, но и в вакууме; преломляться, отражаться или поглощаться веществом.

Это связано с созданием механических и электронных музыкальных инструментов и приборов, которые человек применяет в своей жизнедеятельности.

Музыка как муза для физики.

Мы не только живём в мире музыки, музыка живёт внутри каждого из нас. Мы можем считать физику прародительницей музыки, но нужно помнить, что музыка сопровождала многие великие открытия этой науки. Знайте, что многие знаменитые ученые физики увлекались музыкой и виртуозно играли на различных музыкальных инструментах. Некоторые из них стояли перед выбором: заниматься физикой или искусством, и лишь по случайности они всё же отдавали предпочтение физике, но через всю свою жизнь проносили любовь к музыке.

Макс Планк немецкий физик, основоположник квантовой теории, член Берлинской АН (1894) был великолепным пианистом, он часто играл камерные произведения со своим другом Эйнштейном.

Альберт Эйнштейн немецкий физик, основоположник СТО прекрасно играл на скрипке. В 1934 году на благотворительном концерте Эйнштейн перед 264 слушателями дал концерт на скрипке. Сбор с этого концерта (6500 долларов) пошел в пользу ученых-эмигрантов из гитлеровской Германии.

Людвиг Больцман австрийский физик - теоретик, основатель статистической механики и молекулярно – кинетической теории, говорил: «То, чем я стал, я обязан Шиллеру», преклонялся перед Моцартом и Бетховеном, часто устраивал дома музыкальные вечера и сам играл на рояле.

Влияние музыки на человека

С древних времен существовала военная музыка. Она всегда выполняла две важнейшие задачи: поднимала боевой дух воинов и управляла ими во время сражений, с ее помощью устанавливалась связь, подавались различные сигналы и команды. Раньше у армии не было ни сигнальных ракет, ни радио, ни других подобных средств связи. В шуме битвы мог быть услышан только призывный голос трубы. Всего несколько коротких звуков - и участники битвы знали, что им нужно перестроиться, перейти в наступление или отступить. В российской армии в XVIII - XIX веках музыке придавалось большое значение. В это время Россия участвовала в многочисленных войнах. Знаменитый русский полководец А.В. Суворов говорил: "Музыка удваивает, утраивает армию. Музыка в бою нужна и полезна, и надобно, чтобы она была самая громкая. С распущенными знаменами и громогласной музыкой взял я Измаил".

Особое влияние на человека могут оказывать звуки государственного гимна. Звучание гимна торжественное. Он часто начинается с интервала в 2,5 тона - с кварты. Гимн вызывает чувство гордости, спланивает людей. Под влиянием чрезмерно громкой, ритмичной музыки толпа часто становится агрессивной. Такое психическое воздействие оказывается на концертах многих современных групп, которые проходят при большом скоплении слушателей, например на стадионах. Музыка давно используется в психотерапевтических целях. Ее применяют при лечении нервных расстройств. Спокойная мелодичная музыка благоприятно воздействует на человека и используется в так называемой музыкальной терапии. Она не мешает выполнению работы, способствует концентрации внимания. Исследования показали, что водители, слушавшие в пути спокойную музыку, реагировали на опасность на 10% быстрее, чем водители, в кабине которых звучала громкая ритмичная музыка.

Музыкальная терапия - это научный метод эффективного лечения болезней с помощью силы музыки. Она восстанавливает, поддерживает и улучшает эмоциональное, психологическое и физиологическое состояние человека. Артикуляция, высота, тон и специфическая аранжировка нот и оформление их в ту или иную мелодию стимулирует, облегчает и излечивает различные болезни.

ҚОРШАҒАН ОРТАНЫҢ ШУМЕН ЛАСТАНУЫ, ОНЫҢ АДАМ ДЕНСАУЛЫҒЫНА ТИГІЗЕТІН ӘСЕРІ.

Кенжебаева Тоғжан

ШҚО ӘББ«Геологиялық барлау колледжі»КҚМК

Жетекшісі: Оспанова А.К.

Көшеде тоқтап, құлақ салсаңыз жүк таситын камаздар мен автокөліктердің дарылдаған даусын, сондай-ақ бала-шаға айқайын естисіз. Магнитофондар және машиналардың гүрсілі құлақ тұндырады. Осылардың барлығы күнделікті көрініс.

Уақыт ағымына, ғылым жетістігіне байланысты жаңа дыбыс құралдары жасалып, бүгінде олардың күші өсуде. Ғылым және техника табыстарымен, қарқынымен урбанизациямен бірге шудың деңгейі де тоқтаусыз өсті.

Шу – үлкен санды қарапайым типті әртүрлі биіктермен күштерден тұратын, қалыпты емес дыбыстардың жиынтығы.

Шу-өркениетті заманымыздың өзіне тән өндірісінің шығыны, күн өткен сайын біздің өмірімізге кеңінен таралып келеді.

Зерттеу мақсаты: адам ағзасына шудың әсерінің қасиетін анықтау. Осы зерттеу мақсатына сәйкес келесі міндеттерді ұсынамын:

- 1) Шудың қайнар көздерін анықтау;
- 2) Адам ағзасындағы судың әсерін зерттеу;
- 3) Адам ағзасындағы транспорттық шудың әсерін зерттеу;
- 4) Халық денсаулығына қалалық көшедегі шудың ықпал жасауына талдау жүргізу;
- 5) Шумен күресудің негізгі іс-шараларын ұйымдастыру.

Шу мәселесі қазіргі заманда төтенше де маңызды мағынаға ие болды. Бұрындары шуға көп көңіл бөлмей, оны мәдениет пен техниканың айырылмас жолсерігі, одан құтылудың жолы жоқ деп санап келді. Күні бүгінде мәшинелер мен электрлі құралдардың, жалпы айтқанда техниканың дамуына байланысты қоршаған ортада дыбыс көп таралып, жағымсыз факторлардың біріне айналып отыр. Қалалар мен өндіріс орталықтарында шу жылдан жылға көбейіп, елдің мазасын ала бастады. Тіпті соңғы 20 жылда дыбыс қуаты 10-15 есеге өскен. Адамдар үшін шу өте қауіпті. Оның әсері көп уақытқа дейін білінбей келеді де, адамдар түрлі ауруға шалдығады. Шудың әсерінен пайда болған ауруларды емдеудің жолдары күрделі, себебі, барлық дәрігерлер бұл аурулардың алдын алатын нәтижелі емдеу жолдарын әлі таба алмай келеді.

Шудың (дыбыстардың) адам организіме әсері.

Ұзақ уақыт шу көп жерде болған адамдардың денесінде қолайсыз өзгерістер пайда болып, зат алмасу процесі, рухани күйі, ішкі сезімі нашарлайды. Көздің көруі төмендеп, қан қысымы көбейіп, мидың дұрыс жұмыс жасауын (ойлау қабілетінің төмендеуін) тоқтатуы мүмкін. Шудың тұрақты әсері ашушаңдықты жоғарылатады, еңбек өнімділігін, сондай-ақ, халықтың дұрыс тынығуын төмендетеді. Қазіргі зерттеулерге сүйенсек, шудың жоғарғы қысымы көптеген аурулардың, соның ішінде: жүрек тамыр, асқазан жүйке жүйесі ауруларын қоздырудың негізгі көзі болып табылады.

Әрине, дыбыс жоқ жерде тұрып, қызмет істеу де қиын. Туғаннан бері жолсерік болған дыбыс естілмей қалса, бір нәрсе жетіспей тұрғандай, адамның көңіл-күйі түсіп тұрады. Негізгі мәселе, дыбыстың болмауында емес, оның күшінде және қысымында. Осыған мысал ретінде мынандай фактілерді айтып өтуге болады.

Ганновер (ГФР) қаласында жаңа құрастырушылық бюросы құрылысын жобалағанда сәулетшілер көшедегі дыбыстың жұмыс орнына, өтпеуі үшін барлық шараларды алып, терезеге үш қабат әйнек орнатып, қабырғаны дыбыс өтпейтін ойық бетоннан салынып, ішін арнаулы пластикалық түс қағазбен жапсырған. Бір апта өткеннен кейін қызметкерлер мылқау тыныштықта жұмыс істеу қиын екенін, жүйкелері жұқарып іскерлік қабілеттері азайғанын байқады. Магнитофон арқылы көшедегі үйреншікті дыбысты мезгіл сайын қайталап отырса көңілдері көтеріліп, жұмыстары жақсара бастады.

Жапония дүкендерінде жауын тамшылары дыбысын қайталайтын жастықтар сатылады. Тамшының түсу жиілігі адамның қан қысымымен бірдей етіп жасалған. Мұндай жастықтар ұшақтарда бар. Олар жолаушының тез ұйықтауына көмектеседі. Әрине, әр адамға шудың әсері де әр түрлі. Ол адамның жасына, денсаулығына, қоршаған ортаға тығыз байланысты болады.

Шудың шығу көздері:

- Қатты немесе газ күйіндегі заттардан акустикалық шу шығады.

- Техникадағы шудың шығу көздері механизмдер мен техника оталдырғышы.

Техникадағы шудың қатты шығуы оның қалыпты жұмысының бұзылғанын көрсетеді.

Қаладағы шу негізінен темір жолмен жүрген пойыз, трамвай тарсылынан, ұшақтардың гүрілінен, автомашина, мотоцикл, тұрмыстық жабдықтар мен құрылыс алаңында жұмыс жасайтын техниканың дыбысынан құралады. Барлық шудың 80%-ына жуығы автомашиналардан тарайды. Шу-қатты толқынды дыбыстың жоғары жылдамдықпен таралуы. Алғашында шу деген сөз дыбыс толқыны деген анықтама берсе, қазіргі кезде оның мағынасы кеңіді. Шу- кешенді дыбыс жиынтығы. Қолайсыз әсер тудырады. Шу- адамның тыныс алуына әсер етеді. Әсіресе психикалық және демалысына әсері үлкен. Шуда химиялық улы зат сияқты ақырын және баяу өлімге әкеледі. Ұшақтың дыбысы айналаға әсер етіп, соның салдарынан өзінің тепе-теңдігінен ауытқиды. Ұясында жатқан жұмыртқаларды жарады. Көлік және өндіріс шулары адамның ағзасына кері әсерін тигізеді. Әлсіз, ойын тұрақты жеткізе алмайды. Осындай дыбыстар тынышталғанда адам демалысты сезінеді. 20-30 дБ адамның ағзасына зиянды. 130 дБ адамның ағзасы ауырсынады. Кез келген дыбыстың жиі қолданысы әр түрлі есту әрекетін төмендетуге әкеп соқтырады.

Шудың әсерінен пайда болған ауру баяу жүреді. Сондықтан алдын алу шараларын қолдану керек. Егер дыбыс айдан жылға дейін әсер етсе, оны қайтадан орнына келтіру мүмкін емес. Музыканың даусы қазіргі жүргізілген зерттеудің нәтижесінде 20 пайыздан астам жастардың есту қабілеті 85 жасар қарттікіндей.

Мысалы: заводтардан шығатын шу, табиғаттан пайда болатын шу, ірі қалалардағы машина шуы. Шу-әртүрлі дыбыстың үйлесімдігі мен жиілігі. Ал тірі организм үшін жағымсыз құбылыс.

Шу стационарлық және стационарлық емес болып бөлінеді.

Ал жиілігін қарай өз өлшемдеріне қарай бөледі:

Төменгі жиілік- 400 Гц; Ортаңғы жиілік-400-1000 Гц; Жоғарғы жиілік-1000 Гц

Децибиллмен өлшегендегі қалыпты жағдайдағы шу мөлшері.

Сөйлесу: 40—45; Кеңсе: 50—60; Көше: 70—80; Өнеркәсіп (ауыр): 70—110; Тоқ ара: 100;

Реактивті ұшақтың дыбысы: 120

Шудың адамға кері әсері:

Шудың дыбысы адамда алаңғасарлық тудырып және жұмыс жасау қабілетінің төмендеуіне алып келеді. Техникалық құрылғылардан келген дыбыстар адамның жұмыс істеу қарқынын төмендетеді. Шу орталық жүйке жүйесін тоздырып, тыныс алу мен пульсті өзгерттеді. Зат алмасуды бұзып, жүрек қан тамырлары ауруына алып келеді. Қатты шудан гипертоникалық аурулар пайда болып, асқазан қатерлі ісігі пайда болады. Жоғары қарқынды шу өлімге алып келеді. Шу ашушаңдықты жоғарылатады, шығармашылық әрекетті, еңбек өнімділігін және халықтың тынығу тиімділігін төмендетеді. Бүгінгі күнгі зерттеулер бойынша, шудың жоғарғы қысымы жүрек, қан тамыры, асқазан, жүйке жүйесі ауруларын қоздырады.

Тербелмелі қозғалыс көздерінің дыбыстық энергиясы қоршаған ортаға үзіліссіз түсуі мүмкін, мысалы, тоқыма станок жұмысы кезінде немесе оқтын-оқтын импульстер түрінде, пневматикалық аспапты қолданған жағдайда орын алады. Осыған байланысты шудың тұрақты және импульстік түрлерін ажыратады. Ағза үшін импульстік шу өте қауіпті. Адамдар үшін шудың барлық түрі өте қауіпті. Оның қолайсыз әсері көп уақытқа дейін білінбей жүреді де, білінгеннен кейін кеш болады. Оның үстіне дәрігерлер нәтижелі емдеу жолдарын таба алмай жүр. Күшті шу деңгейлері орталық жүйке жүйесіне жарақаттық әсер етуі мүмкін және естен тану жағдайларын, эпилепсиялық ұстамаларды, психикалық бұзылыстарды шақыруы мүмкін.

Шумен күресу жолдары:

1. Пайда болған орында шуды азайту.

2. Шу жолдарына экран және басқа құрылыстарды салу.
3. Арнайы құлаққаптарды пайдалану.
4. Өнеркәсіптерде шу шығаратын машиналарды, құралдарды жұмсақ шу сіңіргіш тұғырларға бекіту.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Орысша - қазақша түсіндірме жалпы сөздік:Көлік/профессор Е.Арын – Павлодар: “ЭКО”ҒӨФ.2006.
2. Ревель. П. Среда нашего обитания /П.Ревель, И.Ревель.- М.: «Мир», 2003, -540 с.
3. Вронский В.А. Экология и здоровье населения промышленных городов /В.А.Вронский, И.Н.Саламаха //Экология человека. 2005. № 3 – С.42 – 45. 5
4. Попкова В.А. Теория и практика высшего профессионального образования /В.А.Попкова, А.В. Коржув. – М.: Академический проспект, 2004.

Жанарбекова Акерке Жанарбекқызы СЕМЕЙ ҚАЛАСЫ «ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ САЛАСЫ» КОЛЛЕДЖІ ЖЕТЕКШІ:АРИНОВА АНАР ГАБДУЛГАЗИЗОВНА

КОМПЬЮТЕРДІҢ ЖӘНЕ КОМПЬЮТЕРЛІК ОЙЫНДАРДЫҢ БАЛА ДЕНСАУЛЫҒЫНА ӘСЕРІ

"XXI ғасыр - компьютер ғасыры" деп аталып кеткен бұл ғасырда бар шаруаны тындырып отырған бұл құралдың жақсы жақтарымен қатар біздің ұрпағымызға тигізіп отырған зияны да шаш етектен. Қазіргі кезде компьютерсіз өмірімізді елестету тіпті мүмкін емес. Бірақ не нәрсенің де көлеңкелі тұстары болатыны анық. Сол бесаспап құралдың біздің балаларымызға қандай зиян екенін талдап көрсек. Компьютер тек арнайы бағдарламалар арқылы белгілі бір саланың мамандарының жұмыс істеуіне жағдай туғызатын құрал ғана емес, онда түрлі қызықты ойындар, анықтамалар, интернет арқылы кез келген сұраққа лезде жауап таба алатын мүмкіндіктері бар. Ағартушы ұстаз Ы.Алтынсаринше айтсақ, "айшылық алыс жерлерден жылдам хабар алдыратын" құрал. Енді осы әмбебап құралдың зиянына тоқталсақ. Монитор қосылып тұрған кезде айналасында электростатикалық өріс пайда болады. Ол айналасындағы шаң-тозандар арқылы адамның денесіне, қолына қонады. Сөйтіп, адамда аллергиялар, дененің құрғауына әкеп соқтырады. Компьютердің алдында ұзақ отыру омыртқаға өте зиян және мониторадағы кескіндер көздің көруін нашарлатады. Үзіліссіз монитормға қадалып отыру көзді құртатыны, сәулелердің әртүрлі дерттерге шалдықтыратыны - бұл тек сыртқы залал. Ал, компьютердің адамдарға келтіретін ең сұмдық зияны, оған еліккен жан өзгелерді ұмытып, ешкіммен араласпай, томаға-тұйық күн кешетін болады. Компьютерлік ойындар жасөспірімдердің санасын улайтыны белгілі.

Психологтардың пайымдауынша, балалардың компьютерге қызығушылығы, 3-4 жасында басталады. Бірақ мұндай кезде баланы компьютерге мүлде жақындатуға болмайды. Бала 7 жастан кейін ғана аптасына 1 рет және азғантай ғана уақыт компьютерді үйренгені дұрыс. Балалардың компьютерлік ойындарға деген құмарлығы 5-6 сыныптарда ерекше байқалады. Әсіресе, тұйық, достарымен араласа алмайтын оқушылар көп уақытын компьютер алдында өткізеді.

Мамандар зерттеулеріне сүйене отырып, бұл озық технологияларды ұзақ пайдаланудың бала психологиясына әсерін талдап көрсек.

1. Компьютерлік ойындардың жасөспірім психологиясына әсері барысында тітіркену, сезіктену, ойыншы тарапынан жағымсыз көріну секілді сезім артады.

2. Компьютерлік ойынды ойнайтын жасөспірімдер балаларға тән кішігірім бұзақылыққа немесе жеңіліске ұшырауда өздерін кінәлі санайды.

3. Компьютерлік ойынды ойнайтын жасөспірімдерде айнала қоршаған өмірге теріс қарау пайда болады.

4. Мұндай жасөспірімдер тек үстем- үстем ғана сөйлеп қоймай, денеге зақым келтіреді.

Мұндай әрекеттерді ойын барысында ұтқандар мен ұтылғандарды бақылай отырып, аңғаруға болады. Жасөспірімдер айқайлайды, қасындағы заттарды лақтырады, сындырады, дүлейді айналасындағыларға шығарады.

Шамадан тыс ақпараттар тасқыны баланы енжарлыққа душар етеді. Интернетті өзінің бірінші серігі, ал компьютерді досы етіп таңдаған жан айналасындағы адамдармен еркін араласу қабілетін лезде әлсіретіп алады. Бұл туралы мамандар: "Өзгенің адами мұң-мұқтажын түсінбейтін, айналасындағылардың жан қиналысын сезіне бермейтін, яғни жүрегі селт етпейтін халге жетеді",- дейді. Адамдармен, тіпті өзінің жақын-жуықтарымен, әке-шеше, бауырларымен араласудан қашқақтайтын ондай бала, абайламаса, шынайы мына өмірді виртуалды, жансыз өмірге айырбастап жіберетіндей дәрежеге жетеді екен. "Компьютерге байлану" ауруы негізінен кімдерде пайда болады?" деген сауалға мамандардың жауабы: "негізінен, шынайы өмірде өз-өздеріне сенімсіз, сондай-ақ тұрмыста кездесетін қиын түйіндерді шеше алмайтын адамдар және әке-шеше қарауынан тыс қалған жас балалар аталған ауруға бейім." Олар: "компьютерден тыс жерде тірлік ету уақытты босқа жоғалтқанмен бірдей",- деп есептейді екен.

Компьютерлік ойындармен ұзақ ойнаған кезде жасөспірімдер біразға дейін ойын әсерінен шыға алмайды, яғни ойын аяқталса да ұзақ уақыт қиялдан айыға алмайды. Қазір компьютерлік ойындардың жартысынан астамы зорлық-зомбылық, атыс-шабыс, төбелестерден тұрады. Бұл ең алдымен баланың мінез-құлқына әсер етеді. Ол ойында үнемі жеңе бермейді, жеңілген сайын ойынға құмарта береді. Осындай ойындардың себебінен баланың жүйке-жүйесі бұзылып, ашушаң болады. Зорлық-зомбылыққа негізделген компьютерлік ойындарды ойнау және өмірде күш көрсету - әртүрлі жайт. Бірақ зорлық-зомбылыққа ойын арқылы интер-активті қосылу оны әдетке айналдырады, аяныш білдіру, толғану, мүсіркеу және т.б сезімдері ысырылады. Өмірде олар үшін адамды тапаншамен немесе автоматпен атып тастау, электроарамен кесіп жіберу, бомбамен бірнеше бөлікке бөліп тастау түк емес болып көрінеді.

Сонымен қатар, компьютер электромагниттік кеңістік тудырады. Электромагниттік аумақ ауаның ион қабатына әсер етеді. Монитордың кинескоп бетінде жағымды заряд пайда болып, ион қабатындағы жағымсыз пайдалы зарядтарды жою әсерінен компьютерлер тұрған бөлменің ауасын нашарлатады.

Халқының 95 пайызы интернетке қосылған, әлемдегі ғаламторды ең көп пайдаланылатын елдердің бірі - Оңтүстік Корея. Бұл елде жасы 30 жас шамасындағы жастар кәрілік симптомдарымен жиі ауыратын болған. Оған есте сақтау қабілетінің төмендеуі, зейіннің әлсіреуі және ұйқысыздық жатады. Дәрігерлер оларға "компьютерлік ессіздік" деген диагноз қоя бастаған.

Жанашыр мамандар "ғасыр дерті" деп бағалап отырған бұл сырқатпен күрес жалпыхалықтық іске айналуы тиіс. Себебі, ТМД елдерінде компьютер мен интернетті пайдалану ісінде Қазақстан алдыңғы қатарға баяғыда-ақ шығып қойған. Ендеше, егер аталған компьютеромания ауруы тіркелмей тұрғанда, алдын алуымыз керек.

Компьютерде отыру ережелерін сақтап қана қоймай, балаларымыздың қандай жұмыс жасап отырғанын бақылап отырайық

Ғаламтор және бала денсаулығы

Халықаралық денсаулық сақтау ұйымының дәлелдеуінше, бүкіләлемдік ғаламтор желісі жеткіншектерге физикалық, психологиялық жағынан айрықша зиянды. Ең алдымен, баланың көру қабілеті төмендейді, себебі, бұлшық еттері қатаймаған жасөспірімнің көздері шаршайды. Сондай-ақ, компьютер алдында көп отыру жас балдырғанның омыртқа сүйегін зақымдайды. Қозғалыссыз отыру, қолмен ғана бірыңғай жұмыс істеу, содан ағаға салмақ түсуі баланың жүйке қызметін бұзып, мойнына тұз бен суықтың жиналуына (остеохондроз) әсер етеді. Және де жамбас сүйектің үнемі қозғалыссыз қалуы қабынуы (простатит) мен тоқ ішектегі тамырдың кеңеюі (геморрой) ауруына ұшыратады. Британдық биологтар арнайы зерттеу жүргізе келіп, мынандай қорытынды жасап отыр: «Әлеуметтік желілерде үнемі отыру ми қызметіне де кері әсер етеді, гормональдық тепе-теңдікті бұзады, иммунитетті нашарлатады, мұның бәрі адамның жүйкесі мен ой-санасына белгілі бір мөлшерде ауыртпалық түсіреді». Өздеріңізге белгілі, жүйкеге салмақ түсуі дегеніңіз - ойлау қабілетінің төмендеуі, көңіл бөлу мен есте сақтаудың кемуі, бас ауруы мен ұйқысыздық, көңіл күйдің құлазуы. Ғаламтор жеткіншектер үшін реферат, музыка мен фильмдер, суреттер, ойындар көшіріп алу, бір-бірімен хат жазысу үшін қажет. Олар өздерін мазалаған сұраққа да ғаламтордан жауап іздейді. Алайда ғаламтордың қаупі де аз емес. Мысалы, ресейлік ғалымдардың айтуынша, бүкіләлемдік шырмауық-торда экстремистік және террористік сипаты бар, қырықтан астам сайт жұмыс істеп тұр. Ал оның жастарымыздың ой-санасы мен дүниетанымын теріс жолға бағыттап, оларды қылмысқа азғыратыны мәлім. Жазғы демалыста жеткіншектердің ғаламторды пайдалануын зерттегендер айтады: «Биыл жасөспірімдердің 4 пайызы жыныстық қатынасты көрсететін әлемдік желілерді көрген, 14,5 пайызы беймәлім адамдармен кездесуге келіскен, 19 пайызы парносайттарға енген, 38 пайызы зорлық-зомбылық туралы ақпараттарды тамашалаған, 16 пайызы нәсілшілдік мазмұндағы сайттарға кірген» - деп. Мінеки, қазіргі таңда көптеген жеткіншектердің өзіне-өзінің қол жұмсауының бір сыры осында жатқан тәрізді. Жеткіншіктер үшін ғаламтордың бір зиянды жағы: мұнда әр түрлі құмар ойындары, зиянды бағдарламалар көп. Алаяқтар мен хакерлер жастарды ғаламторға тәуелді етіп, бұлыңғыр қарым-қатынас, жыныстық байланыс жасауға шақырып, виртуальды әлемге қызықтырып, ақыл-ойы әлі қалыптаспаған ұл-қыздарымызды еліктіріп, есінен айырады. Әрине, қазіргідей техникалық-ғылыми прогресс дамыған заманда компьютердің, ғаламтордың дұрыс пайдалана білген адамға пайдасы зор. Ол талас туғызбайтын ақиқат. Тек оған біздің көптеген жастарымыздың таным-түсінігі жетпей жататыны болмаса...

Ғаламтордың зиянынан сақтандыру

Жастарды ғаламтордың зиянынан сақтандыру үшін кез келген ата-ана баласына оны пайдаланудың шарттарын айтып түсіндіруге, ондағы ақпараттардың үнемі шындыққа жанаспайтынын, оған сын көзімен қарау қажеттігін, ол ақпараттарды кітаптағы, энциклопедиядағы ресми газет-журналдардағы ақпараттармен салыстырып, қабылдау керектігін ескертуге тиіс. Және де ғаламтордағы зорлық-зомбылыққа, қылмысқа, жыныстық бұзылуға тәрбиелейтін бағдарламалардан, діншілдік, нәсілшілдік туралы ақпараттардан сақтандыру – ата-аналар мен ұстаздардың да негізгі міндеттерінің бірі. Осы орайда есте болатын бір жағдай, он жасқа дейінгі балалар ата-анасы рұхсат берген сайттарға ғана еруге тиіс. Бұл ақпараттық технологиялар мамандарының, дәрігерлердің талабы. Ең бастысы, кәмелетке жасы толмаған балалардың электронды поштасына еруге ата-анасының мүмкіндігі болуға тиіс. Ол ең бірінші, сол баланың қауіпсіздігі, бақытты

болашағы үшін қажет. Әсіресе, балалар он төрт жасқа толғанында өз-өзімен болып, оқшаулана бастағанында, ата-анасы олардың беймәлім адамдармен ғаламтор арқылы танысуына жол бермеуге міндетті. Мамандардың ақыл-кеңесіне құлақ ассақ, ғаламтор балаларға қауіпсіз болсын десек, оны үнемі жаңа бағдарламалармен жабдықтап, спамфилтр орнатуымыз, қауіпсіздік туралы ақпараттарды біліп отыруымыз керек. Балаларының ғаламтордағы компьютерлік ойындарға тәуелділігін тексеріп, сол бойынша тиісті шаралар қолданып отыру – ата-аналар парызы.

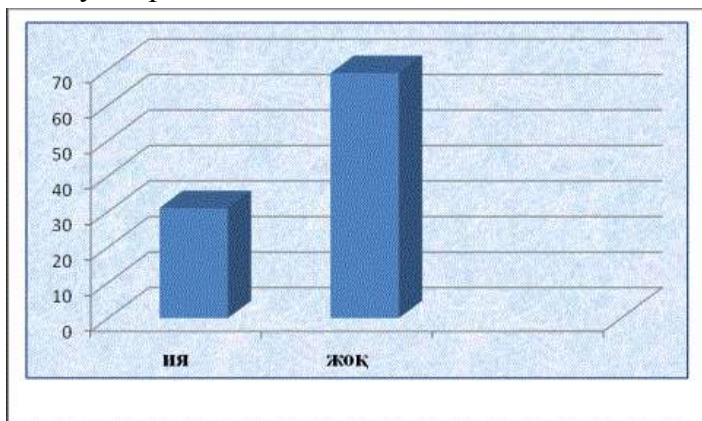
Компьютерде дұрыс жұмыс жасау ережелері

Бөлмеде, компьютермен жұмыс істеу үшін арнайы табиғи, жасанды жарық болуы керек. Үй жайда күнделікті дымқыл тазалық жүргізілуі керек.

Жұмыс орны міндетті түрде кем дегенде 6 м², ал көлемі 20 м³ құрау керек. Столды терезенің жанына қою керек, өйткені жарық сол жақтан түседі. Компьютермен жұмыс үшін жақсы жарық жайылған тікелей емес жарық, яғни экранға шағылыспауы керек.

Қолданушының көру кеңістігінде ашық өткір жарықтар түспеуі керек, сол үшін терезеге перде әлде жалюзимен жабылуы қажет. Жасанды жарықта жалпы және біркелкі болуы керек, бірақта жалғыз стол шамын қолдану жеткіліксіз.

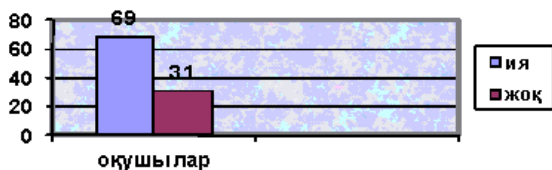
Жұмыс орнын дұрыс ұйымдастыру-бұл тек болатын аурулардың алғашқы алдын алу. Компьютермен жұмыс істегенде денсаулыққа зиян келтірмеу үшін, оның үрдісінде үнемі дене қалпына қарау керек. Дене бітімін дұрыс ұстау бұлшық етті көбірек қимылдату және көп жұмыс істеуге болады. Аз шаршайды. Дұрыс дене бітімін ұстағанда құлақ тура иық жазықтығында орналасады, ал иық жамбас деп саналады. Басты тура иық бойынша ұстау керек. Сіз төмен қараған кезде бас алдыға еңкеймеуі керек. Қисық (бүкіреюу) жағдайы, яғни иық сызығы дәл жамбаспен және құлақ сызығымен орналаспаса иық сіңірлері мен иық бұлшық еттеріне бірталай күш түседі. Бұндай жағдайдағы ұзақ уақытты жұмыс ауру себебі болуы мүмкін.



Өкінішті, мен келесі «Арнайы компьютерлік столыңыз бар ма?» деген сұрақ қойып мынадай нәтиже алдым: көпшілігінде арнайы столдар мен орындықтары жоқ, яғни адамның бұлшық еті мен арқасының әр түрлі қисайуына әкелуі мүмкін.

Қанша уақыт оқушы, мұғалім және басқалар компьютерде өткізеді? Мамандармен белгіленген уақыты сақтала ма? Келесі нәтиже мені көңілдендіреді, негізгі (57%) компьютермен бір сағаттан аз (тек қана сабақта) айналысады және компьютермен жұмыс нормасын жақсы біледі (65%).

Компьютермен жұмыс істеу нормаларын білісіз бе?



Сонымен қатар, балалар бір оқу жылы мерзімінде қанша уақыт компьютерде отыратындығын көруге тырыстым. Яғни қазіргі қоғамды дамыту маңызды роль, ақпараттандыру екені анық. Білімді ақпараттандыру жүріп жатыр, мұнда әр мұғалім өзінің сабағында ақпараттық технологияларды қолданып, компьютерлерді қолданады.

Сөзсіз, әр мұғалім сабақта ақпараттық технологияны, сабақты түрлендіріп компьютерді, экранды, қолдануға тырысады. Бұл әрине, жақсы! Бірақ мен бір күнде оқушылардың 2-3 сабақ бірінен кейін бірі компьютерде отыруынан, яғни оқушылардың денсаулығына көп әсер ететінін таптым.

Келесі қарапайым ережелерді сақтау арқылы денсаулықты сақтап, ауруға шалдықпауға болады:

1. Монитор экраны көзден 50, тіпті 70 сантиметр қашықтықта тұруға тиіс.
2. Экранның жоғарғы бөлігі көздің тұсынан төмендеу тұрғаны жөн.
3. Жұмыс жасайтын жерде бірнеше компьютер болса, ара қашықтығы 1 метрдей болсын.
4. Мүмкіндігінше, компьютердің артының қабырғаға қарап тұрғаны дұрыс.
5. Компьютер тұрған бөлмеде шаң болмауы қажет. Шаң - өте зиянды.
6. Компьютер тұрған бөлменің ауасын тазалап тұрады, компьютердің жанына су құйылған ыдыс қояды.
7. Компьютерде 1-2 сағаттан артық отырмайды. Жұмыс барысында мүмкіндігінше, 5-10 минут үзіліс жасап тұрады.
8. Үзіліс кезінде көзге жаттығулар жасайды: көзді жоғары-төмен, оңға-солға, айналдыра қозғалтады, алысқа көз жібереді, терезеге қарайды, сонан соң көзді жақын маңайға қарауға бағыттайды.
9. Компьютерлік көру қабілетінің синдромдарын жою үшін экран бетіне түсіп тұратын сәулелі шағылысу дақтарын жояды. Мұндай сәулелі шағылысу дақтары жоғарыда, артта орналасқан люстрадан, терезеден түскен жарықтан, үстел үстіне арналған шамнан түсуі мүмкін. Сол себепті, мониторды сөндіріп, экран бетінің шағылыспай, қалыпты жағдайда тұрған-тұрмағанын тексеріп алады. Егер сәулелі шағылысу дақтары байқалса, экран алдына айна қойып, оның қайдан түсіп тұрғандығын анықтайды.
10. Егерде компьютердің алдында бала отырса, әрбір 20 минут жұмыс жасаған соң 15 минут демалуға тиіс. Ересек адамдар 2 сағаттан соң 10-15 минут дем алады.
11. Компьютермен жұмыс жасаған соң міндетті түрде салқын сумен жуыну қажет.

Менің зерттеулерімнен, бақылауымнан кейін келесі шешімге келдім:

1. Көптеген оқушылардың көру қабілеті төмендейді.
2. ЭЕМ-да жұмыс нормасын түгелдей дерлік қолданушылар біле бермейді.
3. Көзге және қол үшін арналған жаттығуларды ДК-де жұмыс жасағанда, үзіліс жасауды сирек орындайды.

4. Оқушылардың көбінің үйінде арнайы компьютерлік үстел мен орындықтары жоқ
5. Сабақта компьютерді қолданудың, көбеюінде дәлелі (оқушылар қатарынан 2-3 сабақ жұмыс істей алмайды).

Мен оқушылардың денсаулығын сақтау үшін төмендегі ұсыныстар қажет деп санаймын:

1. Шаршауды болдырмау үшін көзге арналған жаттығулар жасау, жұмыс орны ыңғайлы, оқушы жасына сай реттелген сапалы бағдарламаларды қолдану қажет.
3. Басқа пән мұғалімдері информатика пәнінің сабақ кестелерін есептей келе компьютерді қолдану керек.
4. Қамтамасыз ету бағдарламасында арнайы бағдарлама болуын, сергіту сәтін, динамикалық үзіліс жасау кестесін құру керек.
5. Компьютермен жұмыс нормасын міндетті түрде сақталуын оқушыларға қажеттендіру.
6. Ата-аналар ғаламтор балаларына қауіпсіз болсын десе, оны үнемі жаңа бағдарламалармен жабдықтап, спам-фильтр орнатып, қауіпсіздік туралы ақпараттарды біліп отырулары керек.
7. Балаларының ғаламтордағы компьютерлік ойындарға тәуелділігін тексеріп, сол бойынша тиісті шаралар қолданып отыру.
8. Кәмелетке жасы толмаған балалардың электронды поштасына енуге ата-анасының мүмкіндігі болуға тиіс. Ол ең бірінші, сол баланың қауіпсіздігі, бақытты болашағы үшін қажет.

Қорытынды

XXI ғасырдың басы адамзаттың индустриялық эрадан информациялық ерекшеленеді. Осыған байланысты информацияны ала білу, оны өңдеу және күнделекті істе пайдалану өркениетті дамудың қажетті шарты болып табылады.

Қазіргі заман адамының денсаулығы тек сыртқы орта әсерлеріне ғана тәуелді емес, оның өз дене тәрбиесіне деген қатынасына да тығыз байланысты екені белгілі. Денсаулықты сақтау мен жақсартудағы мектептің ролі жоғары екені ешқашан да талас тудырмайды. Сондықтан да кіші жастан балалардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру барысында олардың денсаулықтарына зиян келтірмеу, тиісті ережелерді сақтау басты міндетіміз.

Қорыта айтқанда, жоғарыда аталған мәселелерді дұрыс шешкенде ғана компьютер сияқты қуатты құрал көмегімен оқушылардың білімін жетілдіру мен оқу сапасын арттыруға болады. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегі де, түп қазығы да – мектеп. Қазақ мектептерінің білім деңгейін көтеру және онда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу-тәрбие үрдісін тиісті деңгейге көтеру, мектеп ұстаздарының, басшыларының, педагогикалық ұжымның жүйелі жұмыстарының нәтижесінде ғана жүзеге аспақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. WIKIPEDIA. Ашық энциклопедия. Компьютер зияны.
2. «Ана тілі» газеті, 1 шілде 2011 жыл. Компьютер баланың қасы ма, досы ма?
3. «Алтын орда» газеті, 28 қазан 2001 жыл. Компьютерге таңылған ұрпақтың денсаулығы құлдырап барады.
4. «Қазақ үні» газеті, 6 сәуір 2011 жыл. Ғаламторға қамалған жастар.

Сламшаиқов Ақтілек
ҚМКҚ Геологиялық барлау колледжі.
Жетекшісі: Касымжанова Ш.А.

Мәдени өсімдіктердің өзгеріске ұшырау себептері

Табиғат адам баласының шектен тыс екіндігі мен ағаттықтарын көтермейді. Өз кезегінде табиғат адам жіберген қателіктерге жауап ретінде экологиялық апаттарды «сыйға» тартады. Мысалы, қоршаған ортаның химиялық ластануы Жер шарында жиі-жиі байқалып отырған «жылыжай эффектісі», «озон қабатының тесілуі», «қышқыл жауындар», «фотохимиялық улы тұмшалар» сияқты әлемдік экологиялық проблемаларды туғызу үстінде. Аталған апатты құбылыстар бүкіл Жер шарының ырғақты тіршілік тепе-теңдігін бұзып, әлемдік климаттың өзгері қаупін туғызып отыр. Оның біз соңғы жылдары жиі байқалатын қуаңшылық, шөлейттену, су экожүйелерінің тартылуынан көреміз.

Адамдардың шаруашылық қызметі қазіргі кезде биосфераны ластаушылардың негізгі көзі болып отыр. Табиғи ортаға күн сайын, сағат сайын өнеркәсіптің газ тәріздес, сұйық және қатты қалдықтары түсіп отырады. Осы қалдықтардағы әр түрлі химиялық заттар ауаға, суға және топыраққа түсіп, бір трофикалық тізбектен екіншісіне өте отырып, соңынан адам организміне келіп түседі. Табиғи ортаны ластаушы заттар әр түрлі болып келеді. Ондай улы заттарға ірі өнеркәсіптік қалалардың үстіне желсіз күндері жиналған қара түтіндер немесе өнеркәсіптік кәсіпорындардың қалдықтары мысал бола алады. Электр станциялары, түрлі-түсті металл өндіретін зауыттар, химиялық және мұнайды қайта өңдейтін кәсіпорындар атмосфераға үлкен түтін шығаратын мұржалар арқылы көптеген адам организміне зиянды улы заттарды ауағашығарады. Қазіргі кезде ауаны ластайтын улы заттардың 150-ден астамы белгілі. Бұл заттар ауада күн сәулесінің әсерімен бір-бірімен реакцияға түсіп, жаңа қосындылар түзеді. Өнеркәсібі дамыған елдерде ауаны ластаушы улы заттың бірі күкірттің қос тотығы (SO_3) коксохимия зауыттарымен, тау-кен өндіру және целлюлоза-қағаз өнеркәсіптерінің жұмысы нәтижесінде ауаға шығарылады. Олар ауада ылғалдың әсерінен күкірт қышқылына айналады. Құрамында күкірт қышқылы бар тұман немесе ылғалды ауа адамның, жануарлардың тыныс жолдарының кілегей қабаттарына, терісіне әсер етеді және өсімдік те көп зардап шегеді. Хлорлы сутек пластмасса қалдықтарын жаққанда пайда болады. Қоңыр көмірді жағудың нәтижесінде ауаға күл бөлініп шығады. Ол ауылшаруашылығы мен орман өсімдіктеріне әсер етеді. Әсіресе, көкөніс, жеміс-жидек өсімдіктеріне де зиянын тигізеді. Ластанған өсімдікпен қоректенген жануарлардың, адамдардың организмдерінде физиологиялық өзгерістер болады.

Бізді қоршаан орта Семей қаласындағы өндіріс ошақтарының әсері қандай?

Силикат және Цемент зауытының қоршаған ортаға әсері мына факторлармен сипатталады:

- Шаң-тозаң (пеш мұржаларынан шығатын күйелі түтіндер, тез буланатын компоненттер)
- Атмосфераға бөлінетін газдар (NO_2 , SO_2 , CO_2)
- Басқа да зиянды заттар (шу және тербеліс, иіс, техникалық су, өндіріс қалдықтары)

Цемент және құрылыс материалдарын өндіретін заводтардың қоршаған ортаға зиянды әсері: атмосфераға бөлетін тозандар және SO₂, CO₂ газдары.

Әсіресе пештерден бөлінетін күйелі түтіндер қоршаған ортаны ластайтын ең зиянды заттар болып, бізді алаңдатып отыр.

Күйелі түтіндерді атмосфераға бөлетін шикізат өндіретін заводтар, күйдіруге арналған пештер, клинкерлі тоңазытқыштар, диірмендер. Бұл процестің негізгі ерекшелігі ыстық ауа мен ыстық газ тозаң болған материал арқылы өтеді де, газ бен шаң-тозаңның дисперсті қоспасы пайда болады. Сөйтіп заттың негізгі қасиеті шикізатқа, яғни клинкер мен цементке байланысты болады. Завод территориясында түзілетін шаң-тозандар көздері сақтайтын орындар- қоймаларда, транспортпен тасымалдауда, көтергіш крандармен орын ауыстырғанда, қаптарға салуда пайда болады. Бұл шаң-тозандардың химиялық және минерологиялық құрамы жағынан табиғи жағынан тасқа ұқсас болғандықтан, адам денсаулығына улы емес бірақ зиянды .

Қазіргі таңда құрылыс материалдарын өндіретін заводтардың пеш жүйелерінен атмосфераға бөлінетін шаңды күйелерден қоршаған ортаны тазалау ең негізгі өзекті мәселе болып отыр.

Семей цемент зауыттарынан шыққан цемент шаңдары топырақта калий, кальций, магний элементтерінің көбеюіне себеп болады. Құрамында мырыш пен қорғасын бар металлургия зауытының қалдықтары да өте улы әсер етеді. Осындай улы заттар жиналған өсімдікпен адам не жануар қоректенгенде олардың денсаулығына қауіп төнуі мүмкін. Аталған улы заттарға балалар, қарт адамдар және денсаулығы нашар ауру адамдар өте сезімтал келеді. Улы заттар адам организміне біртіндеп жүйелі түрде жинала берсе, онда созылмалы улануға ұшырайды. Сонымен қатар, хром, никель, бериллий, бензопирин, асбест, түрлі улы химикаттар сияқты тағы басқа өнеркәсіп қалдықтары — канцерогендік заттар болып табылады. Олардың адамдарда қатерлі ісік ауруларын туғызатындығы анықталды. Егер өткен ғасырда балалардың қатерлі ісік аурулары сирек болса, қазір балалардың арасында ол ауру өте жиі кездесіп отыр. Ал, химиялық заттармен ластану нәтижесінде бұрын кездеспеген жаңа аурулар пайда болуда. Ендігі жерде біз, қоршаған ортаның қазіргі заманға нақты -проблемаларына тоқталамыз. Қазіргі кезде бізді қоршаған ортаның ластаушы көздері төмендегідей топқа бөлінеді: Физикалық ластану — радиоактивті заттар, электромагнитті толқындар, жылу, шулар және тербелістер. Химиялық ластану – көміртегі өнімдері, күкірт, көмірсулар, шайынды сулар, пестицидтер, гербицидтер, фторлы қосылыстар, ауыр металдар, аэрозольдар.

Өсімдіктердегі мутациялық өзгеріштіктің пайда болуы.

Түсті және қара металлургияның, химиялы, мұнай өнеркәсіптерінің , авто көліктің қарқымды байланысты, ауа бассейніне, адам организміне тигізетін әсері елеулі қауіпті заттар қорғасын және оның қосылыстары болып саналады, 3,4 – бенз(а)пирен, күкірт қышқылы, көмір қышқыл газы, азот және күкірт тотықтары, көмір сутектер, сынақ, кадмий, фтор қосылыстары секілді заттардың түсуі көбеюде.

Қоршаған ортаның көптеген бастаушылардың басым бөлігі улы химиялық заттарға жатады. Олардың адамға тигізетін қауіпті әсері және қоршаған ортаға таралуы арасында

ауыр металдар ерекше орын алады. Алайда әр түрлі өнеркәсіптің (түсті және қара металлургия, химия, мұнай-газ өнеркәсіптері) дамуына пестицидтер мен тыңайтқыштарды пайдаланудың арта түсуіне байланысты микроэлементтердің аса мол көлемінің халыққа тигізетін әсері де арта түсті. Микроэлементтер көбейген сайын олар көп мөлшерде улы заттарға айналады. Көптеген химиялық қосылыстардың мутагендік және бластомогендік әрекеттері болады. Қатерлі ісік (рак) кездесу жағдайлары 80-нен 90 пайызға дейін қоршаған орта факторлармен байланысты. Қалаларда атмосфералық ауаның күкірт пен азот тотықтарымен жедел ластануы қышқылды жаңбырлардың көбеюінен әкеліп соқты.

Мутация дегеніміз-организм генотипінің, яғни хромосомалар мен олардың құрамды бөліктері –гендердің өзгеруіне байланысты кездейсоқ пайдса болатын тұқым қуалайтын өзгергіштік.

Мутация ұғымын голландиялық ғалым Г.Де Фриз қалыптастырды.Ол 1901жылы «Мутация теориясы» деп аталатын еңбегін жариялады.

Мутация тудыратын факторларды мутагендер дейді.Олардың үш түрі бар:физикалық,химиялық және биологиялық.

Өсімдіктердегі мутациялық өзгергіштік әсіресе бау-бақша өсімдіктерінен байқаймыз.

Қоршаған ортаның ластаушылардың болуы туралы сенімді сапалық және сандық ақпаратты алуға мүмкіндік беретін әдістерді пайдалану қажет; бақыланатын заттарды анықтаудың шектері ШМК аспау керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Экологический проект - [Электронный ресурс] - Режим доступа - URL: <http://lib.znate.ru/docs/index-198933.html> (дата обращения 21.01.2016).
- 2.Буркитбаева У.Д., А.А. Калиева «Табиғи орта жағдайын бақылау.»
3. Башова А. Қ «Өндірістік экология негіздері»
4. Сулеев Д.К.,Экология и природопользование. Учебник.-Алматы.Ғылым, 2004.
5. Т.Қасымбаева, Л.Аманжолова, Ш.Әкімов, Р.Сәтімбекұлы Тіршіліктану 10-11 сынып Алматы, 2002ж
- 6.Р.Жумадилова Биология 11 сынып Мектеп

Қунапья Адиль Аскарулы
КГКП «Колледж транспорта» г.Семей
Руководитель Слямова А.Т.

ВЛИЯНИЕ БЫТОВОЙ ХИМИИ НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА

Бытовая химия занимает важное место в нашей жизни – мытьё посуды и полов, стирка и уборка квартиры, освежители воздуха и т.д. С экрана телевизора, в магазинах и при общении со знакомыми мы часто слышим, какое средство лучше справляется при уборке в квартире, и какое стоит покупать. Но мало где мы услышим о составе бытовой химии, о качестве данных средств, и какое влияние бытовая химия окажет на нас и наших близких.

Часто люди даже не подозревают, какое огромное количество опасных токсинов, когда-либо созданных, находятся непосредственно у нас дома: на кухне, в ванной, в

комнатах. Цель данной работы не напугать вас, но дать возможность осознать вредное влияние бытовой химии и создать чистый и здоровый дом для вас, вашей семьи и ваших домашних любимцев.

Невозможно представить жизнь современного человека в быту без применения массы средств бытовой химии:

- стирального порошка, эффективно отстирывающего вещи — большинство семей используют Миф, Сорти, Тайд, Ариель, Персил, Пемос, Дося, Лотос, Ушастый нянь
- различных видов чистящих и моющих средств на кухне или в ванной комнате: Биолан, Пемолукс, Доместос, Ас.
- для мытья посуды: Сорти, Фери, Миф, Биолан и пр.
- средств для очистки окон и зеркал, освежители воздуха, средства для чистки ковров, для борьбы с насекомыми.

В состав бытовой химии входит множество вредных веществ, которые не только вредят хрупкой экосистеме, но и весьма пагубно влияют на здоровье человека, приводя рано или поздно к хроническим заболеваниям человека. Производители утверждают, что в товарах бытовой химии количество вредных веществ минимально, но «забывают» упомянуть такой факт, как совокупное воздействие всех компонентов, которое наносит реальный вред здоровью:

- Только 3% населения внимательно изучают состав приобретаемой бытовой химии, покупают гипоаллергенные средства
- 50% знают, что эти средства вредят здоровью, но ввиду их эффективности и экономии времени выбирают их
- 50% не задумываются по этому поводу и доверяют вездесущей рекламе производителей.

Если вы следите за своим здоровьем и хотите минимизировать влияние опасных химических соединений, покупайте максимально безопасную бытовую химию, внимательно читайте состав и инструкцию. Самыми опасными для здоровья химическими соединениями, часто используемыми в товарах бытового назначения, являются:

- Хлор, хлорорганические соединения — в чистящих, моющих средствах
- Фосфаты и фосфонаты — в стиральных порошках
- ПАВ — в моющих и чистящих средствах
- Формальдегид — в средствах для мытья посуды, средствах для очистки ковров
- Соляная кислота — в чистящих средствах

Хлор и хлорорганические соединения — гипохлорит (hypochlorite) или гипохлорит натрия (sodium hypochlorite)

Хлор и его соединения находятся во многих средствах:

- отбеливатели — АСЕ, БОС (хлорсодержащие отбеливатели)
- моющие для посудомоечных машин и ручного мытья посуды (Prill)
- дезинфицирующие средства — Белизна, Comet (гель или порошок с хлорином), Доместос (очень сильно концентрированное средство, практически «яд» для органов дыхательной системы, использовать в быту нельзя)
- средства по борьбе с плесенью

Хлор оказывает раздражающее действие на слизистые дыхательных путей и глаз, приводя к первичным воспалительным изменениям, к которым уже легко присоединяется вторичная инфекция. При низкой и средней концентрации хлора отравление сопровождается следующими симптомами:

- учащенное дыхание
- боль и стеснение в груди, сухой кашель, осиплость голоса

- слезотечение и резь в глазах
- повышение температуры тела
- повышение содержания лейкоцитов в крови
- токсический отек легких, бронхопневмония
- судороги
- депрессивные состояния

Легкие бытовые отравления возникают при использовании моющих и чистящих средств и выздоровление наступает в течение 3-7 дней.

ПАВ (Поверхностно Активные Вещества) сегодня содержатся во всех чистящих средствах — мыле, стиральных порошках, средствах для чистки посуды и помещений, и пр. Почему они так хорошо очищают поверхности? Они способствуют соединению молекул воды с молекулами жира, поэтому эти вещества расщепляют и защитный кожный жир человека.

Безопасность и качество бытовой химии. При покупке бытовой химии, в первую очередь, стоит обратить внимание на самого производителя. Лучше покупать товары тех компаний, продукция которых прошла сертификацию, одобрена организациями, ответственными за здоровье и экологию. Также компания должна быть на рынке не первый год, чтобы засвидетельствовать качество своей продукции.

Избегайте продукцию, в составе которой присутствуют: Хлор

Уже давно известно, что хлор опасен. Он приводит к заболеваниям сердечно-сосудистой системы, способствует возникновению атеросклероза, гипертонии, разных аллергических реакций. Хлор разрушает белки в организме человека, отрицательно влияет на волосы и кожу человека, повышает риск заболевания раком.

Фосфаты также приносят большой вред организму человека, со временем это может привести к разным заболеваниям и развитию раковых клеток. Они запрещены во многих странах мира более 10 лет. В настоящее время в Германии, Италии, Австрии, Норвегии, Швейцарии и Нидерландах стирают только порошками без фосфатов.

Анионных ПАВ. Самые агрессивные из поверхностно-активных веществ. Они вызывают нарушения иммунитета, аллергию, поражение мозга, печени, почек, легких. Самое страшное, что ПАВ способны накапливаться в органах и этому способствуют фосфаты, т.к они усиливают проникновение ПАВ через кожу и способствуют накоплению этих веществ на волокнах тканей. Даже 10-кратное полоскание в горячей воде полностью не освобождает от химикатов.

Средства для мытья посуды. Один из самых опасных видов бытовой химии - средства для мытья посуды. Они не особо токсичные, но постоянно попадают в еду с "чистых" тарелок. Уже давно доказано, что они тяжело отмываются при мытье посуды, даже если мы по несколько раз омываем посуду проточной водой. Когда мы в следующий раз кушаем с этой посуды, еда вместе с химией на посуде попадает к нам прямо в организм.

Старайтесь меньше пользоваться химией, а больше натуральными средствами — сода, горчица и другие средства, не приносящие вреда организму. А если уж приходится — то разводите моющее средство водой в соотношении один к двум. Отлейте половину моющего средства с другую ёмкость, а оставшуюся половину смело разбавляйте водой.

Влияние бытовой химии на окружающий мир

Практически вся применяемая сегодня бытовая химия не расщепляется в природе. Это означает, что смытый сегодня в канализацию стиральный порошок или средство для

мытья посуды будут, вероятно, присутствовать в наших реках, морях и океанах много лет. По этой причине ухудшается качество питьевой воды, страдают водные жители нашей планеты, уменьшается количество безопасных для купания пляжей, морепродукты становятся более опасными при их употреблении.

Ради здоровья своего, своих близких и всей нашей планеты, лучше по возможности заменять бытовую химию менее опасными аналогами - хозяйственное мыло, сода, уксус, вода, в конце концов. Альтернатив бытовой химии существует на все случаи жизни в большом количестве, и если у вас есть желание, вы можете о них узнать через другие статьи на этом и других сайтах в интернете. Если перейти на альтернативы бытовой химии не удастся, то хотя бы отдавайте себе отчет в том, что вы пользуетесь не безобидными порошками или жидкостями, а потенциально опасными химическими веществами. Поэтому будьте с ними аккуратны и старайтесь использовать их в меньших количествах.

Зайнеев М.Н.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Беспалова С.В.

Естественнонаучные исследования и их роль в развитии ДВС

Основными методами, используемыми в процессе эмпирического познания, являются метод наблюдения, метод эмпирического описания и метод эксперимента.

Наблюдение представляет собой целенаправленное изучение отдельных предметов и явлений, в ходе которого происходит получение знания о внешних свойствах и признаках изучаемого объекта. Наблюдение опирается на такие формы чувственного познания, как ощущение, восприятие, представление. Особое место занимает метод эксперимента. Экспериментом называется такой метод изучения явлений, который осуществляется в строго определенных условиях, причем последние могут при необходимости воссоздаваться и контролироваться субъектом познания (ученым). Выделяются следующие виды эксперимента: 1) исследовательский (поисковый) эксперимент, 2) проверочный (контрольный) эксперимент, 3) физический, химический, биологический, социальный эксперименты.

Важнейшим объективным фактором в развитии общества является природа. *Природный фактор* дает толчок фактору технологическому - в благоприятных условиях тропиков охота и собирательство удовлетворяют основные потребности человека, однако изменение условий приводит к необходимости поиска новых технологий - способов обеспечения человеческих потребностей. Появляется земледелие, скотоводство, ремесло, торговля. Новые формы обеспечения жизнедеятельности требуют усложнения организации общества, совершенствования культуры. Некоторые учёные связывают появление государств с необходимостью проведения массовых ирригационных работ, например, в долине Нила. *Технологический фактор* может способствовать быстрому развитию общества, демографическому росту, благодаря которому появляется больше возможностей проявиться факторам субъективным. Все факторы могут способствовать **как прогрессу, так и регрессу общества**. Если обернуться назад и вспомнить каким было общество 200, 500, 1000 лет назад, то мы однозначно придем к выводу о том, что общественное развитие движется вперед от более простых и примитивных форм к более сложным и совершенным, т.е. общество прогрессирует. Прогресс - направление развития, для которого характерно поступательное движение общества от более низких и простых форм общественной организации к более высоким и сложным. В современной социологии исторический прогресс связывается с процессом модернизации, т. е. переходом от традиционного общества к индустриальному, а затем и к постиндустриальному.

В 1799 году французский инженер Филипп Лебон открыл светильный газ и получил патент на использование и способ получения светильного газа путём сухой перегонки древесины или угля. Это открытие имело огромное значение, прежде всего для развития техники освещения. Очень скоро во Франции, а потом и в других странах Европы газовые лампы стали успешно конкурировать с дорогостоящими свечами. Однако светильный газ годился не только для освещения. Изобретатели взялись за конструирование двигателей, способных заменить паровую машину, при этом топливо сгорало бы не в топке, а непосредственно в цилиндре двигателя.

В 1801 году Лебон взял патент на конструкцию газового двигателя. Принцип действия этой машины основывался на известном свойстве открытого им газа: его смесь с воздухом взрывалась при воспламенении с выделением большого количества теплоты. Продукты горения стремительно расширялись, оказывая сильное давление на окружающую среду. Один компрессор должен был накачивать в камеру сжатый воздух, а другой — сжатый светильный газ из газогенератора. Газовоздушная смесь поступала потом в рабочий цилиндр, где воспламенялась. Двигатель был двойного действия, то есть попеременно действовавшие рабочие камеры находились по обе стороны поршня. По существу, Лебон вынашивал мысль о двигателе внутреннего сгорания, однако в 1804 году он был убит, не успев воплотить в жизнь своё изобретение.

Ленуар не сразу добился успеха. После того как удалось изготовить все детали и собрать машину, она проработала совсем немного и остановилась, так как из-за нагрева поршень расширился и заклинил в цилиндре. Ленуар усовершенствовал свой двигатель, продумав систему водяного охлаждения. Однако вторая попытка запуска также закончилась неудачей из-за плохого хода поршня. Ленуар дополнил свою конструкцию системой смазки. Только тогда двигатель начал работать.

К 1864 году было выпущено уже более 300 таких двигателей разной мощности. Двигатель Отто отличается от двигателя Ленуара: цилиндр вертикальный, вращаемый вал помещался над цилиндром сбоку. Вдоль оси поршня к нему была прикреплена рейка, связанная с валом. Вращающийся вал поднимал поршень на 1/10 высоты цилиндра, в результате чего под поршнем образовывалось разрежённое пространство и происходило всасывание смеси воздуха и газа. Затем смесь воспламенялась. Ни Отто, ни Ланген не владели достаточными знаниями в области электротехники и отказались от электрического зажигания. Воспламенение они осуществляли открытым пламенем через трубку. При взрыве давление под поршнем возрастало примерно до 4 атм. Из-за более полного расширения продуктов сгорания КПД этого двигателя был значительно выше, чем КПД двигателя Ленуара и достигал 15 %, то есть превосходил КПД самых лучших паровых машин того времени. Этот цикл по сей день лежит в основе работы большинства газовых и бензиновых двигателей.

Нынешние силовые агрегаты не блещут надёжностью. Казалось бы, технологии становятся все более совершенными, но на запасе прочности ДВС это не сказывается. Почему «убийца» двигателей сейчас на порядок больше, чем раньше?

Проблема № 1. Усложнение строения двигателей.

Жесткие нормы расхода горючего и показателей экологичности сыграли с конструкторами ДВС злую шутку. Требования растут, а инновационных идей, способных в корне изменить конструкцию ДВС немного. Непосредственный впрыск, компрессоры, изменяемые фазы ГРМ, да и турбонадув — это придумки ещё XX века. Механический наддув и вовсе использовался в моторах ещё в 1930 годах. Но со временем проявились и минусы. Количество составных узлов и деталей в ГРМ увеличилось, а это привело к усложнению и удорожанию обслуживания мотора. Затем автопроизводители стали использовать электронный впрыск горючего. А заодно внедрили и различные электронные системы управления мотором. Они позволяли «передать в одни руки» контроль за впрыском, трансмиссией и зажиганием, что позволило существенно «прокачать» показатели моторов.

Проблема № 2. Меньше трения

Старания конструкторов снизить внутреннее трение в ДВС также обернулось ухудшением в плане надежности. Ведь подшипники скольжения они банально уменьшили в размерах. Затем очередь дошла до поршней, поршневых пальцев, распредвалов, шеек коленвалов и далее по списку. Никто не спорит: появляются новые, более прочные сплавы, которые применяются для деталей моторов. Но факт остается фактом: уменьшенные силовые агрегаты стали бояться перегрузок и реагировать на них соответствующим образом.

Проблема № 3. Увеличение рабочей температуры

Чтобы повысить показатели экономичности и экологичности, производители стали поднимать и рабочую температуру двигателя. Для оптимизирования температурного режима, пошли на ухищрения — и отдельные контуры охлаждения головки и блока цилиндров, и «умные» термостаты. Но и здесь чуда не произошло: высокая температура пагубно влияет на масло, ускоряя процесс его «старения». Детали двигателей, выполненные из пластика и резины, стали в условиях высокой температуры быстрее «умирать».

Проблема № 4. Экономия времени

Автопроизводители практически перестали выделять время на всестороннее тестирование своих детищ на стендах и предсерийных образцах. Ради экономии они ограничиваются компьютерным моделированием, но этого оказывается недостаточно для выявления конструктивных недочетов. В итоге с конвейера сходят недоработанные механизмы.

Проблема № 5. Неблагоприятная обстановка

Моторы работают в жестких городских режимах, да еще в паре с новыми АКПП, которые всеми силами стараются снизить «аппетит» машины. Это приводит к перегрузке двигателей. Горючее такой подход экономит, но силовым агрегатам приходится расплачиваться за это — в том числе, своим «долголетием».

Естественно научные исследования в развитии ДВС будет продолжаться еще не одно десятилетие, так как будущее принадлежит конструктивно сложным моторам и двигателям.

М.Д. Кожбантаева

**Индустриально-технологический колледж г. Семей
Руководитель – С.А. Тихоненко, преподаватель физики**

ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЕ. ЧТО МОЖЕМ СДЕЛАТЬ МЫ?

Температура земли за последние 100 лет повысилась, климат нашей планеты меняется не в лучшую сторону. Причины - ураганы, наводнения и засухи дальше все будут усиливаться и ужесточаться. Главными виновниками изменения климата являются углеводороды, парниковый газ и разрушители озона, разогревающие атмосферу.

Почему энерго-? Потому что растущий спрос на энергоресурсы превышает ограниченные природные ресурсы. Пока в мире преобладают невозобновляемые источники энергии. По данным Всемирного энергетического Совета запасов газа хватит на 55 лет, нефти на 56 лет, угля чуть более 100 лет.

Энергия - это общая количественная мера движения и взаимодействия всех видов материи, это физическая величина, характеризующая способность тел. А энергетика - это отрасль деятельности человека, которая занимается преобразованием, распределением и использованием всех энергоресурсов

Энергоресурсы бывают невозобновляемые и возобновляемые. Невозобновляемые: полезные ископаемые - уголь, нефть, газ и др. АЭС используют уран, который образует радиоактивные отходы, представляют опасность при утечке (Чернобыльская АЭС)

Возобновляемые источники энергии – солнце, вода, ветер, биомасса, тепло Земли. Эти источники – дары природы.

В 2012 г. ЗРК «Об энергосбережении и энергоэффективности», Программа «Энергосбережение – 2020», Правила проведения энергоаудита и т.д. В 2017 году в Астане будет проведена всемирная выставка достижений в сфере использования возобновляемых источников энергии, с учетом экологической чистоты, низкой стоимости и безвредности для окружающей среды. Для отбора на данную выставку представлены 5 тем и уже 189 казахстанских проектов, в т.ч. 15 проектов по ВКО.

Для того, чтобы анализировать как эффективно используются энергоресурсы - используется индикатор Энергоемкость экономики: из статистики берется количество потребленной энергии и делится на величину ВВП.

Потери энергии в РК: на стадии производства и транспортировки – 40%, при потреблении 50-60%. Структура энергопотребления Казахстана промышленность - 50%, транспорт - 20%, ЖКХ - 30%. В колледже экономия около 360000 тенге. в год.

«Альтернативное снабжение», «альтернативное потребление» (смесители с фотоэлементом, энергосберегающие лампы).

Примеры энергосбережения «Что можем сделать мы?»: длинные шторы, мебель поглощают до 20% тепла; при использовании душа, а не ванны – экономия в 3 раза, стальная посуда с ровным дном и размером дна совпадающим с размером конфорки - экономия до 40%, режим «standby» у бытовых приборов – экономия до 10%, стирка при полной загрузке - экономия до 20 кВт/ч в месяц, энергосберегающие лампы - до 60% экономии.

Замена ламп на энергосберегающие и применение ламп ЛБ в колледже произведена, окна на пластиковый стеклопакет не заменены, произведена покраска стен и полов в светлые тона.

Можно использовать датчики присутствия людей в помещении, проще говоря датчики движения! С отоплением дела обстоят похуже. Самые основные мероприятия в этом плане – должна быть установка счетчиков тепла (по закону «Об энергосбережении и энергоэффективности» будет дифференцированная оплата в зависимости от наличия либо отсутствия приборов учета тепла!).

Специалисты рекомендуют произвести замену радиаторов отопления на алюминиевые либо биметаллические (в колледже все батареи - чугунные, старые). Можно также установить за ними теплоотражающие материалы типа фольги, чтобы они грели помещение, а не стену.

Здесь все довольно просто, счетчик воды установлен, остается рекомендовать заменить смесители вентильные на смесители шаровые. Так как такие смесители более чувствительны к регулировке и простота ее конструкции обеспечивает большой срок эксплуатации (износ существующих смесителей на 48%). Через протекающий кран (10 капель в минуту) потери до 2000 л воды в год!

Энергосбережение – это не только экономия денег, но и забота о планете. Экономия электроэнергии необходима в любое время года, месяца и дня, но особенно она необходима в те часы, когда электростанция перегружена. Обычно это утренние и вечерние часы.

Шахмұрат. М. М.,
КГКП «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.
Жетекшісі: Қасымжанова Ш.А.
Адамзат құндылықтары мен мәдени мұра

Құндылық - мәдениеттің құрамдас бөлігі. Мәдениеттің құрамдас бөлігі болуы себепті құндылық адамдардың өзін ұстауын реттейді, олардың шынайы тәртібін айқындайды. Мәдениет құндылықтары, тиісінше, материалдық және рухани болып бөлінеді. Құндылықтардың мазмұны қоғамның мәдени жетістіктерімен шарттастырылған. Құндылықтар әлемі, сөздің кең мағынасында, мәдениет әлемі деген сөз. Ол адамның

рухани қызмет аясы, оның санасының дұрыстығын айғақтаушы, адамның рухани байлығының өлшеуіші іспетті. Құндылықтарды мүдделердің қарапайым жалғасы немесе бейнеленуі ретінде қарастыруға болмайды. Олар салыстырмалы өзінділікке ие. «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы – мәдени, экономикалық және әлеуметтік капитал, жалпы адамзаттық мәдениеттің құрылымдық бөлігі, этнос, қоғам, адам парасатының дамуы мен құрылуының бастауы, тарихи естеліктердің маңызды қоймасын жасау және қорғау бағдарламасы. Ежелгі тарихтың негіздерін бүгінгі күнмен қосатын жолды құрап, уақыттың үзіліссіз байланысын көрсететін қазіргі дау-дамайдағы адамзатқа қажетті көп қырлы қоғамның тарихи тәжірибесін зерттейді. Тарихи-мәдени мұрамен хабардар етіп, тек тарихты ғана емес, сонымен қатар болашақта болатын жағдайды баяндайды. Сондықтан да, Елбасымыз осыдан 14 жыл бұрын, яғни 2003 жылы сәуірде Қазақстан халқына жолдауында арнайы «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруды тапсырған болатын. Елбасының жолдауымен қабылданған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы қазіргі Қазақстанның әлемдік өркендеуінің дәлелі. Сонымен бірге, әлемге ұлттық рухани ескерткіштер байлығын паш етеді. Бағдарламаны қабылдағаннан кейін 2004 жылы 51 тарихи және мәдени ескерткіштің реставрациялық жұмысы аяқталып, 39 қалашық пен қорғандарға археологиялық зерттеулер жүргізілді. 218 нысанды қамтыған Қазақстанның тарихи-мәдени және тарихи ескерткіштерінің мемлекеттік тізімі дайындалды. Ұлттық мәдениет үшін аса маңызды 30 сәулеттік және археологиялық қосымша ғылыми зерттеулер жүргізілді.

Ұлттық мәдени мұраны толық зерттеу жүйесінің құрылуы бағдарламаны құруда аса маңызды болмақ. Республика тәуелсіздік алғаннан кейін толық гуманитарлық білім беру қорын құру мақсатында мемлекеттік тілде алғашқы қадамдар жасалды. Олардың қорытындысы бойынша ғылыми топтарда бұдан бұрын белгілі Қазақстанның сәулеті, этнографиясы, тарихы бойынша шамамен бес мың жазба және баспалар алынды. 350-ден астам кітап, олардың ішінде этнография, археология, тарих бойынша сериялар, жаңа энциклопедиялық сөздіктер шығарылды.

Адам өміріндегі маңызды құндылықтың бірі – шыққан тегі, генеалогиялық дамуы, жеті атасы. Қазақтарда мұны шежіре деп атайды.

Шежіреде ұлы тұлғалардың өмірбаяны, қазақ халқының ерліктері жайлы, генеалогиялық шығу тегінің тарихы, этногенетикалық ауызба ауыз жеткізілген аңыздар мен діни мифтер (рауяттар, хикаялар және т.б.) түріндегі әр түрлі хронологиялық пласттар бойынша тарихи мәліметтер жазылған. Шежіре материалдарының мазмұны тектілік, қазақтардың шығу тегі мен қасиеттерінің жүйелілігін сипаттайтын ақпараттар, қазақтың тегі мен руы және субэтникалық топтардағы, сондай-ақ халықтың тарихи, атақты тұлғалары туралы мәліметтер қазіргі кезде әңгіме, тізім, сызбалармен берілген.

Қазақтың генеалогиялық дәстүрінің ерекшелігі еркек тарапынан шығу тегі, руы мен атадан балаға беріліп отыратын есебі болып табылады, алайда, зерттеулер көрсеткендей генеалогиялық аңыз әңгімелерде әйелдердің шығу тегіне аз мән берілген; қазақ шежіресі дәстүрлі институттардың өмір сүруіне қызметінде, мәдени өзіндік тұрмыстың сақталып қалуында нақты идеялық маңызға ие. Негізінен шежіреде адамның шығу тегі, тайпа, қоғамдастықтар (этникалық топтар, ру, тайпа); саяси биліктің маңызы туралы (қағанаттар, хандық, сұлтандар), рухани элита (қожа, сопы, бақсы) және халықтық элита (би, батыр, ақсақал), құрылым (хандық, ру, ел, жұрт); дәстүрлер (культтар, сенімдер, обрядтар, қоғамдастық) жайлы мәліметтерден тұрады; Шежіре бізге тарихи сананың дәстүрлі формасын, әртүрлі тарихи дәуірлердің тарихи естеліктерінен үзінділерді жеткізеді. Генеалогиялық әдіспен адамның кейбір қабілеттерінің мысалы, музыкаға, шешен сөйлеуге, математикаға бейімділігі және т.б. тұқым қуалайтындығы анықталған. Ондай қасиеттер ұрпақтан-ұрпаққа беріледі. Айталық музыкаға қабілеттілік әйгілі Бахтардың әулетінде болған. Мұндай мысалдарды өзіміздің қазақ дарындыларынан да келтіруге болады. Ұлы Абайдың әкесі Құнанбай әулетінен тараған ұрпақтардың ішінде ақындар, сазгерлер, шешен сөйлейтіндер көп болған. Олар: баласы, қазақтың жазба әдебиетінің

негізін салушы — Абай (Ибраһим); немерелері — Шәкәрім, Әбдірахман, Мағауия, Ақылбай және т.б.

Артына мол мұра қалдырған Шәкәрім Құдайбердіұлы 1858 жылдың 24 шілдесі күні бұрынғы Семей облысының Абай ауданында туып, 1931 жылдың 21 қыркүйегінде сол мекенде қайтыс болды. Шәкәрім - ұлы Абайдың немере інісі, нақтырақ айтсақ, Құнанбайдың үлкен әйелі Күнкеден туған Құдайбердінің баласы.

Шәкәрім-кемеңгерақын,көрнекті жазушы, саясаткер, ағартушы,философ ,аудармашы, әрі композитор. Бұл қасиеттердің тұлға бойына қонуын мына нұсқадан көруге болады.

I.Ата ұрпағы Олжай –батыр

II.Әке ұрпағы Айдос

III.Өзінің ұрпағы Ырғызбай - ел басқарған

IV.Балалар ұрпағы Өскенбай -шаруаға жайлы, билікке әділ кісі

V.Немерелер ұрпағы Құнанбай- тік мінезді,қатал, шешен

VI.Шөберелер ұрпағы Құдайберді -қазақтың көне қисса–дастандарын, ақын, жыраулардың өлең, жырларын жатқа айтатын кісі

VII.Шөпшектер ұрпағы Шәкәрім –зерек,зейінді

Құнанбайдың дарындылық қасиетін көрсететін шежірелік карта

I.Ата ұрпағы Құнанбай- тік мінезді,қатал, шешен

II.Әке ұрпағы Құдайберді -араб, парсы, түрік, орыс тілдерін жетік білді.

III.Өзінің ұрпағы Шәкәрім- ақын, жазушы, философ, тарихшы, композитор.

IV.Балалар ұрпағы Ахат-зерек,әкесінің өлең, жырларын жатқа айтатын кісі

Абайдың дарындылық қасиетін көрсететін шежірелік карта

I.Ата ұрпағы Құнанбай- тік мінезді,қатал, шешен

II.Әке ұрпағы Абай -талантты ақын, парасатты ой иесі

III.Өзінің ұрпағы Әбдірахман,Мағауия,Ақылбай.

Қазақтың шежіре айту дәстүрі өзіндік бір ерекше дүние. Халқымызда ата таратуға ерекше мән берілгені мәлім. Соған орай айтылған «Жеті атасын білмеген – жетесіз», «Жеті атасын білген ер, жеті жұрттың қамын жер» деген ертеден қалған аталы сөздер әркімнің өз шығу тегін білуіне қалай мән берілуі керектігінің айғағы іспетті.

Шежірешілік кешегі көшпелі қоғамдағы әрбір қазақ үшін темір қазықтай құбылыс болған. Шежірені білу, соған жүгіну арқылы қазақ қоғамы өзінің біртұтастығын сақтап келді. Шежірешілдік қазақ қоғамы үшін тіршіліктеріне тірек болған халықтық ереже ретінде өмірдің барлық саласында ерен қызмет атқарған реттеуші жүйе болып келді. Бір сөзбен айтқанда, шежірешілдік қазақ қоғамының тарихи санасын қалыптастырушы қасиетімен сол замандағы қоғам өмірінде берік орын алған тұтастандырғыш құбылыс деп қарастырамыз. Ол жөнінде Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Шежіре халықты біріктіруші, тұтастандырушы сипатта рөл атқаратын идеологиялық құрал болатынын» тарихи еңбегінде ерекше атап өтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М. Әуезов. Абай Құнанбаев. Мақалалар мен зерттеулер. Алматы, 1967. 244-б.

2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы //Қазақстан мұғалімі, 2007, №2.

3. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан болашағы қоғамының идеялық бірлігінде.-Алматы, 1993.-10б.

4. Ашимбаев Д.Р. Қазақстанда кім кім болып табылады: Биографиялық энциклопедия. – 7-ші бас., тол. – Алматы: Credo, 2003.

5.Қазақстан Ұлттық энциклопедия.Алматы.2001.3 том.398 бет

6. Нұрмұратов С.Е., Сағиқызы А. Ұлттық рух мәселесі хақында // Халықаралық конференция материалдары. Алматы 2006. 176 б.

Бедер Б.А.

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Бекмухамбетова М.Б.
АВТОМОБИЛЬ – СЛИШКОМ БОЛЬШАЯ РОСКОШЬ?

*При современном машинном обилье
Трудно по жизни пройти до конца.*

В.Высоцкий.

За последние 50 лет население планеты удвоилось, а количество автомобилей выросло в 10 раз. Для многих городов разных стран мира, даже не очень больших, привычными стали автомобильные пробки. Автомобиль стал не просто средством передвижения, а необходимым атрибутом нашей жизни. В США одна машина приходится на 1,3 человека. Принято говорить: «Автомобиль не роскошь, а средство передвижения». К сожалению, по наличию автомобиля и его марке определяют социальный статус человека. Многие люди, не имеющие автомобили, стараются его приобрести. Развитие автомобильной инфраструктуры – строительство дорожной сети, магазинов, станций технического обслуживания – способствует росту экономики любой страны. Меры, принимаемые нашим правительством для поддержки автомобильных заводов Казахстана в период кризиса, необходимы для развития экономики. Неужели столь очевидны плюсы при использовании автомобилей?

На первый взгляд развитие автомобилестроения приносит государству экономическую выгоду. Но экономический ущерб от загрязнения окружающей среды, например в США, достигает 10 млрд долл. в год (по данным Вашингтонского института мировых ресурсов), ежегодный ущерб от автомобильного транспорта России составляет 6-7 млрд. дол. в год, по Казахстану – 2-3 млрд. Эти данные свидетельствуют, что экономическая выгода не столь очевидна. К тому же использование автотранспорта вызывает химическое загрязнение, акустическое загрязнение, увеличивает количество мусора.

Доля автотранспорта в суммарных выбросах в атмосферу с средним составляет 45%, в крупных городах доходит до 90%. Слитое обработанное масло одного автомобиля способно привести в негодность годовой запас питьевой воды для 50 человек. При сжигании в двигателе внутреннего сгорания 1 л бензина образуется 2 кг углекислого газа и другие вещества. Учитывая количество автомобилей, можно утверждать, что автотранспорт вносит значительный вклад в глобальное потепление климата. Определенный ущерб окружающей среде приносит утилизация покрышек и аккумуляторов.

Более подробно разберем некоторые последствия сгорания бензина в двигателях, ведь выхлопные газы содержат около 200 различных химических соединений.

Загрязнитель	Воздействие на природу и организм человека
Углекислый газ	Вызывает парниковый эффект, вызывает смог
Угарный газ	Расстройство зрения, внимания, моторно-зрительной координации
Оксиды азота	Кислотные дожди, вызывает смог
Диоксины	Вызывает смог, мутаген
Бензапирен	Мутаген, канцероген

В бензин для повышения детонационной стойкости (октанового числа) добавляют этилированные жидкости, на 50% состоящие из тетраэтил- или тетраметил свинца.

Соединения свинца высокотоксичны, накапливаются во внутренних органах, поражают нервную систему, у детей вызывают проблемы с развитием, млокровие, слабоумие, повреждают печень и другие органы. По данным экологов, 9 % детей нуждаются в лечении от накопления в организме свинца. Соединения свинца способствуют образованию чрезвычайно опасных диоксинов, которые являются мутагенами.

Можно ли улучшить работу двигателя и тем самым уменьшить количество выбросов?

- Использование улучшенных марок бензина. При добавлении метилового, этилового спиртов, эфиров сгорание идет более полно.
- Метилловый спирт сопоставим по цене с бензином. Имеет высокое октановое число. Не требует больших затрат для переделки двигателя.
- Этиловый спирт стоит вдвое дороже бензина, дает меньше энергии на треть. Используется смесь из 9 частей бензина и 1 части этилового спирта. Получают этанол из растительного сырья. Перевод на эту смесь требует выделения под посеы большего количества посевных площадей. Увеличивается выброс углеводов и оксидов азота.
- Сжатый природный газ – самый перспективный вид топлива. При горении газа заметно уменьшается количество выбросов, кроме оксида азота. Увеличивается срок службы двигателя. Полностью исчезает детонация, октановое число газа – 105. Сжатый газ экономичнее бензина. Могут быть утечки
- Электромобили, естественно, не выдают выбросов в атмосферу, но имеют более низкую скорость и дальность пробега без подзарядки. Себестоимость высокая, но в эксплуатации выгоднее.
- Автомобили на водородных топливных элементах представляют пока экзотику. Нужны технические усовершенствования таких автомобилей.

Советы водителям:

1. Выбирайте самую экономичную модель.
2. Поддерживайте автомобиль в исправном техническом состоянии, что позволит уменьшить выбросы на 40%. Старайтесь избегать ненужных поездок.
3. Больше ходите пешком, используйте общественный транспорт. Если бы каждая машина перевозила не одного а двух пассажиров, мы бы сэкономили 82 млн литров бензина в год и уменьшили бы выбросы углекислого газа на 163 млн кг.
4. Глушите двигатель, не допускайте его работы на холостом ходу. Следите, чтобы шины были накачаны до рекомендованного давления. Проводите балансировку колес и отладку двигателя.

Надеяться на то, что водители станут сознательными и будут соблюдать определенные правила для снижения выбросов, трудно. Необходимы меры регулирования на государственном уровне.

Рекомендации к изменению транспортной политики государства:

1. Избегать чрезмерного инвестирования в автомобильную промышленность и инфраструктуру в ущерб развитию общественного транспорта.
2. Устанавливать налоги с таким расчетом, чтобы они покрывали расходы на автотранспорт, ложающиеся на общество в целом: стоимость загрязнения, климатические изменения, затраты на здравоохранение.
3. Планировать урбанизированные центры большой плотности для уменьшения использования автомобилей.

4. Ввести расширенную ответственность производителей автомобилей за утилизацию использованных машин.
5. Предусмотреть государственные дотации производителям экологически чистых машин и льготы владельцам таких машин.

Социальные и экологические выгоды общественного транспорта

Если человек едет не на личном автомобиле, а автобусом, то атмосфера на 25% меньше загрязняется оксидами азота, выбрасывается на 80% меньше угарного газа, затрачивается на 90% меньше углеводов. Метро перевозит в 35 раз, электричка в 25, трамвай в 15 раз больше людей, чем современное шоссе. Благодаря этому разгружаются дороги и уменьшаются пробки. В пробках содержание вредных выбросов в выхлопных газах машин в 3 раза больше, чем при движении.

Очевидно, что с ростом количества машин увеличивается опасность для самих автомобилистов и пешеходов.

Вывод. Развитие автомобильной промышленности, несмотря на очевидные выгоды, несет большую экологическую опасность обществу. Необходимы государственные меры по снижению такой опасности.

Литература:

1. Химия. Приложение 1 сентября №4 2011;
2. Материалы конференции. 2016г;
3. Информационно-аналитический журнал «Экология и устойчивое развитие», №1 2013г

Актанов Тлек

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Куттыгожина А.С.

ДВУМЕРНОЕ МНОГООБРАЗИЕ

ДВУМЕРНОЕ МНОГООБРАЗИЕ-

топологическое пространство, каждая точка которого обладает окрестностью, гомеоморфной плоскости или полуплоскости. Д. м.

наиболее наглядный класс многообразий: к ним относятся сфера, круг, лист Мёбиуса, проективная плоскость, бутылка Клейна и др.

Точки, имеющие лишь такие окрестности, которые гомеоморфны полуплоскости (если он и есть), образуют краймногообразия.

Важнейший класс Д. м. составляют замкнутые ориентируемые Д.<м., или замкнутые поверхности. Простейшая из них - сфера S^2 -

поверхность рода 0. Поверхность рода g получается из S^2 удалением $2g$ парнепересекающихся дисков и отождествлением с каждой парой граничных окружностей границ изогнутого оцилиндра (рис. 1).

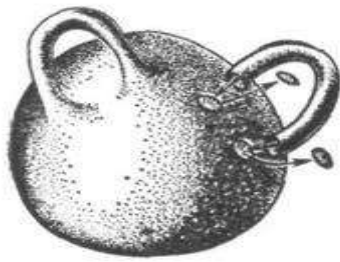


Рис. 1.

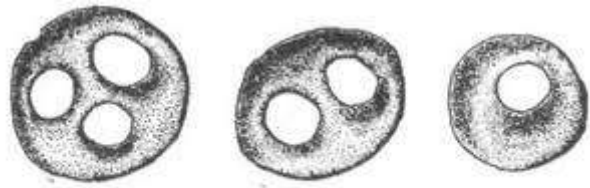


Рис. 2.

Этот процесс наз. приклеиванием ручек, а замкнутая поверхность рода g сферой с g ручками (рис. 2).

Более широкий класс Д. м. составляют компактные ориентируемые Д. м., или поверхности с краем, получаемые из k -л. замкнутой поверхности удалением внутренних точек конечного числа непересекающихся дисков. Их границы образуют край возникающего Д. м. Родом этого Д. м. считается род исходной поверхности (рис. 3).

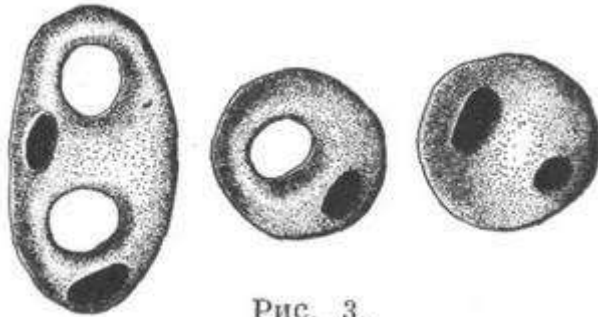


Рис. 3.

Д. м. рода 0 - диск или диск с дырами. В другой класс Д. м. входят компактные неориентируемые Д. м. Они также могут быть замкнутыми и с краем. Простейшее среди них - *Мёбиус лист* (рис. 4).

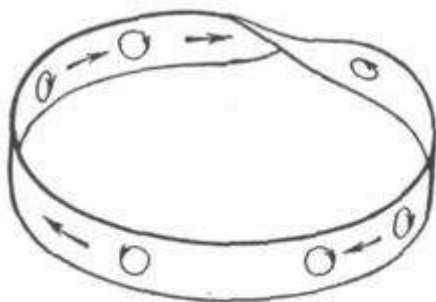


Рис. 4.

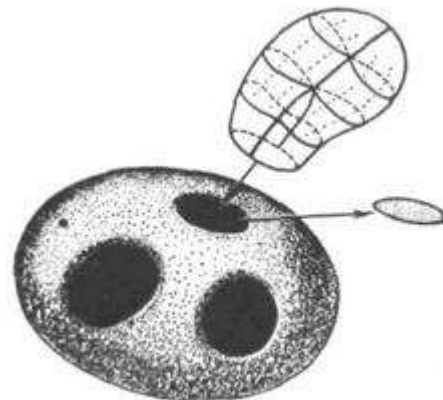


Рис. 5.

Он не может быть ориентирован, т. е.

на нем нельзя выбрать одновременно для каждой точки направления вращения вокруг него так, чтобы эти направления переходили друг в друга непрерывно. Другой пример - проективная плоскость $\mathbb{R}P^2$; любая окрестность каждой проективной прямой на $\mathbb{R}P^2$ содержит лист Мёбиуса и поэтому $\mathbb{R}P^2$

также неориентируема. В общем случае компактные неориентируемые Д. м. получаются и из замкнутых поверхностей удалением внутренних точек непересекающихся дисков и закле-

йкойих (не обязательно каждого) листами Мёбиуса (на рис. 5 лист Мёбиуса представлен в виде скрещеннойкрышки, т. е. с самопересечением по отрезку).

Проективная плоскость RP^2 получается из сферы заменой одного диска на лист Мёбиуса. Если заменить листами Мёбиуса два диска, то получится *Клейна поверхность* (рис. 6), ее удобно изображать также как сферу с неориентируемой ручкой.

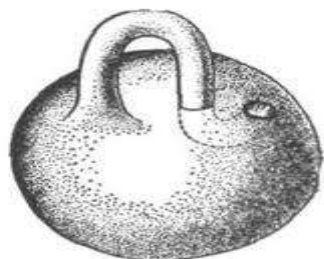


Рис. 6.

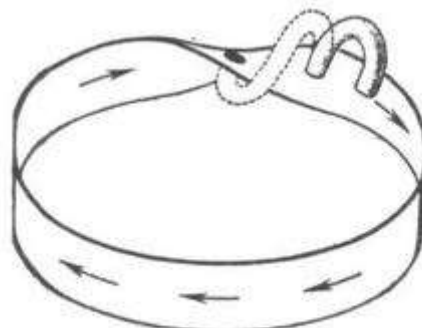


Рис. 7.

Вообще, приклепку двух листов Мёбиуса можно заменить приклейкой одной неориентируемой ручки, и наоборот. С другой стороны, если обвести один конец обычной ручки по средней линии листа Мёбиуса, то эта ручка станет неориентируемой (рис. 7).

Таким образом, в неориентируемом Д. м. любую ручку можно заменить на два листа Мёбиуса, и наоборот.

Сферами с ручками или с листами Мёбиуса и, возможно, с удаленными дисками исчерпываются всекомпактные связные (состоящие из одного куска) Д. м. Некомпактные Д.

м., напр, плоскость R^2 , полуплоскость R^2_+ и вообще любое открытое подмножество любого компактного Д. м., могут быть очень сложно устроены. Напр., если на R^2 взять бесконечное число дисков, уходящих на бесконечность, и заменить их на ручки или листы Мёбиуса, то получится Д. м., которое не является открытым подмножеством никакого компактного Д. м. (рис. 8).

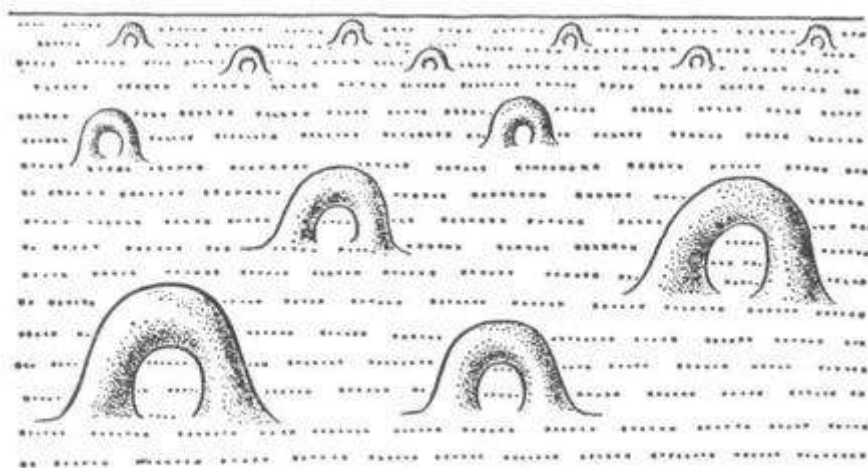


Рис. 8.

Литература

- [1] Александров П. С, Ефремович В. А., Очерк основных понятий топологии, М.-Л., 1936;
- [2] Гильберт Д., Кон-Фоссен С, Наглядная геометрия, пер. с нем., 2 изд., М.-Л., 1951;
- [3] Бакельман И. Я., Вернер А. Л., Кантор Б. Е., Введение в дифференциальную геометрию "в целом", М., 1973;

Мержан Бақытбекұлы,
КМҚК «Геологиялық барлауколледжі», Семей қаласы
Жетекші: Куттыгожина А. С.
САНДАРДЫҢ БӨЛШЕКТЕНУІ

Сандардың бөлшектенуі туралы ең алғаш жасалған тұжырмада 1740 жылы жасалды. Оның авторы Эйлер болған. Эйлер жасаған тұжырымдама негізгі формула бар:

$$\sum_{n=0}^{\infty} p(n)x^n = \prod_{k=1}^{\infty} \frac{1}{1-x^k}$$

Одан кейін негізгі шексіз функция қарастырылады:
 $(1-x)(1-x^2)(1-x^3) = 1-x-x^2+x^5+x^7-x^{12}-x^{15}+x^{22}+x^{26}-x^{35}-x^{40}+\dots$

және осы формуладан бізде q – саны жұп сан болу керек. Сондықтан,

$(3q^2 - q)/2$ формуласын қолданамыз. Сонда біздің формуламыз

$$\prod_{k=1}^{\infty} (1-x^k) = \sum_{q=-\infty}^{\infty} (-1)^q x^{(3q^2-q)/2}$$

формуласына айналады.

Бұл формуларлардың қолдануының негізгі мақсаты ірі сандардың бөлшектену санын табу болып табылады. Тағы да, асимптотикалық тәсілі бар. Оны Харди и Рамануджаном зерттеген болатын. Соңында, бұл зерттеулердің барлығын дәлелдеген ғалым Радемахер болатын.

$$p(n) \sim \frac{\exp\left(\pi\sqrt{\frac{2}{3}}\sqrt{n-\frac{1}{24}}\right)}{4n\sqrt{3}}$$

бұл формуланы ары қарай зерттеп шығаратын болсақ:

$$p(n) = \frac{1}{\pi\sqrt{2}} \sum_{k=1}^{\infty} A_k(n) \sqrt{k} \frac{d}{dn} \left(\frac{\sinh\left(\frac{\pi}{k}\sqrt{\frac{2}{3}}\left(n-\frac{1}{24}\right)\right)}{\sqrt{n-\frac{1}{24}}}\right)$$

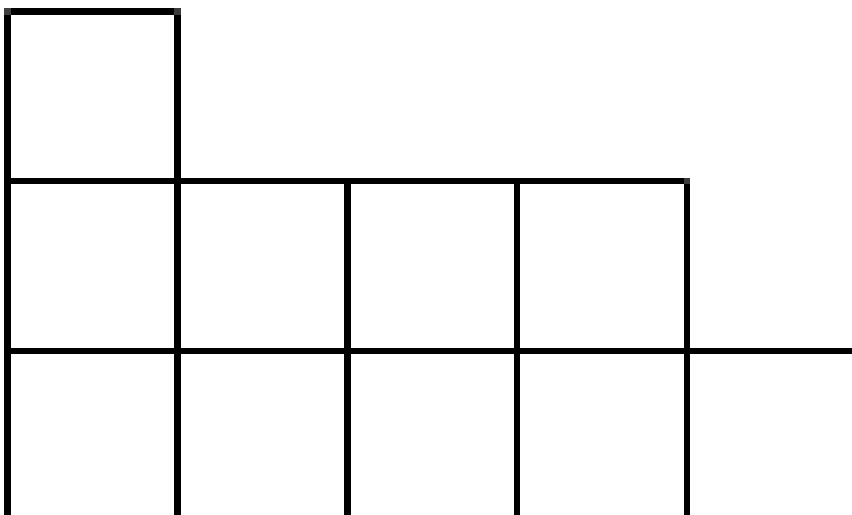
формуласы шығады, бұл да шығаруға ыңғайлы формулалардың бірі.

Шығарудың тағы бір жолы бар. Ол рекурренттік формула: оның негізі рекурренттік жүйе.

$$P(n, k) = \begin{cases} P(n, k-1) + P(n-k, k), & k \leq n, \\ P(n, n), & k > n, \end{cases}$$

Ең оңай жолдардың бірі Юнга тәсілі. Бұнда біз әр-санды бір геометриялық

фигурамен көрсетеміз. Мысалы:



Және де, осы тәсілге өте ұқсас тәсілдердің бірі Феррерс тәсілі. Бұнда дәл солай , бірақ фигура орнына нүктелерді қоямыз. Мысалы:



Мысалдар: Осыған мысал келтіретін болсақ 4 санын алайық. 4 Санының бөлшектенуі саны $n=5$ болады. Олар $\{2;2\}$, $\{1;1;1;1\}$, $\{3;1\}$, $\{4\}$, $\{2;1;1\}$. Осындай сандардың бөлшектенуге байланысты өзінің кестесі бар.

n	$p(n)$	бөлшектену
1	1	{1}
2	2	{1,1}, {2}
3	3	{1,1,1}, {2,1}, {3}
4	5	{1,1,1,1}, {2,1,1}, {2,2}, {3,1}, {4}
5	7	{1,1,1,1,1}, {2,1,1,1}, {2,2,1}, {3,1,1}, {3,2}, {4,1}, {5}
6	11	
7	15	
8	22	
9	30	
10	42	
20	627	
50	204 226	
100	190 569 292	
1000	24 061 467 864 032 622 473 692 149 727 991	

Қолданылған әдебиеттер

1.Бурман Ю. М. Разбиения и перестановки // Летняя школа «Современная математика». — 2004.

2.Вайнштейн Ф. В. Разбиение чисел // Квант. — 1988. — № 11. — С. 19-25.

Беспалов Владимир
КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Куттыгожина А.С.
РЕШЕНИЕ СУДОКУ

Судoku-ЭТО головоломка с числами. Задача обобщённого судoku на поле $N^2 \times N^2$ является NP-полной, так как к ней сводится задача о заполнении латинского квадрата.

Долгое время оставался открытым вопрос о минимальном количестве подсказок, необходимых для однозначного решения судoku. В частности, не было известно, существует ли однозначно решаемая судoku с 16 подсказками. Проект распределённых вычислений на платформе BOINC занимался поиском такой судoku. В январе 2012 года появилось доказательство того, что однозначно решаемых судoku с 16 подсказками не существует.

Лучший метод решения — записывать числа-кандидаты в вершине левого угла ячейки, а затем вычёркивать невозможные по правилам игры числа из данной ячейки. После этого можно увидеть именно те числа, которые могут занимать данную ячейку. Играть в судoku рекомендуется медленно, так как это расслабляющая игра.

Сначала смотрят на ряды, столбцы и блоки 3×3 с наиболее заполненными квадратами: легче решить там, где вариантов меньше. При заполнении ячейки нужно проверить столбец, ряд и блок 3×3 . Нужно проверить, что все другие 8 чисел не дублируются.

Когда в судoku осталось несколько открытых ячеек в блоке 3×3 и только одна ячейка подходит для данного числа, то именно это число нужно записать в данную ячейку. Перед заполнением следует удостовериться, что вписываемое в ячейку число не будет встречаться в другой ячейке в том же столбце, строке или в блоке 3×3 .

Когда в одном столбце, строке, или блоке 3×3 три любых ячейки имеют числа-кандидаты $\{1,2; 1,2; 1,3\}$, то число для третьей ячейки должно быть 3. Потому что, если бы это было число 1, то в одной из первых двух ячеек было бы число 2, а в другой не было бы ничего, но такого быть не может, поскольку все клетки должны быть заполнены.

Имеются две стратегии, используемые для увеличения скорости решения головоломки.

Выбрать число, которое было найдено для большинства строк, столбцов или блоков 3×3 в sudoku. Для каждого блока 3×3 , который не содержит это число, ищутся другие блоки 3×3 в том же самом ряду и столбце блоков 3×3 , которые содержат это «наиболее решённое число» и в решаемом блоке, исключаются места, где это число, не может быть вписано в ячейку. Таким образом найдётся единственная ячейка для этого числа.

Пример:

2					5	8	9	
	6			9		7	1	
9			7					4
				6			5	8
		6				4		
5	9			3				
3					8			7
	4	9		2			8	
	8	5	1					9

Число 9 встречается 6 раз в шести блоках 3×3 . Таким образом, число 9 можно смело ставить в центральном нижнем блоке 3×3 в верхнем левом углу, а также в центральном правом блоке 3×3 в первой ячейке первого ряда. В центральном блоке 3×3 число 9 может стоять только в третьей ячейке второго ряда.

Пример:

	4			8				7
		3	7		2			9
			6	3	5			
	7					2		
9	1						3	8
		5					7	
			1	2	7			
8			4		3	1		
2				5			6	

Середина верхнего ряда блоков 3×3 и середина нижнего ряда блоков 3×3 почти полностью заполнены. В середине верхнего блока три нерешённых числа — 1, 4, и 9. Анализируя такую ситуацию, можно вписать число 4 в центр блока, число 1 в правый верхний угол, а число 9 — в левый верхний угол. Аналогично можно поступить с нижним центральным блоком 3×3 : в нём отсутствуют числа 6, 8 и 9. Ячейки заполняются последовательно: число 6 ставим в центр, число 9 в нижний правый угол, а число 8 в нижний левый угол.

Наиболее сложные sudoku можно решать методом исключения («нить Ариадны»), для этого на отдельном листе в клеточку записывается текущее положение дел, выбирается поле, в котором могут стоять только два числа, при подстановке которых

определяется как можно большее число пар в других клетках. Выбирается одно из чисел пары и подставляется в черновик. С вероятностью 50 % решение заведёт в тупик — что означает, что выбранное число было неправильным. В таком случае нужно «смотреть нить» — вернуться к «развилке» и выбрать и подставить другое число. Если не было допущено ошибок в решении, подставленное число будет единственным верным. Подобный подход подробно описал Cleve Moler, создатель пакета для научных расчётов MATLAB.

Литература

1.К. Кноп. Магический квадрат или Числа на плацу // Компьютерра. — Вып. 09.09.2000.

2.И. Г. Сухин. Судоку и суперсудоку на шестнадцати клетках для детей. — М.: АСТ, Астрель, 2006. — 128 с. — ISBN 5-17-036566-7.

Иоселиани А.Э.,
КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Москальцева М. С.
Массив «Дельбегетей».

1. Географическое местоположение памятника

Массив Дельбегетей расположен в Жарминском районе Восточно-Казахстанской области северо-восточнее железнодорожной станции Суыкбулак на семидесятом километре в сторону Алматы.

Площадь охранной зоны массива «Дельбегетей» составляет около 60 км².

2. Описание массива «Дельбегетей»

Одним из замечательных мест в историко-археологическом, природно-ландшафтном, биологическом, географическом и геологическом аспектах предстает Дельбегетейский гранитный массив.

Этот гранитный массив, богатый на месторождения драгоценных и полудрагоценных камней, давно привлекает внимание, как любителей загадок, так и вполне традиционных ученых – историков, археологов, краеведов и геологов..

Название этих гор – Дельбегетей, тоже хранит в себе загадку. С древнемонгольского оно переводится как «драконовы горы», от слова «дракон», и это название вполне оправдано, так как раньше здесь действительно обитали громадные существа – динозавры. Известно, что в кварцевых песках Зайсанской котловины нашими учеными были найдены кости и скорлупа яиц динозавров. Это открытие в 1959 году стало сенсацией для ученых Советского Союза, такая находка была обнаружена впервые в нашей тогда очень большой стране. Отложение окаменелостей в Зайсане называют «динозавровым».

На скалах невысоких гор, расположенных по обе стороны узкой вытянутой долины, по которой проложена проселочная дорога из деревеньки Аскаралы в село Малая Карасу, сохранились древние петроглифы человека, отображающие охоту на животных и быт того времени. Предполагается что данные «петроглифы» на скалах оставило племя *чудь*. Местные краеведы Семипалатинского краеведческого общества часто выезжают в Дельбегетей, изучают его, тем самым обогащая знания о нашем крае.



Как видно, и то, и другое соответствует действительности. Это горный массив со стороны кажется не совсем, может быть, интересным. Но, когда въезжаешь внутрь его, открывается панорама, захватывающая дух: горные ущелья, широкие долины, обрывистые скалы, и ручьи, бегучие из скал, и странные нагромождения древних горных пород.

А так же Дельбегетей богат своими полезными ископаемыми. Есть древние шурфы (пещеры), где добывали олово. Им уже несколько тысяч лет. В горах рудокопы добывали золото, зеленые изумруды, горный хрусталь и многое другое.

Не удивительно, что профессора археологи в восторге от находок на Дельбегетее. Дело в том, что в центральной Европе древние горные выработки давно изучены или исследование затруднено из-за того, что выработки все еще используются. Их очень сложно изучать – уж слишком они повреждены более поздними разработками. Если удастся найти одно-два оружия рудокопов, это считается большой удачей. А в Казахстане археологи обнаружили, так сказать, непаханое поле для научной деятельности. В Дельбегетее находили сотни каменных молотов, лежащих там, где закончилась работа древних мастеров. Несколько образцов находятся в геологическом музее колледжа. Древние разработки абсолютно не повреждены позднейшим человеческим вмешательством, в этом их значение.

А рудокопов этих считали представителями древнего легендарного племени чудь, обладавшего навыками горного дела и металлургии. Бухтарминские старообрядцы и прииртышские казаки – русские первопоселенцы Алтая – называли древние копи на местах дельбегетейских рудных разработок «чудскими ямами». «Чудь» в их понятии были — чужие, чуждые, непонятные.

Современные же ученые считают, что чудь – это на самом деле представители известных нам по истории Казахстана андроновских племен. представителями древнего легендарного племени чудь, обладавшего навыками горного дела и металлургии.



Рис.1

Три свастики (Рис.1) – иллюстрация к древней соляной легенде о трех солнца, светивших над землей в мифические времена.

Также на массиве Дельбегетей были найдены остатки некрополя - Могильные курганы (Рис.2), следы старых поселений, археологический комплекс эпохи бронзы “Мастаубай” (фундамент жилища – некрополь – оловянная шахта) и изумрудные копи Дельбегетей -это месторождение «Изумрудное» выявлено А.Г.Алексеевым в 1974 г. Район месторождения располагается в центральной зоне Дельбегетейской мульды (Жарминский мегасинклиний), где она прорывается гранитоидами Дельбегетейского интрузива, в зоне развития тектонических нарушений. Месторождение изумруда непосредственно приурочено к юго-восточному экзоконтакту Дельбегетейского массива, к осадочным породам буконьской свиты нижне-среднекаменноугольного возраста, вблизи крупного глубинного разлома (Рис.3) Богат наш край несметными богатствами

Список использованной литературы:

1)Т.И. Горпиненко- «Геология рудных районов в месторождениях твердых полезных ископаемых Казахстана» Алма-Ата 1984г

2)Г. Р. Бекжанов-«Геологическое строение Казвхстана» Алматы 2000г.

Интернет ресурсы:

3) <http://webmineral.ru/deposits/item.php?id=1649>

4) <https://pravsobor.kz/Kraevedenie/Delbegetey.html>



Владиминова В.В. Акимеев Ш.О.
*КГКП «Геологоразведочный колледж»,
г.Семей*

Руководитель: Гребенюкова Л.Н.

Тема: Образование остаточных рудных месторождений по ультрабазитам

Данная работа выполнена на основании изучения Горностаевского участка во время прохождения геологической практики, приуроченного в тектоническом отношении к Чарскому массиву ультрабазитовых пород. Наибольший практический интерес в этом отношении представляет кора выветривания Чарского пояса ультрабазитовых пород, приуроченная к Горностаевскому месторождению и основной вопрос, при изучении данного участка посвящен образованию остаточных рудных месторождений по ультрабазитам.

Район исследуемого участка располагается в Бескарагайском районе Восточно-Казахстанской области в 100 км к западу от г. Семей.

Исследуемый район в геоморфологическом отношении представляет собой равнинное пространство. Особенности рельефа обусловлены историческим развитием Иртыша. Основными рельефообразующими факторами являются эрозионные, эрозионно-аккумулятивные и эоловые процессы. Исследуемый участок работ расположен на третьей надпойменной террасе реки Иртыш. Абсолютные отметки поверхности колеблются от 120 до 140 м.

В геологическом отношении исследуемый район работ располагается на северо-западе Иртыш-Зайсанской складчатой области, где приурочено к Горностаевско-Чарской структурной зоне, включающей одноимённый протяжённый серпентинитовый пояс.

В тектоническом отношении район работ занимает осевое положение. Обнажённость коренных пород в ней крайне слабая, большей частью они перекрыты рыхлыми кайнозойскими отложениями и прослежены лишь на отдельных участках скважинами и геофизическими методами.

В строении зоны здесь, по данным ранее проводимых работ, выделяются каменноугольные отложения аркалыкской и буконьской свит, сложный комплекс мезозойских элювиальных кор выветривания и покровные континентальные кайнозойские осадки.

По морфологическим особенностям и условиям формирования выделяются площадные, трещинно-линейные и переотложенные коры. С данными корами непосредственно связано кобальт – никелевое оруденение месторождения.

В истории развития района чрезвычайно важное значение имели Жананский и Горностаевский глубинные разломы.

Исходя из изучения ранее проводимых работ и геологических фактов, а именно горных пород, палеоботанического материала, можно предположить, что в каменноугольное время на данном участке, в основном, был субтропический климат, где сезон дождей сменялся сезоном жаркого климата, что привело к мощному химическому разложению коренных материнских

ультраосновных пород, представленных дунитами, перидотитами, пироксенитами, где растворимые щелочные элементы и кремнекислота унеслись, а на месте остался силикат магния, т.е. серпентиниты. Условия образования месторождения в геологическом отношении представляют большой интерес, а именно ультрабазитовая кора выветривания, представленная серпентинитами крутопадающими, притертыми с повышенной степенью дробления. Все эти критерии натолкнули на дальнейшую работу, заключающуюся в выявлении условий образования остаточных рудных месторождений по ультрабазитам. Большой интерес вызвало четкое прослеживание (сверху вниз) трех основных зон в данном профиле. (См.рис. 1)

- зона охр;
- зона нонтронитовых и выщелоченных серпентинитов;
- зона выщелоченных дезинтегрированных серпентинитов.



Рис. 1

Местами, где верхние зоны размыты, она устанавливается непосредственно под рыхлыми современными отложениями. Мощность составляет в среднем 15-20м, достигая в отдельных случаях 50м. Сложена зона серпентинитами.

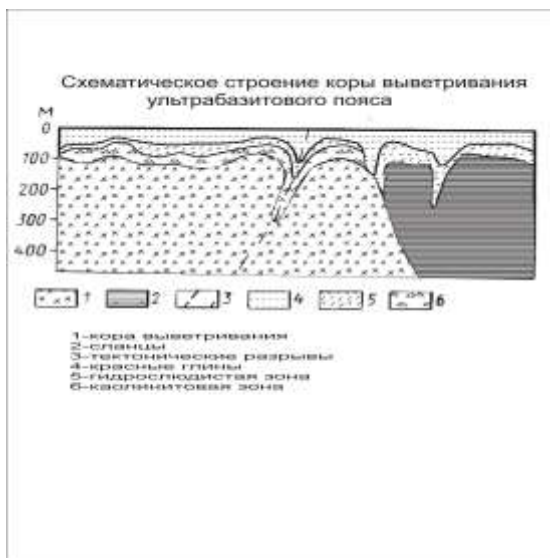


Рис. 2

По данным ранее проведенных работ в геофизических полях зона ультрабазитового меланжа чётко выделяются цепочками локальных положительных гравиметровых аномалий и более контрастными магнитными аномалиями интенсивностью от 500 до 2000 нТл. Падение Жананского (Байгузин-Булакского) разлома предполагается под углом 65° в юго-западном направлении. (см.рис. 2)

Характерной чертой данного исследуемого участка, является:

- 1) связь с влажным и жарким климатом;
- 2) приуроченность участка к эпохам выравнивания;
- 3) слабая сцементированность вмещающих пород, рыхлые, пористые, цементные, каркасные текстуры; "колломорфные" и тонкодисперсные структуры руд.

Данная кора выветривания встречается в геологических формациях, образованных в глобальные эпохи развития интенсивного химического выветривания. А именно в послекарбоновое время, в мезозойскую эпоху. Эта эпоха увязывается с периодами глобального потепления и широкого распространения тропического климата. (см. рис. 4) По форме залегания кора выветривания представлена в виде линейных форм. Рудное тело при этом повторяет форму соответствующего горизонта коры выветривания. Линейная кора связана с крутопогружающимися разрывными нарушениями и контактами пород различного состава.

Схематическая зарисовка в зависимости влаги и изменению климатических условий выщелочено контрагентизированной коры выветривания

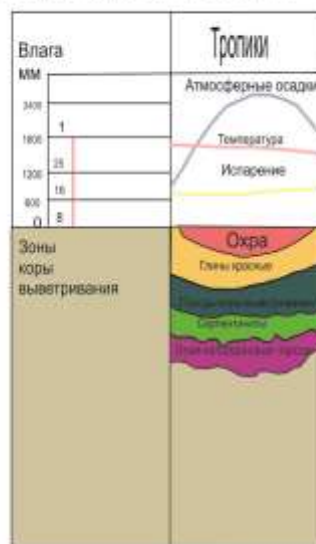


Рис. 4

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключении данной работы можно сказать, что при поисках кобальто -никелесодержащих руд необходимо знать условия образования остаточных руд, их пространственное

расположение. При поисках кобальто - никелесодержащих руд данные работы должны сопровождаться методами геофизических, гидрогеологических и горнобуровых работ .

По результатам данной работы рекомендуется произвести более детальные исследования данного участка для выявления запасов полезного ископаемого, т. е. никеля и кобальта.

Исследуемый участок работ представляет собой промышленный интерес, т. е. пригоден для дальнейшей добычи никеля и кобальта. При разработке данного участка в дальнейшем есть вероятность повышения экономики Восточно-Казахстанской области, появления новых рабочих мест, т.к. способствует развитию таких отраслей как: металлургия, медицина, химия, производство аккумуляторов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ассовский А.Н, Воскресенская А.Н, Горбунов Г. И, Зубарев Б. М ,Пейве А. В, Тихомиров В. В, Яншин А. Л. «Геологическая изученность СССР». Том 39. Казахская ССР Восточно-Казахстанская и Семипалатинской области. Период 1961-1965. 2. Книга 1. Издательство «Недра». Москва, 1980.
2. Бетехтин А.Г. «Минералогия», Государственное издательство геологической литературы. Москва, 1980.
3. Беспалов В.Ф. «Геологическое строение Казахской ССР», издательство «Наука» Казахской ССР, Алма-Ата, 1971.
4. Лиходед В.Я. «Вопросы геологии и металлогении Восточного Казахстана». Издательство Алма-Ата, 1971.

Тоқаева Ақерке Ержанқызы
ҚМКҚ Геологиялық барлау колледжі.
Жетекшісі: Касымжанова Ш.А.

Химия ғылымының қозғам дамуындағы прогрестік сипаты

Жаратылыстану–табиғатты жанжақты, әрі біртұтас зерттейтін жаратылыстану ғылымдарының жиынтығы.

Жаратылыстануға енетін ғылымдар былайша топтастырылады: 1) физика, химия; 2) биология, ботаника, зоология; 3) анатомия, физиология, генетика; 4) геология, минералогия, палеонтология, метеорология, география (физикалық); 5) астрономия (астрофизика және астрохимия). Табиғат құбылыстары мен объектілерін саяхатшылар, дәрігерлер, астрологтар мен астрономдар, алхимиктер мен химиктер, кәсіпкерлер мен өнертапқыштар зерттеді. Олар назарларын өсімдік пен жануарларға, жер мен аспанға бағыттап тек пассивті бақылаумен шектелмей, жүйелі эмприкалық зерттеулер жүргізді. Қазіргі кезеңде ғылымның физикалық химия, биофизика, биохимия, психофизика т.б. салалары дамуда. Жаратылыстану ғылымдары қазіргі ғылыми-техникалық прогресті жеделдетудің негізі болып табылады. Соның ішінде химия ғылымы өте жоғары дәрежеде реттелген, үнемі белгілі бір заңдылықпен дамып жүйеленген ғылым. Өзімізге қажетті қасиеті алдын-ала белгіленген жаңа материалдарды анықтап, қасиеттерін басқаруға болатын әдістерді таңдау химияның негізгі мақсаты мен міндеті болып саналады. Әрбір жаңа химиялық дәуір ертеде ашылған ғылыми жетістіктерді пайдалана отырып, қарқынды

түрде дамуда. Химиялық процестерден тиімді экономикалық табыс тауып, қоршаған ортаның экологиялық мәселелерін дұрыс шешу негізгі проблема болып саналады.

Химияның және химия өнеркәсібінің өркендеуі шаруашылықтың барлық салаларының дамуына, жалпы ғылыми-техникалық прогрестің жеделдеуіне әсер етеді. Химия және оның жетістіктері егеменді еліміздің экономикасы мен мәдениетінің өсуіне, халықтың әл-ауқатының артуына ықпал етеді. Химиясыз ғылыми-техникалық прогресс болуы да мүмкін емес. Машина және аспап жасау сияқты өндіріс салаларына химиялық конструкциялық материалдар қандай қажет болса, қара және түсті металдарды, құймаларды, ағашты, шыныны алмастыратын берік, ыстыққа төзімді, оптикалық мөлдір, электрооқшаулағыш, жемірілмейтін, т.б. қасиеттері бар полимерлер сондай қажет. Қазіргі кезде химияның қолданылу аясы одан әрі кеңейді. Химия ғылымы көптеген маңызды ғылыми жаңалықтар мен жетістіктердің қуатты өршіткісіне айналды. Физиктер химиялық әдістердің көмегімен радиоактивті элементтерді таза күйінде бөліп алып, өнеркәсіп қызметіне қосты. Каучуктар, резеңкелер, металдар сияқты материалдардың беріктілігін арттыру үшін радиациялық химия ядролық сәулелендірудің тиімді әдістерін тапты. Сонымен химия қазіргі қоғамдағы неғұрлым көкейкесті және болашағы зор проблемаларды шешуге ат салысуда. Олар: жасанды тыңайтқыштардың тиімділігін арттыру арқылы ауыл шаруашылығы дақылдарының өнімділігін молайту; ауыл шаруашылығы дақылдарынсыз тағам өнімдерін синтездеу проблемасын шешу; шикізаттардың мүмкін болатын түрлерін тауып өңдеу; энергияның жаңа көздерін табу; маңызды табиғи химиялық процестердің механизмін анықтап, оны жасанды жағдайда іске асыру; болашақта техникалық міндеттерді шешу үшін қажетті жаңа заттар мен композицияларды синтездеу; қоршаған ортаны қорғау, қалдықсыз өндірісті дамыту. Қазіргі қоғамда әрбір адам өзінің химия ғасырында өмір сүріп отырғанын жақсы біледі.

Машина өнеркәсібі, авиация, энергетика және жаңа заманауи құрал-жабдықтар жасауда осы ғасырда жоғары сапалы, экономикалық тұрғыдан өте тиімді материалдарды пайдалануды қажет етеді. Ғылым техникамен бірігіп ХХ ғасырда ғылым-техникалық төңкеріс жасады. Бұл адамзат дамуындағы негізгі фактор болып саналады.

Химия өнеркәсібі мемлекет экономикасының дамуына және адамдардың күнкөріс деңгейінің жоғары болуына ықпал етеді. Химиялық өнеркәсіптің ғылыми негізін химиялық технология құрайды. Химиялық технологияның мақсаты-еңбек ресурстарын, шикізатты, энергияны және қаржыны мейлінше аз жұмсап адам мен қоршаған ортаға мейлінше аз зиян келтіруге тырыса отырып, мейлінше арзан өнім алу. Кез келген химиялық реакцияны алдымен химик ғалымдар лабораторияда зерттейді, оның жүру заңдылықтары және қажетті өнім шығымының тиімді жағдайлары анықталады. Салалық ғылымда зерттеуші, іргелі ғылымда жинақталған білімді өндіріс технологиясын немесе қандай да бір бұйымдарды жасау мақсатында қолданады. Өнеркәсіптік химия-бұл технологиялық процеске өнеркәсіптік масштабта енгізілген химия ғылымы.

Сондай өнеркәсіптік химияда жүретін жоғары технологиялық әдіс - катализдік әдіс. Катализ: Реакция нәтижесінде таралып кетпейтін және оның жылдамдығына әсер ететін заттарды - катализаторлар деп атайды. Катализаторлар әсерінен реакция жылдамдығын өзгертетін құбылысты-катализ, ал реакцияны-каталитикалық деп атайды. Катализатор реакцияның активациялық энергиясын кемітеді және энергетикалық жағынан ыңғайлы болады, яғни басқа аралық стадиялар арқылы жүреді. Нәтижеде активті күйге келеді. Химиялық өнеркәсіптерде катализаторлар кең көлемде қолданылады, реакциялар

миллион есе жылдамдатылады. Кейбір жағдайда катализаторлар мүмкіншілігі өте оң химиялық реакцияларды да қоздыра алады. Химиялық өнеркәсіптерде алынатын өнімдер гетерогендік катализ көмегімен өндіріледі. Катализатор жүйеде жеке фаза күйінде кездеседі және химиялық реакция катализатор бетінде жүреді. Осындай әдіспен күкірт және азот қышқылдары, аммиак, т.б. заттар алынады.

Қазіргі кезде техниканың жаңа салаларының пайда болуына қарай (электроника, атомдық энергетика, ракета жасау және т.б.), талапқа сай жаңа қасиеттері бар материалдардың қажеттігі туындап отыр, ол өз кезегінде металлургияда жаңа бағыттың дамуын қамтамасыз етеді. Қазіргі уақытта түсті металлургияда сирек элементтер болып табылатын 30-дан астам металл және олардың жүздеген құймалары өндіріледі. Ал машина жасау өндірісінде, негізінен, темірдің құймасы-болат қолданылады. Болат-өте маңызды материал. Болат-бұл аспанмен таласқан мұнаралар мен апалы көпірлер, пойызға арналған рельстер, қуатты әскери кемелер мен артиллерия. Бірақ болат қанша жетілдірілген материал болғанымен, металлургия оның қасиеттерін жақсартуға ұмтылып, нәтижесінде болаттың құрамына кіретін компоненттердің тізімі көп ұлғайды. Ағылшын металлургия Роберт Эббот Хэдфилд марганецті болатты 1882 ж. патенттеген.

Лазерлік шыңдау және қайта балқыту арқылы өздігінен қайралатын, өте берік, т.б. құрал-саймандар жасауға болады. Қуатты CO₂ лазерлер машина, кеме, авиация және әртүрлі құрал-жабдықтар жасау өнеркәсіптерінде кең көлемде қолданылып келеді.

Соңғы кезде шешілуге таяу тұрған ірі мәселенің бірі-шикізатты толық пайдалану. Бұрын, шикізаттағы басты элемент пайдаланылып аралас жүрген элементтерге назар салмай олар қалдық болып кететін. Мысалы күкірт қышқылы өндірісінің қалдықтарында-қақ және тозаң түрінде-мыс, мышьяк, алтын, селен, теллур, таллий элементтер бар, ал күкірт қышқылымен салыстырғанда селен 300, теллур 800, таллий 500 есе қымбат.

Жаңа заттарды синтездеу. Химия ғылымының соңғы кездердегі өте ірі табысының бірі-жаңа заттарды синтездеу. Әсіресе органикалық қосылыстардың бұрын бірін-біріне айналдыруға келмейді деп жүрген кластарын айналдырудың жолдары табылып, олар өндірістік масштабта игерілді. Соның нәтижесінде үлкен молекулалы қосылыстардың синтезі кең өріс алып, одан алынған синтетикалық материалдардың табиғи материалдарға қарағанда артық, әдемі, төзімді екені дәлелденіп жатыр.

Табиғатта болмайтын әрі физика-химиялық және механикалық қасиеті жағынан ерекше талаптарға сай келетін жаңа материалдарды синтездеу (мыс, ядролық энергетикаға, ғарыш кемелеріне жұмсалатын ниобий, титан, молибден, цирконий, вольфрам, тантал сияқты сирек кездесетін металдар) пайда болды.

Шала өткізгіш материалдарды тұтынатын салалардың көбеюі (микроэлектроника, компьютерлік техника, т.б.) оларға қажетті кремний, германий, иттрий, сүрме, индий, т.б. элементтерді аса таза күйінде алу әдістерін тауып жүзеге асыруды қажет етті. Ең соңғы ашылған жаңалық – асқын өткізгіштердің алынуы да аорганикалық химияның табысы болып саналады.

Қорыта айтқанда, біз өмір сүріп жатқан заман-нағыз ғылыми зерттеулер мен тәжірибелердің заманы. Химия ғылымының табиғатты, тірі дүниені зерттеуде және халық шаруашылығын, яғни, қоғамды дамытудағы маңызы зор.

Пайдаланған әдебиеттер.

- 1.Алматов Ж.К.,Сартбаев Т.С.,Рамазанова С.А.Қазіргі жаратылыстану концепциясы.1999. 2.Идлис Г.
М. Современное естествознание.1997.
3.Горелав Л.А. Концепция современного естествознания.1997.
4. Нұрахметов Н.,Бекішев Қ.,Заграничная Н.Химия.2010.
5.Темірболатова Ә.,Жұмаділова Р.,Әлімжанова С.Химия.2015.

Молдабаева Д.

ШҚО ӘББ «Геологиялық барлау колледжі» КҚМК

Жетекшісі: Мухамеджанова Л. С.

ҰЯЛЫ ТЕЛЕФОНДАРДЫҢ АДАМ ДЕНСАУЛЫҒЫНА ӘСЕРІ

Ұялы телефон қазіргі таңда әрбір адамның күнделікті өмірде қолданып жүрген үйреншікті затына айналған. Ұялы телефонның дамып кеткені соншалықты, кез - келген адам ұялы телефонсыз жүре алмайды деп те айтуға болады. Жұмыста, сабақта, серуендеп жүрсе де адам үшін қажетті затқа айналған, алайда ұялы телефонның адам денсаулығына пайдасы ғана емес, зияны бар екенін де ұмытпау керек. Сол себептен мен үшін осы тақырыпты таңдап, талдау өте қызықты мәселе болып саналды.

Ұялы телефон – радиожелі арқылы байланыс жасауға арналған құрал. 1875 жылы Бостон университетінің профессоры Грехем Белл ең алғаш рет байланыстырушы сымдардың көмегімен өз көмекшісінің дауысын естіді. Бұл жаңалық тарих бетінде телефон деген атпен қалды.

Жыл сайын ұялы телефон, смартфон, планшеттердің су жаңа түрлері нарыққа шығып жатыр. Жаңаларының функциялары да, сипаттары да сан алуан. Қазақстандық отбасылар балаларына планшет сатып алып беруге құмар. Балаңыздың денсаулығы маңызды болса, ұялы телефонды мүлде балаға жақындатпауға тырысыңыз. Қалталы телефоннан бөлінетін электромагниттік толқындарды көп жылдан бері зерттеп келе жатқан ғалымдар одан бөлінетін электромагниттік толқынның теледидардың, радиотелефон мен компьютердің толқындарынан он есе күшті екенін анықтаған.

Ұялы телефондардың адам денсаулығына әсері. Телефонмен сөйлескен кезде одан бөлінетін электромагниттік толқындар бас пен жүйке ұлпасына тікелей әсер етеді. Салдарынан ми қызып, жүйке жүйесі әлсіреп, адам ағзасындағы жүрек қан тамырларының айналымы нашарлайды. Телефонның магниттік толқындары мен сәулесінен бөлек, денсаулыққа зиян келтіретін басқа да тұстары бар. Есте сақтау қабілеті нашарлайды. Танымдық қабілеті төмендейді. Бойды сүлесоктық пен бойкүйездік билейді. Балалардың көбісі ашушаң, шаршауық, жүйкесі тез құриды. Ал ұялы телефонмен ұзақ сөйлесетін балалардың жүйкесі жұқарып, депрессиялық синдромға ұрынуы жиілейтін көрінеді.

Адамдар пойызда, лифт ішінде телефонмен сөйлесіп жатады. Ең зияны да осы. Ұялы телефонның антеннасы мұндай жағдайда жоғары деңгейде радиация шығарады. Бұл айналып келгенде адамның дене бөліктерін қыздырып, денсаулығына кері әсер беретін көрінеді. Зарядтайтын қондырғы жарты метр жерде болса, онда жоғары кернеулі электр сымның астында ұйықтағанмен бірдей екен. Тіпті мұның соңы мида қатерлі ісіктің пайда болуына әкеледі. Ұялы телефонмен ұзақ сөйлессеңіз, ол адам миын бір градусқа дейін қыздырады.

Пайдаланушылардың 84%-ы құлақ тұсында температураның көтерілуін, 60 % ұйқышылыққа бейімделуін, 50%-ы бас ауруының күшеюін анықталған.

Еуропаның 5 елінде жасалған зерттеудің қорытындысы ең аз дегенде 10 жылдан бері ұялы телефон қолданған адамдарда кейбір ми ісік ауруларының кездесу жиілігінің артқанын көрсетті. Осы мәселемен бірге ДНК-дағы өзгерістер, жүйке клеткаларындағы өзгерістер, мидың жұмысы мен ұйқыдағы өзгерістер секілді аурулар да ортаға шығуда.

Ұялы телефонмен сөйлесуден гөрі хабарлама жазу балалар мен жасөспірімдер үшін қолайлы. Сеебі сөйлесу кезінде құлаққа берілетін электромагниттік сәулелер хабарлама жіберуден әлдеқайда көбірек бөлінеді.

Телефон антеннасынан бөлініп шығатын энергия ауаға таратылып қоймай, адамның құлақ тұсындағы тірі клеткаларға жұтқызылады. Өйткені энергия ешқайда жоғалып кетпейді, бір түрден екінші бір түрге айналады.

Ол клетка миға құтқару сигналын жібереді, алайда ол сигналдың қуатын телефоннан шығып жатқан сигнал қуаты басып кетеді.

Ұялы байланыс құралымен сөйлесу ұзақтығын 3 минуттан артық қолдану өте зиян. Құлақ тындағыш арқылы 70%-дай азаяды. Зиян тигізілетін уақыт сигналды қабылдағаннан кейінгі 20-30 секунд. Одан ары зиян күші күрт азаяды.

Ұялы телефонның жұмыс жасап тұрғандағы сәулелендіру аумағы бастың ми қалпақшасы мен есту, көру қабілетіне едәуір әсері болатындығында. Ұзақ мерзімді сәулелендіру мидың кейбір құрылымдарының биоэлектрлік белсенділігіне әсер етуі мүмкін және оның жұмысына (айталық, есте сақтаудың қысқа және ұзақ мерзімді жағдайына) кері әсерін тигізеді. Еуропа ғалымдары жақында мынадай қорытынды жасады: 10 жылдан артық ұялы телефонды пайдаланған адамда мидың гематоэнцефаликалық кедергілерінің бұзылуы басталады, яғни миға зиянды заттардың кірмеуіне себепкер болатын сүзгіштің қабырғалары бітеледі.

Зерттеу нәтижесінде сауалнама жүргіздім. Зерттеудің мақсаты – жасөспірімдер мен балалардың ұялы телефонды пайдалануы туралы ақпаратты алу.

Сауалнаманың нәтижесінде жасөспірімдер ұялы телефонды өндіруші танымалдылығына, қызмет түрлеріне қарап, балалар түрлі ойындар ойнау үшін алады, ұялы телефонмен ұзақ уақыт сөйлеседі және де тәулігіне 12 – 14 сағат ұялы телефонда отыра алады. Осыған байланысты қазіргі таңда адам ұялы телефонға тәуелді екені анықталды.

Қорытындылай келе ұялы телефон қолданған кезде ескеретін жайттар:

1. Ұялы телефонды қажеттілікке қарай пайдалану керек.
2. Үйде болсаңыз, ұялы телефонды пайдаланбай, үй телефонымен сөйлескеніңіз дұрыс.
3. SAR бойынша ұялы телефон үлгісін таңдаған дұрыс.
4. Жасөспірімдер мен балаларға ұялы телефон пайдалану мәдениетін үйреткен жөн.
5. 12 жасқа дейін ұялы телефонды пайдалануға тыйым салу қажет.
6. Ұялы телефонмен қысқа сөйлесуге үйрену керек.
7. Ұялы телефонмен сөйлескенде құлақты алмастырып, 8 түрінде ұстаған дұрыс.
8. Сөйлесуді SMS қызметіне алмастыруға тырысқан жөн.
9. Динамик арқылы дауыстық байланысқа ұмтылған дұрыс.
10. Сөйлесу уақытын 3 минуттан арттырмауға тырысқан жөн.
11. Екі сөйлесу арасындағы үзіліс уақыты 15 минуттан кем болмауы тиіс.
12. Найзағай ойнауы, күн күркіреуі кезінде ұялы телефонды пайдаланбау керек.
13. Автомобильде, желіні антенна ұстамайтын орындарда қолданбаған дұрыс.

Адам өркениеттің жетістіктерін өз денсаулығына зиян келтіруіне жол бермеуі тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ю. Г. Лалаян, А.С. Гринин «Экология человека и технологий» -2002 г
2. Вронский В.А. Экология и здоровье населения промышленных городов /В.А.Вронский, И.Н.Саламаха //Экология человека. 2005. № 3 – С.42 – 45. 5
3. Алексеев С. В. , Пивоваров Ю. П. –Экология человека: учебное пособие. М. Изд-во МНЭПУ 2007

**Амарқалы Диас, Аязбаев Мұхамед,
КМҚК «Геологиялық барлауколледжі», Семей қаласы
Жетекші: Куттыгожина А. С.**

СОКОЛАР-ТЭЙЛОРДЫҢ МОЗАИКАСЫ (ПАРКЕТІ)

Соңғы жылдары математикада көптеген жаңалықтар ашылған болатын солардың бірі – *Соколар-Тэйлордың мозаикасы*.




Австралиялық математиктер Джошуа Соколар мен Джоан Тэйлор 2010 жылы бір плитка мәселесін шешкен болатын.

Паркет дегеніміз – жазықтықтың бос орындарсыз көпбұрыштармен қапталуы, бөлінуі.

Жазықтықтағы паркеттер.

Дұрыс паркеттер дегеніміз – ол бірдей дұрыс паркеттерден тұруы.

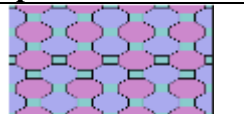
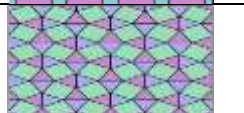

Оның үш түрі болады:

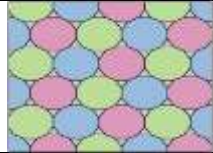
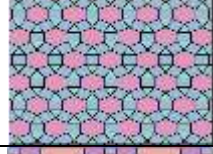
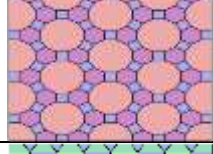
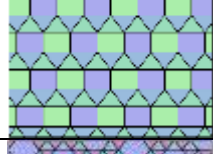

1.	Үшбұрышты паркет	
2.	Квадратты паркет	
3.	Алтыбұрышты паркет	

Дұрыс паркеттерді *платондық паркеттер* деп те атайды.

Жартылай дұрыс паркеттер дегеніміз – екі немесе одан да көп дұрыс көпбұрышты паркеттерден тұруы. Оларды Архимед паркеттері деп те атайды.

Жартылай дұрыс паркеттердің 8 түрі бар.:

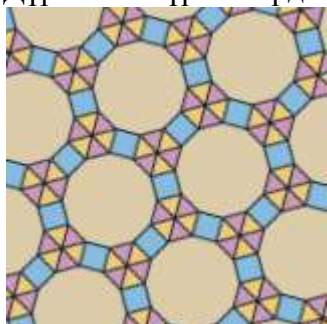
1.	Кесілген квадратты паркет	
2.	Кіріктірілген квадратты паркет	
3.	үшалтыбұрышты паркет	

4.	Кесілген алтыбұрышты паркет	
5.	Ромбты үшалтыбұрышты паркет	
6.	Ромбты кесілген үшалтыбұрышты паркет	
7.	Кірістірілген үшбұрышты паркет	
8.	Кірістірілген үшалтыбұрышты паркет	

Квазидұрыс паркет дегеніміз – екі түрлі паркеттердің шеттерінен тұратын біртекті паркет.

Евклидтік жазықтықта тек бір квазидұрыс паркет болады. Ал сферада екі квазидұрыс паркет бар.

Дұрыс көпбұрыштардан тұратын **біртекті паркеттер** шексіз көп.

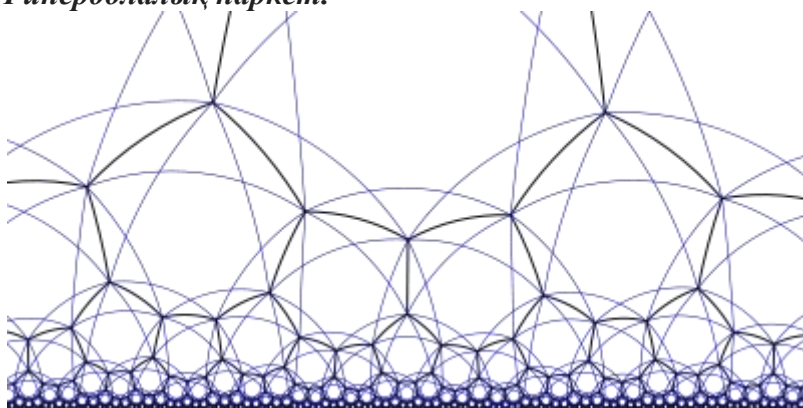


1966 жылы Роберт Берджер аперидоттық массивінің алғашқы плиткаларын тапты. Ол 20,426 Ван плиталарынан тұрды. Ванның плиталары деп бірдей көлемдегі барлық жағы боялған квадраттарды айтамыз. Кейінірек, Роджер Пенроуз екі плитадан тұратын аперидоттық прототиптерді тапты. Дәл осы Джошуа Соколар мен Джон Тейлор біртұтас плитадан тұратын аперидоттық жиынтық ұсынды.

Сфералық паркет – шардың сфералық көпбұрыштарға үлкен шеңбердің доғалары арқылы бөлінуі.



Гиперболалық паркет.



Гиперболалық жазықтықты көрсету үшін қолданыстағы модельдердің біреуі қолданылады: *Белтрами-Клейн моделі, Пуанкаре конформды дискісі, Пуанкаре моделі.*

Бұл пакеттердің түрлері өмірде кеңінен қолданылады: ғылымда, техникада, медицинада, құрлыста, тұрмыста, т.б. және жоғарыдағы аталған ғалымдардың зерттеулеріне негізделеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. [А. Н. Колмогоров](#) *Паркеты из правильных многоугольников* // [Квант](#). — 1970. — № 3.
2. [Ю. А. Шапкин](#) *Паркеты* // МИФ. — 1998—99. — № 3.
3. [О. Михайлов](#) *Одиннадцать правильных паркетов* // [Квант](#). — 1979. — № 2. [Архивировано](#) 22 мая 2013 года.

**Шарипова А, Слямбеков Р,
КМҚК «Геологиялық барлауколледжі», Семей қаласы
Жетекші: Куттыгожина А. С.**

ЖАЙ САНДАР АРАСЫНДАҒЫ ИНТЕРВАЛДАР

Қарапайым сандар арасындағы интервалдар екі дәйекті сандар арасындағы айырмашылықтар. Білген g_n -ші интервал g_{n+1} және g_n -ші сандар арасындағы айырмашылық.

Қарапайым сандар арасындағы дәйектілік жақсы зерттелген.

Бастапқы 30 санның арасындағы интервал

келесідей: 1, 2, 2, 4, 2, 4, 2, 4, 6, 2, 6, 4, 2, 4, 6, 6, 2, 4, 6, 4, 2, 6, 4, 6, 8, 4, 2, 4, 2, 4, 2, 14.

Берілген g_n -ші интервал g_{n+1} және g_n -ші сандар арасындағы айырмашылық.

Кез келген қарапайым сан P үшін примитивті, яғни барлық паймдардың өнімі P -дан аспайды.

Q -бұл кезектілік, Q_1 -бұл қарапайым ұзындығы, Q_2 -дәйекті композиция нөмірі. Демек бұл жерде үлкен айырмашылық бар.

Бастапқы сандар интервалында ересек үлкен интервалдар бар екенін көрудің жолы

баспаларды таратуға арналған теоремаға сәйкес басымдылықтардың жиынтығы нөлдік тығыздығы бар екенін пайдалану.

Шындығында P қарапайым мәндер арасындағы интервал. Мысалы, 71 қатардағы композиттік сандардың алғашқы тізбегі және арасында, ал 71 - 21 таңбалы сан.

Қазірдің өзінде бастапқы сандар интервалында ересек үлкен интервалдар бар екенін көрудің жолы.

Қарапайым элементтер арасын функция реті бойынша жоғарыдан және төменнен бақылауға болады. 2009 жылы ең қарапайым деп анықталған сандар арасындағы ең үлкен белгілі интервал ұзақтығы 2254930. Оны ашқан ғалымдар Rosethal және G.K.Andersen 86853 сандық ықтималдылығы бар. Бастапқы сандар арасындағы ең үлкен белгілілі интервал ұзындығы 337446 интервал болып табылады оны T.Aml, G.Andersen және Francois Morain 7996 санынан қарапайым мыңдаған аралығындағы интервал бар, ұзындығы 34 сандар, ондар қарапайым сандар жоқ-(1327-1361). Оның үстіне, бұл интервал өз ұзындығын онан мыңға дейін сақтайды. Тек тоғызыншы мыңдаған ұзындығы бірде-(8467-8501) және оныншы- интервалдан (36 сан)-алғашқы он мың аралығындағы ең ұзын аралығы бар (9551-9587). Сондай-ақ, 32 нөмірдің аралығы-(5591-5623). Алғашқы жүз мыңдаған ұзындығы және одан көп аралығындағы интервалдар бар, оларда біріңғай сан жоқ.

Формулалары:

$$g_n = p_{n+1} - p_n.$$

$$g(p_n) = O(\ln^2 p_n).$$

$$P\# + 2, P\# + 3, \dots, P\# + (Q - 1)$$

$$g(p_n) = O(\ln^2 p_n).$$

Бастапқы 75 максималды интервалдар

#	g_n	p_n	#	g_n	p_n	#	g_n	p_n
1	1	2	26	222	122164747	51	582	1346294310749
2	2	3	27	234	189695659	52	588	1408695493609
3	4	7	28	248	191912783	53	602	1968100330401
4	6	23	29	250	387096133	54	652	2614941710599
5	8	89	30	282	436273009	55	674	7177162611713
6	14	113	31	288	1294268491	56	716	13829048559701
7	18	523	32	292	1453168141	57	766	19581334192423
9	22	1129	34	336	3842610773	59	804	90874329411493
10	34	1327	35	354	4302407359	60	806	171231342420521
11	36	9551	36	382	10726904659	61	906	218209405436543
12	44	15683	37	384	20678048297	62	916	1189459969825483

Қорытынды:

Соңғы оң жылда математикада сандар арасындағы интервалдар шығарылды. Осы тақырып бізге өте қызықты болды. Оны зерттеу кезінде көптеген қиындықтармен кездестік, түсінбеген кездеріміз де болды. Бұл тақырыпты келешекте тағы да тереңдетіп зерттейміз.

Қолданылған әдебиет:

1. Weisstein, Eric W. Prime Difference

F

u

n

c

t

W

o

l

f

r

Mathworld

Секция 4.(ауд.104) Сохранение исторических и культурных традиций - залог успешного будущего Казахстана.

№	ФИО участника	Тематика	Научный руководитель	Учебное заведение
1.	Әділхан Мәдина Бекболатқызы	Қазақтың дәстүрлі музыка өнерінің тарихи-мәдени сипаты	Жакашев Досхан Кайрбекович	КГКП «Колледж бизнеса и сервиса»
2.	Иванов Артем	Земляки Семейчане и их вклад в культуру Казахстана	Есембаева Гульназ Толеутаевна	КГКП «Колледж радиотехники и связи»
3.	Бейсенова Әдемі Болатқызы	Сохранение и развитие духовных, исторических и культурных ценностей как стимул модернизации общественного сознания	Жумадилов Болат Шайморданович	КГКП «Геологоразведочный колледж»
4.	Шаймарданова Анель Болатовна	«Мәңгілік ел» — ұлттық салт-дәстүрді ұлықтау	Жакупжанов Куанышбек Таубекович	Учреждение Медицинский колледж «Семей»
5.	Сайлауғалиева Фарида Ахатқызы	Мәдени мұра-адам құндылығының қазынасы	Жакупжанов Куанышбек Таубекович	Учреждение Медицинский колледж «Семей»
6.	Хизат Нұрландық	Мәдени мұра-халық игілігі	Омарбекова Жадыра Социаловна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
7.	Тукенов Қайырбек	Дамыған экономиканың негізгі кілті- тарихи және мәдени салт – дәстүрлерді сақтау	Турысбекова Гульнар Уалихановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
8.	Самитов Жандос Жакупович	О национальном сознании казахстанского общества	Тапенова Индира Серикболовна	Учреждение «Медицинский колледж «Семей»
9.	Құмашов Шалқар	Тарбағатай көшпелілер мәдениеттеріндегі жерлеу ғұрыптарының ерекшеліктері	Ораз Айдын Әмірбекұлы	КГКП «Колледж транспорта»
10.	Фархадов Ислам	Тарихи және мәдени дәстүрлерді сәнге келтіру.	Иманғалиева Г.С.	КГКП «Колледж транспорта»
12.	Маратова Мунира	Ұлттық	Дюсембаева Алма	Семей гуманитарлық-

		құндылықтардың ұрпақ тәрбиесіндегі рөлі.	Канафияновна	заң және техникалық колледжі
13.	Бақтияров Темірлан	Тарихи және мәдени дәстүрлерді сақтау - Қазақстан келешегінің қажеттілігі.	Кадирбаева С.Б.	КГКП «Электротехнический колледж»

Әділхан М.Б.

«Бизнес және сервис колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекші: Жакашев Д.К.

ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ МУЗЫКА ӨНЕРІНІҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ СИПАТЫ

XXI ғасыр басында өз мемлекетіміздің дербестігін толық нығайту үшін тек саяси, экономикалық тәуелсіздік пен әлеуметтік және құқықтық институттарды ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік идеология мен мәдениетті дамыту қажет. Соңғысына қол жеткізу үшін рухани мәдениет және өнер аясында ең жақсы ұлттық дәстүрлерді қайта қалпына келтіріп, қолдап және дамытуымыз қажет.

Көшпенді қоғамдарда дәстүрлі мәдениет жүйесінде өнердің кеңістіктік емес, уақыттық түрлері басты орын алғаны белгілі, атап айтқанда – поэзия және музыка. Көптеген ғасырлар бойы оларды дамыту нәтижесінде қазақ халқында өте күшті эпикалық, өлеңдік және аспаптық кәсіби дәстүрлер пайда болып, гүлдене түсті, сонымен қатар олар айтылу жағынан аймақтық көркем стилімен және аспаптық орындауымен ерекшеленді. Осы дәстүрлер сақталып, бүгінгі күнге дейін жетті: олар музыкалық, музыкалық-поэзиялық шығармашылықтың мыңдаған үлгілері. Алайда біз осы мәдени мұра мен байлықты жоғалтып алуымыз мүмкін, себебі, бір жағынан дәстүрлер дамымай жатыр, оларды меңгерген нағыз шеберлердің саны азайып бара жатыр, екінші бір себебі – шығармашылық пен өнердің дәстүрлі түрлерінің сақталуына және дамуына себепші болатын тыңдаушылар жойылып бара жатыр.

Өнер адам баласының дүниетанымының қалыптасуына ерекше әсер еткен. Өнер – адам болмысының бағыттылығы және күрделілігі бойынша әр алуан сұрақтарының туатын және шешілетін саласы, сондықтан оның мазмұндық-мағыналық мәніне күмәндану - әлемнің шексіз, ұшы-қиыры жоқ кеңістігінде өтіп жатқан өз өміріңнің шындығына күмәндану деген сөз. Өнердің құндылық-мағыналық маңызы – оның құрамында адам субъективтілігінің ішкі дүниесінің терең онтологиясы, оның құндылық қатынастарына негізделген талпынысы, адам болмысының әр түрлі дүниетанымдық түсініктерінің болуында. Осының арқасында дүниеге қатынас рухани - өнегелік бағытқа ие болады [1, 451].

Дәстүрлі музыка дегеніміз қазақ халқының мыңдаған ұрпақтарының баға жетпес мәдени-тарихи тәжірбиесі ретінде сақталуына тиіс рухани мұраның үлкен бөлігі. Сонымен қатар, мәдениеттің материалды емес саласы бола тұра, дәстүрлі музыка постиндустриализация және глобализация кезеңінде және жоғалып кетпей, сақталудың қатал жағдайында қалып отыр. Сондықтан ұлттық музыка классикасын (ән, күй, жыр) жинақтау, сақтау (консервация), зерттеу және келешекте әрекет ету міндеті бүгінде өзекті мәселенің бірі болып табылады [2, 36].

Дәстүрлі музыкалық өнердің ауқымды саласы - жыраулық өнер болып табылады. Жыраулық өнерге дейінгі әдебиет халық жасаған ауыз әдебиеті деп аталды. Жыраулық өнер Қазақ хандығы құрылғаннан бастап (XV ғасыр) өріс алды. XV ғасырда Асан Қайғы, Қазтуған жыраулар өмір сүрді. Жырауларды халық қадір тұтқан. Ел толқыған кезде, бүліншілік шыққанда немесе ел шетіне жау келген кездерде ақыл, кеңес сұрайтын болған. Мұндай кезде жырау жұртшылықты абыржымауға шақырып, оларға күш-қуат беріп (дем беріп), істің немен тынатыны жайлы болжамдар айтып отырған. Жыраулық өнер XV-XVII ғасырлар аралығын қамтиды.

Еуропалықтардың пікірінше, «қазақ даласындағы жыраулық-эпикалық дәстүр Мысыр пирамидалары мен Бабыл мұнаралары сияқты, адамзат өркениетінің бізге қалдырған ең жоғары мәдениеті.

Қазақтың дәстүрлі өнерінің адамзат қауымы мәдениетінде өзіндік орны бар. Бұл туралы халықаралық деңгейдегі өнертанушылар мен ғалымдар талай жазды. Қазақтың жыр-дастандарын тыңдаған Францияның, Америка мен Англияның ғалымдары Еуропа өзінің трубадурларынан 1,5 ғасыр бұрын айырылып қалғаны жөнінде өкінішпен айтады. Өйткені Еуропадағы авторлық музыка дәстүрлі музыканы барынша әлсіретті. Ғылыми-техникалық прогрестің бүгінгідей аса қауырт дамуынан бүтін бір ұлт немесе аймақ бастау-бұлағынан айырылып қалып отыр. Фольклор мен дәстүрлі музыка зерттеушілері соңғы кездері Еуропаның механикалық музыкадан шаршағанын айтады. 1993 жылы Франциядағы «Шаттле» музыкалық театры, «Ситье де ля мюзик» театрында және сондағы «XXI ғасырдың музыкалық қалашығында» қазақ жырауларын 4 сағат бойына ұйып тыңдауы, сол қойылымнан кейін Голландия, Италия, Швейцария, Америка және Англияның музыкатанушылары бірауыздан «сіздердің рухтарыңызбен Еуропаның трубадурларының рухы оянады» деген сөзі қазақ жыр-дастанының шын мәнінде тек өз еліміз ғана емес, әлем мәдениетінің бір бөлшегі екенінің айқын дәлелі [3, 98].

Бүгінгі дербес мемлекет болған уақытта әншілік, күйшілік өнер жоғары оқу орындарында кәсіби маман есебінде дайындалу деңгейіне дейін жетті. Халық өнерпаздары, халықтық өнердің өкілдері, әнші-күйші, жыршы-жыраулар басқа мамандық иелері секілді өз өнерлерін ғылыми-методикалық, теориялық, музыкалық тұрғыдан зерттеп үйренуге қол жеткізіп отыр. Демек біздің алдымызға қойылған ендігі мәселе, халықтық өнер иелерінің оның мұрагер ұрпақтарының қоғамдағы саяси әлеуметтік үлес салмағын айқындап беру кезегінде олар ұлттың рухани ағартушылық деңгейіне дейін көтерілуі керек. Біз әзірге жырауларды да, әншілерді де тек ғана концерттік, сахналық өнер шеберлері есебінде ғана танып жүрміз. Керек десеңіз, әрбір әскери қосындар менен әрбір жүздікте бір-бір жырау, бір-бір әнші, бір-бір күйші отыру керек. Олардың әскери шені болу қажет. Сонда ғана рух оянады. Сондықтан да ұлттық өнерге ұлттық, халықтық қамқорлық керек. Халық жиналған жерге бір әнші, бір жырау, бір күйші барса, әрқайсысы он адамды тәрбиелейді.

Ата-бабаларымыз адамзат өркениетінің қалай дамитынын, болашақта қай жақтан жау келеді, қай жақтан дос келетінін алдын-ала болжап отырған. Тұрмағамбет «Қауіп-қатер қай жағымнан қаптайды деп, талапты ер түн ұйқысын төрт бөледі» дейді. Асан қайғы, Бұқар жырау, Қазтуған мен 20-шы ғасырға жетіп жығылған Жиенбай, Оңғар жыраулар да ел мүддесін, халықтың арман-тілегін ғана жырлады. Армандап өтті. Сондықтан біз бүгінгі ұрпақ сол өсиет-насихаттардың барлығынан үлгі ала отыра, тәуелсіз қазақ елінің келешегіне тәрбие, рухани құндылық есебінде сіңіруіміз керек. Оны сіңіретін - халық орындаушылары. Халық орындаушылары деп біз әнші, күйші, жыршы,

жырауларды айтамыз. Олай болса, біз концерттік деңгейде ғана емес, қоғамдағы ұлт пен ұлыс өкілдері бас қосқан барлық жерде өнеріміз бен өнерпаздарымыздың етене араласып, ата мұрасын насихатауына қоғамда әлеуметтік тұрғыдан статус берілуі қажет. Мәселен әскери қосындарда Қобыланды, Алпамыс, Ер Тарғын, Орақ-Мамай, Едіге, Қарасай-Ғазиларды ата-бабамыздың тарихы, тірі жәдігері деп қарап, ұлтқа үлгі, ұрпаққа насихат есебінде жырлануы керек.

Соңғы жылдар дәстүрлі өнерді қайта жаңғырту мақсатында түрлі конференциялар, фестивальдер мен концерттік шаралар өте бастады. Әр өнердің майталман зертеушілері бар. Сондықтан ақпарат беру немесе насихаттау тұрғысында бірінші таспалар, дискілер шығарып, екінші кезеңінде оларды ғылыми жүйелікке салып, үшінші кезеңде оның академиялық құрылымдарын қалпына келтіру уақыттың ғана еншісіндегі дүние. Бізге жойылып, жоғалып кеткен дүниелерді іздеп тауып, жарыққа шығарудың өзі үлкен бастама. Бұл ерте туып кеш қалып келе жатқан өнер. Біздің пайымдауымызша, кейбір жастардың дәстүрлі өнерді заман талабына сай қайта жаңғыртуы құптап-қолдайтын нәрсе. Өйткені өнер адамы жауһарланып, сан қырынан көрініп отырып, алқаны игеру керек. Қазір қазақ өнеріне әлемдік сахнаның есігі айқара ашылып, дәстүрлі өнер өкілдері оның төріне отырып өз өнерін көрсетіп жүр. Ұлттық өнердің бояу, нақышы әлемдік өнердің ырғағына әуеніне сыйып, сол жерде өзін дәлелдей алса, оны тек қолдап, қостауымыз қажет [4, 22].

Қазақ халқында жырау, жыршы, шайыр, әнші-ақын шығармалары жоғары бағаланғаны белгілі. Әсіресе жырау мен жыршыны халық қатты қадір тұтқан. Ақындарды шайыр деп атап, оларға төрден орын берген. Шайыр, жырау әлі күнге дейін ауыздан түспейтін ардақты сөз. Олардың тыңдаушысы да, бағалаушысы да халық. Жырау, жыршылық дәстүр - арнайы зерттеуді керек ететін бір сала [5, 26-45].

Осы жоғарыда айтылғандарды негізге ала отырып, біз «дәстүр» мен «жаңашылдық» ұғымдарына өзіміздің ұлттық тұжырымдамалық көзқарасымызды береміз. Біздің пайымдауымызша, дәстүр – қазақ халқының мәдени құндылықтарды жасаудағы тәсілі және соның нәтижесі. Онда олардың құрылымы мен элементтері толықтай сақталады. Дәстүрдің негізгі әлеуметтік мәдени қызметі: қоғамдық қатынастардың маңызды нормаларын тұрақтандыру, қазақ халқының мәдени құндылықтарын сақтау және бір ұрпақтың жинақтаған рухани-адамгершілік тәжірибесін келесі ұрпаққа жеткізу.

Қазіргі таңда дәстүрлі өнерді жандандыруға мемлекеттік дәрежеде көңіл бөлінуде. Мұның нақты мысалы, биыл қыркүйекте ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің қолдауымен Қазақстан ұлттық арнасында дәстүрлі өнерді дәріптейтін «Мен қазақпын» мега жобасының көрерменге жол тартуы болып табылады. Дәстүрлі өнер халықтың рухани игілігі. Ал мықты мемлекеттің негізі әрқашан да терең руханият екені сөзсіз. Сондықтан мен дәстүрлі өнерді жаңғырту - біздің еліміздің жарқын болашағының кепілі деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Арғынбаев Х.А. Қазақ отбасы. Алматы: 2007 ж.
2. Ұзақбаева С.А. Тамыры терең тәрбие. Алматы: Білім, 1995.
3. Балтабаев М.Қ., - Қазақ халқының музыкасы және студент жастар, Алматы, Ана тілі, 1991.
4. Еңсегенов Т. Базар жырау жырлары./ Ленин жолы, 1991.

5. Қоңыратбаев Ә. Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы: Санат, 1994. 6. Қалиев С. Қ. XV-XIX ғасырлар ақын-жырауларының поэзиясындағы педагогикалық ой-пікірлер. – Алматы : Рауан, 19

Иванов Артем Александрович
КГКП «Колледж радиотехники и связи»
Руководитель: Г.Т. Есембаева

ЗЕМЛЯКИ – СЕМЕЙЧАНЕ И ИХ ВКЛАД В КУЛЬТУРУ КАЗАХСТАНА

Наша земля богата талантами, наши земляки – семипалатинцы, семейчане, известны далеко за пределами нашего края. Их очень много, среди них есть известные и популярные не только на весь Казахстан, но и знаменитые на весь мир личности. О некоторых из них, заинтересовавших своим талантом, творчеством и интересными фактами биографии, хотелось бы рассказать.

Абай (Ибрагим) Кунанбаев (каз. Абай Құнанбайұлы) (29 июля [10 августа] 1845, урочище Жидебай, Семипалатинский уезд, Западно-Сибирское генерал-губернаторство, Российская империя— 23 июня [6 июля] 1905, там же) — казахский поэт, философ, композитор, просветитель, мыслитель[1], общественный деятель, основоположник казахской письменной литературы и её первый классик, реформатор культуры в духе сближения с русской и европейской культурой на основе просвещённого либерального ислама.

Знаменитым произведением Абая стала прозаическая поэма «Қара сөз» (в дословном переводе «Простое (буквально — чёрное) слово»), состоящая из 45 кратких притч или философских трактатов. В этих «Назиданиях» поднимаются проблемы истории, педагогики, морали и права этнических казахов.

Шакарим Кудайбердиев (11 июля 1858, Семипалатинская область, Российская империя — 2 октября 1931) — казахский поэт, писатель, переводчик, композитор, историк и философ.

При жизни Шакарима были напечатаны такие его книги как «Зеркало казахов», поэмы «Калкаман-Мамыр» и «Енлик-Кебек». Отдельные стихи, статьи, эссе были опубликованы в 1913—1924 годах в журналах «Абай», «Айкап», «Шолпан», в газете «Казах». «Абай» и «Шолпан» напечатали его переводы из Хафиза и поэму Физули «Лейли и Меджнун». Поэтический перевод «Дубровского» и «Метели» А. С. Пушкина были опубликованы в 1936 году в Алматы в журнале «Әдебиет майданы».

Амре Кашаубаев (1888, Кайнар, Абайский район, Восточно-Казахстанская область — 1934, Алма-Ата) — казахский советский певец (драматический тенор), актёр, музыкант. Один из основоположников казахского национального театрального искусства.

Начал творческую деятельность с 1917 года. В 1921—1924 годах участвовал в молодёжном просветительско-драматическом кружке «Ес аймак» в Семипалатинске, где в полной мере выявился музыкальный талант Амре Кашаубаева.

В 1925 году был принят в труппу Казахского театра драмы, в котором дебютировал в роли Жапала в постановке трагедии М. О. Ауэзова «Енлик — Кебек» (1926). Он также играл в ролях Коскельды, Койши, Жараса, Акына Старика, Хозяина чайханы.

Он стал первым советским певцом, который ознакомил Европу с песенным искусством казахского народа.

Скончался зимой 1934 года от воспаления легких в Алма-Ате.

Мухтар Омарханович Ауэзов (1897 — 1961) — советский казахский писатель, драматург и учёный. Лауреат Ленинской (1961) и Сталинской премии первой степени (1949).

Академик АН Казахской ССР (1946), председатель Союза писателей Казахстана. Его двухтомный роман «Путь Абая» вошёл в «БВЛ».

Мухтар Ауэзов родился 16 (28 сентября) 1897 года в Чингизской волости Семейского уезда (ныне Семипалатинская область).

В литературе Казахстана Мухтар Ауэзов как драматург занимает почётное место. Первым и самым ранним произведением Ауэзова была пьеса «Енлик-Кебек», основанная на народном предании о трагической судьбе двух молодых людей.

Выдающимся произведением советской литературы является роман-эпопея Ауэзова «Путь Абая» о жизни великого поэта-просветителя Абая Кунанбаева.

Перу М. О. Ауэзова принадлежит первая после трудов Чокана Валиханова монография о киргизском эпосе «Манас», создание свободного варианта его текстов.

Байгужинов Кенжебек Аканович — казахстанский поэт, прозаик, литературный критик, журналист, публицист.

Байгужинов Кенжебек Аканович родился 8 апреля 1956 года в России городе Кемерово. В связи с переездом родителей в Казахстан с 1961 по 1970 годы жил в селе Ново-Покровка Жанасемейского района. С 1970 года проживает в Семипалатинске.

Кенжебек Байгужинов с юношеских лет увлекается литературным творчеством. Является Лауреатом международного поэтического конкурса в Новосибирском Академгородке (1980), участником Совещания поэтов Казахстана в городе Талды-Кургане (1981), участником областного и Республиканского поэтического конкурса фестиваля «Жигер» в Алма-Ате (1988).

Имеет более двухсот публикаций на разные темы касающиеся жизни города.

Байгужинов также является редактором-составителем сборников литературной критики «Трибунал мысли» 2002 года, «Олжас. Батыр» 2011 года, «Семипалатинску-285 лет» 2003 года и «Невада-Семипалатинск 15 лет» 2004 года.

В апреле 2011 года в канун юбилея поэта, вышли в свет две новые книги: «Одинокие пароходы» и «Солнечное утро поэта Олжаса Сулейменова».

Надежда Александровна Грачёва (21 декабря 1969, Семипалатинск) — российская балерина, балетный педагог. Лауреат Государственной премии России (1996), заслуженная артистка России (1994)[1], народная артистка России (1996).

Надежда Грачёва родилась в Семипалатинске (Казахстан), где и начала заниматься балетом в кружке одного из дворцов пионеров. Училась в Алма-Атинском хореографическом училище,

перевелась в Московское академическое хореографическое училище, которое окончила в 1988 году по классу профессора Софьи Николаевны Головкиной. В том же году была принята в труппу Большого театра, где сразу начала исполнять сольные, а затем и ведущие партии.

В 2011 году закончила сценическую карьеру и стала балетмейстером-репетитором Большого театра.

Участвовала в таких известных спектаклях как: «Дон Кихот», «Жизель», «Лебединое озеро», «Корсар», «Спящая красавица», «Спартак», «Ромео и Джульетта» и т. д.

Жива и пополняет коллекцию культуры по сей день.

Бибигуль Тулегёнова (16 декабря 1929, Семипалатинск, Казахская АССР, РСФСР, СССР) — выдающаяся советская казахская оперная певица (лирико-колоратурное сопрано). Народная артистка СССР (1967). Герой Социалистического Труда (1991).

Голос Тулегеновой — серебристого своеобразного звучания, исполнение отличается непосредственностью и глубиной.

На юную певицу обратила внимание известная советская писательница Галина Серебрякова, автор романов о Карле Марксе, которая находилась в Семипалатинске в ссылке. Она взяла над Тулегеновой опеку, дала ей первые уроки музыки. Затем по настоянию Серебряковой Тулегенова поехала в город Алма-Ата бывший в то время столицей Казахской ССР, учиться в местной консерватории на вокально-хоровом факультете.

До 1971 года вместе с труппой оркестра Тулегенова объездила весь Казахстан и Советский Союз.

С 1971 года — снова солистка КазГАТОБ имени Абая.

С 1980 года и по настоящее время ведёт класс вокала в Казахской национальной консерватории им. Курмангазы, профессор (1982), участвует в знаменитой партии: Кыз Жибек в одноимённой опере Е. Брусиловского, Ажар («Абай»), Енлик («Енлик — Кебек»), Гульбаршин («Алпамыс»), Виолетта («Травиата»), Джильда («Риголетто») и др. Жива по сей день.

Булът Газізович Аюханов (13 сентября 1938, Семипалатинск, Казахская ССР, СССР) — казахский советский артист балета, хореограф и балетмейстер. Доктор искусствоведения, профессор Академии искусств им. Т. Жургенова, народный артист Республики Казахстан, лауреат Госпремии КазССР, лауреат независимого Клуба меценатов Казахстана «Платиновый Тарлан» (2000), член общественной организации «Международная академия информатизации» (2004), лауреат международной Сократовской премии (2010).

В 1967 году Аюханов основал первый в истории культуры и искусства не только в Казахстане, но и в Советском Союзе ансамбль хореографических миниатюр «Молодой балет Алма-Аты», став его бессменным руководителем, педагогом, исполнителем и концертмейстером ежедневного тренажа труппы.

Поставил более 30 балетных постановок на музыку казахстанских композиторов (1965—2010), в том числе на сценах кремлёвского Дворца съездов и Большого театра СССР, в канадском Монреале, во Франции, и лондонском театре Бернарда Шоу и Кадоган Холле.

В 2010 году Аюханов поставил балет "Белое облако Чингисхана" по одноимённой книге Чингиза Айтматова.

Написал такие книги как: «Мой балет», «Биография чувств», «Сорос-Казахстан», «Витражи балета, или па-де-бурре по жизни».

Им до нынешних дней ставятся известные постановки по всему миру и прославляет казахский балет.

Владімир Владімирович Кличко́ (укр. Володимир Володимирович Кличко; 25 марта 1976, Семипалатинск, Казахская ССР, ныне Семей, Казахстан) — украинский боксёр-профессионал, выступающий в тяжёлой весовой категории.

Олимпийский чемпион 1996 года в супертяжёлой весовой категории, чемпион мира по боксу.

Вёл бои с Бико Ботовамангу, Монте Барреттом, Макклайном, Леймоном Брюстером и другими чемпионами бокса.

Ба́ри Ка́римович Алиба́сов (6 июня 1947) - Чарск, Чарский район, Семипалатинская область, Казахская ССР — советский и российский музыкант, музыкальный продюсер, заслуженный артист России (1999)

В 1960-е годы организовал музыкальную группу «Интеграл».

В 1980-х и 1990-х годах занимался продюсерской деятельностью, продюсируя группы «На-на», «DJ Big Bang» и «Pin C@de».

26 мая 2010 года Алибасов устроил в шутку репетицию собственных похорон. На репетицию были приглашены коллеги по группе «На-на», которые произносили памятные речи.

Уранхаев Тельман Оразгалиевич - известный человек в Семее. Свой трудовой путь начал со слесаря ТЭЦ мясокомбината, с 1963 года находился на комсомольской, а с 1966-го – на партийной работе. Высокая требовательность к себе и окружающим позволила стать вторым секретарем Кировского райкома партии. Курируя вопросы строительства, промышленности и транспорта, он проявил себя как высокопрофессиональный руководитель.

В Семее много улиц, названных в честь наших земляков. Олег Аюченко – воин-интернационалист. Серик Байсалыков – лейтенант милиции, трагически погибший от рук преступника. Рымбек Байсеитов – заслуженный экономист республики. Валерий Белоножко – командир отделения СВПЧ-77, трагически погибший при ликвидации пожара на цементном заводе. Кабен Беспаяев – генерал-майор МВД, заслуженный работник МВД, ветеран Великой Отечественной войны, первый генерал МВД Семипалатинской области, внесший весомый вклад в дело укрепления правопорядка. Бозтаев Кешрим – советский партийный деятель. При его непосредственном участии был закрыт Семипалатинский испытательный полигон. Ешекеев Мадениет – советский певец (тенор). Икенов Рахимгали – старший пожарный СВПЧ-77, трагически погибший при ликвидации пожара на цементном заводе. Ильяшев Рымбек – государственный и общественный деятель, внесший вклад в историю и развитие Казахстана. Карменов Жанибек – писатель, педагог, певец, заслуженный артист Казахстана. Козбагаров Алаш – основоположник акушерско-гинекологической службы Восточного региона Казахстана, талантливый ученый и педагог, первый заведующий кафедрой акушерства и гинекологии мединститута.

Перечислить имена всех известных семейчан и их заслуги в одном материале невозможно. Тем не менее, они наша – гордость и хотелось бы, чтобы молодое поколение их не забывало.

Источники:

1. Кашляк В. «Семипалатинск: от бургомистра до акима»- А., 2010г.
2. http://ru.wikipedia.org/wiki/Абай_Кунанбаев
3. http://ru.wikipedia.org/wiki/Ауэзов,_Мухтар_Омарханович
4. http://ru.wikipedia.org/wiki/Байгужинов,_Кенжебек_Аканович
5. http://ru.wikipedia.org/wiki/Кудайбердиев,_Шакарим
6. http://ru.wikipedia.org/wiki/Кашаубаев,_Амре

Бейсенова Ә.Б.

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Жумадилов Б.Ш.

Сохранение и развитие духовных, исторических и культурных ценностей как стимул модернизации общественного сознания.

В новой реальности внутреннее стремление к обновлению – это ключевой принцип нашего развития.

Чтобы выжить – надо измениться.

Тот, кто не сделает этого, будет занесен тяжелым песком истории.

Н.А. Назарбаев.

Сегодня как никогда остро, в условиях роста национального самосознания, возрождения культурных и духовных традиций, языка возникает необходимость более глубокого знакомства с духовными ценностями своего народа, с его национальной культурой, обычаями и традициями. Следовать принципу уважения к языкам и культуре всех народов - это одна из основ политики государства по укреплению гражданского мира и согласия в обществе.

Глава нашего государства призывает скрепить узы дружбы, усилить взаимодействие всех этнических групп страны во имя мира и согласия в нашем общем доме - Казахстане. Каждое поколение выполняет миссию, предназначенную именно ему, т. к. любое поколение, являясь духовным мостом между прошлым и будущим, несет на себе груз прошлых веков. Обязанность живущих на земле людей - передать будущему поколению все духовные ценности, не растеряв ничего.

И поэтому вопрос воспитания на обычаях и традициях народов Казахстана актуален как никогда. Традиции содержат правила, наставления, нормы поведения во многих жизненных ситуациях, представления о чести и достоинстве, красоте. Именно народные традиции и обычаи выступают в роли регуляции поведения и деятельности взрослых и детей в семье и обществе, формируют основы нравственных качеств, способствуют возрождению новых духовных ценностей, обогащают культурное наследие народа.

Основополагающую роль в сохранении и преумножении культурного наследия должно играть государство, что мы и наблюдаем на протяжении всего периода независимости. С 2004 года была реализована программа "Мәдени мұра", направленная на восстановление историко-культурных памятников и объектов на территории Казахстана. В 2013 году была принята программа "Халық тарих толқынында", позволившая системно собрать и изучить документы из ведущих мировых архивов, посвященных истории нашей страны. Именно такие государственные программы направлены на созидание национального самосознания и помогают воспитывать подрастающее поколение в духе патриотизма.

Сегодня перед обществом ставится задача возрождения духовности. Вопросы

интеллектуального, эстетического, трудового, физического, духовно-нравственного воспитания приобретают особую актуальность.

Человек познает идеи и идеалы, языки и нормы поведения. Это приводит его к осмыслению и восприятию духовно-нравственных принципов, идей добра, красоты, блага, истины, справедливости.

Наличие важнейших стратегических документов, указывающих на то, что фундаментом является программно-целевая идеология развития, дает возможность комплексного подхода к формированию личности. Суверенитет дал нам возможность вхождения в мировое образовательное и культурное пространство. Здесь мы, казахстанцы, должны найти свое достойное место, основываясь на духовно-нравственных ценностях многонационального народа Казахстана. Полиэтничность - это отличительная черта нашего государства. Именно поэтому придается особое значение воспитанию поликультурной личности и реализации Концепции этнокультурного образования в Республике Казахстан.

По мнению нашего президента: «Даже в значительной степени модернизированные общества содержат в себе коды культуры, истоки которых уходят в прошлое. Первое условие модернизации нового типа – это сохранение своей культуры, собственного национального кода. Без этого модернизация превратится в пустой звук. Но это не значит консервацию всего в национальном самосознании – и того, что дает нам уверенность в будущем, и того, что ведет нас назад. Новая модернизация не должна, как прежде, высокомерно смотреть на исторический опыт и традиции. Наоборот, она должна сделать лучшие традиции предпосылкой, важным условием успеха модернизации. Без опоры на национально-культурные корни модернизация повиснет в воздухе. Необходимо, чтобы она твердо стояла на земле. А это значит, что история и национальные традиции должны быть обязательно учтены. Это платформа, соединяющая горизонты прошлого, настоящего и будущего народа. Важнейшая миссия духовной модернизации заключается и в примирении различных полюсов национального сознания.»

Нельзя не согласиться с Лидером нации, который неустанно говорит о том, что без прошлого нет безоблачного будущего. Только проявляя уважение к своим истокам, к истокам этносов, проживающих и мирно сосуществующих на благодатной казахстанской земле можно думать об уверенном развитии государства и модернизации общественного сознания. Одним из доказательств возвращения к истокам являются слова президента о том, что на пути к модернизации нам стоит вспомнить навыки предков. Прагматизм по мнению Елбасы означает точное знание своих национальных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее. Прагматизм есть противоположность расточительности, кичливости, жизни напоказ. Культура современного общества – это культура умеренности, культура достатка, а не роскоши, это культура рациональности. Умение жить рационально с акцентом на достижение реальных целей, с акцентом на образование, здоровый образ жизни и профессиональный успех – это и есть прагматизм в поведении. И это единственно успешная модель в современном мире. Когда же нация и индивид не ориентированы на конкретные практические достижения, тогда и появляются несбыточные, популистские идеологии, ведущие к катастрофе. Здесь надо еще раз отметить прозорливость нашего руководителя, слова которого не вызывают сомнений и находят подтверждения в мировой истории. К сожалению, история дает нам немало примеров, когда целые нации, ведомые несбыточными идеологиями, терпели

поражение. Мы видели крах трех главных идеологий прошлого века – коммунизма, фашизма и либерализма.

Лидер нации проявляя мудрость призывает нас учиться на опыте и наследии наших предков, перенимать самое лучшее и применять на практике в нынешних условиях. Мы обладаем богатым культурным наследием, которое досталось нам от наших предков. Наша задача сохранить и передать это богатство подрастающему поколению сохраняя код идентичности. Наши национальные традиции и обычаи, язык и музыка, литература и свадебные обряды, – одним словом, национальный дух, должны вечно оставаться с нами.

При всем при этом, являясь полноправным членом мирового сообщества мы не должны забывать и о том, что мы должны интегрироваться в мировое пространство, сохраняя при этом свою самобытность, перенимать передовой опыт зарубежных стран. Одним из таких шагов является переход на латиницу, который имеет свою глубокую историческую логику. Это и особенности современной технологической среды, и особенности коммуникаций в современном мире, и особенности научно-образовательного процесса в XXI веке. Все это в совокупности поможет нам безболезненно переживать любые политические и экономические вызовы современной эпохи. Как говорит наш президент: «На новом разломе эпох у Казахстана есть уникальный исторический шанс через обновление и новые идеи самим построить свое лучшее будущее». Самое главное, что эти идеи уже есть, опыт есть, традиции есть, они заложены нашими предками, идея президента возродить все это и сделать национальной идеей, которая позволит нам сохраняя свое прошлое, духовные, исторические и культурные ценности двигаться семимильными шагами к светлому будущему

Список использованной литературы:

Назарбаев Н.А.; «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»/Н.А.Назарбаев// 2017.

Государственная программа "Мәдени мұра" - Культурное наследие Казахстана/2004.//

Шаймарданова А.Б.

«Семей» Медициналық колледжі» мекемесі

Ғылыми жетекшісі: Жақұпжанов К.Т.

«Мәңгілік ел» — ұлттық салт-дәстүрді ұлықтау.

Баяғы заманда елінің болашағы үшін қатты алаңдайтын бір патша елінің данагөй қартынан: Елімнің болашағын болжап берші, деп өтінген екен. Сонда қарт: Сен маған алдымен, еліңнің жастарын көрсет, содан соң жауап берем деген екен. Осы қазыналы қарияның сөзін бойтұмардай ұстанған Елбасы өз сөзінде: «Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, болашақты білімді ұрпақ айқындайды, ал жас ұрпақтың тағдыры-ұстаз қолында» деп атап көрсетті. Еліміздің болашағы-ұрпақ тәрбиесінде. Бүгінгі таңда жастарға әлемдік ғылым мен прогресс деңгейіне сәйкес білім мен тәрбие беру, оның рухани байлығы мен мәдениеттілігін ойлай білу мүмкіндігін жетілдіру, сонымен қатар әр адамның кәсіби біліктілігі мен білімділігін, іскерлігін арттыру — әділетті қоғамның міндеті болып табылады. «Мәңгілік ел» деген сөздің ұғымы аса терең. Әл-Фараби да өзінің «Ғажап ел»

туралы кітабында егжейлі-тегжейлі жазып кеткен. Қысқаша айтқанда, «Мәңгілік ел» дегеніміз, бұл-ғұмыры мың жылға созылып, тұғыры таймаған алдыңғы қатарлы алпауыт ел деген сөз. Бірақ ол үшін ерекшеліктердің төмендегідей бес ұстанымы болуы шарт. Бірінші-діннің сақталуы. Екінші-нәпсі, жанның сақталуы. Үшінші-нәсілдің қорғалуы. Төртінші-мал-мүліктің қорғалуы. Бесінші-ақыл мен ой-сананың, оның ішінде, сана еркіндігінің сақталуы. Бұған қоса айтарым, «Мәңгілік ел» болу үшін билік пен халықтың арасында алынбас қамал, ешкім кіре алмайтын жабық қақпа болмауы тиіс. Яғни, билік басқа әлемде, халық басқа бір әлемде ғұмыр кешпеуі қажет. Мұның басты белгісі-билік өзі үшін емес, өзгелер үшін, туған халқы үшін өмір сүруі керек. Бірақ, Пайғамбарымыз: «Қандай болсаңдар солай басқарыларсыңдар» дейді. Физиканың, химияның, астрономияның өзіне тән өзгермейтін «жаратылыс заңы» деген бұлжымас тәсілдері болатынындай, қоғамның да өзіндік тәсілдері бар. Мысалы, бір сұйық зат неден шықса, оның қаймағы да содан! Айранның бетінде айранның қаймағы, сүттің бетінде сүттің қаймағы болады. Ендеше, басты нәрсе-басқарылған халықтың мінез-құлқына байланысты. Егер олар мінез-құлық жағынан өздеріне жүктелген мәселелерді тиянақты түрде шешсе, онда биліктегілерді де мазалайтын мәселе қалмайды. Егер биліктің қарапайым халыққа рақымы мен шапағаты, халықтың оларға деген бағыныш, құрмет және сүйіспеншілігі болса, онда мұндай ел сол құндылықтар жоғалғанға дейін «Мәңгілік ел» болып қала бермек! Мұның соңы ақыретте, жұмақта да жалғаса беретіні даусыз. Біз тәуелсіз елміз. Мақсат-мүддеміз-тәуелсіздігімізді мәңгі сақтау. Ол үшін не істеу керек? Ұлттық рухымызды асқақтатып, әдет-ғұрып пен салтымызды сақтауымыз қажет. Оның барлығының өзегі не? Мемлекеттік тіл! Елбасының «Қазақстанның болашағы-қазақ тілінде. Қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналады. Қазақ тілі жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәніндегі мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, біз елімізді ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТІ деп атайтын боламыз» деп атап көрсеткені бекер емес. Шын мәнінде, бай тілі, бай жері, даласындай дарқандығы бар, сонша этностың өкілдерін бауырына басып, қамқорлық көрсетіп отырған қазақтың «Мәңгілік ел» атануының мәні үлкен. Біздің бар бақытымыз да осы. Тәуелсіздіктің іргесін қалаған Ұлт көшбасшысы Нұрсұлтан Әбішұлының жарқын бастамаларының баянды боларына сенетін адаммын. Демек, Президент жолдауында айтылған «Мәңгілік ел» болудың өзегі мемлекеттік тілдің баянды болуында жатыр. Өйткені қазақтың тілі-қарым-қатынас құралы. Елбасы айтқандай, «Бабалардың ерлігі, жас ұрпақтың жасампаздығы арасындағы сабақтастықты», «мәдениетті де, әдебиетті де жалғастыратын» да қазақтың тілі. Тіл-ұлттың ең құнды дүниесі. Себебі тас мұқалады, темір тозады, адам өмірден озады, ал ұлттың құндылығын ұрпақтан ұрпаққа жалғастыратын таңдайдағы тіл ғана. Сондықтан тәуелсіздігіміздің тірегі де, жаршысы да-тіл. Демек, мемлекетіміздің «Қазақ елі, яғни «Мәңгілік ел» ел боларына мен өте сенемін. Демек, Мәңгілік ел идеясын жүзеге асырудың бір жолы ұлттық дәстүрді ұлықтауда жатыр. Ұлы жазушымыз Мұхтар Әуезов «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деп өсиет еткен. Бесік-ұлттық тәрбиенің негізі. Салтымыз мықты болса, халқымыз да мықты болмақ. Қасиетті қазақ елінің рухы халықтың салт-дәстүрінде, наным-сенімінде, әдет-ғұрпында сақталған. Халқымыздың өмір сүруі де осы рухани байлығымыздың күш-қуатына байланысты. Елдің салт-дәстүрі әлсіресе, рухани орталықсыз, бағыт-бағдарсыз қалатын болса, онда ол ел өз сипатынан бірте-бірте айырылып, жойылып кетуі де мүмкін. Осы қауіптен сақтану үшін халқымыздың барынша бай рухани қазынасы болып саналатын

салт-дәстүрімізді берік ұстау болмақ.[2, 29-б]

Қазақтың дәстүрлі салты мен әдет-ғұрпы, наным-сенімі қалай болса, солай атүсті орындалмай, оның байыбына терең бойлап, мәні мен мағынасын түйсінуді қажет етеді. Жан-жақтағы күллі қазақты біріктіретін де-осы дәстүріміз. Тарих қойнауында көмескілене бастаған кейбір салт-дәстүрлерімізді қайта қалпына келтіру, жаңғырту, насихаттау-бүгінгі күнгі «жүрегі қазақ» деп соғатын әрбір азаматтың ең басты парызы болуы керек. Еліміздің болашағы халықтың өткен өмірі мен басынан кешкен тарихымен астасып жатыр. Өткенге зер салмау жетістіктер мен кемшіліктерді зерделеуге болашақтың жарқын болуына көлеңке түсіретіні сөзсіз. Мәңгілік ел идеясын жүзеге асырудың бір жолы-ұлттық салт-дәстүрімізді сақтап қана қоймай, ұрпақтан-ұрпаққа жалғастыру болып табылса керек. Бүгінгідей өз тізгініміз өз қолымызға тиіп, зайырлы, унитарлық, ұлттық мемлекет құрамыз деген тұста ұлттық саясатымыз, ұлттық идеологиямыз қандай болуы керек? Үш ғасырлық бодандық пен жетпіс жылдан астам уақыт кеңестік өпірем саясат кезінде жоғалтқан есеміздің орнын толтырып, рухани мерейімізді қандырып, қазақы салт-дәстүр, әдет-ғұрып, жөн-жоралғы, әдеп пен иман секілді тектілік қасиеттерімізді жаңғырта дамыту-бүгінгі күннің басты талабы. Нағыз Қазақ болудың, Мәңгілік Қазақ елі болудың алғы шарты. Тарихта “жаңа кезең” деп саналатын кезең болады. Ондайда белгілі бір саяси құрылыстардың ғана емес, күллі қоғамдық тіршіліктің тұтастай түгел өзгеруі талап етіледі. Біздің бүгінгі кезеңдеріміз сондай құбылыстардың жақындағанын сездіреді. Осыдан туындайтын ұлттық мемлекет идеясы ұлттың дәстүрі мен салт-санасына, әдет-ғұрпына келіп тіреледі. Кейбір азаматтарымыз жаһандану дәуірі басталды, ұлттық мемлекеттер тарих сахнасынан кетеді деп сәуегейлік айтады. Ал, екінші ойшылдар керісінше кейінгі өзгерістер ұлттық мемлекеттің салт-санасының, дәстүрінің өшуі емес, өршуінің айқын көрінісі екенін дәлелдеп отыр. Ендеше адамзат қоғамында болып жатқан әлгіндей құбылыстарға байланысты біздің өз ұлттық болмысымызда, ұлттық санамызда қандай өзгерістер болуы ықтимал? Бұған жауап табу үшін өзіміздің өткен жолымызға, ұстанып келген салт-дәстүрімізге көз жүгіртпей болмайды. Ұлттық сана дегеніміздің өзі де әр адамның жеке азаматтық санасы сияқты, әр ұлттың өз тіршілігін өзі бағдарлауы, өзінің барар жерін, шығар биігін өзі белгілеуі, өзінің алдына өзі мақсат қоя білуі деп түсінеміз. Осыған орай Ә.Кекілбаев айтқандай, “дәстүр-әдеппен, әдет-ғұрыппен, мың жылдап қалыптасқан дағдымен күресу есуастық. Бірақ оның бәрін жаңа жағдайға лайықтамай, жаңғыртпай, сол қалпында ұстануға тырысу-өз аяғыңды өзің тұсап, өз қолыңды өзің кісендеумен бара-бар”-деген еді. Біздің ұлттық салт-дәстүріміз бен психологиямызда тәуір қасиеттермен қатар арылатын кемшіліктеріміз бар екенін білеміз. Олардың қауіпті де, қауіпсізде жақтары болып келді. Мысалы, отызыншы жылдары таптық қатынастар әлі кеңінен етек жая қоймаған біздің қауым тап жауларын құрту жолындағы күресте басқа жұрттың бәрінен озып кеттік. Өзіміздің тамырымызға өзіміз балта шаптық. Сол сияқты жаһанданамыз екен деп өзіміздің ең жоғарғы адамгершілігімізді асқақтатып келе жатқан адам тәрбиесінде үлкен маңызы бар салт-дәстүріміз бен әдет-ғұрыптарымызға да өзіміз шабуыл жасаудан сақтанған жөн. Қазақтың салт-дәстүрі мен мәдениетінің үш мың жылдық тарихының барлығына, оның түрлі жалғастық пен сыбайластық нәтижесінде кейінгі ұрпаққа, бүгінгі кезеңге қандай деңгейде келіп отыр деген ой кім-кімді де мазалайтын болуы керек. Мәдениетті ұлттық салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптан бөлек алып қарау, ол үлкен қателікке ұшыратады. Мәдениеттің көзі болып келген ата-бабаларымыз бірін-бірі өте

жоғары сатыда сыйлап, соның арқасында рухани құндылықтарды бойларына жинап, тұқымнан тұқымға дарыта білді. Бізге жетіп жүрген ұлттық дәстүр мен әдет-ғұрыптың бәрі де осыны аңғартады. Қазіргі кезеңде өз ұлтымыздың мәдени деңгейін алып қарасақ көңіл толықырамайды. Мәдениетіміздің асыл мұраларын жәдігер (экспонат) түрінде ғана көріп шын мәнінде жастарымыз түсінбей таңданатын сияқты. Батысқа еліктеушілік біздің басқа халықтардан жоғары тұрған салт-дәстүріміз бен мәдениетіміздің өресін күннен-күнге тарылтып, қауіп туғызуда.[5, 16 б]

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан-2050» стратегиясы: Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «Дәстүр мен мәдениет-ұлттың генетикалық коды. Патшалықтың, төңкеріс дүмпуі мен тоталитаризмнің барлық ауыртпалығы мен қиыншылықтарына қарамастан, біздің еліміздің аумағында тұратын қазақтар және басқа да халықтардың өкілдері өздерінің мәдени ерекшеліктерін сақтай алды. Тәуелсіздік жылдарында жаһандануға қарамастан, біздің мәдени іргетасымыз беки түсті. Қазақстан-бірегей ел. Біздің қоғамда әртүрлі мәдени элементтер бір-бірімен біріккен және бірін-бірі толықтырып тұрады, біріне-бірі нәр беріп тұрады. Біз өзіміздің ұлттық мәдениетіміз бен дәстүрлерімізді осы әралуандығымен және ұлылығымен қойып қорғауымыз керек, мәдени игілігімізді бөлшектеп болса да жинастыруымыз керек»-деген болатын. Сондықтан да егеменді ел болып, өз тіліміз бен дініміздің тізгіні өз қолымызға берілгендіктен, мәдениетімізді жабайы көріністерінде жаңғыртуға тырысатындардың жолын бөгеп, оны ата-бабаның салт-дәстүрімен суарып жандандыра алсақ қана оның ұлттық тарихи бейнесі сомдалмақшы. Қазақ мәдениеті мен салт-дәстүрі дүние жүзі халықтарының мәдениеті мен салт-дәстүрінен көп ілгері болып келді, оның тұнып жатқан асыл маржандарын толықтай жинақтап қазіргі жастарға жеткізу біздер үшін парыз деп түсінеміз.[1]

Қорыта келгенде, Елбасы Н.Назарбаевтың: «Мағжанның жүрек тебіренерлік мөп-мөлдір асыл лирикасы, Мұхтардың көркем прозасы, Шоқанның барша әлемді таңқалдырған жаңалықтары, ұлы Абайдың түпсіз терең философиялық толғаулары сияқты осынша мол рухани қазына әрбір адамның ішкі жан дүниесін байытып, сана-сезімін шарықтата көтеретініне күмән келтіре алмаймыз» деуінің өзі ұлттық құндылығымызға толық дәлел бола алады. Ендеше, Елбасымыздың «Мәңгілік ел» идеясында «Мен барша халқымды жарқын болашаққа жол бастайтын адамзат баласының мәңгілік құндылықтары – ерік-жігер мен еңбексүйгіштік, мақсаткерлік қасиеттерді бойға сіңіруге шақырамын» деген сөзі жастарымыздың ерік-жігеріне қанат беріп, ұлттық құндылықтарымызды сақтап қалуға және де болашағы жарқын, Отанына адал, алдына мақсат қоя алатын білімді ұрпақ тәрбиелеуімізге негіз болды. Отбасының ірге тасы мықты болсын десеңіз, бесігіңізді түзеңіз. Ертеңгі ұрпағым саналы да мәдениетті болсын десеңіз, отбасы тәрбиесіне көңіл бөліңіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2014 жылғы 11 қарашадағы Жолдауы.
2. Есжанов А.Е. Қазақ халқының ұлттық рухани құндылықтары жайында. Жинақ. 2011. С.18-22.
3. Губашева С.Г., Отарбай А.Ж. Тәрбие жұмысының әдістемесі.
4. Игенбаева Б.Қ. Адамгершілік сабақтары. Алматы. 2000ж

Сайлауғалиева Фарида Ахатқызы.
«Семей» Медициналық колледжі» мекемесі.
Ғылыми жетекшісі: Жакупжанов К.Т.
Мәдени мұра-адам құндылығының қазынасы.

«Мәдениет» сөзі XVIII ғасырда тұрақты түрде қолданысқа еніп, кең тараған. Мәдениет туралы ғылым – мәдениеттануға келсек, ол кешірек, біздің ғасырда қалыптасты. Әрине, мәдениет одан бұрын да зерттелді. XIX ғасырдың ортасына дейін онымен философия мен тарих шұғылданды, одан кейін этнография, қосылды. Әр халықтың географиялық жағдайына байланысты қалыптасқан өз ұлттық нақышы, тән менталитеті, лайық мінезі, тарихы мен мәдениеті бар. Ғасырлар бойы ұрпақтан ұрпаққа беріліп келе жатқан салты мен дәстүрі тағы бар. Мұны ескермеске шара жоқ әйтпесе, елді жаңғырту жолында прогресс емес, нағыз регресс болмақ. Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігін жариялаған уақыттан бастап мәдени өмірде үлкен, сапалы өзгерістер басталды. Біріншіден, тарихи мәдени мұраларымыздың өзіндік орны мен қажеттілігі айқындалды, халықаралық қатынастар дами бастады. Қазақстанның дамудың жаңа жолына түсуі өз кезегінде білім алу жүйесіне ғана емес, мәдениет саласына да үлкен өзгерістер әкелді. Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев Әбішұлы 2004 жылы сәуір айында Қазақстан халқына жолдауында арнайы «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруды тапсырған болатын.

«Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы-мәдени, әлеуметтік адамзаттық мәдениеттің құрылымдық бөлігі, қоғам, адам парасатының дамуы мен құрылуының бастауы, тарихи естеліктердің маңызды қоймасын жасау және қорғау бағдарламасы. Мәдени мұра – орны толмас құнды рухани, мәдени, экономикалық және әлеуметтік қазына. Мұра – осы заманғы ғылым, білім мен мәдениеттің де қайнар көзі. Бұл, табиғи байлықтарымен қатар, ұлттық өзін-өзі сыйлауы мен әлемдік қоғамдастықты мойындатуына басты негіз болып табылады. Мемлекеттік бағдарламаны іске асыру барысында 35 тарих және мәдениет ескерткіштерінде жаңғырту жұмыстары, 30 қалашық, қоныс, тұрақ пен қорғанда археологиялық зерттеу жұмыстары жүзеге асырылды. Қытай, Түркия, Моңғолия, Ресей, АҚШ, бірқатар Батыс Еуропа елдеріне ғылыми-зерттеу экспедициялары ұйымдастырылып, ғылыми ортаға бұрын белгісіз болып келген Қазақстанның тарихы, этнографиясы, өнері туралы бес мыңға жуық қолжазба мен баспа басылымдары табылды.[4] Экспедициялар барысында тек Қытайдың өзінде ғана Қазақстанның тарихы мен мәдениетіне қатысты бұрын зерттелмеген үш жарым мыңға жуық тың дерек табылды. Осы зерттеулердің нәтижесінде, қазір Қазақстанда қазақ хандары мен сұлтандарының Қытай, Қоқан, Хиуа және де басқа шектес жерлердің билеушілерімен хат алмасуы жөнінде көптеген тарихи маңызды деректер жиналды, бұрын белгісіз қыпшақ жазбаларын иеленілді. Жүздеген жазба ескерткіштер Еуропа мемлекеттерінің кітапханалары мен дипломатиялық мұрағаттарынан табылды. Шет елде Орталық Азиядағы көне көшпелі халықтардың шаруашылық құрылысы мен антропологиялық түріне, олардың тілдерінің өзара ықпалына және өзара қарым-қатынастарына қатысты этнологиялық деректердің

табылуының маңызы айрықша зор. Қожа Ахмет Иассауи кесенесі мен Тамғалы археологиялық кешені сияқты екі ғажайып ескерткіш ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік Мұралар Тізіміне енді. Аталған тізімге ұсынылған келесі ескерткіш ежелгі Отырар қаласы болып отыр. Мемлекеттік бағдарлама аясында 230 аталым кітап жарық көрді, арасында тарих, археология, этнография жөніндегі аса құнды сериялар, жаңа энциклопедиялық сөздіктер бар.[1]

Егеменді Қазақстанның бүгінгі өмірі мен оның жан-жақты даму перспективаларын мәдени мұрасыз елестету мүмкін емес. Мәдени мұра сана-сезімді қалыптастыру негіздерінің бірі, ізгілік пен отаншылдық құндылықтар сабақтастығын орнықтыруда зор әлеуетке ие. Әр халықтың өзіне тән тән, тарихи-әлеуметтік даму ерекшеліктері мен өмір-тіршілігіне, тұрмыс-салтына, дәстүрлеріне байланысты дүниетанымдық, рухани-материалдық, мәдени құндылықтары қалыптасады. Қазақ халқы бай тарихтың иесі. Қазақ даласы әлемге «Екінші ұстаз» атанған әл-Фарабиді, Жүсіп Баласағұн, Ахмет Иассауи, Махмұт Қашғари, Қадырғали Жалаири секілді ғұламаларды берді. Олардың еңбектері ортағасырдағы Орта Азиялық ренессанс кезеңінің мәдени өміріне зор үлес қосқан асылдары болып табылады. Қазақстанның мәдени қазыналарын тауып, бүгінгі ұрпақтың ол байлықты сақтауына, танып білуіне, рухани мәдениет саласындағы білімін дамытуға ұсынған еліміздің ғұлама ғалымдарының қажырлы еңбектері қазақ халқы ұйысуының асыл арналары болып табылады. Есік қаласынан табылған «Алтын адам» ескерткішінен бастап, Орхон-Енисей тас жазулары, кең байтақ жеріміздің әр аймағынан табылып жатқан ежелгі мәдениет жәдігерлері, көне сәулеттік ескерткіштер, халық шеберлерінің қолөнер туындыларының үлгілері – осының бәрі Қазақстан мәдениетінің қазынасын байыта түсіп, бүгінгі ұрпақтың рухани білім көзіне айналды.[3] Қазақ халқы ұрпағының «Сегіз қырлы – бір сырлы» азамат болып дамуын, ғасырлар бойы қалыптасқан рухани мәдениет құндылықтарының тәлімдік мүмкіндіктерін тиімді пайдалана отырып жүзеге асырып келді. Ол құндылықтардың негізін халқымыздың – әдеби, музыкалық, кәсіби, тұрмыстық фольклоры құрайды. Халқымыздың ауыз әдебиеті шығармашылығы ұрпақ тәрбиелеуге өлшеусіз үлес қосты және әлі де үлес қосып келеді. Қазақ фольклоры тілінің бейнелілігімен, көптеген мақал-мәтелдерінің мәнділігімен, мазмұндық өткірлігімен аса құнды қазына. «Өнер алды – қызыл тіл» деп, «Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін» шешкен ата-бабаларымыз, халықтың өмірі мен тұрмыс-тіршілігінің алуан түрлі жақтарын қамтитын өзінше бір жылнама болатын, ұрпақтарға тәлім болатын асыл мұра қалдырған. 2004-2006 және 2007-2009 жылдарға арналған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы іске асырылды. Бай мәдени мұраны игеру бүкіл қоғамның рухани жаңаруының негізі болып табылады.

Бүгінгі қазақ ұлты – бұрынғы көшпенді тұрмысқа бейімделген дала халқы емес. «Бүгінгі қазақ ұлты – бұрынғы «қызыл идеологияның» қыспағындағы бодан халық та емес; бүгінгі қазақ ұлты – өркениет орталығы саналатын қала халқына айналып, сапалық жағынан көп ілгеріледі, бүтіндей аграрлық жағдайдан гөрі, индустриялық-инновациялық мемлекет құруға көшіп отыр. Сонымен бірге «Мәңгі ел» ұлттық идеясымен қаруланған тәуелсіз халық. Қысқаша айтқанда, ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Мақсаты – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтар мен жалпы адамзаттық

құндылықтарды өзара ұштастыра алатын толық кемелді, ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Міндеті – мәдени-әлеуметтік өзгермелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі – ана тілі болып қалатынын негіздеу; қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеу рухында жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру; бүгінгі қазақ елінің индустриялық-инновациялық жүйесінің дамуын қамтамасыз ететін жоғары парасатты ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу; білім және мәдени рухани тұрғыда басқа өркениеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету; қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру». Бар қазақтың бір қазақ ретінде ұйысуының нәтижесі Мәңгілік ел идеясының жүзеге асуына негіз болары анық. Туған ел – патриотизмнің, отансүйгіштіктің қайнар бұлағы болуы үшін қазақ елінің азаматтары тегіс, әсіресе, қазақтар бай, ауқатты болулары керек. Ел бірлігі – буындар арасындағы сабақтастық, сабақтастық – мәңгілік ел идеясының өзегі. Осы бағытта отандық ғылымда жаңа түсініктер, ұғымдар пайда болды. Олар: «қаны бір қазақ», «қазақтың алтын ғасыры», «қазақ мемлекеті» «мәңгілік ел», «қасиетті қазақ даласы», «қазақ халқы ұлы тарих иесі», «ел бірлігі», «қазақтың бірлігі – шежіре бірлігі». Бұл әрине барша қазақ үшін қуантарлық жағдай болып табылады және оның баянды болуы жүрегі қазақ деп соққан азаматтарға тікелей байланысты. Осы орайда бүгінгі атқарып отырған істеріміз, айтар сөздеріміз, көрсеткен өнегеміз, тәрбиеміз, біліміміз, ниетіміз, үмітіміз, арманымыз, қиялымыз еліміздің мәңгілік болуына қызмет етуде.

Бүгінгі Қазақстан – егемендігі нығайып, осы жылдар ішінде Бірінші және Екінші жаңғыруларды сәтімен іске асырып, әлемдік экономиканың бәсекеге барынша қабілетті 50 елінің қатарына енген ел. Ендігі мақсат – дамыған 30 елдің қатарына қосылу. Болашаққа нық қадам басайық!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

Пірәлиев С. Ұлттық тәрбие және жаһандану, Егемен Қазақстан;

Жұртбай Т. Өлімші халықты тірілкен Мәңгілік ел нысанасы;

Қошқар ата конференциясының материалдары;

Хасенов Ә.Х. Қазақстан мәдениеті мен өнерінің тарихы

Хизат Нұрландық.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Омарбекова Ж.С.

Мәдени мұра-халық игілігі.

Еліміздің мәдени мұрасы – мәдени, экономикалық және әлеуметтік капитал, жалпы адамзаттық мәдениеттің құрылымдық бөлігі, этнос, қоғам, адам парасатының дамуы мен құрылуының бастауы, тарихи естеліктердің маңызды қоймасы. Ежелгі тарихтың негіздерін бүгінгі күнмен қосатын жолды құрап, уақыттың үзіліссіз байланысын көрсететін қазіргі дау-дамайдағы адамзатқа қажетті көп қырлы қоғамның тарихи тәжірибесін зерттейді.

Ата бабамыздан келе жатқан салт дәстүрімізді өсіп келе жатқан ұрпаққа дәріптеу мақсатында Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев бастамасымен «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы іске асырылуда.

«Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы рухани және білім беруді дамыту салаларындағы негізгі құжат, стратегиялық ұлттық жоба болып табылады.

Бағдарлама тарихи-мәдени дәстүрлерді қайта жаңғырту мен дамыту сабақтастығын, еліміздің мәдени мұрасын насихаттау, қолдану, сақтау және зерделеумен байланысты негізгі аспектілерді анықтайды, мәдени мұраны зерделеудің тұтас жүйесін жасауды, соның ішінде осы заманғы ұлттық мәдениет, фольклор, салт-дәстүрлер, жазба және ұлттық әдебиеттің ғасырлар бойғы тәжірибесін жинақтау, ғылыми және көркем сериялар құру бойынша, сондай-ақ тарихи-мәдени ескерткіштерді реставрациялау, консервациялау және мұражайландыру, мәдени мұра мәселелерін топтастыратын материалдық-техникалық, ғылыми-зерттеулерді дамыту мен нығайтуды қарастырады. Бағдарламаны әзірлеу мәдени құндылықтарымызды тиімді пайдалану және сақтау жөніндегі жұмыстарды жоспарлы қаржыландыру жолында мәдени мұра саласындағы қордаланған жағдайларға барынша белсенді, сындарлы түрде кірісу қажеттігімен негізделген.

«Мәдени мұраның» мақсаты – елдің тарихи-мәдени мұрасын зерттеу, қалпына келтіру және сақтау, тарихи-мәдени дәстүрлерді қайтару, шет елде Қазақстанның мәдени мұрасын үгіттеу.

Бағдарлама төрт бағыт бойынша жұмыс істейді: - ұлттық мәдениетке ерекше маңызы бар тарихи-мәдени және сәулет ескерткіштерін қалпына келтіру; - археологиялық зерттеулер; - қазақ халқының мәдени мұрасы саласындағы ғылыми жұмыстар; - ұлттық әдебиет пен жазулар тәжірибесін ортақтастыру, кеңейтілген бейне және жұмыс қатарларын құру. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған ел алға баспайды» деген болатын. Жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеу өзара тығыз байланыста, тіпті оларды өзара тең деп те атайды. Ендеше тәрбие бізге ауадай қажет.

Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіз мемлекет екендігін бүкіл әлемге дәлелдеді.

Отанымыз аумағының бүтіндігін сақтау, халықтың тыныштығын алатын лаңкестермен қарсы ұйымшылдықпен күрес, мемлекеттерге қауіп төндіретін кез – келген сыртқы және ішкі күштерге қарсы тұрудың өзі жастардың отаншылдық рухта тәрбиелеу міндетін жүктейді.

Қазақтың патриоттық – отансүйгіштік тәрбиесі – тереңнен тамырын тартқан, халқымыздың сан ғасырлық болмысының, дүниетаным – көзқарасының, ақыл – ойы мен салт – дәстүр мәдениетінің көрінісі. Осыларды бойға дарытпай тұрып келер ұрпақты патриоттық – отансүйгіштік тәрбиеге лайықты қалыптастырып, алтын бесік елін, кіндік кескен жерін қорғайтын және осы мақсат жолында бар күш – жігері мен ақыл – қайрат жұмсап, отаншыл азаматтарды, яғни нағыз патриоттарды тәрбиелеп өсіру мүмкін емес.

Патриотизмге тәрбиелеу үрдісінің танымдық мәнін естен шығаруға болмайды, бірақ ол әрбір буында патриоттық сана, патриоттық сезім қалыптастырудан бастау алғанда ғана тиімді болмақ.

Бірде бір адамзат өзінен бұрынғы ата – буынның ақыл – ойын, тәрбиелік тәжірибесін пайдаланбай өмір сүрген емес.

Таңның атысы, күннің батысында тек еліңді еске түсір, Отаныңды ойла, туған жеріңді жырла. Сонда ғана сен «Кішіпейілділік – кішілік емес, кісілік» демекші, кіші емес кісі боласың, ел қажетіне жарар нағыз азамат боласың. Сонда ғана сен бақытты боласың деген қасиеттерді жастардың бойына сіңіру – негізгі міндеттердің бірі. Патриоттық тәрбие – тамыры терең тәрбие. Сол себепті патриоттық тәрбие тамырын кеңге жаюы тиіс.

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік «Білім» бағдарламасында тәрбие жүйесін

жетілдіруге байланысты алдына қойған негізгі мақсаты – «қазақстанды патриотизм, азаматтық, ізгілік және жалпыадамзаттық құндылықтар идеяларының негізінде тәрбиеленушінің жеке тұлға ретіндегі сапалық қасиетін қалыптастыру» – деп бүгінгі XXI жаһандану ғасырында ұлттық мәдениет пен өркениетті өзара кіріктіре отырып, жеке тұлға қалыптастыру көзделіп отыр.

Егеменді еліміздің жарқын болашағы болар жас ұрпаққа терең, мазмұнды білім беру мен ұлтын сүйер патриот азамат етіп тәрбиелеу – бүгінгі алға қойылған басты міндет. Ертеңгі ел тізгінін ұстар азаматтар – бүгінгі өскелең жастар.

Сөзімізді қорыта келе бойымызда отансүйгіштік, ерлік, батырлық, патриоттық сезімдерді арттыру үшін өткен ата-бабаларымыздан үлгі-өнеге, тәлім-тәрбие алуымыз керек. Оларды қуана еске алып, мақтана айту -қазақ халқының әрбір перзентінің парызы.

Жастардың бойындағы бұл сезімдерді ояту елбасымыздың бастамасымен іске асырылып жатқан «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы болып табылады. Өз елінің тарихын, ата заңын, салт дәстүрін құрметтеп өскен кез келген жас өспірім, болашақта халқының қалаулы азаматы болуға лайық деп санаймын. Халық игілігі ол саналы, білімді, тәрбиелі азаматтардың қолында.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы, 2002
2. Төлеубекова Р.К. Адамгершілік тәрбиесінің негіздері. – Алматы, 1998
3. Ғабитов, Т.Х. Мәдениеттану негіздері. - Алматы: Зият, 2003.
4. Әбдәкімов А. Қазақстан тарихы. Астана, 1999.
5. Артықбаев Ж.О. Казахское общество: традиции и инновации. Қарағанды, 1993.
6. Асфендияров С., Кунте П. Прошлое Казахстана в источниках и материалах. Т.1. Алматы, 1935; Алматы, 1998.
7. Егоров В.Л. Золотая Орда: мифы и реальность. М., 1990.
8. Данияров К. История казахского государства. XV-XX вв. Екі бөлімді. Алматы, 2001.
9. Қазақстан тарихы ежелгі дәуірден бүгінгі уақытқа дейін. Очерк. Алматы, 1993.

Самитов Жандос Жакупович

Учреждение «Медицинский колледж «Семей»

Научный руководитель: Тапенова И.С.

О национальном сознании казахстанского общества

В новом столетии важнейшей стратегической составляющей государственной политики становится проблема сохранения культурного достояния страны, и «столь большое внимание уделено вопросам культурной стратегии потому что, базовым условием нашей национально-государственной политики является вопрос о собственном самопонимании», – подчеркивает Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев.

Особая модель, сформированная кочевниками в древности, составляла одну из основ менталитета казахов ранее и сейчас является неотъемлемой частью нашей культуры и этики.

Усиленное внимание государственных структур к защите и сохранению культурного богатства, трансляции традиционных ценностей последующим поколениям

укрепляет самосознание нации. Унаследованные нами ценности обязаны быть бережно восстановленными, сохраненными и переданными далее, формируя уникальное интеллектуальное и материальное культурное многообразие страны. Таким образом, будучи едва ли не основным компонентом культурной и национальной целостности общества, культурное наследие наделяется особой функцией поддержания стабильности и мира.

Казахстан обладает огромной территорией благодаря усилиям наших предков. На ней рождалось много выдающихся предводителей, батыров, мыслителей, философов, учёных, поэтов. К примеру, Абылай хан, Кабанбай батыр, Абай Кунанбаев, Шокан Валиханов, Динмухамед Конаев, Каныш Сатпаев, Турар Рыскулов и много, много других великих сынов казахской степи. Они оставили в наследие не только огромную территорию с богатыми природными ресурсами, но и культуру, мудрость, терпимость и дух. Именно с территории Казахстана впервые в истории человечества в космос полетел человек. Много известных политических деятелей в соседних государствах были рождены на нашей земле. Все это цепь закономерных обстоятельств. Земля Казахстана на протяжении всей своей истории дает миру гениальных людей. В настоящее время Республика Казахстан во многом успешно и стабильно развивается. Этого удалось добиться не только за счет ресурсов, но во многом благодаря грамотному и прагматичному управлению. В такие переломные моменты истории необходим человек, обладающий харизмой и качеством лидера, творца и провидца. И такой человек появился в Казахстане, в период когда СССР разваливался и экономика рушилась. Именно во время больших перемен, нестабильности и неопределенности наш Лидер нации Президент Н.А.Назарбаев возглавил независимый Казахстан и направил страну на путь развития и благополучия. Уже в первые годы независимости у руководства страны была четкая идея и пути реализации экономической и социальной политики.

Послание Президента Казахстана Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»: «Казахстан начала XXI века независим и уверен в себе. Изменения, происходящие в мире под влиянием затянувшегося глобального кризиса, нас не пугают. Мы к ним готовы. Теперь наша задача – сохраняя все, чего мы достигли за годы суверенитета, продолжить устойчивое развитие в XXI веке. Наша главная цель – к 2050 году создать общество благоденствия на основе сильного государства, развитой экономики и возможностей всеобщего труда. В стране отмечается тенденция в сторону интеллектуального развития в рамках государственных программ. Так, уже функционирует проект «Интеллектуальная нация – 2020», в котором определено понятие интеллектуальный капитал нации. Всего за несколько лет наша страна стала местом таких масштабных мероприятий, как Азиада, Саммит ОБСЕ, Исламская конференция. ЕХРО 2017-это уникальное событие в жизни Казахстана. Масштабная выставка, символизирующая мощь индустриализации, развитие инновационных и «зелёных» технологий и реализацию самых смелых и интересных проектов способствует более глубокой интеграции Казахстана в глобальную экономику. Студенты Медицинского колледжа «Семей» не остались равнодушными к этому важному событию, и посетили данную выставку. Наши студенты колледжа, подчеркнули для себя, что ЕХРО 2017- это поистине удивительное событие в жизни нашей страны. Международная выставка, которая является символом индустриализации, демонстрации технических и технологических достижений.

В этом году в своем Послании Н.А. Назарбаев, объявил о **начале Третьей модернизации Казахстана.**

Целью, которой является войти в тридцатку развитых государств мира.

Первое условие модернизации нового типа - это сохранение своей культуры, собственного национального кода. Данная модернизация должна сделать лучшие традиции предпосылкой, важным условием успеха модернизации. В настоящий момент в обществе, шанс на успех, это только развитие своей конкурентоспособности. Особенность завтрашнего дня в том, что именно конкурентоспособность человека, а не наличие минеральных ресурсов, становится фактором успеха нации. Поэтому, я как гражданин, и будущий специалист, своей выбранной профессии должен обладать достойными качествами новейшего времени, а именно: обладать компьютерной грамотностью, знанием иностранных языков, культурной открытостью. Следовательно, программа «Цифровой Казахстан», и программа трехязычия, и программа культурного и конфессионального согласия – это часть подготовки нации, всех казахстанцев к жизни двадцать первого века. Проект «Современная казахстанская культура в глобальном мире», направлена на то, чтобы мир узнал нас не только по ресурсам нефти и крупным внешнеполитическими инициативами, но и по нашим культурным достижениям.

На пути модернизации нам нужно помнить навыки предков. Мудрость Абая, перо Ауэзова, проникновенные строки Джамбула, волшебные звуки Кармангазы - это только часть нашей духовной культуры.

Наши национальные традиции и обычаи, язык и музыка, литература - весь наш национальный дух, должны вечно оставаться с нами.

Проект «100 новых лиц Казахстана»- это история 100 конкретных людей из разных регионов, разных возрастов и национальностей, которые добились успеха за эти стремительные годы. Основными задачами данного проекта, является:

-показать обществу реальное лицо тех, кто своими руками и талантом творит современный Казахстан;

-создать новую мультимедийную площадку информационной поддержки и популяризации наших выдающихся современников;

-создать не только общенациональные, но и региональные проекты «100 новых лиц». Мы должны знать тех, кто составляет золотой фонд нации.

Подрастающее поколение - это опора нашего будущего. Согласно программе «Жас Отан», меня избрали депутатом молодежного Маслихата

г. Семей. В настоящее время я являюсь, студентом 2 курса, Медицинского колледжа «Семей», обучаюсь по специальности «Лечебное дело». Моя миссия - помогать людям, творить милосердие. Я, как молодой гражданин РК, хочу приложить все свои усилия, в развитие здравоохранения, культуры и сохранения культурного наследия нашего общества.

Миссия молодого поколения - открыть путь к успеху каждому молодому человеку и сформировать новое поколение успешных граждан Казахстана, которые ценят прошлое.

Литература:

1. Н.А. Назарбаев «В потоке истории» 2006г. Алматы, стр.171
2. Н.А. Назарбаев «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» 12.04.2017.
3. www.expo2017astana.com.

Маратова Мунира

КМҚК « Семей гуманитарлық заң және техникалық колледж», Семей қ.

Жетекшісі Дюсембаева А.К.

Ұлттық құндылықтардың ұрпақ тәрбиесіндегі рөлі.

Мәдениет-ол адамның әлемі .Мәдениет көріністерінен адамдық парасат , ақыл, ой , ізгілік пен әсемдік заттандырылып , игіліктер дүниесі пайда болады, осыдан мәдениет адамды тұлға деңгейіне дейін көтеретін негізгі құрал болып саналады . Адамды қоршаған заттар , дүниелер – бұл мәдениеттің сыртқы көрінісі ғана, оның мәні руханилықты адам әрекетінің нәтижесінде заттандыруында жатыр.

Мәдениеттің ішкі мәні қоғамдағы өмір сүріп жатқан адамдардың өзіндік санасында , парасаттылық сезімдерінде және рухани ізденістерінде айқындалады . Мәдениетте адам ғажап биік-биік деңгейге көтеріледі , мәдениет адамның өмірі , адамнан бөлінген , адам өлгеннен кейін де тірі болатын оның шығармашылығы . ХХІ ғасыр басындағы қоғамдық санада адамзат қауымы үлкен өзгерістің алдын да тұр деген пікірлерді жиі кездестіреміз .Бұған дәлел ретінде біздің ғасырымызда бой көтеріп жатқан жалпы адамзаттық құндылықтардың төмендеуі , әлеуметтік адамгершілік шеңберіндегі экономикалық және зияткерлік берекесіздіктер әртүрлі революциялар сияқты катаклизмдерді ғана сонымен бірге бұған себеп ретінде қоғамдағы глобалды дағдарыстарды алда келе жатқан экономикалық катастрофаларды, ресурстардың құруы, нашақорлықтыда жатқызамыз.

Осыған байланысты В.М.Массон, Л.Н.Гумилев, Н.Я.Данилевский, Л.Фебр, К.Ясперс, П.Сорокин, А.Тойнби, О.Шпенглер сияқты ойшылдар мәдениет пен өркениеттің табиғаты мен тағдыры жөнінде ойланып-толғанып, нақ осы мәселені өз еңбектерінің өзегі еткен болатын . Көптеген әлеуметтанушылар мен философтар осы жаңа ғаламдық өркениеттің қалыптасуымен байланысты пайда болған қайшылықтарды сезінген.

Адамдар менталитеті де өзгерістерке ұшырады , XVғ. II-ші жартысында Иоганн Гуттенбергтың ойлап тапқан баспа станогы өзіндік дүниеге сүйінген , көзқарасы бар көрермендер мен тыңдармандары дүниеге әкелсе электрондық техника бет-бейнесіз жалпы тобырды яғни бұқараны тудырды , осыдан бұқаралыққа жол ашылды . Сол себепті көп ойланып толғануды , өзіндік сананың рефлексиясын қажет ететін процестер бірте-бірте ұмытып қалды . Біздің ғасырымыздың 20-шы жж . П.Сорокин мәдениет типінің ауысу мен алмасу процесінде болатын қайшылықты былай сүреттеген болатын : “ Батыс қоғамының мәдениеті мен салт-санасы және өмірі күрделі дағдырысы басынан кешіруде . Батыс қоғамының тәні де рухы да ауруға шалдықты . Біз көз алдымызда ғайып болып бала жатқан кешегі сезімдерге толы нұрлы да сәулелі мәдениетіміз бен болашаққа ентелеп келе жатқан идеационалдық мәдениет сияқты екі дәуірдің ортасында тұрған сияқтымыз “, - дейді ойшыл . Уақыт сонымен бірге табиғи процестермен ғана емес, тарихи

үрдістермен де байланысты. Мысалы, XX ғасырдың логикалық позитивизм өкілі Г.Рейхенбах физика ғылымының жетістіктерімен « уақыттың ағыны тек өткеннен келешекке қарай жылжыйды» деп тұжырымдалған болатын. Бүгін әрқашан өткеннің бүгіні, әрі қарай келешектің бүгіні, ол өткен келешекті ажыратып емес, сабақтастырып тұрады, екеуінің арасындағы көпір сияқты. Ал олай болса, бүгін қайдан шықты, онда бүгін де, ертең де жоқ, мүлдем уақыттың жоқ болғаны. Уақыт жоқ болса, қозғалыс та, өмірде жоқ. Ал адамның психикасы, санасы мен жан дүниесі үшін ол оның жадысы жоқ деген сөз. Психиканың, ойлаудың, жалпы «Меннің» тұтастығы жойылады. Яғни Ш.Айтматовтың романындағы өз анасын танымай өлтірген мәнгүрт ұл ең алдымен жадысынан айрылады, өз жадында уақыттан айрылу дегеніміз санадан айрылумен тең. Сондықтан уақыт кері бұрылмайды деу ол тек бір бағыты деп түсіну қозғалыстың тек сыртқы формасын ғана аңдаудан шығады. Жалпы алғанда, адамзат қауымының аяқ басып отырған XXI ғасырдағы мәдениетінің тағдыры, М.Шаханов айтқандай, тамырсыздық індетіне ұшырап отыр. Рухани байлықтарымыз құнсыздалуда, А.Камю пікірінше, өмір мағынасызданып кетті. Ал бұдан шығу үшін жалпы адамзаттың рухының құлдырау кезендерін көз алдымызға елестете отырып, өтенге, рухани қайнар бұлағымызға, шегініс жасап, ұлттық рух көтеруге назар аударуымыз керек.

Бүгінгі таңда XXI ғ. Табалдырығын еркін аттаған азат ұрпаққа тәлім-тәрбие мен адамгершілік құндылықтарға тәрбиелеуде білім берудің айқын жолдарын жетілдірудегі басым бағыттарын айқындауда, ұлттық санамен адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру көкейтесті мәселелердің бірі болып отырғанық. Сондықтан келешек ұрпақты ұлттық, халықтық тұрғыдан тәрбиелеу қажет. Жас ұрпаққа ұлттық тәрбие берудің негізгі бағдарлы идеялары еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев “Қазақстан жолы-2050 Бір мақсат мүдде бір болашақ” атты Жолдауында: “Толық өркениетті ел болу үшін алдымен өз мәдениетімізді, өз тарихымызды бойымызға сіңіріп, содан кейін өзге дүниені игеруге ұмтылғанымыз жөн”, - деген талапты білдіреді.

Адамның мұндай мендігі, сана-сезімі туғанан пайда болмайды, бұл жүре келе болатын процесс. Өткеніміз бізге өзіміздің адамдығымызды сақтау үшін керек. Мысалы, білімдеде өткенді қопару арқылы жаңа таным мен жаңа маман пайда болады. Сонымен өз өткенінің жадысынан айрылған адам әлемдегі өз орнын қайтадан анықату туғанан пайда болмайды, бұл жүре келе болатын процесс. Өткеніміз бізге өзіміздің адамдығымызды сақтау үшін керек.

Яғни ұлттық құндылықтарымызды ұрпақтарымыздың бойына сіңіре білу- уақыт талабы демекпіз.

Ата – бабалардан қалған рухани мұра мәдениетіміздің тірі жаны болып есептеледі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Әбжанов Т.Ы. Қазақ рухының философиясы. – Қарағанды:ҚарМу баспасы, 2003. – 7-б.
- 2.Ерасов Б.С. Сравнительное изучение цивилизаций. – М. Наука, 1994.

3.Шпенглер О. Закат Европа. – М.Мысль 1982 – с.122.

4.Яковец Ю.В. Ритм смены цивилизаций и исторические судьбы России. –М Наука, 1994.

Адалбек Жайдарбек

Мекеме «Семей гуманитарлық- заң және техникалық колледжі », Семей қаласы

Жетекші: Көзбева Ақмарал Ақтыққайырқызы

Салт-дәстүр мен ғұрыпым – заңымыздың бастауы.

Салт-дәстүр - әр ұлттың, халықтың діні мен сеніміне, тұрмыс-тіршілігіне, ұлттық құрлым ерекшелігіне сәйкес ғасырлар бойы жинақталып, өмірдің өзі туғызған ғұрыптардың жинтығы; қауым мен қоғамда қалыптасқан мінез-құлықтың үлгілері. Салт-дәстүр ұлт үшін өмір, қоғам заңы болып негізделіп, сана, тағылым, тәрбие, тіршілік ережесі ретінде ел зердесіне рухани байлық — өнеге тәжірибесін сіңіреді. Бұл талаптар мен ережелерді халық бұлжытпай орындаумен бірге оны құрметтемеген, сақтамаған адамдарды сол заң негізінде жазалапта отырған.

Ал қазақ халқы үшін ерте заманда салт-дәстүр бұлжымас заң рөлін атқарды. Ең алғашқы заңдар жинағыда осы салт-дәстүрлер негізінде жазылған. Соның ең негізгісі « Қасым ханың қасқа жолы » заңдар жинағы.

Қасым хан өзі билік құрған кезеңде қазақ халқының этникалық аумағын кеңейту барысында әдет-ғұрыптық заңдарға арқа сүйеді. Қасым хан өз заңында Құран талаптарына қайшы келмейтін қазақи ғұрып ерекшеліктерін сақтады. «Қасқа жолдың» қағидалары өзгерусіз XVII ғасырға жетіп, Есім хан хандық құрған тұста (1598-1645) «Есім ханнан ескі жолы» деген жаңа атқа ие болды. Тәуке ханның тұсында (1689-1708) бұл заң әліде шарифат қағидасымен боялмай, ежелгі билер жасаған қалпын жақсы сақтады. XV-XVIII ғасырларда қолданылған ежелгі жарғының үзінділері халық аузында қысқы-қысқы мәтел сөздер қалпында сақталған. Мысалы: «Қара қылды қақ жару», «Ердің құнын екі ауыз сөзбен бітіру», «Тура биде туған жоқ, туған биде иман жоқ», және тағы сол сияқтылары.Қазіргі уақытқа дейін осы мақалдар ел аузында сақталған.

Сондай- ақ қазақ халқының тарихы ең алдымен Қазақ хандығының құрылуынан бастау алады. Қазақ хандығының пайда болуы Қазақстан жерінде XIV-XV ғасырларда болған әлеуметтік экономикалық және этникалық – саяси процестерден туған заңдар жинақтарымен байланысты. Қазақтың арғы атасы түркілер мен бірге туысатын ру-тайпалар Қазақ хандығының халық құрамына кірген болатын. Негізін қалаушылар Керей мен Жәнібек сұлтандар . XVII ғасырда қазақтар үш жүзге бөлініп өмір сүріп жатты. Әр жүздің өз хандары болған. Қазақтың кең байтақ жеріне көз алартқан Бұқар мен Хиуа хандықтары қазақ жеріне жорықтар жасап тұрды. Олардың бәрінен асып түскен Жоңғарлар екені бәрімізге аян.

Осынау қиын кезеңнен өткен қазақ халқы үшін тағы бір сынақ КСРО құрамына енуі болатын. Осы кездегі 1916 жылдардағы көтерілістер, 1920 жылдағы аштық, 1930 жылдағы тотолитарлық жүйе, 1941-1945 жылдар арлығындағы Ұлы Отан соғысы, 1986 жылғы жерді дүрсілкіндірген желтоқсан оқиғасы. Бұның барлығы да қазақ халқы үшін өте ауыр болды.

Осыншама қиын- қыстау кезеңде халқымыздың қаншама салт- дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын жоғалтып алдық. Десекте, ұлт болып бас қосып бір жағадан бас, бір жеңне

қол шығарып, дербес тәуелсіздігімізді алдық.

1991 жылы 16 желтоқсанда Қазақстанның Жоғарғы Кеңесі «Тәуелсіздік пен мемлекеттің егемендігі туралы» заңды қабылдады. Қазақстан тәуелсіздігін ресми түрде ең алғаш болып мұхиттың арғы жағында жатқан Америка Құрама Штаттары мойындады, екінші болып айдаһардай айбарлы Қытай, сонан соң Ұлы Британия мойындады. Оның артынан Моңғолия, Франция, Жапония, Оңтүстік Корея және Иран ислам мемлекеті мойындады. Баршамыз білеміз Иран - Қазақстанның тәуелсіздігін мойындаған алғашқы мұсылман мемлекеті екенін осынау жетістіктерге жетуіміз қазақ халқының рухы биік, тарихы терең, салт- дәстүрі мен өмір жолы кемел екендігі айқын дәлел бола алады. Қазақ халқының салт-дәстүрінен бастау алып, негізін қалаған заңдар жинақтары дүниеге келіп жатты. Қазақстан жаңа заманға сай, көп ұлтты мемлекетті бір тұтас ұстайтындай Ата заңын «Конституциясын» 1995 жылы 30 тамыз күні жалпы халықтық Референдум негізінде қабылданып өз күшіне енді. Конституция мемлекеттің құрлыстың құқықтық негізін қалыптастырушы құжат болып табылды. Бұл, тәуелсіздік алғаннан кейінгі екінші конституциясы еді. Алдыңғы конституция 1993 жылы 28 қаңтарда қабылданған болатын.

Өзіміз білетіндей заңсыз - мемлекет, ал заң салт- дәстүрден бастау алады. Біздің халқымыз өз ұрпақтарын қасиетті салт-дәстүрімен, өнегелі әдет-ғұрыппен, ырым-тыйыммен ұлағатты ұл мен инабатты қызды теріс жолға түсірмей тәрбиелей білген. Бауыржан Момышұлы «Мен өзімнің ұрыстағы тәжірибемнен жауынгерлік қасиетті тәрбиелеуде ұлттық дәстүрдің маңызы зор екеніне көзім жетті» деп жазды. Яғни салт-дәстүр адамды адастырмас тура жолмен жүруге, жөн-жосықты біліп, үйренуге және өмірде қолдануға үгіттейтін мызғымас заң іспетті десекте болады.

Қазіргі таңда салт-дәстүрлеріміздің ұмытылып бара жатқан маған ұнамайды. Бұлай жалғаса берсе түбі бір құрылмайтынына кім кепіл, кім куә? Жетпіс жыл бойы жетесіз әрі қанқұйлы тәртіптің қырсығынан ұлт дәстүрлерінің ережесі бұзылды. Салт – дәстүр мен әдет – ғұрыпсыз ел әдепсіздік пен берекетсіздік салынуы мүмкін.

Осындай зиянды жақтарын біле отырып, салт – дәстүр арқылы қалай өзім секілді жастар мен жеткіншектердің отанға деген патриоттық сезімдерін арттыра аламын деген ой қозғадым. «Ел болам десем бесігінді дүзе» - демекші ең алдымен отанға деген сүйіспеншілікті салт -дәстүрді түзеуден бастау керек сияқты. Бұл арқалы бала салт – дәстүрін білсе тарихын таниды, ал тарихын білу отанды тану. Бұл туралы өзінің «Рухани жаңғыру» бағдарламасында елбасымыз

Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев былай деп еді: «Тарихымыз бен салт- дәстүріміз арқылы қазіргі екі дәуір түйіскен өліара шақта Қазақстанға түбегейлі жаңғыру және жаңа идеялар арқылы болашағын баянды ете түсудің теңдессіз тарихи мүмкіндігі беріліп отыр. Мен барша қазақстандықтар, әсіресе, ұрпақ жаңғыру жөніндегі осынау ұсыныстардың маңызын терең түсінеді деп сенемін. Жаңа жағдайда жаңғыруға деген ішкі ұмтылыс – біздің дамуымыздың ең басты қағидасы. Өмір сүру үшін өзгере білу керек. Оған көнбегендер тарихтың шаңына көміліп қала береді. Сынаптай сырғыған уақыт ешкімді күтіп тұрмайды, жаңғыру да тарихтың өзі сияқты жалғаса беретін процесс».

Құрметті студенттер, бүгінгі мақсатым - заман өзгерсе де ұлттық салт – дәстүріміздің көнермейтіндігін еске салып, ұлттың мұратын қайта жаңғырту.

«Токсан ауыз сөздің тобықтай түйіні бар» демекші, салтын сүйген әрбір жас ұрпақ болашақта халқын сүйетін, еліне адал қызмет ететін, тілінің, салт- дәстүрінің жанашыры болатындығына менде сенемін. Ал еліміздің жарқын болашағы біздердің қолымызда, барымызды бағалайық.

Салт дәстүр халықтың рухани байлығы жер немесе жер бетіндегі әр бір халық немесе мемлекетті алатын болсақ олардың өздеріне тән әдет-ғұрып пен салт-дәстүрі болады. Адам баласының санасының қалыптасуы мен өніп өсуі салт-сана мен дәстүрге байланысты, сондықтан да осы салт-дәстүріміз арқылы құқық, одан заңымыз пайда болғанын ұмытпайық, көзіміздің қарашығындай сақтайық.

Негізгі әдебиеттер:

1. «Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия/Бас редактор Ә.Нысанбеу – Алматы «Қазақстан энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998 ISBN 5-89800-123-9;
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы, Алматы, 1995 ж;
3. Қазақстан мемлекеті мен құқығының негіздері, Хрестоматия. Құрастырған Ғ.Сапарғалиев. «Атамұра», алматы, 2003;
4. Ағдарбеков Қ. Мемлекет және құқық теориясы.Қарағанды,2001;
5. Ибраева А.С., Сапарғалиева Ғ.С. Мемлекет және құқық теориясы. Алматы,1998 Қазақ энциклопедиясы, 7-том.

Бақтияров Темірлан

КГКП «Электротехнический колледж»,г.Семей

Руководитель: Кадирбаева С.Б.

Тарихи және мәдени дәстүрлерді сақтау - Қазақстан келешегінің қажеттілігі.

Өткенді қастерлеу арқылы,

болашағымызды баянды етеміз

(Н.Ә.Назарбаев)

Қоғамдық өзгерістер ұлттық психологияны, әдет – ғұрып салт – дәстүрді оқу – тәрбие үрдісінде пайдаланудың объективті қажеттілігін туғызып отыр.Сонымен қатар елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан – 2030» Жолдауында «Ұрпақ тәрбиесінде» дана болады, оның саулығына бітіміне және дүниеге көзқарасына қамқорлық жасайды. Ол бабаларының игі дәстүрлерін сақтай отырып, қазіргі заманда нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр болады. Ол күллі әлемге әрі сыйлы, өз елінің патриоды болады деп атап көрсеткен. Бұл міндеттер Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңында», «білім беру жүйесінің азаматтықпен, елжандылық, мемлекеттік рәміздерді сүйіспеншілікпен құрметтеуге, халықтың салт – дәстүрін қастерлеуге, әлемді және отандық мәдениеттің жетістіктеріне баулу, қазақ халқымен республиканың басқа ұлттарының әдет – ғұрыптарымен салт – дәстүрін зерделеуге» деп айрықша атап көрсетеді. Қазақта «Балаңды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген дана сөз бар.

Сондықтан жеткіншек ұрпақтың өз халқының рухани қазынасымен оның ұлттық тәрбиесімен әдет – ғұрып, салт – дәстүрмен тереңірек танысу қажеттігі бірініші орынға қойылып отыр. Өйткені өз халқының, әрі бүкіл адамзаттың өткенін білу, рухани мұраларымен сусындау адамның жеке тұлғалық болмысын қалыптастырып, оны рухани тұрғыдан кемелдендіретін бірден – бір қажетті көрсеткіш болып табылады. Халықтың салт – сана, әдет – ғұрпы қай заманда болмасын ерекше тәрбие құралы болып келді. Бұл жөнінде көптеген ғұламалар пікірлерін білдіріп кеткен. Мәселен, Қазақ халқының салт – дәстүрі арқылы ұлтжанды, рухани – мәдени толысқан ұрпақ тәрбиелеудегі маңызын М.Жұмабаев атап көрсетсе, дана бабамыз Бұқар жыраудан қалған «Тәлім ал, тәлімді алсаң тәлімгерің ұлтының салт – дәстүрімен, ұлтының қарапайымыдылығымен, мейірімділігімен тәлім берсін»- деп айтып өткен. Бүгінгі күні қазақ халқының ұлттық мәдениетін қайта өркендету жағдайында жас ұрпақты ұлттық дәстүрмен тәрбиелеудің қажеттілігі туды. Өйткені халықтық салт – дәстүрдің ішінде бүкіл халықтың мінез – құлқы, болмысы, дүниетанымы, мәдениеті, тілі мен діні, өмір сүру жолы, психологиясы топтасып жатыр. Ал енді баланың бойына рухани азық болып, жанына нұр құятын қажетті фактор – халықтың салт – дәстүрі. Салт – дәстүрдің тәрбиелік мәнін ашу, оны жас ұрпақ тәрбиесінде пайдалану бүгінгі күнгі уақыт талабынан туындап отырған мәселе. Дегенмен «Дәстүрдің озығы бар, тозығы бар» деп дана халқымыз айтып кеткендей, көшпелі өмір тұрмысы жағдайында ата – бабаларымыз дүниеге әкеліп, өз қажетіне орай пайдаланып өткен салт – дәстүрлердің бәрін бірдей бүгінгі күні сол қалпында пайдаланамыз деу қате болар еді. Мектепте халықтық педагогиканы пайдалануды сабақтарда, сыныптан тыс жұмыстарда ұлттық салт- дәстүрлер жайында әңгіме айтумен, үйретумен ғана шектесек, тақырыптық ертеңгілік, кеш, ойындарды қуалап кетсек, мұнымыз өзімізді де, балаларды да алдау болады. Ол үшін мектептің барлық оқу- тәрбие жүйесін толығымен ұлттық негізде құрсак, онда рухани – мәдени деңгейі жоғары, ұлттық мұрларымызды шын мәнінде қастерлей білетін жа ұрпақты тәрбиелеген болар едік. Баланы оқыту мен тәрбиелеуде еуропалық үлгіге көзсіз еліктеген оқу жүйесінің кезеңі өтіп барады. Өйткені, әр егемен елдің басқа ешбір елге ұқсамайтын өз ерекшелігі, өз дүниетанымы, өзіндік тарихы, ұлттық сипаты бар. Ұлт бойындағы сипат сол ұлт өкілінің өзіндік тарихы қасиеті арқылы байқалады. Ұлттың өзіне тән қасиетінің сақталуы оның санасына байланысты. 2004 – 2011 жылдар кезеңінде табысты іске асырылған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан тарихындағы теңдессіз жемісті гуманитарлық акция болды. Халқымыздың аса бай әлеуеті паш етіліп, отандық мәдениет пен ғылымды жаңа деңгейге көтеретін баға жетпейтін тәжірибесі жинақталды. Бағдарламаны жүзеге асыру барысында 73 тарихи және мәдени объектіні реставрациялау жұмыстары аяқталды, ата-баба тарихы жөнінде білімімізді байыта түскен Қазақстан аумағындағы 37 кентке, қоныстарға, мекендерге, обалар мен қорғандарға маусымдық археологиялық зерттеулер

жүргізілді. Қытай, Түркия, Моңғолия, Ресей, Жапония, Египет, Өзбекстан, Армения, АҚШ пен Батыс Еуропа мемлекеттеріне ғылыми-іздігіру экспедициялары ұйымдастырылып, соның арқасында елдегі ғылыми ортаға бұрын беймәлім болып келген Қазақстан тарихы, этнографиясы мен өнері жөнінде өз елімізде және шет елдерде 5 мыңға жуық қолжазба мен баспа басылымдары табылды және сатып алынды. Қазақстанның тарихы, археологиясы мен этнографиясы бойынша ұлттық мәдениет үшін айрықша маңызға ие 30-дан аса ғылыми-қолданбалы зерттеу жүргізілді. Бағдарлама аясында Қазақстанның тарихы, археологиясы, этнографиясы мен мәдениеті бойынша 600-ге жуық кітап түрлері бір жарым миллион данадан астам таралыммен басып шығарылды. Олардың арасында «Бабалар сөзі», «Әлемдік философиялық мұра», «Әлем әдебиеті кітапханасы», «Ежелгі уақыттан біздің күнімізге дейінгі қазақ халқының философиялық мұрасы», «Қазақ әдебиетінің тарихы» тәрізді еңбектер бар. Алғаш рет отандық ескерткіштерді түгендеу жүргізіліп, республикалық және жергілікті маңызы бар тарих және мәдениет ескерткіштерінің тізімдері бекітілді. 2010 жылы Мәдениет министрлігі «Қазақтың дәстүрлі 1000 күйі» және «Қазақтың дәстүрлі 1000 әні» деген бірегей жобалардың тұсаукесерлерін табысты өткізді. Бұл – қазақтың дәстүрлі әуендері дәлме-дәл орындалған туындылардың CD дискілерін жинау, дайындау (өңдеу, жаңғырту, цифрлау) және басып шығару бойынша ауқымды жұмыс болды.

«Мәдени мұра» бағдарламасын жүзеге асыру ұлттық сана-сезім мен танымның сұрауына, қалыптасуына және нығаюына жауап болып, елімізде жаңа мәдени-тарихи ландшафтының құрылуына және қазақстандықтардың өз тарихы мен мәдениетіне деген қызығушылығының артуына үлкен ықпал етті. САСА-ның (Орта Азия қолөнерді қолдау қауымдастығы) 2005 жылғы деректері бойынша Қазақстан дәстүрлі халықтық қолөнерді дамыту және қорғау жөнінде Орталық Азия елдері арасында ең соңғы орын алды. Осы ретте мына жағдайларға тоқталып өткен жөн. ХХ ғасырдың ортасына дейін Қазақстанның ауылдық жерлері халқының көбі киіз басу, кілем тоқу тәрізді дәстүрлі қолөнермен шұғылданды, бүгінде бұл мұраларымызды сақтаушылар саусақпен санарлық қана қалды. Урбанизация процесінің қарқынды жүруіне, жастардың жаппай қалаға ағылуына, түрлі себептермен қолөнер бұйымдарына деген сұраныстың азаюына байланысты дәстүрлі қолөнерді жалғастырушылар саны едәуір кеміді. Қолөнер бұйымдарына деген сұраныс көп жағдайда шетелдік қонақтар тарапынан туындап отыр. Өткен ғасырдың аяғында бірегей қазақ кілемдерін шетелдіктер сатып алып, кейін сыртқа әкеткен.

Дәстүрлі музыкалық аспаптарда күй орындау қазақ халқының материалдық емес мәдени мұрасы болып табылады. Қазақстан аумағында бірнеше күйшілік мектептің бар екені белгілі. Ғалымдардың айтуынша, бұрын түрлі себептерге байланысты күйшілік мектептердің жойылып кеткен жағдайлары болған. Бүгінде Қазақстанда дәстүрлі күйшілік мектептердің бірді-екілі өкілдері ғана қалған. Олар – Арқа күйшілік мектебінің өкілі Ф. Тұтқабеков пен Қ. Сәдуақасов, Маңғыстау күйшілік мектебінің өкілі Ә. Өскенбаев және т.б. Осындай материалдық емес мәдени мұраны сақтаушылардың өмірден озуы

Қазақстанның материалдық емес мәдени мұрасының кейбір түрлерінің жойылуына әкелуі мүмкін. Сақталған күйшілік мектептердің дәстүрін жалғастыру мақсатында аталған күйшілердің ізбасарларын дайындау үшін жағдайлар жасалуы қажет. Осыған орай, материалдық емес мәдени мұраларымызды қайта жаңғырту, қорғау және дамыту мақсатында осы Тұжырымдаманы қабылдаудың қажеттілігі туды. Тұжырымдамада материалдық емес мәдени мұраларымызды қорғау және дамыту жөніндегі мемлекеттік саясаттың негізгі міндеттері мен оларды жүзеге асырудың механизмдері көрсетілген. Қазақстан Республикасы халқының материалдық емес мәдени мұрасы ұлттық мәдениеттің аса маңызды құрамдас бөлігі, ұрпақтардың рухани байланысын нығайтатын ұлттық сана-сезімнің негізі бола отырып, Қазақстан мәдениетін қалыптастыруда басты рөл атқарады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2030» Стратегиялық бағдарламасы.
2. Табылдиев Ә. «Қазақ этнопедагогикасы» Алматы 2001ж.
3. «Мәдениет туралы» 3. 2006 жылғы 15 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы.
4. history.kz/kz/contents/list/58сайтынан

Секция 5. (ауд.95) Изучение передовых технологий - как фактор развития профессиональной компетентности будущего специалиста.

№	ФИО участника	Тематика	Научный руководитель	Учебное заведение
1.	Максимова А.А.	Использование программы ANSDIMAT при обработке результатов опытно-фильтрационных работ	Кимкина Валентина Михайловна	КГКП «Геологоразведочный колледж» УО ВКО А
2.	Смирнова Е.М.	Использование программы ANSDIMAT при расчете зон санитарной охраны	Кимкина Валентина Михайловна	КГКП «Геологоразведочный колледж» УО ВКО А
3.	Қынырбеков Шерхан Айдынович	Заманауи білім беруде техника жетістіктері мен технологияны тиімді пайдалану болашақ мамандарға сапалы білім беру кепілі	Урунбаева Нурлан Ахметовна	КГКП «Колледж радиотехники и связи»

4.	Салимбаев Жиенгали Демижанович, Уалибеков Алишер Болатбекович	Изучение передовых технологий - как фактор развития профессиональной компетентности будущего специалиста	Турсыбекова Гульнар Уалихановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
5.	Мейрашұлы Дәулетхан	Бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауда жаңа технологияларды қолдану	Турсыбекова Гульнар Уалихановна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
6.	Жаксылыкова Адель	Изучение передовых технологий – как фактор развития профессиональной компетентности будущего специалиста.	Тулеугулова Назерке Аскерхановна	Электронный колледж имени Жакии Чайжунусова
7.	Абдрахманов Анвар Ержанович	Передовые технологии и их роль в развитии профессиональных навыков.	Беспалова Светлана Викторовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
8.	Гимадиева Аяжан	Интернет технологияларды оқу орындарында тиімді пайдалану	Нурланова Жулдуз	Innovative college
9.	Әшір Нариман Серікбосынұлы	Камеры-убежища в подземных горных выработках	Турлыбаева Асия Мырзабековна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
10.	Кәрім Жадыра Қуандыққызы	«Methods of uranium extraction with a help of iron nanoparticles» «Метод добычи урана при помощи железных наночастиц»	Турлыбаева Асия Мырзабековна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
11.	Мелтаев Адиль	Усовершенствование химического состава промывочной жидкости	Оспанова Айгуль Канатовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»
12.	Яровенко Никита Владимирович	Современные направления в развитии геологических исследований	Беспалова Светлана Викторовна	КГКП «Геологоразведочный колледж»

13.	Ондасынова Әлия Айдарқызы	Ақпараттық оқыту технологиясын пайдалану арқылы студенттердің құзіреттілігі мен танымдық белсенділігін қалыптастыру	Садуақасова Анар Толеуқановна	Семейский многопрофильный колледж
14.	Осипова Галина Егоровна	Влияние образовательной технологии на развитие профессиональной компетентности будущего специалиста	Сеитбаева Айдана Бейбитовна	Семейский многопрофильный колледж
15.	Чистякова А.С.	Современное технологическое решение обработки данных разведочной геофизики.	Құрманбаев Шакарим Алтынбекұлы	КГКП «Геологоразведочный колледж»,
16.	Бауыржанқызы А	Озық технологияларды оқыту –болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін дамытудың алғы шарты.	Халибекова А.Х	КГКП “Колледж радиотехники и связи»
17.	Мельтаев Адиль	Введение работ в нефтегазовой отрасли, отделение нефти от газа применение сепараторов»	Кулжанбеков Жансултан Бейбитович	КГКП «Геологоразведочный колледж»
18.	Серғали Әлихан Жасқайратұлы	Колтюбингтік бұрғылау	Омарбеков Улан Бектурысович	КГКП «Геологоразведочный колледж»
19.	Төлеубаев Мадияр, Имаш Бактияр	Пайдалы қазбаны іздеу мен барлаудың техникасы мен технологиясының жаңа технологиялық үрдістері	Абдильдинов Даурен Серикович	КГКП «Геологоразведочный колледж»

Максүтова А.А.,
КГКП «Геологоразведочный колледж УО ВКО А», г. Семей

Руководитель: Кимкина В.М.

Использование программы ANSDIMAT при обработке результатов опытно-фильтрационных работ.

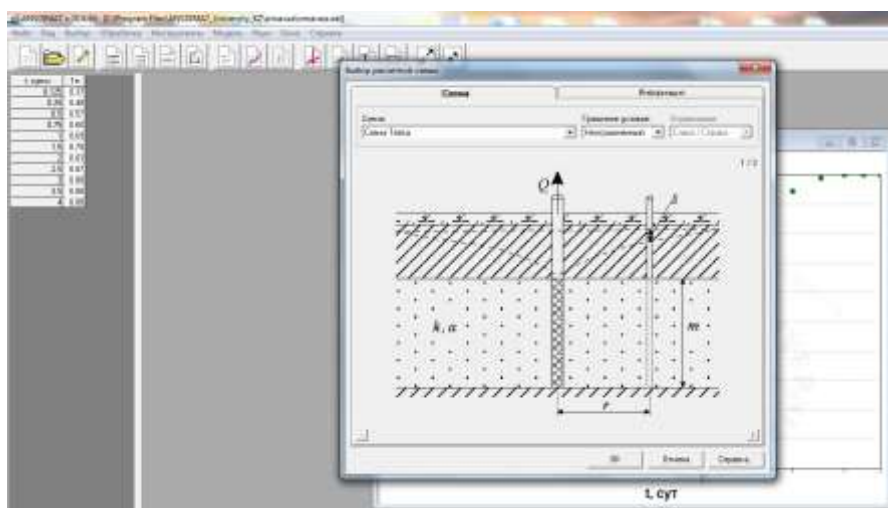
Цель моего доклада-раскрыть способы использования инновационной компьютерной программы ANSDIMAT при обработке данных опытно-фильтрационных работ.

ANSDIMAT-программный комплекс для аналитической и численной обработки опытно-фильтрационных опробований прямыми и обратными методами. Программный комплекс ANSDIMAT состоит из двух блоков: аналитического и численного. Аналитический блок является инструментом для обработки данных опытно-фильтрационных опробований (ОФО) аналитическими и графоаналитическими способами, а численный предназначен для моделирования опытных опробований в двумерной осесимметричной постановке.

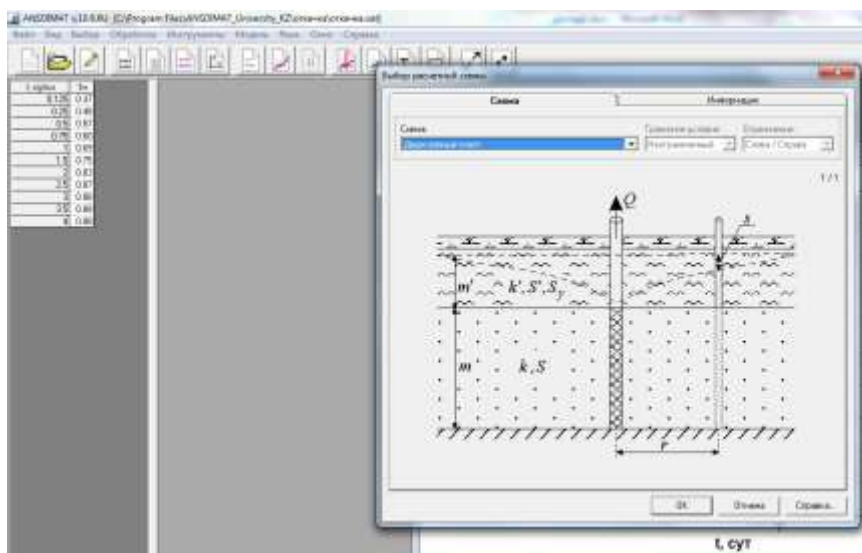
С данной программой, я познакомилась на 3-ем курсе обучения на дисциплине «Подготовка гидрогеологических данных для комплексной обработки ОФР». Что же можно рассказать о возможностях ANSDIMAT с ракурса пользы студентам в обучении?

В первую очередь, надо сказать, что эта программа способна производить расчеты гидрогеологических параметров по любым схемам залегания потока и для этого нет необходимости поднимать «кучу» литературы, искать различные формулы для расчета, достаточно лишь нажатием одной клавиши выбрать необходимую схему.

Например: как вы видите схема артезианских вод или же двухслойный пласт, и таких схем множество, даже для неустановившегося режима фильтрации.



Или такая схема.



Но более подробно, мне бы хотелось поведать о возможностях программы ANSDIMAT при обработке различных видов откачки. Для любого гидрогеолога не секрет, что откачка воды это долгий во временных рамках процесс. Продолжительность откачки может колебаться от нескольких суток, до 4-х месяцев. А теперь, давайте умножим этот промежуток времени на минимум 12 замеров уровня воды в сутки. Недолго считая, выйдет 1440 замеров, представьте себе, что каждый из этих замеров необходимо нанести на миллиметровую бумагу вручную. Конечно, многие скажут, что для облегчения ручного труда есть программа Excel, которая способна строить графики в полулогарифмическом масштабе, как этого требует технология расчета. Но не все так просто... Основным минусом программы Excel является ее нежелание работать с отрицательными числами в логарифмическом масштабе. Программа же ANSDIMAT потратит на построение графиков прослеживания и расчет гидрогеологических параметров не более 10-15ти минут. И это время от начала внесения данных до получения готовых параметров.

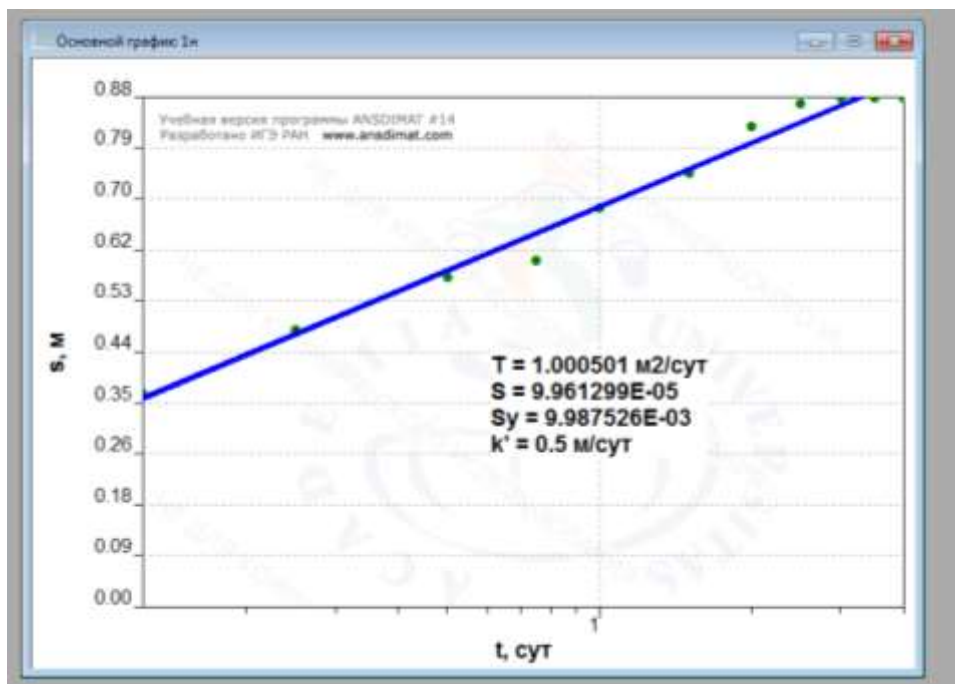
Для сравнения представлю графики в программе Excel и ANSDIMAT.



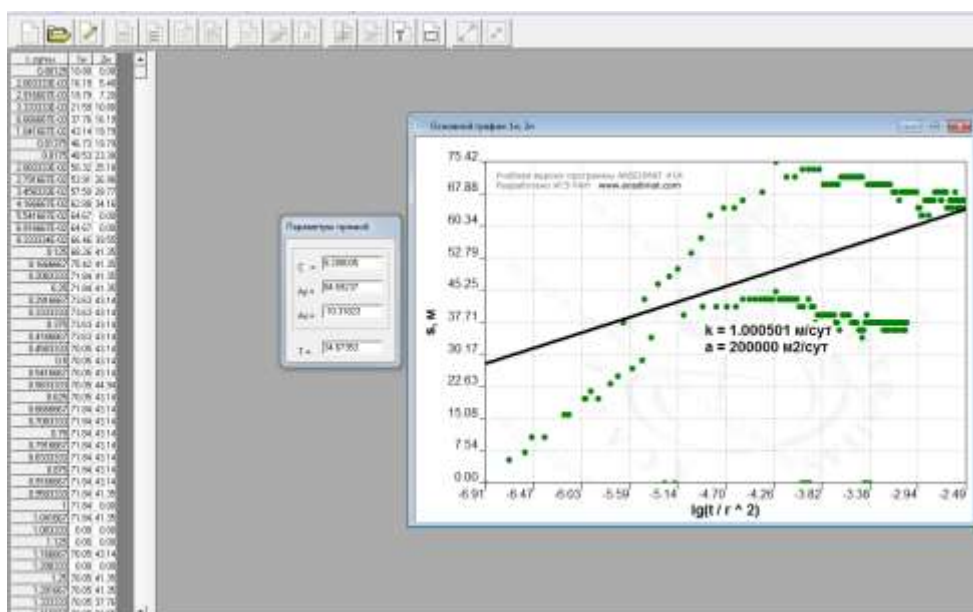
Это график в программе Excel, здесь еще необходимо проводить интерполяцию данных и в ручную считать параметры.

Программа же ANSDIMAT выдает готовый график, на котором нажатием одной кнопки появляется интерполяционная линия и уже рассчитанные параметры подземных вод.

Например, такой



Или такой.



Подводя итог моего доклада, можно сказать следующее. Нашему поколению очень повезло, что мы родились в век компьютерных технологий и множества инноваций. Одной из которых, без сомнения, является программа ANSDIMAT. Эта программа помогла нам при написании курсового проекта, многие улучшили навыки работы с программой в процессе прохождения производственно-технологической практики, а теперь она сослужит нам добрую службу при выполнении и защите дипломного проекта для получения квалификации техника гидрогеолога.

Список литературы:

1. www.ansdimat.com
2. Синдаловский Л.Н. «Аналитическое моделирование опытных опробований водоносных пластов и скважинных водозаборов», Наука 2014
3. Гордеев В.В. и др. «Гидрогеология» В.Ш. 1990 год
4. Биндеман Н.Н. «Поиски и разведка подземных вод для крупного водоснабжения», Недра М. 1969 год
5. Завалей В. А. «Поиски и разведка подземных вод», Алматы 2002 год

Смирнова Е .М.,
КГКП «Геологоразведочный колледж УО ВКО А», г. Семей
Руководитель: Кимкина В.М.

Использование программы ANSDIMAT при расчете зон санитарной охраны.

На практических занятиях по предмету гидрогеология, а так же при курсовом и дипломном проектировании, мы должны освоить навыки и умения по расчету основных гидрогеологических параметров подземных вод, построению графиков прослеживания, расчета и схематического отображения граничных условий обводненного пласта, зон санитарной охраны перспективного водоносного горизонта и многое другое. Это очень кропотливый труд, занимающий огромный объем времени. Большую часть данных заданий помогает реализовать программа ANSDIMAT, значительно сокращая потерю времени .

Эта универсальная программа позволяет нам овладеть следующими компетенциями:

Базовые:

- ❖ Обновлять свои знания и навыки в течение всей жизни;
- ❖ Работать качественно на результат;
- ❖ Собирать и систематизировать необходимую информацию;
- ❖ Пользоваться компьютером, стандартами, инструкциями при оформлении материалов.

Профессиональные:

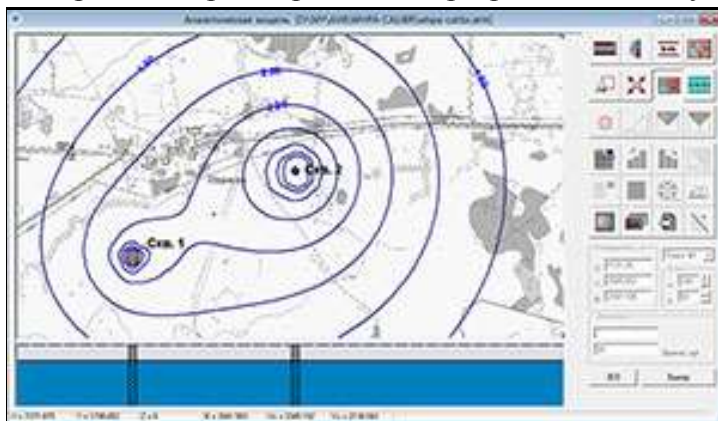
- ❖ ПК3.3.12 Производить оценку параметров водоносных горизонтов и поверхностных водотоков различными способами.
- ❖ ПК3.3.26–Проводить камеральную обработку полевых материалов, в том числе расчеты и обустройства ЗСО водозаборов
- ❖ ПК3.3.27 Подготавливать данные для обработки результатов исследований на ЭВМ, работать с компьютерными программами MapInfo, Auto CAD, Corel DRAW, ARC View GIS, математическими методами для обработки результатов гидрогеологических и инженерно-геологических исследований

Программный комплекс предназначен для обработки данных различных гидрогеологических работ. Я же хочу подробнее коснуться построения карты изолиний уровней воды и зон санитарной охраны (в дальнейшем ЗСО). Для все не секрет, что питьевое водоснабжение поселков и крупных городов должно проходить при строгом соблюдении санитарных норм и правил. А для этого необходим расчет ЗСО на весь срок

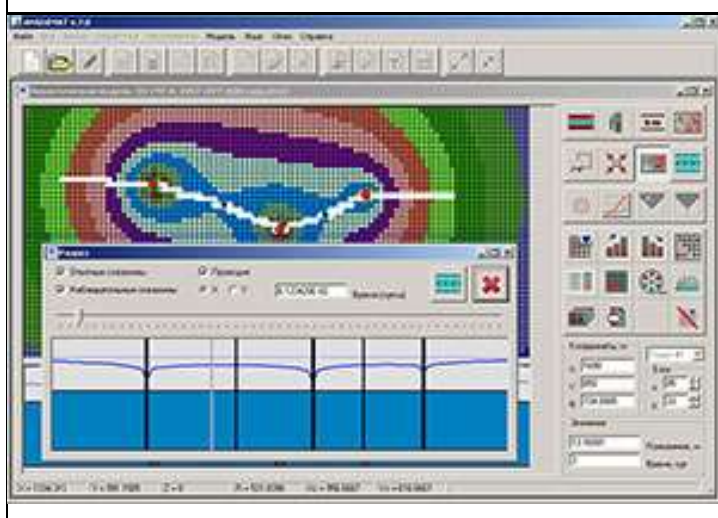
эксплуатации водозабора.

Пример №1

Построение карт гидроизогипс, разрезов и 3D визуализация.



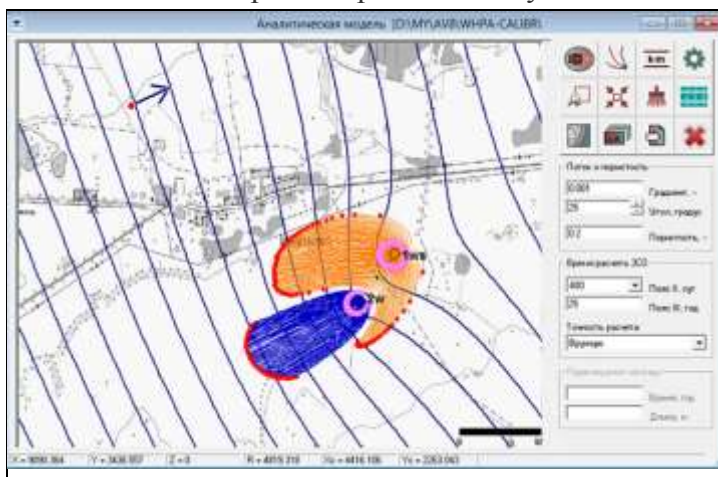
Программа строит карты гидроизогипс и карты равных понижений. Пользователю доступно настройка внешнего вида карт: задание шага изолиний, их цвета, подписи, удаление и добавление отдельных изолиний.



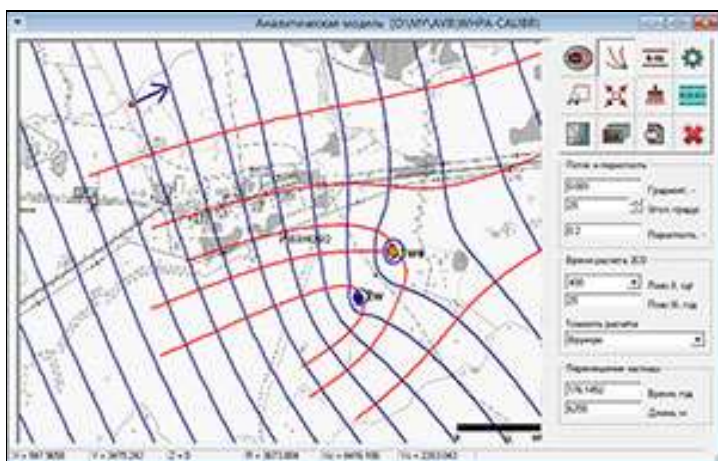
На модельной сетке пользователь задает линии для построения гидрогеологического разреза, на котором показано изменение уровня подземных вод на любой заданный момент времени. На разрезе отображаются геологические слои, опытные и наблюдательные скважины.

Пример №2

Расчет зон санитарной охраны на модуле **AMWELLS**.



Пример расчета первого и второго пояса ЗСО для водозабора, состоящего из двух опытных скважин. Синими изолиниями показаны гидроизогипсы, стрелка – направление фильтрационного потока.



Расчет траектории движения частиц, запущенных из любой точки модельной области. Оценивается время и длина пути миграции.

Перечисленные примеры далеко не полный список возможностей программы ANSDIMAT, огромным плюсом ее так же является возможность в процессе работы создать отчет по проделанным операциям, что облегчает работу в процессе курсового и дипломного проектирования, т.к. отпадает необходимость делать скриншоты графиков и таблиц, а итоговый отчет сохраняется в программе Word.

Исходя из всего выше перечисленного, можно сделать вывод, что программа ANSDIMAT является первой и единственной в своем роде компьютерной программой, которая полностью реализует потребности техника и инженера гидрогеолога в обработке полевых данных и написанию проекта поисково-разведочных работ для целей водоснабжения.

Список литературы:

1. www.ansdimat.com
2. Синдаловский Л.Н. «Аналитическое моделирование опытных опробований водоносных пластов и скважинных водозаборов», Наука 2014
3. Гордеев В.В. и др. «Гидрогеология» В.Ш. 1990 год
4. Биндеман Н.Н. «Поиски и разведка подземных вод для крупного водоснабжения», Недра М. 1969 год
5. Завалей В. А. «Поиски и разведка подземных вод», Алматы 2002 год

Қынырбеков Ш.А.,

«Радиотехника және байланыс колледжі» КМҚК Семей қаласы

Жетекшісі: Урунбаева Н.А.

Заманауи білім беруде техника жетістіктері мен технологияны тиімді пайдалану болашақ мамандарға сапалы білім беру кепілі.

Білім және ғылым саласында заманауи техника жетістіктерімен технологияны тиімді пайдалану терең білім алудың, кәсіби дағдылардың, өзін-өзі дамыту мүмкүндігінің, ақпараттық технологияны терең меңгеру, пайдаланудың, өзгермелі заманға лайықты тұлғаны қалыптастырудың техника мен технология жетістіктерін барынша меңгерген ұстазбен жаңашыл тұлғаны қалыптастыруда сапалы білім кепілі болмақ.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8 – бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі таңда әрбір білім алушының алдыны

қойған басты міндеттердің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа техника мүмкіндіктерін меңгеру. Осы заң аясында білім беру жүйесінің жаңа міндеттерінің бірі инновациялық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру болып табылады.

Осы білім беру жолында «мектептің жүрегі – мұғалім» демекші ұстаздардың атқаратын еңбегі ерен болмақ. Ұлы шығыс ойшылы Әбу Насыр Әль – Фараби «Ұстаз жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсіне білетін, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын еш нәрсені ұмытпайтын алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі, мейлінше шешен, өнер-білімге құштар, аса қанағатшыл, жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын дирхем, динар атаулыға, жалған дүниенің басқа да атрибуттарына жирене қарайтын, табиғатынан әділеттілік пен әділдікті сүйіп жақындарына да, жат адамдарға да әділ, жұрттың бәріне өз білгенінше жақсылықпен ізгілік көрсетіп, қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек» деп атап көрсеткендей, ұстаздық шеберлік, мұғалімнің өз пәнін жетік білуі, ойын білім алушыларға жете түсіндіре алуы, білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыра алумен өлшенеді. Ұстаздық шеберліктің негізін ұстаздық тұлғалық сапалары да құрайды. Қазіргі заман талаптарына сай жаңа тұрпаттағы ұстаз – оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін меңгерген, ізденімпаз, кәсіби, жан-жақты жетілген, өз ісін шынайы сүйетін маман, шебер ұйымдастырушы, бағыттаушы және де жетелеуші тұлға. «Қазіргі жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп елбасымыз Назарбаев Н.Ә. айтқандай әрбір жаңашыл ұстаз оқу үрдісінде заманауи жаңа озық технологиялар мен ақпараттық техникаларды пайдаланса, білім сапасы арта түсері сөзсіз.

XXI ғасыр – білім мен ғылымның ғасыры. Біздің қоғамымыз белгілі ғылым мен білім саласында талантты мамандарға және еліміздің жаңа белестерге көтерілуіне білімді азаматтар қажет екенін жақсы түсінеміз. Елбасымыздың Қазақстан халқына Жолдауында: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және заманауи өндірістерді жұмыс машығын меңгеруге дайын болуға тиіс» - деп айтқандай білім алушылар терең білімді, озық ойлы және өз мамандығын жетік меңгерген болуы керек. Инновациялық педагогикалық технологиялар білім-ғылым саласында қаншалықты маңызды болса, басқа салада да заманауи технологиялар кеңінен қолданылатын болады. Кәсіби құзіретті адам болып қалыптасуы және дамуы үшін білім алушылар заманауи білім беру мен тәрбиелеудегі технологияларды сауатты үйренуі керек деп ойлаймын. Заманауи технологиялар балаға білім мен тәрбие беруді саналы, сапалы етіп, қызығушылықтары мен өміршеңділігін арттырады. Инновациялық технологиялар – заманауи әлеуметтік мәдени жағдайда білім алушының тұлғалық дамуында динамикалық өзгерістер есебінен позитивті нәтижеге жетуге бағытталған тәрбиелеу құралдарының, оқыту тәсілдері мен әдістерінің жүйесі. Менің ойымша, XXI ғасырда білім-ғылымда жаңа инновациялық технология бағытында дамыту – болашақ бәсекеге қабілетті мамандар даярлау үшін өте маңызды.

Президент Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан – 2050» стратегиялық Жолдауында: «Біз білім-ғылым-инновациялар үштігі билеген постиндустриялық әлемге қарай жылжып келеміз, біріншіден, бұл – уақыт, қазір инновация заманы, инновация ғасыры» - деп атап көрсеткен болатын. Біз қазір – жаңа ақпараттық кезеңге толықтай көшудеміз, бұл дегеніміз компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық

коммуникациялық технологиялар педагог қызметінің барлық саласына кірігіп, оның табиғи ортасына айналған. «Ұстаз бен оқушы бірге жетіледі: білім беру – жартылай оқумен тең» - демекші жаңа технология, техникамен жұмыс жүргізу оқып меңгерумен қатар тәжірибеде қолдану, шығармашылық бағытта дамыту және нәтиже арқылы іске асырылады.

Заманауи жаңа ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік технология негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. Жаңа технология мен техника құралдарын қолдану адамзаттың әр-түрлі саласында, оның ішінде білім беру саласында көптеген өзекті маңыздылыққа қол жеткізіп отырғаны белгілі. Техника жетістігі электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модульдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Білім беруді жетілдіру – коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану. Қазіргі заманғы байланыс құралды бағдарламалық жүйелер мен кешендерді, мультимедианы, телекоммуникацияны, виртуальды, ақпараттар жиыны. Осы техника мен технология жетістігінің нәтижесінде қолданушы қажетті мәліметті өздігінен іздеп табуға талпынады, ізденеді. Сол себепті бұл ең нәтижелі деп ойлаймын, бүгінгі техникамен жабдықталған ғасырда сандық техникалар өте жылдам қарқынмен дамып, оны кез келген салада қолданып, білімімізді тереңдету жолында пайдаланғанымыз аса маңызды. Күнделікті өмірде қолданылып жүрген қазіргі байланыс құралы ұялы телефон туралы айта кетсем.-----

Біріккен Ұлттар Ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталды. Атап айтқанымдай қазіргі кезде сандық, нано т.б. технологиялар жылдам даму үстінде. Біздің мемлекетіміз де ғылыми-техникалық үрдістің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңде. «Бір жылға жоспар құрсаң – егін ек, жүз жылға жоспар құрсаң – ағаш ек, ал мәңгілік мұратты көздесең – ұрпақ тәрбиеле» деген ғибрат бар. Бұл жауапкершілігі зор, салмағы ауыр міндет. Өйткені бүгінгі жас буын ел болашағының ертенгі кілті. XXI ғасыр тың идеялар мен жасампаз жаңалықтардың дәуірі демекші, оған лайық білікті маман тәрбиелеу.

Жалпы білім берудің мақсаты – терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытуға адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті болашақ білімді маман қалыптастыруға, ақпараттық технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп тұратын бүгінгі заманға лайықты жаңашыл тұлғаны қалыптастыру. Ал заманауи технологиялар мен техника жетістіктерімен келекшек ұрпақтың жан жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығарашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық – психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы өте көп. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан – 2030» стратегиялық даму бағдарламасында «жастарды қазақстандық патриотизм мен шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу аса қажет. Бүгіннен бастап ұлттық мінез-құлық, биік талғампаздық, білімділік, ұлттық намыс қасиеттерін сіңіріп қалыптастыруымыз керек» деп жастарды тәрбиелеудің бағыттарын нақты көресткен. Заман талабына сай сұранысы бар, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеп өсіру ұстаздардың қолында. «Өткенге қарап басымызды иеміз, ертеңге қарап білек сыбанамыз» демекші, бүгінгі бала – ертеңгі азамат.

Жүрегіміз елім деп соғатын, бәсекеге барынша қабілетті, өнегелі, тәрбиелі болу – біздің міндетіміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР «Білім туралы» Заңы 2007ж.
2. Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан – 2030» Жолдау.
3. А. Көбесов. Эль – Фарабидің мұралары. Алматы 1989ж.
4. М.Жанпейісова «XXI ғасыр оқытудың инновациялық технологиялары» Алматы 2002ж.
5. Қ.Бұзаубақова. «Қазақстан мектебі» журнал. 2011ж. №9
6. ҚР білім берудегі дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
7. Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан – 2050» Жолдауы.

Гимадиева А.М

“Innovative колледж” мекемесі, Семей қ.

Жетекшісі: Нұрланова Ж.Н.

Тақырыбы: ИНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Әрбір оқу орнын заманауи ақпараттық технологиясыз елестету мүмкін емес. Сондықтанда, қазіргі әлемдік даму кезеңінде ғаламдық ақпараттық интернет желісі бүкіл әлемдік ақпараттық кеңістіктің ең көлемді және жаппай жайылған сұранысы болып табылады. Сол себепті де интернет технологисының және елімізде интернет көзіне қосылу шараларының барлығы қазіргі таңда еліміздің жаһандану барысына оң әсерін тигізбек.

Интернет деген не - Бір немесе бірнеше мемлекеттің аумағында орналасқан желілер ғаламдық немесе дүниежүзілік желілер деп аталады. Internet – миллиондаған компьютерлерді бір алып желіге біріктіретін, ақпаратқа шексіз қол жеткізу және түрлі адамдармен қатынас жасау мүмкіндігін ұсынатын дүние жүзіндегі ең үлкен және ең танымал желі Internet сөзі тікелей мағынасында халықаралық желі дегенді білдіреді. Internet –бұл дүние жүзіндегі компьютерлер мен серверлер жиынтығы, ал қол жеткізуге болатын ақпарат көлемін тіпті бағалаудың өзі қиынға түседі. Интернетте ең соңғы жаңалықтарды оқып, ауа райы туралы мәлімет алуға, қандай да бір тауарға не ұшақ билетіне тапсырыс беруге, аз ғана уақыт аралығында электрондық пошта арқылы хабарламалар алмасуға, бейнеконференциялар өткізуге және тағы да басқа көптеген мүмкіндіктер ұсынады.

Оқу орындарында жаңа ақпараттық қоғамды қалыптастыру үдерісінде біртіндеп ақпарат тарату және алмасу тәсілдері мен әдістері жаңартылады, уақыт үнемделеді, ұлттық шекаралар мен кедергілер бұзылады, әлемдік ақпараттық кеңістігінің, экономика, сауда, қаржы, адамзат өмірінің басқа салаларының құрылымы түбірімен өзгереді, адамдардың көзқарасы мен адамзат құндылықтарының қарқындылығы, мәдениет пен мәдени моделдердің әмбебаптығы байқалынады, динамизмі жылдамдатылады, бәсекелестік күшейе түседі. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының барлық жерінде компьютерлендіру жұмысы аяқталды. Осы жұмыстардың нәтижесінде Қазақстан Республикасының азаматтары республиканың кез-келген нүктесінде тұруына қарамай жаңадан келген жаңалықтармен таныс болып отыр. Тәжірибеден білетініміздей уақтылы алынған ақпарат - бұл өлшенбейтін байлыққа тең. Осылардан келіп шығатыны ақпараттық

технологияның дамыған ғасырында компьютерлік техниканы қолданбай жұмыс істейтін мемлекеттік және коммерциялық мекемелер, жоғары оқу орындары және т. б. көптеген салалар кемде-кем деп айтсақ та болады. Бұның барлығы білім сапасына деген талаптарды барынша күшейтеді, себебі нарықтық қоғамда тек әлемдік стандарттарға сай жоғары деңгейлі дайындыққа ие мамандар ғана қажет екендігі бірден түсінікті. Соңғы кездердегі ҚР-ның білім жүйесіндегі реформаларын осымен түсіндіруге болады. Оған қоса, қоғамдық өмірдің барлық салаларындағы аса қуатты интеграциялық процестер жоғары білім жүйесінен сәйкес жауапкершілікті, мамандар дайындауды ұйымдастырудағы халықаралық компоненттерді күшейтуді талап етеді, білім мен ғылымды интернационализациялауды қажет етеді. Қазіргі әлемдік даму кезеңінде ғаламдық ақпараттық интернет желісі бүкіл әлемдік ақпараттық кеңістігінің ең көлемді және жаппай жайылған сегменті болып табылады. Сонымен бірге, уақыт өте, интернет желісі ақпарат алу және алмасудың, сондай-ақ жаппай пайдаланушылардың байланысы үшін ең қол жетерлік құрал болғаны айдан анық.

Интернет қолданушылар жағынан Қазақстан әлемде 144 мемлекеттің ішінде 58 орын алады. ТМД елдері арасында Ресей Федерациясынан кейін екінші орында тұрмыз. Мұның өзі Қазақстан үшін зор жетістік. Себебі, әлемнің көптеген елдерінде интернет жылдамдығы өте төмен көрсеткіште. Инвестиция және даму вице-министрі Асқар Жұмағалиевтың ресми мәлімдеуінше қазіргі кезде Қазақстандықтардың 70% интернет пайдаланады. Яғни, бұл Қазақстандағы 12 млн. адамның интернет қолдануға мүмкіндігі бар деген сөз. Қазіргі таңда республика аумағының 97-98 пайызға жуығы телефон желісімен қамтылған деп есептесек, онда алдағы жылдары ұялы телефон арқылы интернетке кірушілердің қатары көбейері анық [2].

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
6-74 жасаралығында Интернет желісін пайдаланушылардың үлесі	4	8,3	13,7	15,1	18,2	31,6	50,6	61,9	63,3	63,9
6-15 жасаралығында Интернет желісін пайдаланушылардың үлесі	-	-	-	-	-	-	55,8	32,0	42,5	43,6
16-74 жасаралығында Интернет желісін пайдаланушылардың үлесі	4	8,3	13,7	15,1	18,2	31,6	49,5	67,9	67,6	68,1

Кесте 1. Интернет желісін пайдаланушылардың үлесі (пайызбен) [3].

Бүгінгі күні ADSL технологиясын пайдаланатын абоненттер саны бір миллионнан аса адамды құрайды. FTTH (Fiber To The Home) - үйге (жеке/жеке меншік үй, пәтер деп түсініледі) орнатылатын оптикалық-талшықты кәбіл. Оның басты артықшылығы - деректерді берудің, Интернетке қол жеткізудің жоғары жылдамдығы

«Kazakhstan-Online» деректерін берудің ұлттық желісі Қазақстан Республикасының көптеген елді мекенін және тораптарды қамтиды. Желінің жалпы өткізу қабілеттігі - секундтың 698 мбит. «Kazakhstan-Online» желісіне кең жолақты АТМ - желісі болып табылады және АТМ - форумының әлемдік стандарттарына сәйкес. 1999 жылы қыркүйекте «Kazakhstan-Online» желісі базасында «Интернет - аймағы» жобасы коммерциялық пайдалануға берілді. Бұл қызмет түрі Қазақстанның, барлық аумағында Интернетке коммуникациялық қолжетімділік мүмкіндігін ұсынады және ұдайы үйде пайдаланушыларға, сондай-ақ ұйымдардағы жеке пайдаланушыларға арналған. Интернет желісіне қол жеткізу қалалық телефон желісінің арналары бойынша «Kazakhstan-Online»

торабына «нүкте-нүкте» қосуын орнату арқылы жүзеге асырылады. «Интернет-аймағы» жобасымен бірге 2000 жылы маусымда жалпы білім беру оқу орындарына бағытталған жаңа жоба енгізілді. Бұл жоба «Қазақстандық интернет» деп аталады және Қазақстандық интернет-ресурстарына коммуникациялық қол жеткізу мүмкіндігін береді. Қазіргі уақытта Интернеттің ғаламдық ақпараттық желісінде Қазнеттің саны жағынан да (операторлар мен пайдаланушылар саны) сапасы жағынан да (көрсетілетін қызметтер спектрінің кеңеюі) белсенді өсуі байқалады. Интернет саласындағы қазақстандық заңнама өз дамуының бастапқы кезеңінде тұр. Жоғарыда атап көрсетілген интернет технологисының және елімізде интернет көзіне қосылу шараларының барлығы қазіргі таңда еліміздің жаһандану барысына оң әсерін тигізбек. Интернет технологиясының көмегімен көптеген шетелдердің оқу орындарынан қазақстандық азаматар қашықтықтан оқыту бағдарламасы көмегімен білім алуда. Сол секілді күнделікті өмірімізде қай сала болсада өз уақытымызды үнемдеп, тиімді пайдалануға үлкен мүмкіндік жасалынған.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. <http://www.uniface.kz/index.php?post=article§ion=3&id=5>
2. 19.09.2015 Қазнетжелісінпайдаланушыларғаталдау жүргізу <http://tilaudit.kz/posts/15>
3. Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің 2012 жылғы 2 тоқсандағы жедел деректерінесәйкес.
4. https://www.beeline.kz/kz/info_pages/info_page1
5. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1300000464> 6. <http://medialaw.asia/document/-1010>

Авторы: Уалибеков У.Б. Салимбаев Ж.Д.

Научный руководитель: Турысбекова Гульнара Уалихановна

КГКП Геологоразведочный колледж г. Семей

**Эффективное использование передовых технологий в сфере
недропользования – гарантия успешной экономики Республики Казахстан.**

На сегодняшний день полезные ископаемые являются основой для развития важнейших отраслей промышленности таких как энергетика, черная и цветная металлургия, химическая промышленность, строительство).

Наш президент ставит основополагающей - стратегию использования природных ресурсов в качестве одного из приоритетных направлений процветания нашей страны.

Вообще же принято считать, что самой большой отдачей обладают вложения в минерально-сырьевой сектор. Не случайно самыми богатыми на Земле странами являются нефтяные страны Персидского залива.

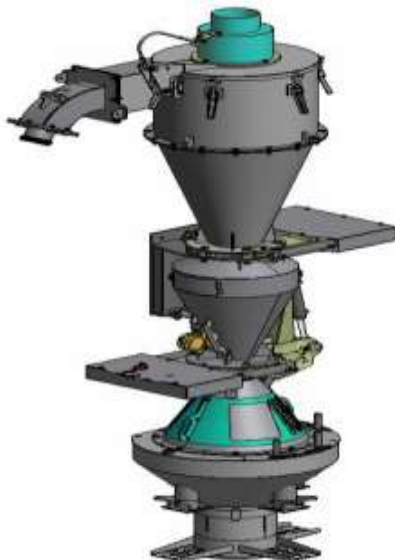
По оценке ученых ведущих стран мира Казахстан занимает шестое место в мире по запасам природных ресурсов, хотя еще не может использовать это преимущество с наибольшим для себя эффектом. По подсчетам некоторых ученых разведанные недра Казахстана оцениваются примерно в 10 триллионов долларов США.

Во многих аспектах благосостояние страны зависит от рационального использования минеральных ресурсов. Для того чтобы разрабатывать новые месторождения полезных ископаемых экономически целесообразными методами все чаще применяются передовые технологии в сфере недропользования.

Начну с того, что огромной заслугой Альмуханова Марала Альбековича является то, что благодаря его усилиям, студенты показывают отличные результаты на производственной практике и

получают хорошие рекомендации от представителей организаций. Более того, студентам легко удастся освоить принципиально новые виды технологий, такие как: новейшие лабораторные ,буровые оборудования , оборудования для отбора проб, программные обеспечения для хранения базы данных , ведения журнала опробования. Остановимся поконкретнее на некоторых из них

ЦИКЛОН 1200 с КОНУСНЫМ ДЕЛИТЕЛЕМ С 3 ЛОТКАМИ (гидр.)



Данное оборудование является совершенно новым типом для разведочного бурения и успешно применяется также при эксплуатационных работах. Играет существенную роль для ведения опробования в процессе добычи. Сущность данного CYCLON-а заключается в тщательном и равномерном делении пробы на 3 части. В котором задействуются все технологические процессы. Также во время бурения с промывкой, система может подвергаться большим значениям динамических нагрузок, что обеспечивает возможность ее использования в различных условиях.

ЦИКЛОН 1200 с КОНУСНЫМ ДЕЛИТЕЛЕМ значительно сократит расходы, как при выполнении буровых работ, так и при опробовании.

Программное обеспечение **Mine Vision**, обеспечивает гибкую и эффективную платформу для сбора, проверки и хранения данных, поступающих из различных источников, а также для управления ими.

При разработке программного обеспечения в основу были заложены следующие принципы:

- Простота в использовании – позволяет пользователю в короткие сроки освоиться в работе с системой и точно понимать выполняемые ей задачи;
- Учет местных региональных особенностей – зачастую зарубежные производители программного обеспечения поставляют на местные рынки решения, которые совершенно не ориентированы на местную специфику;
- Соблюдение стандартов – большинство видов документируемых данных тем или иным образом регламентировано; к этим данным предъявляется ряд требований, которые необходимо учитывать при создании инструментов для управления информацией.

MineVision Позволяет:

- Организовать сбор и обмен информацией между структурными подразделениями предприятия в режиме реального времени, с разграниченными правами доступа к данным

- Создать четкую структуру ввода, хранения, пополнения и соответственно удобство пользования данными
- Хранить горно-геологическую информацию в любых форматах, используемых в компании
- Обеспечить применение углубленного анализа и получение достоверной отчетности
- Сократить временные и финансовые затраты

Это динамичное решение, которое настраивается под специфические требования геологоразведочной и добывающей отраслей. Пакет разработан и создан специально для геологоразведочной и горнодобывающей индустрии и находит применение в компаниях любого масштаба, от отдельных пользователей, работающих на одном объекте до ведущих компаний, работающих на множестве объектов одновременно.

Снабженная эффективными инструментами управления данными и ведения отчетности система позволяет многим сотрудникам организации одновременно отслеживать продвижение работ. Информация извлекается из единого центра и доступна всем пользователям. Система практически полностью конфигурируема, что позволяет органично интегрировать имеющиеся данные, структуры баз данных и бизнес-правила.

Пользователи MineVision

В настоящее время ПО MineVision успешно используется на таких крупных горнодобывающих предприятиях как:

- ТОО "Altyntau Kokshetau" (холдинг "Kazzinc") - месторождение золота Васильковское
- ТОО "KAZ Minerals Bozshakol" - месторождение меди Бозшаколь
- ТОО "Бакырчикское горнодобывающее предприятие" (АО "Полиметалл") - месторождение золота Бакырчик
- ТОО "ГМК-Васильевское" (группа компаний "Lancaster Group") - месторождение золота Боке-Васильевское
- АО "Алтыналмас" - месторождение золота Акбакай

В заключение хотелось бы добавить, что по прогнозам специалистов, при сохранении современных тенденций добычи, потребления и использования новых месторождений запасы полезных ископаемых истощатся примерно через 70-140 лет. Поэтому рациональное комплексное освоение ресурсов способно сохранить природные богатства для будущих поколений, защитить интересы народов нашей страны. Перспектива нехватки сырьевых ресурсов - реальная опасность для человечества. Повышение комплексности, полноты и качества извлечения из недр полезных ископаемых, ликвидация необоснованных потерь при их добыче, обогащении и переработке имеют огромное экономическое значение, так как позволяют повысить производство продукции на действующих предприятиях, в ряде случаев исключают надобность строительства новых предприятий, значительно повышают эффективность производства. Марал Альбекович был человеком дальновидным, который понимал, что геология не стоит на месте, и с каждым годом появляются все новые и новые передовые технологии в области технического и информационно-технологического обеспечения. Именно поэтому он уделял особое внимание тому, чтобы студенты нашего колледжа могли применять на практике программы, необходимые в сфере недропользования. В качестве примера, могу сказать, что именно поэтому в программу занятий входит предмет «Применение информационных технологий в недропользовании», на котором студентов обучают применять на практике такие программы как CorelDraw, AutoCad, MapInfo, Surfer, Micromine и др., которые на сегодняшний день активно используются на производстве.

Список Литературы:

1. <https://www.minevisionsystems.com>
2. Материалы компании «ПОЛИМЕТАЛЛ»
3. gm-soft.com
4. послание президента РК - 2050

Мейрашұлы Дәулетхан

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Турысбекова Гульнар Уалихановна

Бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауда жаңа технологияларды қолдану.

Жоспар:

1. Кіріспе;
2. ЭКПО көрмесі инновациялық дамудағы үлкен серпін;
3. Геология және бұрғылау саласындағы жаңа технологиялар;
4. Қорытынды

Жаңа технологиялар уақыт өткен сайын қуса жеткізбестей қарқынмен дамып жатыр. Бүгін үйренген білімнің ертеңгі күні жарамсыз болып қалса, таң қалуға болмайды. Тарихтағы алғашқы компьютерлер үлкен бір бөлменің көлеміндей алып болған болса, қазір көзге көрінбестей қалыпта жасалуда. Ақпараттық технологиялар саласындағы бәсекелестік дүниеге жаңа, тың, әрі қолжетімді техника мен технология түрлерін әкелуде. Әлемдегі ең алпауыт компаниялардың қатарындағы алғашқы орындар АҚШ және Жапон компанияларына бұйырады. Жаңа технологиялардың арасынан дисктердің даму процесіне көз салсақ, өткен ғасырдың сексенінші жылдарындағы IBM 3380 Disc Sysytems құрылғысының ақпарат сақтау қабілеттілігі небары 2,5GB болды. Ал қазіргі күндердегі бір ғана MicroSD Card-тардың сыйымдылығы 32GB. Сыйымдылығы жағынан көлемі жағынан да бағасы жағынан да екеуінің айырмасы "жер мен көктей" деңгейде. Төмендегі суретте 1980 жылдардағы 8 жәшіктен тұратын 2,5GB сыймдылығы бар IBM 3380 Disc Sysytems құрылғысы мен қазіргі таңдағы MicroSD Card дискілері салыстырмалы түрде қарастырылған.



IBM 3380 Disc Sysytems 2,5GB



MicroSD Card 32GB

Жаңа технологиялардың дамуына үлкен серпін ол «ЭКПО 2017» көрмесі болып табылады.

«ЭКСПО көрмесі – жаһандық ауқымдағы оқиға. Ол маңыздылығы жағынан ірі экономикалық форумдармен, туристік тартымдылығы бойынша әлемдегі ең танымал спорттық ойындармен

салыстыруға болады. Көрме біздің елімізге ірі инвестиция тартуға мүмкіндік туғызады. Сондай-ақ ЭКСПО көрмесін өткізу арқылы Қазақстан «жасыл экономиканы» дамытуға тікелей септігін тигізетін жаңа технология мен инновация алады» - деді Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев

«, сіздер еліміздің салт-дәстүрі, мәдениеті мен тарихын көре аласыздар. Екінші аумақ Бүгін біз көрменің басты объектісі «Нұр Әлем» павильонын сіздерге таныстырамыз. Павильонның 1-қабатында Ұлттық павильон орналасқан. Мұнда 2 аумақ бар. Біріншісінде «жасампаз энергия» деп аталды. Онда қазақстандық ғалымдардың баламалы энергетика саласындағы ең үздік жобалары қойылған. Жалпы павильон 8 қабаттан тұрады»

«Сфераның биіктігі - 90 метр. Павильон әлемдегі сфера пішіндегі жалғыз ғимарат. Келген қонақтар көрмені 8-қабаттан бастап аралайды. Онда сіздер Астананың 2050 жылы қандай болатынын көресіздер. Кейін қонақтар саты арқылы төменгі қабаттарға түседі. 7- қабатта ғарыш энергиясы, 6-қабатта күн, 5-қабатта жел, 4-қабатта биомасса, 3-қабатта кинетикалық, 2-ші қабатта су энергиясына қатысты жобалар қойылған. Бүгін мұның барлығын қонақтар көре алады»

Жалпы осы колледждің қалыптасуының негізін салған, оны аяғына тұрғызған Альмуханов Марал Альбекович болып табылады. Осы кісінің көп жыл сіңірілген еңбегінің арқасында колледжімізден жоғары деңгейдегі мамандар шығарылады. Бұл мамандар жаңа технологиялардың дамуына зор үлестерін қосады және еліміздің экономикасын дамытуда. Бізде болашақ маман ретінде Марал Альбековичтің сенімін ақтаймыз деп сенеміз.

Әшір Н.С,

ҚМКҚ «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Жетекші: Турлыбаева А.М.

Жер асты тау-кен қазбаларындағы камера-баспана

Кен орынның егжей тегжейлі барлау барысы рентабельді болып табылады, сондықтан келешекте жер асты тау-кен қазбалары жобаланып отыр.

Жер асты тау-кен өндіру өнеркәсібі қауіпті жұмыс екеніне бәріне де түсінікті. Өнеркәсіп көрсеткендей оқыс оқиға статистикасына сүйенсек тау-кен жұмысшылардың басқа да сала қызметкерлермен салыстырғанда өміріне қауіп 4 есе жоғары. Жер асты тау-кен жұмыстарының қауіптілігі, жазатайым оқиғалар басқа да өндіру салаларында болмайтындай ірі апаттарға алып келеді.



Сурет 1



Сурет 1

Ірі апаттарға екі бағытта күрес жүргізіледі : ескерту шаралары және ұйымдасқан тау-кен құтқару жұмыстары

Осы жасалатын жұмыстардың негізгі мақсаты адам өмірін құтқару және кеніш немесе шахта мүлігін жарылыс кезінде, өрт және кенеттен газдар бөліністерінде сақтап қалу. Сондай-ақ кенішті тезірек жарамды күйге келтіріп, өндірістік жұмыстарды жүргізуге күйге келтіру жұмыстарын жүргізу. Осы жағдайларды талдай отырып, арнайы тақырыпты жер асты тау-кен қазбаларындағы камера-баспана деп алдым. Камера-баспана – тау-кен жұмысшыларын зиянды газдардан және оттегі жетіспеушілігі туындаған жағдайда, қандай да бір жер астында болатын өрт, кенеттен жыныстар құлау қаупінен қорғауға арналған. Қазіргі уақытта жылжымалы және стационарлық камералық - баспана контейнер өндіру және жеткізу бойынша әлемдік көшбасшылардың бірі Австралиялық фирма " MineARC Systems" болып табылады, 1999 жылы негізі қаланған. Стандартты камера-баспана MineARC ішінде бірқатар өмірлік маңызды адамды түрлі қауіптерден сақтайтын жүйелер орналасқан, және олар адам жайлылығынан қатар қауіпсіздігін соның ішінде, оттегі байыту, көмірқышқыл газы (CO_2), және көміртек тотығын тазарту (CO), жасанды ауаны салқындату және сандық газды бақылау. "MineARC" компаниясы камера-баспананы әлемнің 25-тен астам еліне жеткізеді және өндіреді. " MineARC" компаниясының барлық камера-баспаналары ең жоғары Халықаралық стандарттарға сай сәйкес келеді.

"MineARC Systems" фирмасының жылжымалы камера-баспана болаты – жамылғысы конструкциясы 5 мм қалыңдығымен жасалған, 3 әуе және оттегі қамтамасыз ету көзі, CO_2 - ден тазарту жүйесі бар, сұйықтық баллондары ең төмен дегенде 36 сағаттық тыныс-тіршілігін қамтамасыз етеді, шолу терезесі, тыл апаттық люк, ыстыққа төзімділік конструкциясы, газды бақылау, таймайтын төсеніші, дәретхана, ішкі және сыртқы өрт сөндіргіштерімен жабдықталған. Олардың кен қазбаларында жүріп-тұруы жылжыма бөлшектері арқылы жүзеге асырылады. Алынғы жағы "баспана" камерасы, ол жеңіл сәйкестендіру және төтенше жағдай кезінде жылдам және жеңіл қол жеткізу үшін орындалған.

Авариялық жарықтандыру жүйесінің ескертетін дабылы және осы маңдағы өтіп бара жатқан адамдарды ескертетін камерасы болады. Айналым есік тұтқалары тікелей және қарапайым қауіпсіздік интерьерге қол жеткізуді қамтамасыз етіледі.

Жүйелері мыналарды қамтиды: бастапқы және қайталама ауасы (оттегі), ауаны кондиционерлеу жүйесі, жүйенің оң қысым беруі, электр жүйесін және газ табу және CO₂ / CO жою.

MineSAFE стандартты құрылымы бірегей активтендірілген электр қуатымен электр тазартушысы MineARC Series IV MARCISORB химиялық заттармен ұштастыра отырып, зиянды CO₂ (көмірқышқыл газ) және CO (тұншықтырғыш газ) ауа баспана камералары үшін тазарту үшін пайдаланады. Қорытындылай келе, бұл жабдықтар енгізгеннен күтілетін пайданы атап өткім келеді:

- 1) Адамның өмірінің қауіпсіздігі
- 2) Пайдалану қауіпсіздігін қамтамасыз етуін жақсарту
- 3) Операциялық шығындарды қысқартуға
- 4) Қызмет көрсету уақытын қысқарту
- 5) Төтенше жағдайлар кезінде жедел байланысты пайдалану
- 6) Мониторингті күшейту
- 7) MineARC қызмет көрсету және қызмет көрсетуші персоналдың уақытын

қысқартуды жобалайды. Әлемнің 40-тан астам елдеріне камера баспана мен көмекші тау-кен өндіруші, өнеркәсіптік жабдық пайдалану үшін өндіреді және жеткізеді. Негізгі клиенттер: CSA шахтасы, Rio Tinto, Kennecott Utah copper, компаниялар тобы Yildirim, Anglo American Barrisc, Barmenco, Minacor.

Қолданған әдебиет

1. Ғаламтор желісі: <http://www.minearc.com>

Zh. Karim

Semey Geological prospecting college

Head: A. Turlybayeva

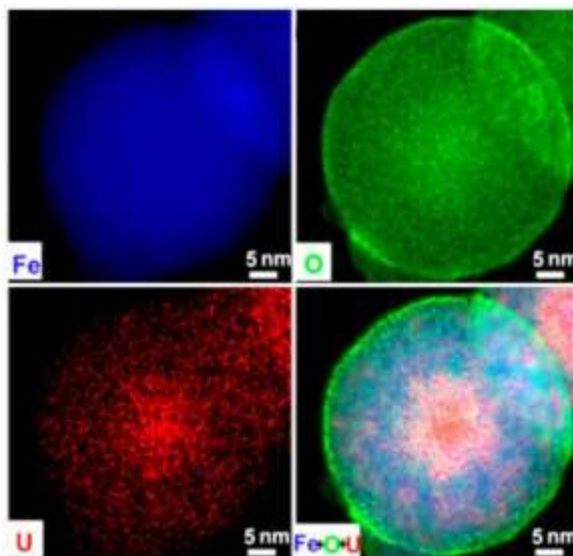
Method of uranium extraction with a help of iron nanoparticles

The widespread use of uranium has recently started in the 40-ies years of the current century. The increased demand for uranium is associated with progress in the nuclear industry, where uranium ore was one of the sources of fissile material for military purposes and nuclear power.

One of the methods of uranium mining is the method of downhole leaching from ores of reservoir-infiltration deposits. The method of underground borehole leaching is the most effective way of mining uranium.

For the collection of uranium, complex nanoparticles are used. These nanoparticles move a core of pure iron and a shell of iron hydroxide. Such nanoparticles have a negative electric charge and they attract positively charged uranium ions of water-dissolved compounds, particularly uranyl nitrate. Uranium ions unobstructedly pass through the nanoparticle shell to the iron core, which binds them with the help of free electrons. In sufficient concentration of nanoparticles in water, the complete uranium uptake process takes place in just a few minutes.

Lan Ling and Wei-xian Zhang, engineers from Tongji University, with a help of powerful microscopes, they observed the process of uranium absorption by nanoparticles and calculated some parameters. These calculations show that one gram of iron can collect about 2.4 grams of uranium.



Picture 1. Influence of the iron nanoparticles to the uranium

Thereafter, the nanoparticles can be extracted and collected using conventional magnet which attracts iron, and the collected uranium is released in pure form simply by means of chemical methods. The advantage of this method is the involvement of small quantity, squalid and off-balance ores in operation.

Also, using this method occupies an important place in the environment, because when it is used the surface of the earth and the air pool is not polluted. It is no exaggeration to say that the mining method of extraction of uranium with iron nanoparticles will dramatically change for the better power performance and industrial relations in the uranium mining industry, which have considerably great economic importance.

It should be noted that this method of uranium extraction could provide invaluable assistance in eliminating the consequences of the accident in 2011 at the Fukushima nuclear power plant for the collection of radioactive material trapped in the waters of the world's oceans.

Moreover, the use of iron nanoparticles can serve for the uranium extraction, dissolved in seawater. Certainly, the concentration of dissolved uranium in water is extremely low, but its reserves in the world ocean waters are estimated at approximately 4.5 billion metric tons. And this amount of uranium is enough to supply all the nuclear power plants for several thousand years.

Қабатты-инфильтрационды кенорындар кендерінен ұңғымалы жер асты сілтілену әдісі уранды алудың ең басты әдісі болып саналады. Ұңғымалы жер асты сілтілену әдісі уранды өндіру кезінде ең тиімді тәсіл болып саналады. Бірақ, бұл тәсіл, жағымды жақтарына ие болғанымен, ол әлемдік мұхит суларына түскен радиобелсенді материалдарды жинау үшін ядролық станцияларда авариялардың зардаптары кезінде қолданыла алмайды және техногенді шоғырлардан уранды алу кезінде де қиыншылықтар болады.

Темірлі нанобөлшектер арқылы уранды өндіру әдісінің жағымдылығы кедей, нашар және баланстан тыс кендерді эксплуатацияға игеруге болады. Қоршаған ортаны қорғауда

да осы әдіс ең маңызды орын алады, яғни осы әдісті қолданған кезде жер беткейі және ауа бассейні ластанбайды. Темірлі нанобөлшектер арқылы уран кенорындарын өңдеу - уран өндірудің экономикалық маңызы зор өнімділік күштері мен өнеркәсіптік қарым-қатынастарды жақсы жақтарға жетелейді деп сеніммен айта аламыз.

Уранды өндірудің осы әдісі 2011 жылғы Фукусима ядролық станциясында болған апаттың қалдықтарын тарату ісінде өте маңызды көмек жасай алатын еді. Мысалы: дүниежүзілік мұхиттарға түскен радиобелсенді материалдарды жинау. Сонымен қатар, темір нанобөлшектерін пайдалану теңіз суында еріген уран өндіру ісінде де қызмет ете алады. Әрине, суда еріген уран концентрациясы өте төмен, бірақ, дүниежүзілік мұхит суларындағы уран қоры шамамен 4,5 миллиард метрикалық тоннаға тең деп бағаланды. Уран қорының осындай мөлшері алдағы бірнеше мың жылда барлық ядро станцияларға жеткізуге жетеді.

Literature :

1. N.Petrov «Uranium deposits of Kazakhstan», Almaty «Gylym» 1995 y.
2. Internet resources - <http://www.vsegei.ru>

Оңдасынова Ә.А.,

«Семей көп салалы колледжі», Семей қ.

Жетекші: Садуақасова А.Т.

АҚПАРАТТЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІ МЕН ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі заманда білім берудің, оны дамытудың көкейкесті мәселелерін шешу нақты, ғылыми-теориялық және практикалық бағыттағы реформаны қамтамасыз ететін, кәсіптік білім беру жүйесін прогрессивтік және динамикалық бірлікте тұтас, интегративті дамытуды жобалау мен жасақтауды, ерекше оқу тәрбие процесінің жоғары тиімділіктегі педагогикалық, ақпараттық технологияның пайда болуын талап ететін дидактикалық ғылымға тікелей тәуелді.

Ақпараттандырудың негізгі бағыты ХХІ ғасырдың талаптарына сәйкес қоғамды дамытудың жоғарғы тиімділікті технологияларына сүйенген жаңа білім стратегиясына көшу болып табылады. Осыған байланысты ғылыми жұмысымыздың мақсаты студенттердің жаңа ақпараттық технологиялар мәдениетін қалыптастыру және оны жүзеге асырудың жаңа әдіс-тәсілдерін айқындау.

Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып студенттердің танымдық белсенділігін қалыптастырудың мынадай артықшылықтарын атап өтуге болады:

- әрбір адамның өздігінен білім алуының меншікті траекториясын қамтамасыз ететін білім берудің ашық жүйесін құрайды;
- ақпаратпен жұмыс істей алу білігін қалыптастырады және қатынас жасау қабілетін дамытады;
- таным процесін ұйымдастыруды оны жүйелі ойлау жағына жылжыту жолымен түбейгелі өзгертеді;
- оқу процесінде студенттердің танымдық іс-әрекетін қолайлы ұйымдастыруға мүмкіндік туғызады;
- жаңа таным құралдарын пайдалануға және ұйымдастыруға дай жасайды;
- білім беруді ақпараттық-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етеді.

Егер жоғары білім беретін оқу орындарында кәсіби даярлық үрдісінде болашақ мұғалімдер оқытудың жаңа ақпараттық технология туралы теориялық біліммен қаруланып, тікелей іс-әрекетінде оларды пайдалану жолдарын, қолдану әдістемесін меңгерсе және дайындық сапасын қалыптастыруға әсер ететін кешенді шараларға тартылса, онда студенттердің болашақ кәсіби қызметінде оқытудың жаңа ақпараттық технологияларды тиімді қолдану іскерлігі мен дағдылары қалыптасады.

Елбасының «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты жолдауында: «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» десе, осы жолдаудың III тарауы, он сегізінші бағытының жетінші тармақшасында: «Ақпараттық технологиялар мен ақпаратты таратудың жаңа нысандарына бағытталған мамандырылған білім беру бағыттарын құру міндеті де алдымызда тұр» делінген, сондай – ақ он жетінші бағытының үшінші тармақшасында «Онлайн тәсілінде оқыту тәжірибесін дамытып, елімізде оқу теледидарын құру қажет» деп атап көрсетілгендей бүгінгі күні білім беру жүйесі жаңа педагогикалық технологияға негізделуін және ақпараттық құралдарының кеңінен қолданылуын қажет етеді. Осылайша оқу – тәрбие үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану заман талабынан туындап отыр.

Ақпараттық – коммуникациялық технологияның келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса зор.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

БҰҰ – ның шешімімен «XXI – ғасыр ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми – техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Ақпарат алмасу істеріндегі компьютерлік технологиялар рөлі өте жылдам өсіп келе жатыр, соңғы кезде телефон, радио, теледидар сияқты құралдар орнына электрондық телекоммуникациялық құрылғылар пайдаланыла бастады, олар - өндірістік, әлеуметтік және тұрмыстық мәселелерге кеңінен араласып келе жатқан электрондық почта мен Интернет жүйелері болып табылады. Қазіргі ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану негізінде жаңа педагогикалық әдістерді қалыптастыруға бағытталған білім беру жүйесін ақпараттандыруды зерттеу істері оқулықтар шығарумен қатарласа немесе оның алдында атқарылуы керек.

Әсіресе, олардың тиімділігі:

1. Қашықтықтан білім алу мүмкінділігінің туындауы;
2. Қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкінділігі;

3. Экономикалық тиімділігі (бару, келу, тұрмыс тауқыметі т.с.с. материалдық шығынды қажет етпеу);

4. Білім сапасына әсері зор. Әсіресе, тіл сабақтарын игеруге (ағылшын, орыс, қазақ т.с.с. тілдерді) айқын сезіледі;

5. Іс - әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйренуге (би өнері, қол еңбек, дене шынықтыру сабақтары т.с.с.);

6. Қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктер болмайтын табиғаттың таңғажайып үрдістері мен әртүрлі физикалық, химиялық, биологиялық тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;

7. Оқушының ой - өрісін, дүниетанымын кеңейтуге де, ықпалы зор (теледидардағы ғылыми – көпшілік, рухани, тарихи танымдық хабарлар мен компьютерлік жүйедегі шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ т.с.с. логикалық ойындар).

Болашақта Қазақстанда білім беру жүйесін ақпараттандыру телекоммуникациялық желілерді жасау және дамытумен ұштасады. Ал білім беру жүйесінің негізгі міндеттері біртұтас телекоммуникациялық желіні құру және дамыту арқылы шешіледі.

Олар:

- ақпараттық мәдениетті ұйымдастыру мен жеделдету үрдісі жоғары деңгейге жеткізу;
- жасалынған және дамып келе жатқан телекоммуникациялық желілерді біртұтас бүкіл әлемдік ақпараттық кеңістікте интеграциялау;

- біртұтас ақпараттық кеңістікте әртүрлі деңгейдегі ақпараттармен алмасуды қамтамасыз ету;

- білім беруді дербестендіруді қамтамасыз ету, дистанциялық оқытуға мүмкіндік жасау.

Біз бейбіт елде, мемлекеттік білімді жетілдіруге аса мән берген елде тұрамыз. Жалпы білім берудің мақсаты – терең білімнің, кәсіби дағдыларын негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытуға адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдерді қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру, яғни жеке тұлғаны қалыптастыруға негізделген, ақпаратты технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп жататын бүгінгі заманға лайықты, жаңашыл тұлғаны қалыптастыру.

Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Француз қайраткері «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды. Жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мәні пассивті оқыту түрінен активті оқытуға көшу оқу танымын ұйымдастырудағы бастамашылдығына жағдай туғызу, субъективтік позицияны қалыптастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бөрібаев Б, Балапанов Е. Жаңа ақпараттық технологиялар.– Алматы, 2001.

2.«Қазақстан - өз дамуында жаңа серпіліс жасау қарсаңында» (Ел президентінің халыққа жолдауы) 2006 жыл

3.Новиков С. П. «Применение новых информационных технологии в образовательном процессе». Педагогика, 2003,

4. С.Әбенбаев «Педагогика» - Фолиант, 2015

5.Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі. «Информатика негіздері» 2008 жыл, №4 Ж.Сатыбекова

Осипова Г.Е.,
«Семейский многопрофильный колледж», г.Семей
Руководитель: Сеитбаева А.Б.

Влияние образовательной технологии на развитие профессиональной компетентности будущего специалиста

Образовательная технология – это неотъемлемая часть процесса учебы. В последние десятилетия благодаря развитию науки он изменился до неузнаваемости. И сейчас образовательная технология – это не только методики, но и различные кибернетические системы. Что же собой она представляет - будет рассмотрено в этой статье. Общая информация образовательная технология это - современная педагогическая наука выделяет такие парадигмы технологического подхода обучения:

- ✓ Эмпирическую.
- ✓ Алгоритмическую.
- ✓ Стохастическую.

Последняя нас и интересует, поскольку это научное название, которое имеет образовательная технология. Это можно представить в виде трех аспектов:

Научного. Разрабатывает и изучает цели, методы и содержание обучения. Составляется информация о методах и средствах достижения планируемых результатов.

Процессуально-действенного. Практическая реализация с использованием доступных личных, методологических и инструментальных педагогических средств. Основные структурные элементы

Образовательная технология – это комплексная разработка. Поэтому она состоит из целого ряда элементов: Концептуальной основы.

Специфические моменты – это диагностическое целеобразование, экономичность, результативность, проектируемость, целостность, алгоритмируемость, управляемость, визуализация, оптимальность, воспроизводимость и корректируемость. Всё это становится более гибким и удобным в использовании по мере того, как новые образовательные технологии входят в нашу жизнь. Но какими они же всё же бывают? Что собой представляет? информационные образовательные технологии.

Образовательная технология – это общепринятый термин, который используется для обозначения используемых методов и подходов в педагогике, а также особенностей их реализации. Это понятие может быть представлено в нескольких аспектах. Так, под образовательной технологией могут понимать систематический метод планирования, оценивания и реализации процесса обучения и усвоения знаний. При этом учитываются технические и человеческие ресурсы, а также взаимодействие между ними. Под образовательной технологией могут понимать и способы решения возникших дидактических проблем, что возникли во время управления учебным процессом. Также под ней понимают разработку оптимизационных решений и выявление принципов, которые позволяют анализировать факторы, повышающие эффективность учебы благодаря конструированию различных приёмов, методов и разной подачи материалов.

В зависимости от сущности и значимых свойств, выделяют следующие технологии образовательного процесса: На философской основе. Выделяют диалектические и метафизические, гуманистические и антигуманные, научные и религиозные, материалистические и идеалистические, прагматические и экзистенциалистские, антропософские и теософские.

По уровню применения:

- ✓ Общепедагогические
- ✓ Предметные
- ✓ Модульные

По наиболее весоному фактору психического развития. Могут быть

- ✓ Социогенные
- ✓ Биогенные
- ✓ Психогенные

По отношению к исповедуемой научной концепции выделяют

- ✓ гештальттехнологии
- ✓ бихевиористское
- ✓ ассоциативно-рефлекторное
- ✓ интериоризаторское
- ✓ развивающие
- ✓ нейролингвистические
- ✓ суггестивные направления

По характеру структуры и содержания различают:

- ✓ светские
- ✓ религиозные
- ✓ общеобразовательные
- ✓ профессионально ориентированные, обучающие
- ✓ воспитывающие, гуманитарные и технические
- ✓ комплексные и проникающие, отраслевые
- ✓ монотехнологические

По ориентации на личность. Выделяют информационные, эмоциональные, операционные, эвристические и прикладные. Структурные компоненты использования образовательных технологий.

Старые и новые образовательные технологии предусматривают обязательное наличие определённых элементов. Существует множество обозначений объединяющих их моментов, но в рамках статьи в качестве примера будет предложено видение М.Е. Бершадского и В.В. Гузеева: Первоначально необходимо упомянуть о модели исходного состояния учащегося, которая задаётся множеством свойств, нужных для проведения в жизнь технологического процесса. Операционное и диагностическое представление запланированных результатов обучения. Средства проверки текущего положения дел и прогнозирования тенденции ближайшего развития системы. Набор моделей обучения. Механизм обратной связи. Критерии построения оптимальной модели обучения в конкретных условиях. Влияние современности технологии образовательного процесса.

Сейчас среди технологий можно выделить четыре класса:

Традиционные методики. В качестве основного учебного периода выступает урок. Используются в основном объяснительно-иллюстративный и эвристический методы обучения. Организационная форма – рассказ и беседа.

Модульно-блочные технологии. Здесь, в отличие от предыдущего класса, применяют ещё и программированный метод. В качестве основного учебного периода выступает модуль (он же цикл уроков). Организационные формы, которые применяются в этом случае – это беседы и практикум.

Цельнооблочные технологии. Среди используемых методов обучения: программированный, эвристический, объяснительно-иллюстративный и проблемный. Основной учебный период представлен блоком уроков. Организационные формы – это лекция, практикум и беседа.

Интегральные технологии. Здесь в качестве основного учебного периода выступает блок уроков. Он состоит из переменной и постоянной частей. При обучении широко используются модельные методы обучения. Организационные формы – это семинары, практикумы и самостоятельные работы.

Сейчас программы и методы кардинально меняются. Это связано с тем, что всё шире в нашу жизнь входят информационные образовательные технологии. Они позволяют учиться практически где угодно! Существует большое количество различных проектов, которые предлагают бесплатно пройти определённые курсы подготовки, чтобы улучшить свою квалификацию или даже изучить совсем новое дело. И если получится потом сдать экзамен, то выдаются еще и электронные дипломы. Конечно, работодателям такого не предложишь в качестве высшего образования, но всё же наличие таких электронных документов говорит о том, что как минимум человек занимается учебой самостоятельно, готов и открыт к новому и лучшему. А это уже заставляет о чем-то задуматься. Информационные образовательные технологии позволяют получать качественные знания не покидая своего места или же в перерывах на работе.

Использование современных образовательных технологий помогает детям лучше учиться (тем, кто этого действительно хочет). Они же дают широкие возможности для взрослых. Использование образовательных технологий позволяет поднимать свою квалификацию, становиться лучшим, ценным и высокооплачиваемым специалистом. Да что там говорить, даже если есть элементарное желание сменить место работы, необходимо переучиться.

Чистякова А. С.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Құрманбаев Ш.А.

Современное технологическое решение обработки данных разведочной геофизики.

План:

1. Почему «Oasis montaj».
2. Основные функциональные возможности.
3. Использование программы «Oasis montaj» в колледже.

Многим известно, что Геологоразведочный колледж города Семей обучает студентов геологоразведочным работам, одними из которых являются техники-геофизики. Геофизики в своей работе используют различные приборы и программные обеспечения. Для того что бы техник-геофизик был компетентным и конкурентоспособным, теоретических и лабораторно-практических занятий очень мало, следовательно, необходимы и производственное обучение. В связи с этим одним из важнейших и необходимых дисциплин в нашем колледже является «Учебная практика по применению

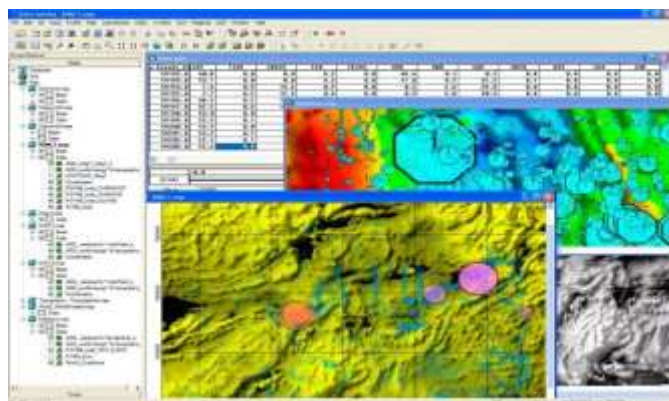
информационных технологий в геофизике». Здесь мы учимся обрабатывать геофизические материалы при непосредственном использовании различных программ, чтобы при дальнейшем прохождении технологической практики и при трудоустройстве, знание обработки геофизических данных было неотъемлемой частью навыков. Ведь большинство компаний уже вышло из того времени, когда все нужно обрабатывать вручную. Сейчас технологии не стоят на месте, с каждым годом появляются все более новые, современные, усовершенствованные программы. Взяв все во внимание, я решила написать про очень полезную во многих отраслях (перечисление отраслей ниже) и нужную программу для обработки геофизических данных «Oasis Montaj».

1. Представляя собой самое передовое технологическое решение в области геологоразведки, программа «Oasis Montaj» предоставляет масштабируемую среду для эффективного импорта, обработки, просмотра, анализа и совместного использования больших объемов геофизических, геохимических и геологических данных – все это в одной интегрированной среде.

Это мощное программное обеспечение для обработки данных и построения карт обеспечивает нам поддержку и рационализацию в решении геологоразведочных задач благодаря богатому набору простых в использовании функций, которые соответствуют и превосходят мировые стандарты.

Если быть более точнее, то мы можем использовать программу «Oasis Montaj» в таких отраслях как:

- Разведка твердых полезных ископаемых (ТПИ)
- Государственные геологические съемки
- Экологические исследования
- Энергетический комплекс
- Образование
- Разведка месторождений нефти и газа
- Геологические съемки



Также непосредственно в программе мы можем принимать следующие решения:

- Картирование поверхности
- Геологическое моделирование
- Картирование ГИС
- Управление данными

Согласно выше перечисленному, можно понять то, что программа очень нужная при работе на разведке ТПИ. Программа увеличивает наши возможности по стратегическому использованию больших объемов геофизических данных в сегодняшних условиях сжатых временных графиков реализации проектов. Умение пользоваться программой «Oasis Montaj», позволяет нам повысить навыки в работе по обработке данных разведочной геофизики.

2. Перечисляя функциональные возможности программы «Oasis Montaj» можно заметить, что большинство ее функций покрывают большое количество работ по обработке геофизических данных. А именно:

Трехмерная визуализация геологической среды.

Полная интеграция трехмерных функциональных возможностей упрощает просмотр, систематизацию и анализ всех наших геофизических данных.

Профессиональная картография.

Студенты могут легко создавать карты и использовать их в своих дневниках-отчетах.

Эффективное взаимодействие с другими программами

Импорт и работа более чем с 50 поддерживаемыми типами и форматами файлов, включая форматы CAD, GIS, планирования и моделирования горных работ.

Подключаемые модули *montaj*

Более 20 доступных программных модулей включают углубленную обработку геофизических и геохимических данных, проведение анализа и контроля качества данных, трехмерную визуализацию скважин, фильтрацию, уравнивание, интерпретацию данных и моделирование. Одними из таких модулей являются *Geophysics Levelling* и *Praga 4 Radiometrics*.

Программный модуль *Geophysics Levelling* включает в себя усовершенствованные инструменты для обработки и улучшения качества аэромагнитных и других видов геофизических данных. Модуль содержит поэтапную методологию по выполнению целого ряда задач уравнивания и поправок данных.

Программный модуль *Praga 4 Radiometrics* позволяет картировать и обрабатывать данные аэроспектрометрических и наземных гамма-спектрометрических съемок, получаемых с использованием современных спектрометров с NaI детекторами. Этот многофункциональный программный модуль, был специально разработан для обработки полного спектра данных гамма-спектрометрических съемок.

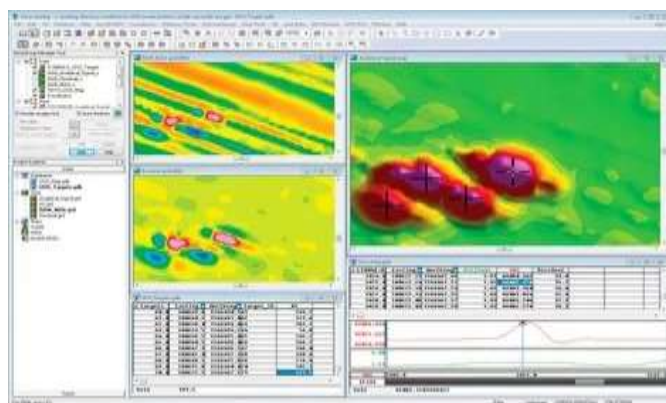
3. Для того чтобы выпускник или практикант нашего колледжа мог быть конкурентоспособным и компетентным в своей работе необходимо умение работать в различных современных программных обеспечениях. Во время «Учебной практики по применению информационных технологий в геофизике» студенты изучают основные функциональные возможности многочисленных передовых программ. Одной из которых является программное обеспечение «Oasis Montaj».

Программное обеспечение является передовым и необходимым для специалистов в сфере обработки данных разведочной геофизики.

Согласно данным этого года, 6 студентов из 26, были направлены в компании, занимающиеся разведочной геофизикой. Студенты показали хороший уровень знаний не только теоретического

материала, но и практического обучения. Во время прохождения технологической практики, они работали в качестве техника по обработке геофизического материала, и их основным программным обеспечением был «Oasis Montaj».

В связи с этим можно твердо заметить, что изучение основных функциональных возможностей программного обеспечения «Oasis Montaj» облегчает обучение практиканта



и работу выпускника на производстве. Изучая передовые технологии, студент развивает в себе профессиональные компетенции.

Подготовил: Мелтаев Адиль Маратович
Преподаватель: Кулжанбеков Жансултан Бейбитович
Название организации: «Геологоразведочный колледж г. Семей»
Город: ВКО г. Семей

Введение работ в нефтегазовой отрасли, отделение нефти от газа, применение сепараторов.

В современном мире эффективная разработка нефтяных запасов требует применение передовых технологий. Их внедрение позволяет компаниям вести деятельность в новых регионах, осваивать месторождения, которые недавно казались не рентабельными, повышать добычу на зрелых активах. В эпоху трудно извлекаемых запасов важность технологического развития — залог успешной разработки месторождений. **Горизонтальное бурение способствовало улучшению и повышению добычи нефти и газа на многих промыслах, а также позволило получить доступ к таким месторождениям, которые ранее считались недоступными.**

Раньше толщина нефтяных пластов составляла 20-30 м, сейчас 3-5 м. При этом их проницаемость снизилась в десятки раз. Это значительно сокращает скорость притока нефти к скважинам. Чтобы сделать разработку таких залежей эффективной, необходимо бурить высоко технологичные скважины с многостадийным гидроразрывом пласта, сложные горизонтальные и многоствольные скважины. Сегодня более 50% новых скважин - высокотехнологичные. В каждой второй такой скважине проводится многостадийный гидроразрыв пласта. Это технологически сложная, но при этом самая популярная технология в увеличении притока нефти. Бурить высокотехнологичные скважины гораздо сложнее традиционных. При переходе из вертикальной плоскости в горизонтальную добавляется множество технологических параметров, которые необходимо постоянно контролировать. Бурить целый километр внутри двухметрового нефтяного пласта, не выходя а его границы сложная задача. Она требует тщательного управления траектории на большой глубине, для этого необходима слаженная работа специалистов, как на месторождении, так и в научно-техническом центре компаний, куда поступает вся информация с месторождений в процессе бурения.

Наличие крупных залежей газа осложняет использование стандартных методов стимулирования добычи нефти пласта, поэтому для ее извлечения бурят многоствольные скважины необычной конструкции. Особенность — наличие многочисленных ответвлений. По форме скважина напоминает рыбий скелет, поэтому получила в отрасли название «рыбья кость». Конструкция позволяет существенно увеличить охват нефтенасыщенных участков пласта по сравнению с традиционной горизонтальной скважиной. Все данные новые технологии начала применять компания «GasPromOil».

К 2025 г более 50% всей нефти будет добываться с применением новых технологий. Это залог будущей эффективности.

Назначение и классификация буровых долот

Буровое долото представляет собой один из основных инструментов для разрушения горных пород механическим способом. Исходя из того, какой вид имеет рабочая часть, различают:



⑩ шарошечные долота — бурение нефтяных, газовых скважин

⑩ лопастные долота — бурения мягких и среднетвердых пород.



Там где необходимо изучить геологическое строение местности или же провести исследования на каком либо интервале скважины, ведут бурение с циклическим выносом керна.

Так как глубины, при нефтяном бурении, велики, целесообразно применять снаряд с двойной колонковой трубой. Он представляет собой наружную бурильную трубу, состоящая из ПРИ, алмазного расширителя, наружной колонковой трубы, специального переходника, реликтового переходника и колонны бурильных труб, в которой помещена внутренняя колонковая труба, состоящая из стакана, в которую помещены кернорвательное кольцо со стопором, керноприемной трубы, подшипникового узла, узла блокирования и механизма подвески.

При бурении с отбором керна применяют коронки от производителя Bort Longear. Также эксплуатируют за рубежом коронки для ССК, они бывают импрегнированные, однослойные, конусные, штыревые, гребешковые.



В последнее время при бурении на ТПИ используют импрегнированные коронки, у которой матрица выполнена ступенчато с одним слоем алмазов и на торце матрицы пилот выполнен из 3-4 природных алмазов. Для 95% выхода керна выполняют заданные режимы бурения и параметры ПЖ, «но» есть еще один способ повышения выхода керна. Данный способ нашел применение практически во всех областях бурения с ССК.

В чем он заключается? Так как алмазная коронка имеет в торце конусность, инженеры вывели, что если просверлить изнутри по телу матрицы несколько отверстий, то можно добиться меньшего вымывания керна промывочной жидкостью. В связи того, что поток промывочной жидкости направляется под матрицу, лучше охлаждая ее, а также позволяет сохранять нетронутое литологическое строение керна. Выход керна составит 100%.

Вернемся к нефтяному бурению...

После пробуривании скважины необходимо провести различные исследования о дебите скважины, составе нефтяного пласта и т.д.

Лидер компании в сфере нефти и газа является компания «Schlumberger». Сегмент процессы начиная от перфорации скважины, заканчивая получением необходимого дебита скважины.

Чем занимается «Testing»? Это исследования скважины находящаяся в динамике. На поверхности установлена система различных оборудования, позволяющих получать данные о скважине. Первое с чем встречается скважина — Flow head. Он контролирует и направляет давление скважины, который управляется ESD (пульт управления) панелью. Далее стоит — Surface Safety Walv. Он служит в качестве превентора, то есть при резком повышении давления он перекрывает проходное отверстие. Затем — Data header, на нем можно устанавливать различные датчики, также имеются отверстия для подачи в поток нефти различных реагентов. После поток жидкости проходит через — Chock manifold, в котором установлены втулки с отверстиями разных диаметров, они регулируют скорость потока жидкости. Нефть, проходя через линию труб, охлаждается и тем самым становится более вязкой. Для этого она поступает в — Steam exchange. Представляет собой цистерну,

в ней жидкость нагревается и затем нагретый «Fluid» поступает в сердце всего «Testing» — Separator. В нем жидкость разделяется на фазы: газ, нефть и вода. Газ сжигается в горелках установленных в две противоположные стороны, а нефть переходит в — Search

Остановимся на сепараторе. В чем новизна данного оборудования. При попадании фазы: газ, отделяясь от нефти — поднимается вверх, нефть, разделяясь от воды, из-за разности плотностей накапливается в середине сепаратора, а вода — остается на дне и спускается за счет спускных отверстий. Раньше в сепараторах применялась неподвижная пластина разделения слоев нефти и воды, через которую происходит перетекание нефти в нефтяную линию. В чем минус? Могло произойти такое, что нефть вместе с водой поступала в нефтяную линию, тем самым нарушая параметры нефти. Сейчас в сепараторах используется Adjustable Smart weir (регулируемый водослив). Он позволяет удалять нефть с сепаратора с любого уровня между 35% и 64% (от 35% до 64% расположен слой нефти). Также внесли модификации в данное оборудование — Система регулирования уровня радиоволнами. Он с помощью подачи радиоволн через флюид, за счет разности плотностей, позволяет определить уровень и моментально выводить их на датчик. Coriolis Flow Meter – благодаря сенсорам расположенным в корпусе измерительного прибора, позволяет определять не только скорость потока нефти, но и ее плотность.

Список использованной литературы:

Н
HYPERLINK "http://snkoil.com/press-tsentr/polezno-pochitat/naznachenie-i-klassifikatsiya-burovykh-

В

В

В

В

t

И

И

К

"

И Озық технологияларды оқыту –болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін дамытудың алғы шарты.

t

р Елімізде білім жүйесін дамыту талаптарына сай оқушыларға терең білім және тәрбие беру, оларды жан-жақты дамыту бүгінгі күннің басты мәселесі болғандықтан қоғамның педагог мамандарға қоятын талаптары қазіргі таңда күрделене түсуде. Жаңа қоғам мұғалімі – ол рухани адамгершілігі жоғары, азаматтық жауапкершілігі мол, белсенді, жасампаз, жан-жақты білімді, кәсіби құзыретті, өз теориялық білімін практикада әр түрлі педагогикалық технологиялармен жүзеге асыра алатын өз кәсібінің шебері бола білуі қажет.

В

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамытудың тұжырымдамасы, жалпы білім беретін мектептерде тұрған көкейтесті міндеттердің қатарына оқытудың құзыреттілік тәсілін жүзеге асыруды басты мәселе етіп қойып отыр. Олай болса нәтижеге бағдарланған оқыту, яғни құзыреттілік тәсіл, ең алдымен, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру және дамытуды талап етеді.

о

m

.

с

о

m

/

Сонымен болашақ мамандардың құзыреттілігін қалыптастыру – білім беру саласының өзекті мәселесі. Күн сайын адамға көптеген ақпарат тасқыны келеді. Ал оқу мазмұны мен оқыту әдістері ескі сарында қалып қоюда. Сондықтан білім берудегі әлеуметтік қажеттілік пен ол қажеттілікті қанағаттандырудың арасындағы қарама – қайшылық білім беру саласының дағдарысына әкеліп соғуда. Сол себепті мектеп мұғалімдерінің әдістемелік шығармашылығын дамытуды педагог-мамандардың біліктілігін жетілдіру жүйесінде ұйымдастыруды олардың кәсіби құзіреттілігі кезінде жүзеге асыру қажеттігі туындайды.

Құзырлылық тәсіл, білім сапасын арттыруды дәстүрлі тәсіл мен білім мазмұнын ұлғайту арқылы шешудің арасындағы қарама-қайшылықтан туындаған дағдарыстан шығудың бір жолы деп қарастыруға болады. Бұл тәсіл білім берудің нәтижесіне басты орын береді.

Сонымен құзыреттілік тұрғы білім нәтижесіне назар аударып, нәтиже ретінде адамның меңгерген ақпараттарының жиынтығын емес, түрлі жағдаяттарда іс- қимылдар жасау қабілетін басшылыққа алады немесе оқыту үрдісінде «құзыреттілік» ұғымы оқушылардың білімі мен тәжірибесін, дағдылары мен біліктерін белгілі бір мәселені шешуде қолдануын негізге алады.

Оқушылардың құзыреттілігін дамыту міндеті болашақ педагог мамандардың кәсіби құзыреттілігін дамыту мәселесін қойып отыр. Кәсіби құзыреттілік ұғымын теорияда түсіндірудің екі бағыты бар: адамның стандартқа сәйкес әрекет ету қабілеті; жеке тұлғаның жұмыста нәтижеге жетуіне мүмкіндік беретін сапалары:

- жеткілікті біліктілік, қабілет;
- жеткілікті дене және ақыл – ой сапалары;
- білікті болу қабілеті;
- стандартқа сәйкес бір нәрсені тәжірибе жолымен немесе оқыту нәтижесінде алған біліктілігімен жасауы;
- тәжірибесі;
- үздіксіз өз бетімен білім алу;
- іске деген шығармашылық және жауапкершілік қатынасы;
- теориялық білімдерді игеріп қана қоймай, оны нақты мәселелер мен проблемалық жағдайларды шешуге қолдана алу.

Қазіргі практикада «Кәсіби құзыреттілік» термині маманның белгілі бір стандартқа, лауазым талабына сай міндеттерді орындай білуі деп есептеледі

Көпшілік зерттеушілер кәсіби құзіреттілікке білімдер, іскерліктер және дағдылармен қатар тұлғаның кәсіби құнды сапаларын, оның іс- әрекет тәжірибесін кірістіреді.

Кәсіптік құзыреттілік теориялық және практикалық мәселелерді шешу үшін іс-әрекеттің алуан түрін орындау үрдісінде жүзеге асады.

Кәсіптік құзыреттіліктің маңызды құраушысы - тәжірибе, яғни адамның түрлі мәселелерді шешудегі меңгерген жеке әрекеттері мен әдіс - тәсілдерінің жаңалануы. Адам туралы ғылымдар саласында кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруға үлес қосатын, табыс үшін қажеті құзыреттіліктер деппроблемалар мен өзіндік менеджментін шешу құзыреттілігі, яғни адамның проблемаларды шешуге және инновациялық технологияларды пайдалануға дайындығы; ақпараттық құзыреттілік, яғни өздігінен білім алуға және ақпараттық ресурстарды пайдалануға дайындығы; коммуникативтік құзыреттілік, яғни әлеуметтік және интерактивті өзара іс-әрекетке дайындығы танылып отыр.

Колледждегі білім беру мен тәрбие жұмыстарының талапқа сай жетілдірілуі оқушылардың кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуына зор ықпал етеді. Оқытудың дәстүрлі жүйесінде мамандар даярлайтын оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал колледж алдында тұрған мақсат - әлемдік білім кеңестігіне ене отырып бәсекеге қабілетті тұлға дайындауда адамның құзырлылық қабілетіне бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну. Әрбір мұғалімнен сабақ жоспарын құрастырғанда білім нәтижелерін міндетті, жүйелі түрде жобалау талап етіледі.

Колледжде оқушының болашақ кәсіби маман ретінде қалыптастыру оқушылардың кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру барысында жүзеге асады. Колледж оқушысының өз мүмкіндігін шамалау мен нақты кәсіби жарамдылығының арасындағы қайшылық және кәсіби құзыреттілікті меңгеру үдерісі мен нәтижесінің практикада қолданылуының тұрақсыздығынан туындайтын қайшылықтарды да кездестіреміз. Оқыту үрдісінде колледж оқушыларының кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырудың жолдарын саралап, педагогикалық үрдісте оқушылардың белсенділігін арттыратын тиімді әдістер іріктеліп орынды қолданылса, дәріс сабақтар мен педагогикалық практика нәтижелерін байланыстыру жүйелі жүзеге асырылса, онда оқушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің негізі қаланады деп толық сеніммен айтуға болады.

Колледж оқушыларының кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру өзіндік жұмыстарды ұйымдастыру арқылы да жүзеге асады. Кәсіби құзыреттілікті өзіндік жұмыстар арқылы қалыптастырудың түпкі мақсаты – оқушыларды белсенді ой қызметін, әр түрлі танымдық мәселелерді өздігінен шешуге, бұрынғы меңгерілген білімді қолдануға ұмтылысы бар оқыту үрдісінің субъектісі етіп тәрбиелеу.

Оқушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда қолданылатын кейбір әдістерге тоқталайық.

Диалогтық (Сократтық әдіс) әдіс арқылы өмірдегі қарапайым жағдаяттар талқыланады. Шындықты бірлесе іздеу – білім берудегі ең басты тәсіл. Диалогты өрістетіп, оны құрамдас бөліктерге ажыратып, әрбір талқылау тармақшасынан жаңа сұрақтар тудырып, адамдардың ойын шындықты іздестірудің қиын жолына апарған. Оқытушы ойдың туындауына көмектесе отырып, бірде бір көзқарасты назарынан тыс қалдырмау керек. Алдын ала ешбір көзқарасқа жақтаспай, оқушыларды тек дәйектерге сенуге үйреткен дұрыс.

Топтық жұмыстың мәні - қойылған міндетті бірлескен жұмыс барысында орындау, топ мүшелерінің бір біріне қолдау көрсетуі.

Еркін микрофон әдісінде топқа біріктірілген оқушылар өз бетімен іздене отырып, мамандықтың мәні жайында қысқаша әңгімелер, эссе даярлап, оны жалпы талқылауға салды.

Миға шабуыл технологиясы бойынша оқу тақырыбындағы зерттелетін проблема бойынша оны шешу жолдары туралы көп идеялар жинақталады. Идеялар сыналмайды және оларға түсініктеме берілмейді.

Жобалау әдісі – бұл мұғалімнің әдейі ұйымдастыруымен атқарылатын әрекеттер кешені арқылы оқушылардың өз бетімен өнім жасауы. Жоба – қандай да бір нысанның, іс – әрекеттің келешектегі үлгісі.

Іскерлік ойыны оқушылардың кәсіби және әлеуметтік қалыптасуы үшін үлкен мүмкіндіктер береді.

Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады.

«Сыни тұрғыда ойлау жобасы» арқылы оқушының білімді өзі игеруіне жағдай жасалады (мұғалім сабақ үрдісінде тек бағыттаушы);

Колледж оқушыларының кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған әдістермен жұмыс істеу барысында коммуникативтік дағдылары қалыптасып, қарым-қатынаста өзгені ұғыну мүмкіншіліктері артып, өздігінен ізденіп ой қорытуға деген қызығушылықтары оянады, әр түрлі педагогикалық жағдаяттарды талдау мен оны практикада қолдану іскерліктерін меңгереді.

Құзыреттілікке бағытталған сабақ жоспарының дәстүрлі сабақ жоспарынан айырмашылығы мұғалім мен оқушы позициясының өзгеруінде. Оқушы - сабақтың басты қызметкері Мұғалім -сабақта ұйымдастырушы, кеңесші позициясын ұстанып, оқыту үрдісін ұйымдастырады. Мұғалім оқушының білімдік процесті аяқтаған соң (лекциялар, пән, модуль) нені білетіндігін, меңгергендігін, құзыреттілігін анықтайды. Бұл жерде мақсат: оқыту үрдісін оқушының көзқарасы тұрғысынан қарап, тәжірибелік-бағдарланған проблемаларды шешу арқылы жинақтайтын оқу тәжірибесінің сапасын көтеру.

Абдрахманов А.Е.,
КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Беспалова С.В.

Передовые технологии и их роль в развитии профессиональных навыков.

Современная система образования – это результат заметных перемен, происшедших за последние годы. Она проходит этап модернизации: обновляется содержание, внедряются новые образовательные технологии. Рыночная экономика предъявляет все новые и новые требования к выпускникам. Современный работодатель нуждается не просто в молодом специалисте, а в профессионале, обладающем специальными познаниями в области избранной профессиональной деятельности.

В соответствии с этим одним из актуальных направлений деятельности учебных заведений становится осуществление инновационного подхода к организации образовательного процесса.

Инновации, инновационное образование, инновационные технологии, инновационная деятельность становится предметом активного обсуждения в педагогической науке. Анализ научной литературы свидетельствует, что в самом общем смысле инновация – это конечный результат инновационной деятельности, воплощенный в виде нового или усовершенствованного продукта, нового или усовершенствованного технологического процесса.

В современной литературе, посвященной инновационному образованию, отмечается сложность и многоаспектность данного феномена. Показателями инновационного образования являются: обеспечение высокого уровня интеллектуально-личностного и духовного развития студента; создание условий для овладения им навыками научного стиля мышления; обучение методологии нововведений в социально-экономической и профессиональной сферах.

В ряду характерных свойств инновационного образования выступает профессионализм. Понятие профессионализма становится интегральным качеством выпускника и под профессионализмом понимают: определенный уровень мастерства решения профессиональных задач; способность в рамках своей профессии к надежной, безотказной деятельности; творчество в нестандартных ситуациях, поиск эффективных решений; высокий интеллектуально-личностный уровень развития;

В теории и практике современного высшего образования представлены такие технологии, как разработка и использование лекционных мультимедийных средств, электронных и обучающих средств; использование специализированных программ, компьютерное тестирование, использование ресурсов Интернет, проблемные, исследовательские методы, кейс-метод, учебные и личностные тренинги, модульно-рейтинговые технологии организации учебного процесса, метод проектов.

Продуктивно используется при помощи новых технологий потенциал проблемного обучения, проектных методов, обучающих диалогов, имитационных игр, информационного поиска и других подходов.

Рассмотрим возможности использования инновационных технологий на примере организации самостоятельной работы студентов.

Самостоятельная работа – это сотворчество всех субъектов образовательного процесса – студента, преподавателя и студентов между собой. Самостоятельная работа должна быть ориентирована на студента, способствовать развитию его собственной образовательной траектории. В связи с этим появляется проблема ее асинхронной организации в условиях уровневой системы профессионального образования.

Выполнение самостоятельной работы в индивидуальном режиме и темпе в современной научной литературе получила название асинхронной самостоятельной работы. Содержательная сторона асинхронной самостоятельной работы студента характеризуется следующими особенностями:

- устойчивой внутренней мотивацией учения;
- активизацией субъектной позиции образовательного выбора;
- продуктивной поисково-познавательной деятельностью студента;
- самостоятельностью принятия решений;
- полисубъектным характером образовательного взаимодействия;

Самостоятельная работа носит деятельностный характер.

В связи с этим можно выделить совокупность условий, обеспечивающих успешное выполнение самостоятельной работы студентов:

1. Мотивированность учебного задания (для чего, чему способствует).
2. Четкая постановка познавательных задач.
3. Алгоритм, метод выполнения работы, знание студентами способов ее выполнения.
4. Четкое определение преподавателем форм отчетности, объема работы, сроков ее представления.

В современной теории и практике образования ведется инновационный поиск технологий организации самостоятельной работы студентов. В качестве одной из таких технологий рассматривается рейтинговая система обучения студентов.

В практику входят инновационные средства организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов с использованием кейс-технологий. Название данных технологий происходит от английского слова «case» – папка, чемодан, портфель, также «case» можно перевести и как «случай, ситуация». Процесс обучения с использованием кейс-технологий представляет собой имитацию реального события, сочетающую в себе в целом адекватное отражение реальной действительности, небольшие материальные и временные затраты и вариативность обучения. Сущность кейс-технологий состоит в том, что учебный материал подается студентам в виде профессиональных проблем (кейсов), а знания приобретаются в результате активной и творческой работы: самостоятельного осуществления целеполагания, сбора необходимой информации, ее анализа с разных точек зрения, выдвижения гипотезы, выводов, заключения, самоконтроля процесса получения знаний и его результатов.

Наиболее распространёнными методами кейс-технологий являются ситуационный анализ и его разновидности: анализ конкретных ситуаций; ситуационные задачи и упражнения; case-study или метод учебных конкретных ситуаций.

Особое место в профессионально-творческом саморазвитии студентов занимает технология проектного обучения. В ходе реализации данной технологии студенты совместно с преподавателем проектируют какую-либо профессионально опосредованную проблемно-смысловую ситуацию, связанную с содержанием изучаемого предмета или будущей деятельностью, а затем самостоятельно разрешают заложенные в ней противоречия. Важным достоинством данной технологии является ее направленность на формирование ценностно-смыслового мышления студента, его способности находить ответы на важные профессионально-смысловые вопросы нравственного, этического, эстетического характера.

Таким образом, в условиях реформирования профессионального образования процесс подготовки будущего специалиста должен быть интегрирован как некоторая стратегия, которая реализуется на основе ряда принципов: открытость, вариантность, динамичность изменений в содержании, формах и методах подготовки будущего специалиста; ориентация на творческую деятельность; сотрудничество и сотворчество в совместной деятельности студента и преподавателя. Основой этой стратегии выступает более широкое применение инновационных технологий в сочетании с традиционными. Особое место в подготовке студента к практико-ориентированной профессиональной деятельности занимает их самостоятельная работа с применением разнообразных инновационных методов.

Список литературы:

Романов П.Ю. Управление формированием исследовательских умений обучающихся в системе непрерывного педагогического образования / Государственная служба. – М., 2002. — № 6 (20). — С. 99–105. 5.

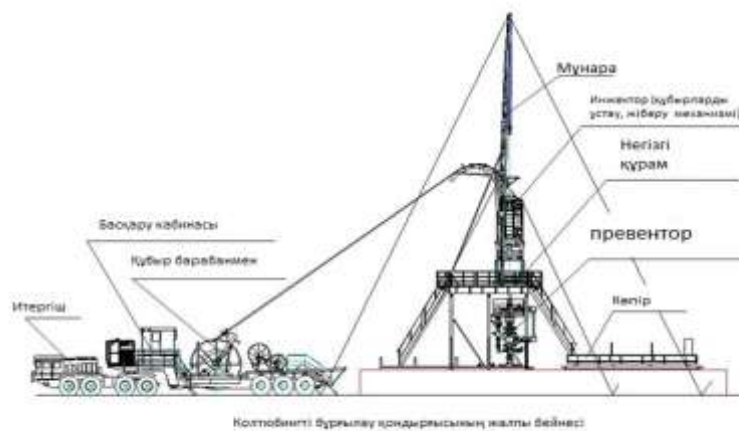
Сайгушев Н.Я. Подумай о себе: Метод. рекомендации для школьников. — Магнитогорск: МаГУ, 2000. — 70 с. 6.

Сайгушев Н.Я. Профессиональное становление будущего учителя: монография. – СПб.: Стратегия будущего, 2008. – 220 с.

Серғали.Ә.Ж.,
КГКП «геологразведочный колледж», г. Семей
Руководитель: Омарбеков У.Б.

Колтюбингтік бұрғылау.

Жыл өткен сайын әлем экономикасында мұнай өнімдері жоғары сұранысқа ие. Сондықтан мұнайшылар қара алтынды іздеуге асық. Өндірілген мұнайдың әр тоннасы қымбат. Бірақта қазіргі таңда қолданылатын тәсіл мұнайдың 30% шығымын қамтамасыз етеді. Миллиондаған тонна қара алтын жер асты қабаттарында қалуда. Бұл жерде тек бір ғана шешім бар, мұнай-газ өнеркәсібінде инновациялық технологиялар мен жабдықтарды ойлап табу! Атап айтқанда бұрғылау техникасы соңғы жылдарда дамудың жана белестеріне шықты. Соның ішінде көтеріп-түсіру операцияларын дамыту жолында және депрессияға бұрғылауда колтюбингті технология қарқын алуда. Колтюбингті технологияның арқасында құбырдың ұңғымаға үздіксіз шеңберлі берілуі жүзеге асырылады, бұл бұрғылау жұмыстарын кәдімгідей жеңілдетіп, жылдамдатады. Колтюбингті жаңа ұңғымаларды бұрғылауда, қабатты қайта ашу кезінде қолдануға болады, бірақ оның ең жоғарғы техникалық және экономикалық тиімділігі қолданыстағы ұңғымаларды екіншілік еңіс немесе көлденең оқпандарды бұрғылауда жақсы байқалады. Иілгіш құбырлар ұңғымадағы мұнай шығымын 20% және ұңғыма дебитін 3-8 есеге арттыруға мүмкіндік береді. Колтюбингті пайдалану танымалдығы оның жоғарғы тиімділігі мен және қауіпсіздігімен түсіндіріледі.



Колтюбингті қондырғылардың пайдалану аймақтары:

- Ұңғымаларды қышқылмен өңдеу.
- Құмды түзілуді жою және ұңғымаларды жуу.
- Аэрацияға арналған азотты ұңғымаға жіберу.
- Ұңғыманы герметизациялау.
- Құбырларға перфорация жасау.
- Көлденең немесе көлбеу ұңғымаларға каротаж жасау кезінде қолданылады.

Колтюбингі қондырғылардың типтері

Колтюбингі қондырғылар дәстүрлі және гибридті деп ерекшеленеді - екеуі де жоғарыда айтылған аймақтарда қолданылады. Қондырғылардың екі түрі де құрамдық құбырларды пайдалану кезінде шешілмейтін мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, қондырғыларды жөндеу және қалпына келтіру жұмыстарын үнемдеуге мүмкіндік береді.

Колтюбингі дәстүрлі қондырғы кешенді қондырғы қатарына жатады және қондырғы тіркемесі бар жүк көліктер базасында монтаждалады. Осындай қондырғы инжекторының тарту күші 40 тоннаны құрайды, оның ішіндегі иілгіш құбырлар екі түрге бөлінеді:

ұзындығы 3,5 км, диаметрі 60,3 мм немесе ұзындығы 2,2 км, диаметрі 73 мм.

Бұрғылау жұмыстары

Иілгіш құбырларды пайдалана отырып, депрессияға бұрғылау бірнеше кезеңде жүзеге асырылады. Бірінші кезеңде әдеттегі бұрғылау қондырғысы арқылы немесе ескі ұңғыма арқылы өнімді қабатқа дейін ұңғыма бұрғыланады. Екінші кезеңде, өнімді қабатта депрессиялы ұңғыма желісін ашу, колтюбингі кешен арқылы жұмыс жасайды.

Бұрғылау үшін соңында бұрғылау компоновкасымен жабдықталған иілгіш болатты құбыр ұңғымаға түсіріледі. Қаптал діңі бойынша, көлбеу және көлденең қимадағы ұңғымаларды бұрғылау, жаңа немесе қолданыстағы ұңғымалардың алдын ала кесілген эксплуатациондық бағаны бойынша жүргізіледі. Жыныстарды талқандау ұңғыма түбінде орналасқан қалақшалы забойлы қозғалтқыш арқылы жүргізіледі. Жуу сұйықтығы ағыны қалақшалы забойлы қозғалтқыш долотасына айналым береді.

Бұрғылау процесі кезінде ұңғыма бағыты және бұрғылау параметрлері бойынша ақпарат жинау, телеметриялық жүйе арқылы іске асады. Оның құрамына:

- Бағдарлау модулі
- Жүктеме модулі

Бағдарлау модулі:

- Бұрғылау компоновкасының азимутты және зенитті бағытын
- Қалақшалы забойлы қозғалтқыш бұрышын
- Жыныстың гамма радиокативтілігін анықтайды

Жүктеме модулі:

- Осьтік жүктеме көрсеткішін
- Құбырдың сыртқы және ішкі қысымын
- Ұңғымадағы дірілмен температураны өлшеуге арналған

Калтюбингілік бұрғылау кезінде беткі жақпен байланыс жоғары жылдамдықты кабель арнасы арқылы жүргізіледі және нақты уақыттағы ақпаратты жіберуді қамтамасыз етеді.

Ақпарат негізі бойынша, арнайы бағдарлама ұңғымадағы нақты бағытты, проектілік бағытпен салыстырады.

Калтюбингілік бұрғылауда, бағыт беруші бөлшек ретінде ориентатор қолданылады.

Қазіргі таңда депрессиялық мұнай ұңғымаларын колтюбингілік қондырғы арқылы бұрғылау экономикалық жағынан төмен, экологиялық таза, ұңғыма дебитін 3-8 есе арттырып, мұнай шығымы коэффициентін 20%-ға арттырады.

Қазіргі таңда технология дамуына көз ілеспейді. Президентіміз Қазақстан-2050 стратегиясында дамыған экономика және жалпыға ортақ еңбектің негізінде берекелі қоғам құру мақсатын жолдады. Еңбек нарығында дипломданған маман иелері көп болғанымен,

компаниялар керекті маман иелерін таба алмауда. Себебі: бітіруші мамандардың тәжірибелік білімі аз. Сондықтан әлемдік еңбек нарығына бәсекеге лайықты, білікті маман иесін дайындау үшін оқу орындарына дуальді білім беру жобасын енгізу қажет.

Жоба тәртібі келесі маңызды факторларға сүйене отырып, жұмыс жасайды:

- Студенттің мамандығына деген сезімін ояту
- Игерілген теориялық білімді, практика жүзінде сынау
- Оқу орнының білім беру сапасын арттыру
- Оқу орнына деген сұраныстың артуы

Осындай жобамен жұмыс жасаған кез келген оқу орны, басқа оқу орындарынан қарағанда, жоғары белестерден көрінеді деп ойлаймын!

Қолданылған әдебиет: “Шлюмберже-Дауэлл”-Работы и сервисные услуги с гибкими насосно-компрессорными трубами.

Технология применения установок гибкой трубы: Каталог фирмы “Hydra Rig Inc” Браун П.Т., Уймберли Р.Д. Установки для обслуживания скважин с применением ГНКТ.

Мелтаев А.

**КГКП «Геологоразведочный колледж» УО акимата ВКО
Руководитель:Оспанова А.К.**

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ХИМИЧЕСКОГО СОСТАВА ПРОМЫВОЧНОЙ ЖИДКОСТИ

Будущие специалисты должны быть настроены на постоянное обновление своих знаний, профессиональных умений и навыков, обогащение опыта познавательной и практической деятельности, что подкрепляется соответствующими ценностными ориентациями.

Таким образом, процесс профессиональной подготовки в соответствующих учебно-воспитательных заведениях должна прежде всего направляться на формирование готовности к такой деятельности, которая базируется на потребности личности в обучении и совершенствовании в течение жизни.

Решение этой проблемы предполагает ориентацию системы подготовки будущего работника на гуманистическую парадигму и личностно ориентированное образование, направляется на достижение студентом профессионализма в своей деятельности.

Профессионализм - это хорошая подготовленность к выполнению задач профессиональной деятельности, с помощью чего можно достигать значительных качественных и количественных результатов, сохраняя в то же время физические и умственные силы благодаря использованию рациональных приемов выполнения производственных задач.

Современные требования к специалисту как среднего, так и высшего звеньев производства предусматривают определение его профессионального труда как поле-структурной, полипредметной, полифункциональной системы, содержащей, кроме непосредственно специальных, еще и исследовательские, проектные, менеджерские и другие виды деятельности. В условиях реального производства возникает потребность в решении задач, связанных с интеллектуальными трудностями и интеллектуальной инициативой, с поиском новых способов действий, мгновенной реакции на непредсказуемые, внештатные ситуации и т.д. Именно в ходе решения таких задач и формируется творческое мышление специалиста.

При **бурении** вращательным способом в скважине постоянно циркулирует поток жидкости, которая ранее рассматривалась только как средство для удаления продуктов разрушения (шлама). В настоящее время она воспринимается, как один из главных факторов обеспечивающих эффективность всего процесса **бурения**.

При проведении **буровых** работ циркулирующую в скважине жидкость принято называть - **буровым** раствором или промывочной жидкостью (Drilling mud, drilling fluid).

Буровой раствор кроме удаления шлама должен выполнять другие, в равной степени важные функции, направленные на эффективное, экономичное, и безопасное выполнение и завершение процесса **бурения**. По этой причине, состав **буровых** растворов и оценка его свойств становился темой большого объема научно-практических исследований и анализа.

Условия бурения с применением буровых промывочных жидкостей

Основная задача промывки – обеспечение эффективного процесса бурения скважин, она включает в себя сохранение, как устойчивости стенок скважин, так и керна.

В условиях, когда нарушена целостность породы, большую роль играет горное давление. В пристволевой части скважины оно проявляется как в вертикальном, так и в горизонтальном направлении. Боковое давление является следствием вертикального и вызывает касательные напряжения, способствующие выпучиванию пород, сужению ствола и обвалобразованию. Величина касательных напряжений зависит не только от горного давления, но и от давления промывочной жидкости.

Физико-химическое воздействие жидкости на горную породу проявляется в трех основных формах:

- 1) активное воздействие, основанное на процессах гидратации, диссоциации, ионообмена и химических превращений;
- 2) адсорбционное воздействие;
- 3) осмотическое воздействие.

Основное отрицательное влияние промывочной жидкости на прочность горных пород сводится к физико-химическим изменениям в структуре пород под действием фильтрата. Действие фильтрата сопровождается диспергацией глинистой составляющей породы, набуханием, капиллярным и динамическим расклиниванием. На контакте промывочной жидкости со стенками скважины происходит химическое растворение, выщелачивание, гидромеханическое разрушение породы. Процесс усиливается механическим воздействием бурильной колонны на стенки скважин.

Практически все испытанные продукты снижают показатели условной вязкости и статического напряжения сдвига и имеют в большинстве случаев преимущество по этим показателям перед импортным аналогом. При введении как 0,5%, так и 1,0% добавки в раствор относительное понижение вязкости оказывается сравнимым - и в том, и в другом случае достигается уменьшение показателя условной вязкости максимально в 2,3 раза.

Таким образом, показана принципиальная возможность получения реагентов для буровых глинистых растворов на основе привитых сополимеров лигно-сульфонатов и акриловых мономеров из промышленно доступных реагентов. При этом наиболее перспективными представляются сополимеры лигносульфоната и акриловой кислоты, являющиеся сильными полиэлектролитами. Полученный реагент комплексного действия был назван АЛС - акриловый лигносульфонат.

Научная новизна

1. Впервые показано что сополимеризация лигносульфонатного реагента с акриловым мономером приводит к росту его поверхностной активности, увеличению адсорбции на твердой фазе промывочных жидкостей и обосновано применение акриловой кислоты при получении реагента для обработки глинистых буровых растворов.

2. Установлено, что повышение адсорбции реагента комплексного действия на твердой фазе промывочных жидкостей при их химической обработке ведет к улучшению фильтрационных и реологических характеристик глинистых растворов.
3. Выявлен характер (тип) поверхностной активности полученного реагента АЛС (акриловый лигносульфонат) и установлена принадлежность его к классу неионогенных ПАВ.
4. Установлено, что полученный реагент АЛС увеличивает термостойкость глинистых растворов до 180°C, по сравнению с отечественными и зарубежными аналогами, термостойкость которых не превышает 150°C.

Увеличение вязкости промывочных жидкостей значительно снижает качественные показатели процесса бурения, сокращает срок службы технологического оборудования, повышает энергозатраты. Увеличение вязкости обусловлено наработкой твердой фазы в процессе бурения и последующим ее диспергированием, воздействием высоких забойных температур, коагулирующим действием электролитов. Кроме того, после разбухания цементного стакана попадание цементного раствора и частиц цементного камня в промывочную жидкость негативно влияет на ее технологические свойства.

В этой связи актуальным является использование высокоэффективных реагентов-понижителей вязкости, применение которых позволяет регулировать и стабилизировать технологические свойства промывочных жидкостей.

В настоящее время наиболее востребованными и широко применяемыми понижителями вязкости являются реагенты на основе лигносульфонатов, которые предлагаются российскими и зарубежными фирмами. Однако, под влиянием высоких забойных температур эффективность лигносульфонатных реагентов существенно снижается, ухудшая параметры промывочных жидкостей. Повышение термостойкости промывочных жидкостей может быть достигнуто путем их обработки реагентами акрилового ряда, но для них характерна низкая устойчивость к солям поливалентных металлов.

Решение указанных задач возможно путем применения в промывочных жидкостях высокоэффективных реагентов-понижителей вязкости комплексного действия, в составе которых находятся акриловые и лигносульфонатные составляющие.

С целью улучшения качества растворов обрабатывают химическими реагентами. Большинство этих реагентов по характеру их действия на растворы можно разделить на две группы: 1) понижители водоотдачи растворов; 2) регуляторы структурно-механических свойств растворов (вязкость).

Реагенты – понижители водоотдачи: углещелочной реагент (УЩР), сульфит спиртовая барда (ССБ), карбоксилметилцелюлоза (КМЦ) и т.д.

Реагенты – регуляторы структурно-механических свойств растворов: жидкое стекло, поваренная соль, гашеная известь, мел и т.д. Раствор готовят в механических или гидравлических мешалках на буровой или централизованно на глинозаводе.

Для очистки глинистого раствора от обломков выбуренной породы, примесей газа и абразивных частиц широко используют механические способы (вибрационные и конвейерные сита (рис. №1), гидроциклоны для удаления наиболее мелких частиц, песка - илоотделители, дегазаторы) а также осаждение частиц в амбарах и при малой скорости течения в желобах. Вибрация сетки на виброситах помимо отсева шлама снижает вязкость раствора.

Эффективным очистным устройством является гидроциклон.

Сульфит-спиртовая барда (ССБ) представляет собой густую темно-бурую жидкость с кисловатым запахом. В зависимости от типа бурового раствора и количества вводимого реагента ССБ применяется в качестве понизителя вязкости и водоотдачи или как регулятор щелочности буровых растворов из кальциевых глин. При добавках 1—3% ССБ эффективно снижается вязкость и СНС сильноминерализованных утяжеленных буровых растворов, стабилизированных крахмальным реагентом. Такие же добавки при первичной обработке стабилизируют известковые глинистые растворы (при последующих они в 2—3 раза меньше). Растворы из натриевой глины при добавке ССБ коагулируют, сильно густеют, а из кальциевой глины — хорошо разжижаются. Основным недостатком ССБ является ее способность к пенообразованию, что требует применения пеногасителей. Хорошие результаты получаются при совместном применении ССБ и УЩР.

Конденсированная сульфит-спиртовая барда (КССБ) — является продуктом конденсации сульфит-спиртовой барды (ССБ) с формальдегидом и фенолом в кислой среде с последующей нейтрализацией каустиком до $\text{pH} = 6-7$. Выпускается в виде порошка или в виде 20—25%-ного водного раствора. КССБ применяется для уменьшения водоотдачи и вязкости пресных и слабоминерализованных промывочных жидкостей. Оптимальные добавки для пресных растворов составляют 1 — 5% на сухой продукт или 5—25% в жидком виде. Для слабоминерализованных растворов требуемое количество реагента несколько возрастает, что приводит к образованию пены и необходимости применения пеногасителя. КССБ совместима с большинством солей щелочных металлов, что значительно увеличивает диапазон действия обоих реагентов и снижает их расходы. Высокая стабилизация пресных буровых растворов при температурах до 185°C достигается вводом КССБ-3 (КССБ с хроматами). Для обработки промывочных жидкостей используется КССБ в виде 8-10%-ного водного раствора.

Нитролигнин представляет собой желто-бурый зернистый порошок. Реагент растворяется в разбавленной щелочи. Наиболее часто применяется нитролигнин 5%-ной концентрации в соотношении со щелочью 10:3 при $\text{pH} = 9-10$ для обработки пресных, известковых, слабоминерализованных утяжеленных растворов. Добавки 0,2—0,3% нитролигнина эффективно снижают вязкость и СНС. При увеличении добавки до 0,5—0,6% разжижаются сильноминерализованные растворы. Добавки нитролигнина 1,5—2,0% в пресные буровые растворы резко снижают водоотдачу, вязкость, СНС. Термостойкость реагента повышается при введении хроматов.

Сульфированный нитролигнин (сунил) представляет собой жидкость черного цвета 14-18%-ной концентрации, хорошо растворяющаяся в воде. Оптимальные добавки составляют 0,2—0,3% (на сухое вещество). Сунил разжижает как пресные, так и минерализованные буровые растворы. При добавках выше 2% он эффективно снижает водоотдачу пресных и слабоминерализованных растворов. Применяется сунил в виде 10%-ного водного раствора. Эффективно снижает вязкость и СНС растворов при температуре до 160°C . Наиболее важными преимуществами сунила являются его способность повышать устойчивость стенок скважин и его химическая нейтральность ($\text{pH} = 7$). Это имеет большое значение при бурении в обваливающихся глинах и при использовании буровых труб из легких сплавов.

Углекислотный реагент (УЩР) — порошок темно-бурого цвета, растворим в воде. Основой УЩР являются натриевые соли гуминовых кислот. УЩР является

интенсивным пептизатором твердой фазы, понизителем водоотдачи и вязкости, эмульгатором и реагентом – регулятором рН. Он снижает водоотдачу пресных и слабоминерализованных растворов с содержанием солей до 3%. УЩР эффективен в комбинации с другими реагентами: КМЦ, ССБ, кальцинированной содой, фосфатами и др. С ростом температуры выше 140°C эффективность УЩР значительно снижается. Этот недостаток устраняется добавлением хроматов или бихроматов натрия и калия (0,05—0,25%) к глинистому раствору, обработанному УЩР. Применяют УЩР в виде 20%-ного водного раствора. Оптимальные добавки его от 0,5 до 4% и более на сухое вещество.

Крахмал – представляет собой порошок белого или желтоватого цвета, растворим в слабых растворах щелочей. Применяется в виде водно-щелочного раствора 5—8%-ной концентрации для снижения водоотдачи минерализованных буровых растворов, в том числе содержащих соли кальция и магния. Обладает низкой термостойкостью — до 120—130°C. Добавка крахмала в сильноминерализованный буровой раствор вызывает рост его вязкости и СНС. Поэтому необходимо одновременно применять ССБ, КССБ, КМЦ-350. Оптимальные добавки крахмала при первичной обработке высокоминерализованных буровых растворов 1,5—3,0% (на сухое вещество). При последующих обработках расход крахмала в 3—4 раза меньше.

Модифицированный крахмал (МК) – порошок белого или желтоватого цвета, хорошо растворим в воде (в отличие от технического крахмала). Имеет более высокую термостойкость (до 140—150°C). Оптимальные добавки его составляют от 0,3—0,75 до 3,0% при первичной обработке высокоминерализованного раствора. Эффективно использование МК совместно с другими реагентами: КМЦ-500, гипаном, КССБ, ССБ.

Гипан – гидролизированный полиакрилонитрил – представляет собой вязкую, темно-желтоватого цвета жидкость 8—10%-ной концентрации. Гипан наиболее целесообразно применять для снижения водоотдачи пресных, глинистых растворов при пониженной концентрации твердой фазы в условиях высоких температур (180—200°C). Гипан вызывает резкое загущение пресных растворов при температурах до 80°C. При обработке гипаном высокоминерализованных ($\text{NaCl} > 20\%$) буровых растворов загущения не наблюдается. Гипан сильно чувствителен к солям кальция и другим водорастворимым солям поливалентных металлов. В слабоминерализованных растворах оптимальные добавки гипана составляют 0,5—0,7% при температуре 100—120°C и 0,75—2,0% (на сухое вещество) при более высокой температуре. Описание лабораторной установки

Кальцинированная сода представляет собой порошок белого цвета. Добавки ее составляют 0,5-2,0%. Используется в сухом виде и в виде раствора 5-15%-ной концентрации. Она применяется при приготовлении растворов из кальциевых глин, для улучшения смачиваемости глинистых частиц и как пептизатор глин. Кальцинированную соду часто используют для связывания ионов кальция и магния, попадающих в раствор с пластовыми водами или разбуриваемыми породами, а также для повторных обработок буровых растворов с добавками и УЩР, качество которых ухудшилось. Небольшие добавки соды способствуют снижению вязкости и водоотдачи раствора, а большие – росту вязкости, СНС и коагуляции раствора.

Яровенко Н. В.,

КГКП «Геологоразведочный колледж», г. Семей

Руководитель: Беспалова С. В.

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В РАЗВИТИИ ГЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

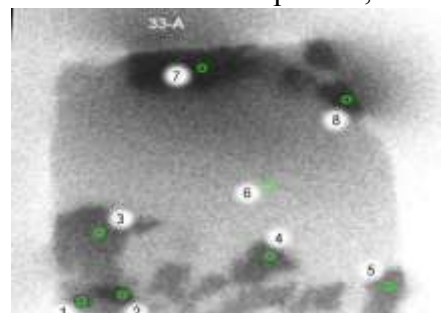
С точки зрения геологии, Казахстан богат полезными ископаемыми. Но грандиозные запасы отдельных ресурсов Казахстана в некоторых направлениях не разработаны. Экономика нашего государства зависит от разработки МПИ и дальнейшего импорта ископаемых, значит, имеет место быть дальнейшему развитию и разработке не исследованных месторождений.

Цель исследования состоит в изучении современных направлений в развитии геологических исследований, также рассматривались нововведения и прогрессивные технологии, которые позволяют сократить: время, затраты, расходы производственных и человеческих факторов. В данный момент широко применяются и разрабатываются новейшие технологии, оборудование в геологической разведке, бурении скважин, геофизических исследованиях и других направлениях. Казахские ученые-геологи и руководящие специалисты постоянно проводят саммиты и конференции по нововведению в развитии геологических исследований, обмениваясь технологиями со странами как ближнего, так и дальнего зарубежья.

Рассмотрим некоторые современные нововведения в развитии геологических исследований.

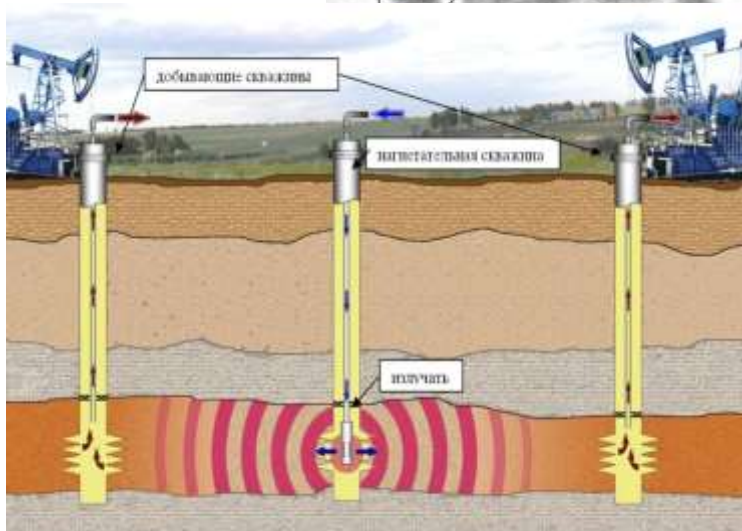
Гамма-активационный анализ.

Специалисты общества евразийского континента научных и прикладных исследований 10 (CSIRO) и канадской компании Mevex испытали новый метод, который называется гамма-активационным анализом. Принцип действия основан на том что, порода подвергается воздействию высокоэнергетического рентгеновского излучения, благодаря чему золото становится радиоактивным в течение нескольких секунд. В этот момент в работу вступает чувствительный детектор, который работает за счет восприятия рентгеновского излучения. Результаты опытов показали, что гамма-активационный анализ в два- три раза точнее лабораторного метода обнаружения золота в минерале. Помимо своей точности новая технология обладает и другими преимуществами. Ее легко автоматизировать, а установка для гамма-активационного анализа настолько невелика, что ее можно транспортировать на удаленные шахты при помощи грузового автомобиля. При этом сам процесс обнаружения золота в породе занимает всего несколько минут. Казахстан находится в стадии адаптации данной технологии для применения в производственной сфере деятельности.



Методы увеличения нефтеотдачи (МУН)

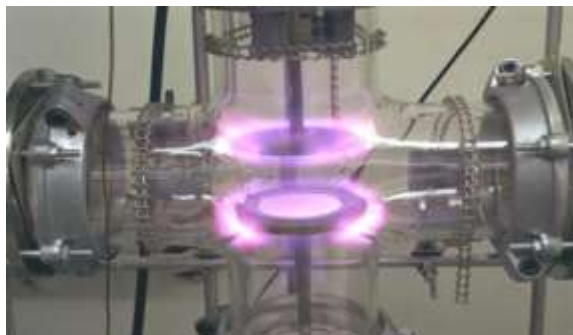
Одним из наиболее перспективных методов нефтеотдачи является термогазовый метод увеличения нефтеотдачи. Термогазовый метод увеличения нефтеотдачи основан на закачке воздуха в пласт и его трансформации в эффективные составляющие агенты за счет низкотемпературных внутрипластовых окислительных процессов. Преимущества метода - использование недорогого агента, значительное увеличение



нефтеотдачи пласта. Технология увеличения МУН применяется уже достаточно долго на территории разработки нефтяных месторождений РК, развитие нефтяных технологий один из важных аспектов развития геологии РК, так как импорт сырой нефти является главным экономическим фактором влияющий на финансовое положение страны.

Нейтронные технологии в добыче алмазов

В данной технологии происходит облучение объекта досмотра быстрыми нейтронами с энергией 14 МэВ. Нейтроны возбуждают ядра вещества, возбуждение снимается испусканием жестких гамма-квантов. В результате под действием быстрых нейтронов объект досмотра начинает излучать гамма-кванты с энергиями 1-10 МэВ. Это "свечение" индивидуально для каждого вещества.



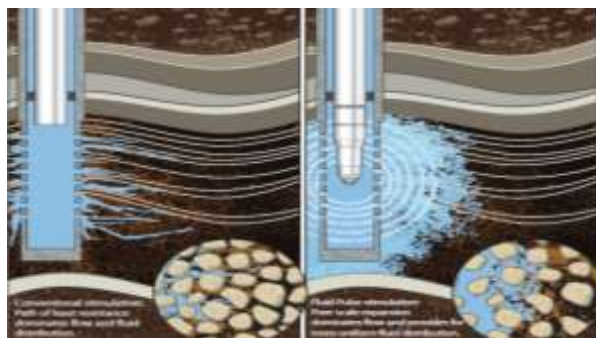
Бурение скважин на шельфе и глубоководные подводные аппараты.

Скважины, пробуренные вблизи морского берега, дают больше нефти. В конце 19-го века были предприняты попытки добычи нефти на мелководье с металлических эстакад и насыпных островов. Первые морские скважины были пробурены в конце 40-х годов 20-го века. На вооружении примерно с 1970-х гг. были глубоководные подводные аппараты. Погружение на большую глубину для человека представляет большую опасность, нефтяная отрасль для бурения скважин на морском шельфе стала использовать аппараты, которые управляются дистанционно. Такие аппараты позволяют человеку увидеть, что происходит на морской глубине, не погружаясь в море и манипулировать работами на глубине до 3000 метров. Первые глубоководные аппараты, разработанные в РК были применены в Каспийском море на месторождении Кашаган.



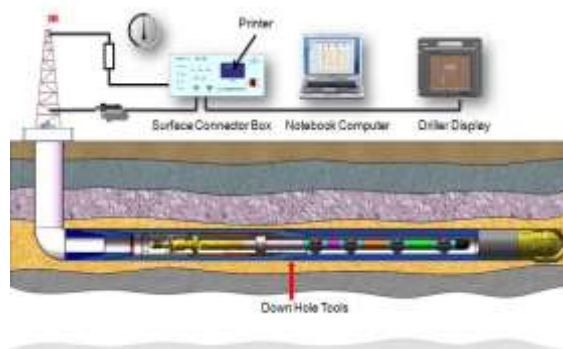
Гидравлический разрыв пласта.

Для увеличения притока нефти, на заключительной стадии строительства нефтяных скважин, стали применять метод гидравлического разрыва. Метод позволяет увеличить производительность скважины из-за образования в пласте сети трещин, в результате закачки в скважину жидкости под высоким давлением. Созданные трещины могут достигать сотен метров вглубь пласта. Для предотвращения смыкания трещин в них вместе с жидкостью закачивают специальные гранулы (проппант). По созданной сети трещин приток нефти осуществляется гораздо свободнее.



Система измерений во время бурения (MWD).

MWD позволяет оператору получать данные о бурении скважины в режиме реального времени и возможность оперативного изменения траектории ствола скважины. Система во время бурения передает на поверхность данные о давлении, температуре на забое скважины, плотности и магнитном резонансе горных пород, гамма-излучении. Это помогает повысить эффективность бурения скважин, предотвратить аварии и возможные выбросы. Положительное в



этой технологии – это способ передачи фиксируемых данных с забоя на поверхность. Вместо кабеля система измерений во время бурения использует телеметрию на основе пульсации бурового раствора. Буровой раствор, циркулирующий в скважине в процессе ее бурения, представляет собой удобный акустический канал, по которому передаются импульсы в виде двоичного кода с их дальнейшей расшифровкой на поверхности.

REFLEX GYRO Геофизические исследования скважин.

Современный гироскопический гиринометр Reflex Gyro, произведенный австралийской компанией REFLEX введен в эксплуатацию. Reflex Gyro позволяет осуществлять надежную инклинометрическую съемку скважин во всех направлениях, в любом окружении, магнитном и немагнитном. Reflex GYRO является самой простой в использовании, самой технически передовой, миниатюрной цифровой гироскопической системой и обеспечивает возможность получать данные наиболее высокого качества. Данная система исследований была применена во время моего прохождения практики в компании TOO Kazakhmys Drilling. Простота выполнения работ, легкая программа с удобным интерфейсом позволяет удобно и успешно выполнять геофизические исследования скважин.



Список литературы:

1. www.drillirys.com
2. www.drillirys_platforms.com
3. www.mwd.ru
4. www.reflex.gyroeztrack.com
5. www.oilardGas.com